

Two up | Fedor Gál | Eugen Gindl

Two up

39 mailov o svete, v ktorom žijeme
Fedor Gál > < Eugen Gindl

Vydavateľ © Ivan Štefánik 2006
© Fedor Gál
© Eugen Gindl
Grafický dizajn © Zuzana Chmelová
Redakcia | Michal Ač
Zalomenie | Radim Jančovič

Two up bola hazardná hra austrálskych zlatokopov. Do vzduchu vyhadzovali dve mince a prijímali stávky, či padnú dve hlavy, dva orly alebo ich kombinácia. Väčšina stávk, ktoré uzatvárajú protagonisti tejto knihy, pripomína „Two up“. Možno pri čítaní budete mať pocit, že svet je veľké kasíno. Chvíle, keď sa mince vznášajú vo vzduchu, nás však tiež nútia spolu s Fedorom Gálom a Eugenom Gindlom rozmýšľať, ako to vlastne so svetom vyzerá.

Nad cestou E. a F. do Indie

Keď mi Fedor poslal niekoľko e-mailov, ktoré si začali s Eugenom písať po návrate z Indie, bol som v pomykove. Čo to má byť? Pingpong, šachová partia s riskantným gambitovým otvorením, wrestling, ruleta? Nevytiahnu tí dvaja nakoniec aj šable? Prečo toľko dramatickosti, prečo toľko silných slov? Veď Eugen a Fedor sa vydali vo februári a marci 2005 do Indie, aby cestovali, zhovárali sa s ľuďmi, pozerali sa okolo seba, popíjali miestne moky, fajčili a rozjímali o živote a smrti. Aspoň tak som si to predstavoval vo chvíľach, keď cestu plánovali a keď Eugen vyhlásil svoje pamätné „Mali by sme spísať poslednú vôľu, ak by sa jeden z nás nevrátil. Veď sme už starší ľudia.“

V lietadle smer Dillí však stačila jediná (nevinná?) Eugenova poznámka o smutnej úlohe bielej civilizácie v dejinách, aby sa indický scenár zmenil. Výsledkom je kniha e-mailov, alebo ak chcete internetových listov, ktorá nie je o Indii v prvom pláne. Skôr je to urputná, ale poctivá snaha dvoch priateľov pod vplyvom tohto putovania diagnostikovať stav sveta, ktorý sa jednému zdá byť kritický, druhému normálny. Jeden vášnivo argumentuje číslami aj názormi autorít, druhý, rovnako vášnivo, najmä silou svojej osobnosti. Jeden verí, že existujú cesty, ako veci globálne zmeniť k lepšiemu, druhý úprimne pochybuje, či sa to dá, dokonca pred nimi varuje.

Eugen a Fedor vidia svet tak rozdielne, ako je to len možné. Napriek tomu, že sú priatelia a že v kritických chvíľach stáli vedľa seba. V časoch zamätavej revolúcie bol Fedor šéfom Verejnosti proti násiliu, Eugen viedol prvé slobodné ponovembrové noviny, Verejnosc. Takže, čo sa zmenilo za tých uplynulých 17 rokov? Jednou z odpovedí môže byť aj nasledujúca kniha.

Michal Ač, marec 2006

Prvý list, v ktorom sa Eugen pokúsi o nemožné. Chce stručne osvetliť smutnú úlohu bielej civilizácie v dejinách, a použije na to aj Kiplingove verše a citáty z diskusie v Slovenskej televízii.

Ahoj, Fedor,

pred časom som kúpil v antikvariáte knižočku Kiplingových básničiek (Písňe mužů), ktorú vydali v roku 1947 v Prahe. Je to výber Kiplingovej poézie z rokov 1885 až 1932. Tento vari najrenomovanejší autor z celej palety tých, čo sa pokúšali s veľkým literárnym talentom reflektovať imperialistickú epochu anglických dejín, sústredený najmä na Indiu, písal popri próze, esejach a cestopisných reportážach aj poéziu. Knižočku českého výberu mám už dávno, včera sa mi dostala náhodou do rúk. Naďabil som v nej aj na básen, ktorú som sa s pomocou českého prekladu pokúsil preložiť. Keď si ju prečítaš, zistíš, že ide o pozoruhodnú reflexiu témy, o ktorej sme sa počas našej cesty najviac hádali.

Kolónie vo voľakedajšom zmysle slova už neexistujú, táto časť expanzie bielej civilizácie však podnes nebola objektívne spracovaná ani uzavretá. O jej dôsledkoch na hospodárstva kolonizovaných krajín, či o tom, ako sa kolonializmus nenápadne zmenil na oveľa produktívnejší neokolonializmus ani nehovoriac, hoci čoraz viac autorov, ktorí nie sú a nikdy neboli ľavičarmi, zverejňuje pozoruhodné práce o fenoméne aktuálnej, z pohľadu obyčajných smrteľníkov takmer virtuálnej, podobe globálneho neokolonializmu. Žiaľ, v najvplyvnejších médiách, s výnimkou staníc ako je Spektrum, ale aj Channel 4 v BBC, sa o tom veľa nehovorí. Naopak: do omrzenia sa omieľajú stereotypy ako: „môžu byť radi, že ich aspoň trochu scivilizovali“; „bez belochoch by ešte nezliezli zo stromov“... Minulý týždeň som sledoval reláciu Pod lampou na slovenskej jednotke, ktorej témou bola „vojna“. Každý má právo na názor, ale od verejnoprávnej televízie by človek očakával, že keď niekto

v rámci diskusie vysloví názor, ktorý je, či už zámerne, alebo z nevedomosti bludom, nájde sa v kruhu diskutujúcich niekto, kto ho poopraví a fakty uvedie na správnu mieru. Z výrokov, ktoré ma našťvali, spomeniem iba jeden: Roman Joch v rámci segmentu o „nenásilnom odpore a pacifizme“ bohorovne vyhlásil, že „keby Gándhí zneužíval svoje triky(!) proti menej kultivovanej civilizácii ako boli džentlmenský Briti, tak by ho zabili a nemohol by spôsobovať rozvrat!“

Pritom: Gándhí iba v britských väzniciach (sedel aj v Južnej Afrike) strávil sedem rokov a podľa mňa ho nezlikvidovali iba preto, lebo už bol v celom svete taký slávny a taký obdivovaný, že sa jednoducho neodvážili. Joch akoby nevedel o bezpočte rebélií, vzbúr i povstaní, ktoré Briti utopili v krvi... Ako by nikdy nepočul o tom, ako sa milióny Indov, účastníkov hnutia nenásilného odporu, dali palcami policajtov a vojakov bez odporu masakrovať a privádzali tak Britov do zúfalstva... Ako by nebral do úvahy fakt, potvrdzovaný aj dnešnými anglickými ekonómami, že kapitál odsávaný tristo rokov najmä z Indie, kapitál, ktorý sa stal generátorom technologickej revolúcie, rozvoja, podhubím rozvíjajúcej sa demokracie v západnej Európe a umožnil aj Veľkej Británii stať sa impériom, je overiteľným faktom, nie marxistickým bludom... Joch naozaj nikdy nepochopí, že Gándhímu sa podaril zázrak: primäť ľudí veľkej zbedačenej krajiny, rozdelených do množstva etník, náboženstiev a kást prijať a udržať si najdôležitejšiu identitu, identitu občanov Indickej republiky a bez ozbrojeného boja prinútiť Impérium, aby vycúvalo... Bol Gándhí jednou z najväčších postáv 20. storočia, alebo nebol? Je jeho stratégia inšpiratívnou aj dnes? Možno stratégiu nenásilného odporu označiť za triky, zbabelosť a pacifizmus?

Nie sú ľudia, ktorí takto znevažujú Gándhího, iba propagandistami na kľúčik?

Korunu všetkému nasadil Zálešák, ktorý dodal, že nezávislosť Indie skončila krvavým kúpeľom, pretože hinduisti a moslimovia sa

začali navzájom vraždiť!!! Ani Zálešak nevie, že cenou, ktorú musela India za nezávislosť zaplatiť, bolo jej rozdelenie? Briti vedeli, že nezávislá India bude protiimperialistická, takže nástojili, že bez rozdelenia Rádžu na Indiu a Pakistan (presnejšie dva Pakistany - východný a západný) nebudú o nezávislosti rokovať (prečítaj si knihu anglických autorov Lapierre/Collins – Svoboda príjde o púlnoci). Gándhího súhlas s rozdelením bol vynúteným kompromisom, zo strany Britov presadzovaným za každú cenu. Kto však v tolerantnej Indii vyvolal masaker medzi hinduistami a moslimami? Iba fanatici na oboch stranách, ktorí počas presídľovania miliónov rozpúťali vášne? Alebo tragické rozbroje podnecovala aj iná sila...? Ale k meritu vecí. Čoraz častejšie sme vystavovaní takejto bohapustej manipulácii a čoraz menej sa dokážeme proti nej účinne brániť. Je to naozaj prirodzený proces, alebo...? Cui bono? Tu predbežne končím. Prečítaj si básničku a keď sa stretne, môžeme, ak budeš mať chuť, ďalej diskutovať...

Rudyard Kipling: Spev belochov

_9

*Tu je tá čaša - pije z nej biely muž
keď napraviť chce svet, topiaci sa v zle;
aj druhá je tu čaša; na jej dne
zlo starého sveta tlie.*

*Vypili sme čašu, tú čašu horúcu
a sadlinu sme vyklopili z nej.
Blaženým bude svet, ak biely muž
na zajtrajšok belošký si pripije.*

*To je ten krok - tak kráča biely muž,
keď cudziu zem očistiť chce.
Pod nohou kov, nad hlavou blesk
a navôkol - len hlbiny a pasce.*

*Tou cestou išli sme, do vlhka a búrok,
svojich hviezd videli sme jagot.
Blažený je svet, keď duní po ňom krok
zovretých beloškých radov.*

*Tak prísaha znie, keď biely muž
v ďalekých krajoch stavia svoj dom:
„Slobodu pre nás, slobodu pre náš rod -
a vojnu domorodcom!“
Slovo sme splnili: prísahu našu pozná
pobitých junákov splín!
Blažený je svet, keď beloch opäť raz
prísahu premenil na čin.*

10_

P. S.: Iste si si všimol, že Kiplingova storočná báseň je dnes ešte aktuálnejšia ako v období, keď ju písal. Bez ostňa trpkkej irónie, namierenej do vlastných radov, by bola takmer fašizoidná. Trvám na mojej téze o smutnej úlohe bielej civilizácie... Tento svet je taký, aký je, preto, lebo bol takto bielymi vymodelovaný a z vôle bielych hegemonov je v takomto stave aj udržiavaný. Prečítaj si jeden z posledných článkov Kissingera, ktorý okrem iného tvrdí: „Je najvyšší čas spravodlivejšie usporiadať svet... Z voľného obchodu by mali rovnako profitovať všetci.“ A ja sa iba zopakujem: **„Ak biele civilizácia dnes, keď ešte môže konať z pozície sily, nezačne „veľkoryso“, uvážlivo, spravodlivo, step by step reformovať svet, dostane sa už čo nevidieť na pokraj katastrofy. Dnes si ešte môžeme zabezpečiť podmienky na sporiadaný ústup. Ústup s minimálnymi stratami... O tridsať rokov už bude neskoro.“**

EG

V Bratislave 5. mája 2005

Druhý list. Fedor sa disciplinovane drží indického zadania a píše o dôstojnosti. Polemika o úlohe bielej civilizácie sa však už rozhorieva.

Ahoj, Eugen,

povedali sme si, že budeme postupne preberať témy, ktoré sa vzťahujú k našim diskusiám cestou po Indii. Ako prvú sme si zadali tému dôstojnosti. Držím sa teda zadania a nakoniec pripisujem aj poznámku k Tvojej úvahe ad. historická vina a zodpovednosť bielej rasy.

Takže o dôstojnosti, Eugen – a aby to bolo ostrejšie – o strate dôstojnosti. Bude to zrejme situácia, keď sa človek zlomí: pre kus jedla, zo strachu o blízkych, bezpečnosť a holý život..., kariéru, profit, istoty. Iná je, samozrejme, strata dôstojnosti pre holý život, svoj alebo blízkych, iná pre kariéru alebo peniaze. Mal som v živote šťastie. Nikdy som nebol vystavený situácii, že som si mohol vykúpiť život za dôstojnosť. Dosť často som však bol svedkom situácie, keď ľudia vymenili kus svojej dôstojnosti za kus kariéry, za peniaze, nejakú tú výhodu. A vlastne aj ja sám som párkrát obstál dosť mizerne.

Písať na túto tému teda môžem dvojako: 1) moralizovať o tom, ako je kdesi kýmsi ponižovaná ľudská dôstojnosť a čo s tým treba spraviť, 2) spytovať vlastné správanie a svedomie. Druhý prístup mi pripadá nielen sympatickejší, ale predovšetkým úprimnejší.

Správanie a svedomie. Tieto dve slovíčka sú s dôstojnosťou bezprostredne spojené, aj keď slovo svedomie by si možno zaslúžilo samostatnú diskusiu. Správam sa v súlade so svojím svedomím aj pod tlakom vonkajších okolností? Ak áno, ostáva moja dôstojnosť neporušená. Viem si však, samozrejme, predstaviť aj tlak enormný. Tlak, pod ktorým obetujem dôstojnosť. Zachránil som tým seba alebo niekomu život? Ak áno, dá sa to ospravedlniť.

Všeobecné diskusie však prebiehajú inak: „Bohatí ponižujú (obetujú o dôstojnosť) chudobných, mocní slabých, Sever Juh, rozvi-

nuté krajiny Západu rozvojové krajiny“ a podobne. Takéto špekulácie nemám rád z princípu, a to minimálne z troch dôvodov: 1) bohatstvo nie je dôsledok kriminálneho správania, rovnako ako sila (moc), 2) oboje (bohatstvo aj moc) je „distribúované“ prierezovalo cez spoločnosti, kultúry a civilizácie a 3) táto distribúcia je cyklická – žiadne spoločstvo, spoločnosť, kultúra, civilizácia nie je bohatá a mocná naveky. A oboje má svoj pôvod v potencii (spoločnosti, spoločnosti, kultúry, civilizácie). Tá nie je ani ukradnutá, ani Bohom darovaná – je výsledkom úsilia a kreativity. V konečnom dôsledku z tohto úsilia a kreativity profitujú všetci.

Vrátim sa teda k sebe a k situácii „tu a teraz“. Žijeme a žijem v podmienkach, ktoré sa z globálneho hľadiska nedajú označiť inak, než ako blahobytné. Ľudia sa nelámu pre kus jedla, zo strachu o holý život. Pre kariéru a profit však dokážu obetovať všeličo – dôstojnosť bez mrknutia. Odkiaľ to viem? Uvediem jediný príklad: za komunizmu sme chodili k volebným urnám všetci (presnejšie 99,9 % - vrátane mňa). A počnúc 60-tymi rokmi to už naozaj nebolo zo strachu o holý život, či kus žvanca. Niektorí diskutéri hovoria, že to bolo kvôli prežitiu, kvôli deťom, aby mohli študovať a podobne. No tak dobre, pre toto všetko sme obetovali dôstojnosť.

Ten režim nás teda zbavil dôstojnosti. Existuje dvojaké vysvetlenie: 1) dôstojnosť je poriadna kurva, alebo 2) veľmi, veľmi, úzky profil. Alebo platí oboje súčasne – ak zahrní, až na niekoľko výnimiek, zahodíme dôstojnosť a utekáme kade ľahšie. A keď už sme v bezpečí, sadneme si s priateľmi na kus reči. Dostane sa pritom aj na dôstojnosť Indov, ktorých o ňu pripravili anglickí kolonizátori, dôstojnosť Iračanov, ktorých o ňu pripravila protisaddámovská koalícia ... až po dôstojnosť Tretieho sveta, o ktorú ho pripravila biela rasa.

Zhrnuté a podčiarknuté: dôstojnosť je súčasť charakteru toho ktorého konkrétneho človeka a prejavuje sa cez jeho správanie (do

svedomia mu nik nevidí). A charakterný človek sa správa tak, že nestrpí, aby sa v priestore jeho možností ubližovalo ľuďom. Pomôže – v mene svojho svedomia a svojej vlastnej dôstojnosti. Ak mu to nevádi v priestore jeho možností, ale kdesi v nedohľadne, netreba ho brať vážne. Ak mu to prekáža v priestore jeho možností a koná, môže potom svoj zrak uprieť aj za hranice svojich aktuálnych možností. A môže podpisovať petície, posielat peniaze na humanitárne účely, môže si dokonca na diaľku adoptovať hladujúce dieťa, alebo rovno vycestovať do biednych oblastí a priložiť ruku k dielu priamo na mieste. Tak.

A teraz k Tvojmu textu. Vynechajme názory Romana Jocha a Tomáša Zálešáka, naozaj sú extrémne, ak nie hlúpe. Nemusíme azda diskutovať ani o tom, že dejiny Indie pred anglickou kolonizáciou sú – rovnako ako napríklad dejiny Európy – dejinami konfliktov, prelievania krvi, vzniku a zániku impérií. Modernita (najmä technologický rozvoj) a globalizácia dali tomuto pohybu dynamiku sprevádzanú aj tým, o čom píšeš. Áno, príčiny a dôsledky sa hľadajú podnes. A ja za seba iba zopakujem, čo som hovoril počas našej indickej cesty: Ak má zodpovednosť za takéto a podobné katastrofy vziať na seba tzv. „biela civilizácia“ a začať ich naprávať z pozície sily (ako píšeš) s cieľom „veľkoryso, uvážlivo, spravodlivo, step by step reformovať svet“, dostane sa svet čo nevidieť na pokraj katastrofy. V globalizovanom svete si takéto nároky totiž nemôže robiť jedna jediná civilizácia, ale iba civilizácie dohromady vo vzájomnej kooperácii. Napokon, to čomu Ty hovoríš „civilizácia bieleho muža“, sa už stalo pestrofarebnou civilizáciou.

_13

Fedor Gál

Praha 9. máj 2005

Tretí list. Eugen opravuje Fedorove tézy o dôstojnosti a rozvíja svoje - o slobode, rovnoprávnosti, newspeaku a víziách budúcnosti. Biela civilizácia dostáva ďalší úder.

Fedor,

predovšetkým: „**dôstojnosť**“, zraňovanú, zranenú, ubitú, stratenú, obnovenú či podopretú, jedno z kľúčových slov nášho dialógu, nepovažujem za prvú, ale za jednu z posledných tém. Prečo? Treba si najprv ujasniť, v akom svete žijeme, kto je jeho architektom... My, dedičia antickej a judeokresťanskej civilizácie sme dlho žili v presvedčení (možno iba v ilúzii), že dejiny sa hýbu (sprava doľava?) smerom k čoraz väčšej slobode a rovnoprávnosti človeka... Kristus zrovnoprávnil človeka pred Bohom, buržoázne revolúcie pred zákonom, socialistické ho chceli oslobodiť aj od osudovej determinácie pôvodu, zdedených privilégií a peňazí... Dať každému rovnakú šancu. Tento experiment uviazol v internacionalizovanom komunistickom rovnostárstve, ktoré zahubilo nielen invenciu, ale napokon aj slobodu a rovnosť šancí. Etcetera... Táto etapa zrovnoprávnenia bude mať podľa všetkého v 21. storočí reparát. Ľudia si ju vynútia... Postkomunistický **NEO**liberalizmus degraduje človeka z tvorcu hodnôt na surovinu, ktorej cenu určuje dopyt na trhu. Koho Veľký brat McWorld momentálne nepotrebuje, dostáva sa na vonkajší okraj brutálnej odstredivky, až z nej napokon vypadne. Sociológovia začínajú hovoriť o nepotrebných, odstredených, marginalizovaných ľuďoch (národoch, štátoch...) Ľuďoch ponížených, ľuďoch so zranenou dôstojnosťou... Je ich čoraz viac. Už aj v Európe. O Indii ani nehovoriac: tam majú pravidelný príjem sotva dvaja z desiatich dospelých... Pričom: šestinu zamestnaných tvoria deti; pričom: 80 percent z tých zamestnaných tvoria riksári a poľnohospodárski nádenníci. Vo väčšine afrických štátov, v Afganistane, v Laose a Kambodži (mohol by som pokračovať), je situácia ešte

horšia. A čuduj sa svete: India sa nebojí budúcnosti. Na rozdiel od nás. Najnovšie hlásame, že akýkoľvek projekt budúcnosti, či už vo forme vízie, dlhodobej prognózy, o utópiách ani nehovoriac, je iba blúznením bohorovných sociálnych inžinierov, hoci je jasné, že bez predstavy či aspoň bez sna o budúcnosti sa spoločnosť vzdáva cenného sociálneho kapitálu – nádeje, dôvery v budúcnosť, ktoré dávajú našej existencii zmysel a mobilizujú obyčajných smrteľníkov. Nie je toto pštrošia politika? Nie je to fatalizmus? Nie sú to obavy z dôsledkov extrapolácie bezuzdného správania?

Ale ke veci: som presvedčený, že energia zranenej ľudskej dôstojnosti je deštruktívna, že je zárodkom masovej nespokojnosti, živelných i organizovaných protestov, rebélií, vzbúr, povstaní, geríl, vojen v lokálnych, regionálnych i globálnych kulisách. Odpoveďou na tieto nepokoje bude už skorý návrat archaických i inovovaných ľavicových režimov, ale aj brutálnych pravicových diktatúr. Tento proces je v plnom prúde... (Proces reštaurácie podmienok, ktoré zrodili komunizmus i fašizmus!) A tí, čo sú za tento trend zodpovední, sa správajú, akoby sa nechumelilo. Fatalisticky... Tancujú a zastrájajú sa na palube lode, do ktorej už tečie.

Teda **dôstojnosť**, najskôr bez prívlastkov. Nesúhlasím s tvojou definíciou dôstojnosti. Zdá sa mi, že si ju mylíš s tým, čo obsahuje slovo **česť** (nie cnosť, pretože cností môže mať každý viac, cnosť má plurál, ale česť je iba jedna), či synonymum cti - **honor**. Česť (obsah tohto slova má v každej kultúre iný rejting) môžeš stratiť nečestným, podlým správaním, zbabelosťou, hoci môžu ťa o ňu pripraviť aj iní: ÚPN krivým obvinením, žena tým, že ti verejne zahýba, atakďalej...

Dôstojnosť má prídych transcendentna. Dôstojnosť je súčasťou (ochranným obalom?) každej rozumom vybavenej bytosti, ktorou nás obdaril stvoriteľ, či už to bol boh alebo evolúcia. S dôstojnosťou sa rodíme, dôstojnosť dedíme, dôstojnosť môžeme nadobudnúť v rodine; dôstojnosť je fundamentálnou prísadou našej

ľudskej integrity... Dôstojnosť je imanentnou, transcendentnou súčasťou vedomia bytosti, ktorú nazývame Homo sapiens sapiens. Dôstojnosť (the dignity; die Würdigkeit) je čosi ako **sebaúcta**... Sebaúcta zakorenená v pociate (istote?), že si ako človek, pozemšťan, napriek genetickej jedinečnosti, rovný medzi rovnými, že si (ak veríš) dieťkom božím, ktoré stvoriteľ stvoril na svoj obraz, dal ti tie isté šance ako iným dieťkam...

O dôstojnosť sa nemôžeš pripraviť sám, môžu ťa o ňu pripraviť iba iní... Tí, čo ťa zaznávajú, ponižujú, degradujú, marginalizujú, nespravodlivo s tebou nakladajú, zosmiešňujú ťa, či páchajú na tebe krivdy a nútia ťa naplno „vychutnať“ svoju bezmocnosť... Jednotlivci, korporácie, režimy... Tí všetci ťa môžu pripraviť o dôstojnosť. Nielen keď ťa prinúťtia plaziť sa a prosíkať o milosť pre seba, či pre niekoho blízkeho... Najmä vtedy, keď ťa v „rámci pravidiel hry“ čoraz brutálnejšieho, darvinisticky selektívneho virtuálneho lunaparku pripravia o status quo živiteľa rodiny; keď ťa prinúťtia živoríť, pretože musíš prijať podmienky výhodné iba pre nich; keď ťa premyslene, často za tvoje vlastné peniaze ohlupujú, keď ťa pripravujú o legitímne, osvedčené **nástroje občianskej sebaobran**y: o odbory, verejnoprávne médiá, keď rafinovane podvávajú a sponchyňujú akčnosť tretieho sektora, keď pomocou kampaní zaháňajú kritických intelektuálov do hlbokého spoločenského podpalubia... Apropos: tvoju tézu o rozlične nastavených **prahoch** dôstojnosti beriem... Naozaj sme aj v tomto ohľade na rôznych spôsob, geneticky, civilizačne či sociálne determinovaní.

Moralizovať, či spytovať vlastné svedomie a správanie? Sympatickejšia ti pripadá druhá možnosť... V poriadku... Ja si však myslím, že takto postavená dilema má pštroší chvost... Predovšetkým: názor, podopretý faktami, nevytrhnutý zo súvislostí, reflektujúci skutočnosť nie je moralizovaním, ale vyjadrením postoja. Ten, kto naozaj spytuje svoje *svedomie a konanie*, nemôže (aj keď financuje filantropické aktivity) nasadiť si konské klapky a nereagovať **aj**

na to, čo sa deje v iných krajinách sugestívne sa globalizujúceho sveta. (Príklad, nie najšťastnejší, uznávam, kapitálový eskamotér Soros.) Prax nás učí, že neraz (aký to paradox!) spontánny, dobre organizovaný, nadnárodne medializovaný protest pritlačí politikov, aby zareagovali... O význame verejne prejavenej solidarity ani nehovoriac. Žijeme na jednej planéte; naša primárna identita je Pozemšťan, prekročili sme prah globálnej éry, takže ešte raz... **Aj toto** je, popri aktivitách v dosahu našej lokálnej gravitácie, našou povinnosťou, prinajmenšom v polohe informovať sa, hodnotiť, zaujímať stanovisko, besedovať o tom, písať o tom...

K tomuto sa v rámci ďalších tém ešte vrátíme...

Jadrom, či presnejšie, východiskom nášho dialógu, by však mal byť škandalózne **newspeak**, toto roztrúsené omieľanie poloprávd, lží a prostoduchých mantier z cynického katechizmu. Najmä ten z dielne neoliberaľov a neokonzervatívcov, ktorý rafinovane komprimuje ideológiu na slogany, pašuje ich do médií, do verejného života, do škôl rovnako dôsledne (ale účelnejšie), ako to robili komunisti. Toto ohlupovanie infikuje mozgy zjednodušeným, jednostranným vnímaním sveta. Ak si aj časť intelektuálov začína osvojovať slovník potulných i televíznych kazateľov, ktorí v čoraz zložitejšom svete smelo a ľahostajne omieľajú slogany, naliepajú etikety a s majiteľmi iných, alternatívnych názorov odmietajú diskutovať, pretože ich považujú buď za hlupákov, alebo, čo je horšie, za nepriateľov, potom treba bubnovať na poplach.

Zacitujem teraz z tvojej depeše, kde letmo načrtávaš a parafrázuješ obsah diskusií, akoby si sledoval celkom iné ako ja: „*Bohatí ponížujú (oberajú o dôstojnosť) chudobných, mocní slabých, Sever Juh, Západ rozvojové krajiny... Nemám takéto špekulácie rád...*“ Podľa mňa ide o zautomatizovanú formu newspeaku, ukrytého v sarkastickej parafráze zjednodušených klišé.

Reagujem: nikdy som netvrdil, že všetko bohatstvo je plodom kriminálneho správania. Tvrdím iba, že väčšia časť dnes produ-

kovaného bohatstva vzniká v dôsledku nespravodlivo vyladenej globálnej ekonomiky, ktorá čoraz viac zvýhodňuje menšinu (najmä bielych) a ožobračuje druhých (najmä tretí svet). O postupnej mafianizácii, teda kriminalizácii ekonomiky ani nehovoriac... Príkladov je bárskoľko... Uvádzam iba tie, ktoré som našiel v najčerstvejších novinách, ležiacich pri mojej posteli.

1) Medzinárodný menový fond a Svetová banka prinútili Ghanu, aby liberalizovala svoj trh s poľnohospodárskymi plodinami. Ghanu vzápätí zasypala lavína lacnej ryže. Odkiaľ? Najmä z USA, Japonska a EÚ, kde iba v roku 2002 subvencovali svojich pestovateľov ryže sumou 16 miliárd dolárov! V roku 2003 vrazili Američania (štát) do svojich pestovateľov ryže v Arkansase 1,35 miliardy dolárov. Ich zisk z vyvezenej, nekorektne zlacnenej ryže bol 1,7 miliárd. Podiel subvencie na zisku: 72 percent!! V Ghane pestovatelia ryže skrachovali. Nedokázali konkurovať... Eufemisticky sa takéto počínanie dá nazvať diskrimináciou. V skutočnosti ide o pokrytecký hospodársky gangsterizmus... (zdroj: *The Guardian*)

2) Mexiko, ktoré iba pred štyrmi rokmi vstúpilo do zóny voľného obchodu (USA, Kanada), onedlho (po voľbách?) asi z tejto zóny vystúpi. Dôvod: americké investície na severe krajiny vytvorili síce štvrt milióna pracovných miest, ale na juhu krajiny stratilo schopnosť užiť sa vyše 2 milióny domorodých, zväčša indiánskych farmárov. (zdroj: *el País*)

3) Bush v roku 2004 vytvoril úrad Koordinátora pre obnovu a stabilizáciu. Úlohou úradu je vytvoriť scenáre pre obnovu 25 krajín, v ktorých ešte nie je konflikt a v dohľadnom čase ani nebude. Ušľachtilý úmysel, ale iba na prvý pohľad: donedávna museli korporácie a poradenské firmy čakať na vojnu, aby mali vo vytipovaných krajinách voľnú ruku. Ako takéto obnova prebieha v krajinách po konflikte? Obnova, ak vôbec začala, je neobyčajne pomalá. Zahraniční poradcovia značnú časť finan-

cií odčerpávajú na vlastné platy, domorodci masovo prichádzajú o prácu. Šíri sa korupcia, plytvanie, netransparentnosť... V Iraku, v Afganistane, v Acehu, na Haiti... V krajinách, ktoré zasiahli cunami, najmä v Acehu a na Ceylone, sa stovky rybárskych dedín nebudú obnovovať. Pozemky pri mori vykupujú korporácie cestovného ruchu. Pôvodným majiteľom pozemkov vyplácajú na ruku cash. Potom sa musia pratať, aby noví majitelia v malebných zátokach mohli postaviť reťazce ohviezdičkovaných hotelov. Nová stratégia USA umožní podobnú „pomoc“ aj bez vojny a katastrof... Tento spôsob rozvojovej pomoci označujú nezávislí experti za prejavy predátorského kapitalizmu, za bezuzdný, agresívny neokolonializmus. Krajiny, ktoré sú po konflikte, čerpajú 25 percent z celkovej sumy, ktorú poskytuje Svetová banka, ktorá v úlohe financiera vystriedala OSN. Je to jeden z najvýnosnejších kšeftov na svete. Za budovanie demokracie sa platia miliardy dolárov, súkromné konzultačné firmy majú boom. Ich výnosy za posledných 5 rokov vzrástli štvornásobne!!! Svetová banka s novým riaditeľom Wolfowitzom poskytuje výhody najmä západným firmám. (zdroj: *Nation*)

4) Irak: už v Indii sme sa z Frontline dozvedeli, že Wolfowitz, ešte v čase, keď bol námestníkom pre obranu, vypracoval plán privatizácie irackého ropného priemyslu. Medzi desiatimi vytipovanými firmami bolo osem amerických, jedna saudskoamerická, jedna britská. Aj teraz ešte veríš, že Američania po „nastolení demokracie“ z Iraku odídu bez toho, aby získali kontrolu nad irackými zdrojmi ropy? Ja viem, veľmi by si si to želal, ale žiaľbohu... (Zdroj: *Frontline; The Nation*)

5) **Nástrojom neokolonializmu sú aj pôžičky. Dlhnicke štáty dlhy nedokážu splácať, hoci v úrokoch už svoje dlhy mnohonásobne splatili. Štáty postihnuté cunami splatili dodnes v úrokoch 11-násobok sumy, ktorú dlhovali v roku 1982!!! Celkovo 880 miliárd amerických dolárov, pričom dlh ešte nezačali splácať!!! A pritom: dlh sa späťnásobil!!! Parížsky klub veriteľov po katastro-**

fe odmietol dlhy čo i len znížiť, o odpustení ani nehovoriac. Nie je to ďalšia rafinovaná pumpa na odsávanie kapitálu z Tretieho sveta? V koho prospech? Odpoveď si daj sám... Mimochodom: o veľkorysej pomoci, ktorú financovali prostí občania z celého sveta, sme denne čítali v novinách... Informácie o cynizme veriteľov však musíš hľadať drobnohľadom. (*Zdroj: Eric Touseint, prezident Komisie pre odpustenie dlhov Tretieho sveta.*)

6) Takzvaný **Free Trade** (voľný obchod) moderuje svetovú ekonomiku tak, že pôvodný výrobca, či pestovateľ/farmár z Tretieho sveta utŕži za svoj produkt obnos, ktorý je oveľa nižší, ako cena, za ktorú ju kúpi spotrebiteľ na Západe. Na takomto nepoctivom obchode zarábajú najmä sprostredkovatelia, nadnárodné korporácie. Jeden príklad za všetky: káva je po rope druhým najvýznamnejším tovarom na svete. Dá sa na nej zarobiť. Aby bol zisk čo najvyšší, musia byť ceny suroviny čo najnižšie (a to pri rastúcich cenách kávy!!!). Po krachu dohody International Coffee Agreement v roku 1989 (garantujúcej minimálne ceny kávy) sa výkupné ceny kávy prepadli na úroveň spred 60. rokov! Väčšina farmárov v Strednej a Južnej Amerike, ako aj v Afrike a v Ázii, prešla na drogy!!! **Free Trade** platí za kilo kávy (podľa druhu) 25 až 90 centov, takzvaný **Fair Trade** (organizácia, ktorá sa snaží pomôcť pestovateľom odstránením rozličných medzičlánkov) až štyrikrát toľko. To by bola akási nádej, lenže trh je zmonopolizovaný a kontrolovaný, čoraz väčšie korporácie dokážu zo svojich revírov konkurenciu odplasiť. To už nie je iba neokolonializmus, ale cynické, fatalistické gauernerstvo v globálnom merítku. (*Zdroj: Free Trade/Literární noviny*)
Fakty hovoria jasnou rečou... Takže, aké špekulácie?

Nie je toto veľkoplošné ponížovanie miliónov ľudí...? Neoberá ich pocit bezmocnosti o dôstojnosť? Čuduješ sa, že časť z nich nerezignuje, ale začne premýšľať o sebaobrane, hoci so zbraňou v ruke??? Alebo sa hrnie do štátov, kde, hoci v úlohe páriov, môže dôstojnejšie vegetovať?

Refrén: energia zranenej ľudskej dôstojnosti je deštruktívna. Rovnako nesúhlasím s tvou teóriou **cyklov**, presnejšie nerozumiem, prečo tým šermuješ, akoby si objavil, nie nepodobný Marxovi, **zákonitosť...** (Vari sme naozaj rukojemníkmi dejín?) Čo bolo na začiatku konjunktúry bielej civilizácie? Kreativita, alebo bezuzdné, cynické obsadenie, okupovanie a exploatovanie celých kontinentov? V stredoveku pod zámenkou šírenia kresťanstva (jedinej správnej viery), teraz pod pláštikom šírenia demokracie? Nebol (a nie je?) práve takto, pirátsky nadobudnutý kapitál, suroviny a lacná pracovná sila, ktoré vytvorili podmienky pre technologickú revolúciu (teda aj invenciu, aj jej realizáciu) na Západe, rýchly rast blahobytu bielej civilizácie, bez ktorého by nevznikli ani podmienky pre demokraciu? Iba nedávno sme sa dozvedeli, že čínske lode priplávali k africkým brehom skôr ako Portugalci a Ameriku objavili ešte pred Kolumbom. Čína (v tom čase bezpochyby mocná ríša) sa však koloniálnej expanzie vzdala. Prečo, o tom sa historici iba dohadujú. Možno práve preto sa onedlho stala upadajúcou mocnosťou a sama bola kolonizovaná.

Pokrytectvo dnešných civilizátorov sveta je presne zakódované v newspeaku, o ktorom už bola reč vyššie...

Hej, v jednom máš pravdu: aj v minulosti boli impériá, ktoré si podmaňovali cudzie národy, **to však bolo v temnom dávnoveku!** Novodobí podmanitelia sa zaklínajú kresťanskou láskou, slobodou, Kristom a demokraciou, šermujú občianskymi a ľudskými právami. Starovekí uzurpátori neboli takí pokryteckí: väčšina z nich dobyté územia buď jednorazovo vyplundrovala, alebo, ak ich pričlenila k svojej ríši, okupácia priniesla pre domorodé obyvateľstvo často vyššiu kvalitu života. Mimochodom: prečo je priepasť medzi USA a štátmi Strednej a Južnej Ameriky čoraz hlbšia? (Periféria sovietskeho impéria sa napodiv rozvíjala oveľa dynamickejšie ako metropola.) Aj islam po vyvrcholení svojej expanzie umožnil rozkvet perifériám: neboli španielski Mauri, obyvatelia strednej Ázie

(Bucharu), či mugalovia v Indii nositeľmi špičkovej (vtedajšej) kultúry, čo do kvality života (životná úroveň, tolerancia k menšinám, veda, umenie), neporovnateľnej so susedmi? Napríklad voči obyvateľom kresťanského Španielska??? Porovnaj postavenie židovských diaspór v stredovekej Andalúzii, abbásovskom Bagdade či mugalskej Indii s údelom Židov v kresťanskej Európe.

Napokon už iba krátky citát z Güntera Grassa: *„Naša najvyššia ústavná moc nechráni prednostne občianske práva... a slúži, tak ako si to žiada neoliberalný duch doby, trhovému hospodárstvu, ktoré sa volá „slobodné“. Lenže toto slovo, z ktorého sa stal fetiš, iba s námahou zakrýva asociálne správanie sa bánk, priemyselných zväzov a burzových špekulantov.“*

Howgh!

Teším sa na ďalšiu korešpondenciu. Ako odporúčenú literatúru si prečítaj list náčelníka Seattla prezidentovi Spojených štátov a Knealov román Anglickí pasažieri, v ktorom sa dočítaš o metodickom vyhubení praobyvateľov Tasmánie.

22_

EG

Štvrtý list. Fedor nedbá na odporúčenú literatúru ani na Eugenove argumenty; píše o Letoch u Písku, Karolovi Sidonovi, svedomí a osobnej zodpovednosti.

Milý Eugen,

v piatok 13. mája som bol na pietnom akte v Letoch u Písku. Boli tam predstavitelia českého senátu, európskeho parlamentu, náboženských obcí, politických strán, médií. Bolo tam aj niekoľko preživších a ich príbuzných, a ľudia, ktorí tam prišli sami za seba.

SAMI ZA SEBA! Napríklad Markus Pápe s Čeňkom Růžičkom, ktorí sa už desať rokov usilujú o to, aby zmizol prasačinec, ktorý smrdí v bezprostrednom susedstve bývalého tábora, aby tu bolo vybudované dôstojné miesto pripomínajúce rómsky holokaust a aby ľudia, ktorí tu ležia, dostali späť svoje mená. A ak sa niečo na mieste koncentračného tábora v Letech u Písku za posledných desať rokov zmenilo, tak je to práca Markusa a Čeňka a nie vlády, parlamentu, miestnych orgánov, či nejakých mimovládnych organizácií. Bolo to desať rokov konfrontácie newspeaku a normálneho verejného diskurzu, blábolenia a vecnej argumentácie, politikárčenia a politiky. Verím, že nakoniec sa presadí záujem ľudskej dôstojnosti, cti a svedomia.

Nepochybujem, že miest, akými sú Lety u Písku, je po svete nespočetne. A každé z nich má, alebo čaká, na svojho Markusa Pápeho, Čeňka Růžičku. Rovnakým spôsobom premýšľam o ostatných problémoch, s ktorými sme dnes a denne konfrontovaní. Nečakám na spásnu utópiu, ani na dokonalý režim. Verím v úsilie jednotlivcov a je mi cudzia predstava zločinného kapitalizmu, krutého trhového hospodárstva, krvou pošpinených rúk bielej rasy, asociálnych bank, burzových špekulantov, ktorí žijú z biedy slabých a odkázaných.

Aj ja cítim, že obsahy slov, akými sú dôstojnosť, česť, svedomie, spravodlivosť... zanesol balast, kde ťažko odlíšiš, komu o čo ide a kde je pravda. Vítam odkrývanie týchto obsahov. Núti ma to zaujať stanovisko a v dosahu svojich možností vstúpiť do akcie – konať. Dôstojnosť, česť, svedomie, spravodlivosť vzťahujem k SEBE. K svojim motívom, emóciám, mysleniu a vnímaniu.

Karol Efraim Sidon, pražský rabín, v jednom rozhovore vyslovil myšlienku, ktorá ma zaujala. Nevieť ju presne citovať, ale šlo asi o toto: Človek, ktorý prísne a bez výhrad dbá o „pravidlá“ – Žid napríklad o pravidlá dané Tórou – nepotrebuje svedomie. Žije tak, aby si nemusel nikdy nič vyčítať. A svedomie máme predsa kvôli výčitkám svedomia.

Karola Sidona síce poznám aj osobne, ale zasa nie tak dobre, aby som vedel, nakoľko on prísne a bez výhrad dbá o „pravidlá“. Poznal som však osobne veľa iných ľudí a nepamätám sa na jediného, ktorý by svedomie nepotreboval. Nešlo, samozrejme, o žiadne zločiny, ale o väčšinou drobné opomenutia všedného dňa. Opomenutia, ktoré tu niekomu ublížili, tam inému nepomohli a podobne. Predpokladám, že takíto ľudia vedeli, čo sú výčitky svedomia. Prvá dôležitá otázka znie: Boli pre nich výčitky svedomia motiváciou k zmene správania?

No, a potom je tu situácia, o ktorej, ako sa zdá, Karol Sidon neuvažoval: Dajme tomu, že žijem vzorovo a podľa pravidiel. Kdesi u susedov, v druhej ulici, na inom kontinente, ktosi mláti ženu, zneužíva deti, vyvražďuje celé skupiny ľudí len preto, že sú majetkovo, etnicky, nábožensky, národnostne alebo ešte inakšie iní. Čo s tým? Opakujem: v dosahu svojich možností vstúpim do akcie, priamej, účinnej a bezodkladnej pomoci. Za touto hranicou som bezmocný, čo neznamená, že nevidiaci a nepočujúci - nesúcitiaci. Súciť a svedomie sú dve stránky jednej mince. Nepoznám kultúru, náboženstvo, civilizáciu, ktoré na súciť a svedomie rezignovali. Iba bohaté a silné civilizácie si však môžu dovoliť spraviť z nich „vývozný artikel“. Márne sa však budeš usilovať „vyvážať“ iba v dôsledku sily a bohatstva, ak nebude „dopyt“. A o tom, že dopyt je, svedčí smer migrácií aj osudy liberálnych demokracií v globálnom kontexte, čím nechcem povedať, že sú tu naveky a pre všetkých.

Čau, Fedor

V Prahe 15. mája 2005

Piaty list. Eugen by rád nastolil naozajstný dialóg; vracia sa k cunami a gangsterizmu veriteľov, kladie niekoľko neprijemných otázok, a končí Afganistanom.

Báťuška,

zdá sa mi, že náš dialóg prebieha paralelne, ale nekontaktne... Akoby sa na koľajniciach s dvoma šínami pohybovali proti sebe dva vlaky, ktoré spolu komunikujú iba v okamihu, keď sa míňajú. Zazrú pár rozmazaných tvárí v oknách, ohluší ich rachot, pocítia nárazy zvířeného vzduchu, zakývajú, čosi zakričia, ale... K dialógu sa nedostali.

Poslal som Ti za priehrstie faktov, ktoré som vybral naozaj námatkovo. Našiel som ich v priebehu 30 minút v novinách považujúcich sa pri mojej posteli. Navyše: sú to fakty nielen aktuálne, ale svojím spôsobom aj reprezentatívne. Nedá sa povedať, že by som pinzetou vyberal iba také, ktoré by podporovali moju tézu. Napríklad: svetový obchod s kávou. Podobne nerovnoprávne sa obchoduje aj s inými komoditami. Je to neokolonializmus v tej najčistejšej podobe.

Rovnako prípad 11 štátov, ktoré postihlo cunami. Očakával som, že na to nejako zareaguješ. Buď, že som vyberal tendenčne, alebo bol zdroj informácií nedôveryhodný či čokoľvek iné.

Priamu reakciu som nezaznamenal ani v Tvojom liste, ktorý som si pozorne prečítal.

Odpovedáš príkladom z Letov u Písku. Nikdy som nezapochyboval o zmysluplnosti Tvojho angažovania sa v tejto kauze. Klobúk dolu!!! Sám však píšeš, že takýchto prípadov je vo svete bezpočet a **správne** poznamenávaš, že by ich mali riešiť obyvatelia tej ktorej krajiny. Nie občania Paraguaya či Madagaskaru. Stopercentne súhlasím...! Naozaj: Lety patria do balíka problémov lokálnych a regionálnych, ktoré musia riešiť osvietení domorodci. To isté platí pre stavanie mrakodrapov načierno v Bratislave, o nelegálnom výrube stromov v prírodnej rezervácii, o monitorovaní vývozu ko-

rupcie Siemensom, atakďalej... To všetko sú prípady, ako sám píšeš, „v dosahu našich možností...“ Súhlasím...

Na druhej strane: subvencie poľnohospodárom v USA, vo Francúzsku či v Holandsku nás musia tiež zaujímať. Netykajú sa totiž iba pestovateľov ryže v Západnej Afrike, či pestovateľov kávy v Latinskej Amerike. Tieto korporácie ožobračujú aj nás, či presnejšie našich poľnohospodárov, od ktorých chceme, aby zvýšili svoju konkurencieschopnosť aj bez porovnateľných subvencií a nereagujeme ani na našich publicistov, ktorí ich podchvíľou zjebávajú, keď protestujú proti nespravodlivým pravidlám hry.

Siemens, jeden z globálnych generátorov korupcie, je v našich končinách nedotknuteľný ako posvätná krava, pretože skoro všetkých mal, či má na výplatnej páske a tí mu za to garantujú „výberové“ eliminovanie konkurencie. Mám zájsť do podrobností?... Atakďalej... To všetko sú výstrelky neokolonializmu v najrozličnejšej podobe, ktoré by sme mali monitorovať, zviditeľňovať, zverejňovať v kontexte, protestovať proti nim, solidarizovať sa so všetkými, ktorí sú rovnako postihnutí...

26_

Pravdaže: v telefóne si na niektoré konkrétne zareagoval: Poznámel si, že „neokolonialisti“ (viem, že toto slovo nepoužívaš, ale zabudol som, aké synonymum si použil), už dávno nie sú iba bieli, ale aj šikmookí, ba aj čierni... Nuž: naozaj nezáleží na tom, či herci vo vedľajších úlohách a komparz nie sú iba bieli. Bieli zatiaľ ovládajú **väčšinu** kľúčových miest v korporáciách, píšú scenáre, režírujú, ba (ako sponzori) rozhodujú aj o tom, kde a aká hra sa hrá a bude hrať!!! Hoci: zopár japonských, juhokórejských, indických, ruských či brazílskych korporácií im už smelo konkuruje. Pritom: na prahu svetovej arény už netrpezlivo prešľapujú Číňania, ktorí sa neokolonializmu do istej miery ubránia, ale som takmer presvedčený, že v dohľadnom čase vyvinú a použijú vlastný model. Napriek tomu: len si kvôli poriadku pripomeňme, kto bol pánom sveta po druhej svetovej vojne? Okrem Turecka, Thajska, Japon-

ska, všetky ostatné krajiny farebného sveta boli kolóniami (ak som na niektorú zabudol, pripomeň mi), alebo (v prípade rasovo zmiešanej a katolíckej Ameriky a niektorých arabských štátov) polokolóniami. Posledné kolónie sa zmenili na neokolónie až koncom 70. rokov. Vhodné je všimnúť si aj takú maličkosť: iba krajiny, ktoré nikdy neboli kolóniami bielych (Japonsko a Thajsko), boli schopné rozvíjať sa v postkoloniálnej epoche produktívne. Výnimky aj v tomto prípade iba potvrdzujú pravidlo: Tajwan a Južná Kórea, politické a ekonomické protektoráty Spojených štátov, Singapur, Hongkong, Macao a niekoľko karibských ostrovov sú oázy špekulatívneho a neraz i podvodne nadobudnutého kapitálu.

Tvoja druhá reakcia: V novinách, ktoré si tiež našiel pri posteli (?), si si v rovnakom čase prečítal, ako stovky, ba tisíce ušľachtilých belochovo organizovali doma i v priestore zdevastovanom cunami charitatívnu pomoc, takže o čom vlastne hovorím, keď odsudzujem veriteľov, ktorí nechcú pristúpiť ani na zrušenie, ani na zníženie dlhov cunami postihnutých jedenástich krajín... Odpovedám: Naozaj si myslíš, že charitatívna pomoc, hoci vo výške stoviek miliónov, aj v prípade, že by sa dostala do rúk postihnutých celá, vyváži ekonomický cynizmus veriteľov? (Prečítaj si fakty a vyhodnoť ich!) Pritom: som presvedčený, že tí, čo pomáhajú, majú na korporácie zväčša rovnaký názor ako ja.

Vrátim sa iba k najaktuálnejšej udalosti, ku krajinám, ktoré postihlo cunami. Tie fakty sú jednoducho zdrvivé. Prečítaj si ich ešte raz... Na jednej strane obsiahle spravodajstvo o ušľachtilej charitatívnej pomoci, o nezištných aktivistoch z desiatok krajín, ktorí organizujú pomoc na mieste katastrofy, atakďalej... Na druhej strane: postoj veriteľov (fakty nebudem opakovať). Hej: sú tam, v Indonézii, na Srí Lanke i v Thajsku, tisíce nezištných distribútorov pomoci, operujú tam, presnejšie operovali desiatky televíznych štábov, stovky novinárov napísali reportáže, ale pod hladinou týchto reakcií prebieha cynický proces, ktorého režiséri

a aktéri využívajú biedu postihnutých. Odpustenie dlhov by bolo významnou pomocou, ale, ako vieme, s tým rátať nemožno...

Skrátka a jasne: Charita je aj v tomto prípade iba kozmetikou, ktorá podstatu gangsterizmu nemôže vyvážiť.

Aký postoj má k tomu našinec zaujať? Nevšímať si to? Tváriť sa, že je všetko v poriadku? Vnímať sporadické správičky, ktoré preklážnu cez filtre infotainmentu, ako deštruktívnu ľavicovú propagandu? Uspokojiť sa s ubezpečovaním globálnych hráčov, že ide iba o dočasné, vedľajšie, náhodné, nechcené produkty globalizácie?

Sleduješ vývoj v Afganistane? Zo sľúbenej pomoci (44 miliárd priklepnutých na summite v Tokiu), dostal Afganistan sotva desiatinu, pričom polovicu tejto sumy zhabali noví mocipáni. V krajine panuje anarchia, centrálna vláda je čoraz slabšia a hladomor zatiaľ nekosí milióny iba preto, že roľníci opäť vo veľkom produkujú hašiš a heroín.

Howgh! EG

28_

P.S.: Nabudúce vyrukujem s ďalšími príkladmi.

Šiesty list. Fedor je s korešpondenciou zatiaľ spokojný; snaží sa nájsť reálne možnosti nápravy vecí globálnych v štýle „malé by bolo lepšie“, a nemilosrdne odhaľuje nepriateľov Západu.

Milý Eugen,

zatiaľ ma naozaj netrápi, že si nenotujeme. Osvetľujeme si hľadiská a obaja optikou odlišných paradigiem. Nevybral si si vo svojom predchádzajúcom liste tendenčné príklady a nespochybnujem Tvoje zdroje (okrem iného aj preto, že nemám ako). A príklad o Letoch

som neuviedol preto, aby si mi zatlieskal. Šlo mi o iné. Nechcem sa tiež púšťať do subvenčnej politiky národných štátov a politiky nadnárodných korporácií. Viem o nich strašne málo a mám len akési vnútorné pochybnosti o tom, že ich aktéri sú nejaká iná vzorka, ako bežní experti (aj tam sa dajú nájsť Markusovia Pápeovia a Čeňkovia Růžičkovia). A som, rovnako ako Ty, presvedčený, že na globálnom ihrisku sa nájde podstatne výživnejšia pôda pre korupčných a egoistických hajzlov, než na ihriskách rádovo menších. A už vôbec si nemyslím, že filantropia a altruizmus ľudí zamedzí rozkrádaniu humanitárnych zbierok. Napokon sám Sörös svojho času povedal, že vie o tom, že z jeho peňazí sa dostane iba zlomok tam, kam sa mali dostať; napriek tomu svoje nadácie udržiaval v činnosti a bolo to dobre. Aj ja by som rád vedel, kde mizli peniaze a kto ich pchá do svojho vrecka napríklad v Afganistane. Ponoríť sa však do tejto problematiky znamená utopiť sa v tisíc-kach káuz bez šance nájsť vinníkov, riešenia, nápravu, zmenu. A to už ani nehovorím o tom, že je to mimo moje aj Tvoje reálne možnosti. Napokon, sám si povedal (myslím), že spočiatku by sme si mali vyjasniť vlastné pozície. Uľahčí nám to fakt, že sa nemusíme ubezpečovať o svojich dobrých úmysloch a ľudskom cítení.

A teraz k tej našej paradigmatickej odlišnosti, resp. k odlišnosti našich optík. Ja skutočne nevidím problém vo vine „bielej rasy“ a našej civilizácie, akurát by som Ti do minulého týždňa nevedel tento svoj postoj dosť dobre sformulovať. Po prečítaní Burumovej a Margalitovej knihy (Okcidentalizmus, Pragma, Praha 2005) to už bude ľahšie. To, čo nasleduje, môžeš istým spôsobom chápať aj ako môj komentár, či recenziu na toto dielko.

Nenávisť voči Západu je nenávisťou voči jednej civilizácii. Je to nenávisť voči modernite, ako ju reprezentuje Západ. Nepriatelia tohto typu modernity a modernizácie hovoria o chorobe, ktorej symptómy sa volajú kapitalizmus, individualizmus, liberálna demokracia. Je to podľa nich mechanistická a materialistická civili-

zácia, civilizácia, sledujúca výhradne finančný zisk. Vymysleli ju vraj židovskí kapitalisti a postupne infikovala celý Západ a Spojené štáty zvlášť.

Ideológia okcidentalizmu dnes oslovuje radikálnych moslimov, extrémnych nacionalistov v Číne a v ďalších častiach nezápadného sveta. Stopy po nej však nachádzame aj v myslení odporcov kapitalizmu na samotnom Západe.

Aby bolo jasné: Naozaj nie je potrebné milovať popovú kultúru, globálny kapitalizmus, americkú zahraničnú politiku, sexuálnu uvoľnenosť či veľkomestá. Tvrdú kritiku možno vysloviť aj na adresu kolonializmu, neokolonializmu, nadnárodných spoločností, Medzinárodného menového fondu, podpory protikomunistických diktatúr a toho, čomu sa hovorí americký imperializmus. Okcidentalizmus však celú západnú civilizáciu pasuje do roly satana, zla v čistej podobe a vyhlasuje Západu vojnu. Presnejšie povedané: vojna už bola vyhlásená. Nejde teda iba o čire znechutenie z cudzej a neakceptovateľnej civilizácie, ale aj o dehumanizáciu jej príslušníkov, ktoré vedie k zabíjaniu a vraždeniu zväčša bezbranných civilistov.

Autori hľadajú príčiny vyhrotených emócií a ich prejavov. Paradoxne ich nachádzajú aj v samotnej Európe. V totalitných ideológiách, v nemeckom ponížení po prvej svetovej vojne, ktorá dala vzniknúť pangermanizmu a nacizmu, v tzv. „ruskej duši“ a slavjanofilstve, ktoré proti západnému „mechanickému“ rozumu stavala organický koncept národa a jeho duše. Japonskí, čínski, ale aj arabskí ideológovia v týchto konceptoch našli nejednu inšpiráciu. V pozadí nenávisť voči Západu sa skrýva aj závisť vyplývajúca zo západného blahobytu, pokorenie zo západnej moci a pomoci, ako aj fakt, že pomoc nebola poskytnutá každému. Vyčíta sa mu kozmopolitizmus, sekulárnosť, liberalizmus, viera v moc trhu a fetiš obchodu ako hnacej sily pokroku. Proti týmto pliaгам stavajú ne-

priatelia Západu (svojho) Boha a celistvý duchovný život. Mestský životný štýl, peniaze, filmové hviezdy, automobily, prostitúcia... to sú pre nich symboly Západu. Odsudzujú koncept ľudských práv (vrátane rovnoprávneho postavenia žien) a jeho ambície na univerzálnu platnosť. Rasovú, etnickú a náboženskú premiešanost považujú za čosi nechutné.

Svoj boj proti Západu berú smrteľne vážne. Mladí talibanci, bojovníci al Kaidy, palestínski samovražední atentátnici s obľubou vyhlasujú: „Milujeme smrť rovnako, ako vy milujete život,“ pričom majú pod životom často na mysli predovšetkým kokakolu, značkový tovar a hedonistický spôsob života vôbec. A keďže považujú Západ za zmäčklivý, neduživý, zhýčkaný, dekadentný..., majú pocit, že ich víťazstvo je iba otázkou času. Nič nové pod slnkom; mysleli si to aj japonskí kamikadze a hitlerovskí detskí vojaci počas druhej svetovej vojny.

Nepriatelia Západu nestoja o neheroickú demokraciu a priemernosť všedného života. Kult smrti je živý mystickou predstavou o vyšších ideáloch, o čistom a nepoškvrnenom „novom svete“ postavenom na ideáloch ich viery. Áno, vojna proti Západu bola vyhlásená a nebolo to včera. Stalo sa tak už napríklad v mene ruskej duše, nemeckej rasy, japonského šintoizmu, komunizmu a najnovšie militantného islamu. Svätá náboženská vojna je to však iba sčasti. Západ má aj sekulárnych nepriateľov s ich mocenskými a ekonomickými záujmami. Jedno od druhého však niekedy naozaj ťažko odlíšiť, najmä keď sa druhé účelovo skrýva za prvé. O ich dopadoch na globálnu situáciu netreba pochybovať, rovnako netreba pochybovať o tom, že krajiny tretieho sveta to „schyťajú“ tvrdsie ako krajiny súčasného Západu.

Otázka, ktorá ma v tejto chvíli zaujíma, znie: ako ochrániť Západ (svet liberálnej demokracie) proti nepriateľom? Predovšetkým treba jasne povedať, že islam nevyznáva kult smrti a vraždenie civi-

listov. Hranica nepriateľstva teda neprebíha medzi západnou a islamskou civilizáciou. Rovnako, ako si myslím, neprebíha medzi rozvinutým a rozvojovým svetom. Západ by však tiež nemal podliehať pocitu zodpovednosti (a viny) za všetky zločiny kolonializmu a všetky barbarstvá a krvavé konflikty, ktorými je poznamenaná história. Alebo chceme považovať iba Západ za natoľko vyspelý, že ho môžeme spraviť zodpovedným za všetky historické peripetie? Vedomie toho, že nejde o stret civilizácií, ale o stret s konkrétnym nepriateľom plus sebavedomie na príslušnosť k civilizácii, ktorá je našou duchovnou tradíciou, by však sama o sebe nestačila. Iba bohatý a silný Západ má v konfrontácii so svojimi nepriateľmi šancu. Áno, bohatý a silný, pretože oboje je dôsledkom kreativity, ktorá je motorom Západu a modernity.

A ešte celkom osobná poznámka na záver.

Verím, že emócie sa šíria akýmsi indukovaným efektom. Stačí, napríklad, aby ich vyslovila autorita alebo šíрили médiá. Platí to, samozrejme, aj pre negatívne emócie a nenávisť je negatívna emócia ako vyšitá. Tým, samozrejme, netvrdím, že kritický diskurz na túto tému je čosi odsúdeniahodné. Určite nie. Duchovná tradícia Západu je však prostredie, ktoré považujem za súčasť svojej identity a nemienim sa jej vzdať. Som si pritom vedomý, že v podmienkach globalizácie a liberálnej demokracie (akcentujúcej ľudské práva) bude toto prostredie intenzívne infiltrované (čo sa už deje). Chcem však veriť, že bohatstvo a sila Západu nie sú len materiálnou (ekonomickou, vojenskou, politickou) prevahou, ale aj schopnosťou absorbovať podnety a vyvíjať sa. Napokon, desiatky miliónov moslimov, ktorí našli svoj nový domov na Západe, a obľúbenosť východných duchovných náuk sú príkladmi prevažne pozitívnymi. Trochu som však skeptický – máme totiž dosť problémov s negatívnymi emóciami aj „doma“, napríklad voči Židom, či Rómom, migrantom z Východu, či bohatým. Možno aj preto by som uvítal, keby sa vžila sentencia Jeho Svätosti dalajlámu (Meditace

pro každý den. Pragma, Praha 2000), podľa ktorej: **Naše úsudky jsou obvykle zamlženy našimi emocemi. Pokud je toto obecným faktem, jak můžeme tak paličatě trvat na tom, že naše vnímání duchovních záležitostí musí být správné?**

Fedor Gál

Praha 17. 5. 2005

Siedmy list. Podľa Eugena by mal dialóg vyzeráť inak; prvý raz podrobne rozoberá americkú intervenciu do Iraku, podfarbenú smutným príbehom New York Times.

EUGEN GINDL

Bábudží,

nemyslím si, že naše názorové platformy možno nazvať paradig-
mami. Ide skôr o odraz osobnej, v rámci možností objektivizovanej,
reflexie sveta. Ak však naozaj chceme viesť dialóg, potom načim na
fakty reagovať, zaujať k nim postoj: stotožniť sa nimi, zrelativizo-
vať ich, alebo poprieť. Nazdávam sa, že keď vygenerujeme osnovu,
výmena názorov bude menej eklektická, koncíznejšia. To po prvé.

Po druhé: ak sa vynorí kauza, ktorá nám bola všetkým istým spô-
sobom sugestívne prezentovaná ako heroické gesto sebaobrany
hodnôt kresťanskej civilizácie a po čase sa ukáže, že išlo o znôšku
lží a rafinovane zmanipulovaných poloprávď, v rámci dialógu by
bolo iste užitočné, aby sme si priznali, v čom sme sa mýlili, v čom
sme sa stali obeťami vlastnej, nekritickej ľahkovernosti a v kon-
texte poctivej sebareflexie pokúsili sa korigovať svoje omyly.

Nedá mi, ako príklad, nespomenúť kauzu Iraku; jej genézu, eska-
láciu i súčasný vývoj.

Ako vieš, od začiatku som bol presvedčený, že zámienky ozbrojenej intervencie boli falošné. Spomeň si: argumentoval som, ako dlhoročný redaktor Kozmosu (ktorý reflektuje aj zdokonaľovanie satelitov na diaľkový prieskum Zeme), že rozlišovacia schopnosť špiónážnych satelitov je dnes taká, že im neuniknú nijaké jadrové zbrane: ani závody, kde sa vyvíjajú a vyrábajú, ani oblasti, kde ich skúšajú, ani bázy, na ktorých sú rozmiestnené. Pred štvrtstoročím Američania dokázali spoľahlivo monitorovať (s rádovo nedokonaľšími prístrojmi) všetky vojenské zariadenia Sovietskeho zväzu i jeho satelitov. Vedeli, koľko majú nosičov, koľko atómových hlavíc, koľko strategických bombardérov či ponoriek, vybavených nosičmi jadrových hlavíc (to isté platí o klasických zbraniach).

Keby to Američania (i Rusi) presne nevedeli, nikdy by nedošlo krokovaniu o vyváženej redukcii strategických i taktických zbraní. Obe mocnosti tieto informácie mali, hoci išlo o neporovnateľne väčšie teritóriá ako Irak; hoci išlo o krajiny (na rozdiel od Iraku) pokryté do značnej časti vegetáciou; hoci v nejednom prípade (Juhoslávia) išlo atrapy tankov z papundecku na pomýlenie protivníka. Rovnaký prehľad mali aj o chemických zbraniach; neistota vládla iba okolo biologických, z vesmíru prakticky nedetegovateľných zbraní.

Inšpektori OSN tvrdili, že Irak zbrane hromadného ničenia nemá. Mediálni mágovia (opierajúci sa o verejné vyhlásenia dôveryhodných reprezentantov politického establishmentu) však dokázali časť svetovej verejnosti pomýliť. Šéf inšpektorov, Švéd Blix, bol degradovaný ako neschopný, nekompetentný šašo.

Dnes vieme, že Blix mal pravdu. Jeho správu potvrdilo 2000 (Američanmi platených?) odborníkov, ktorí bezmála dva roky prehľadávali Irak a vypočúvali zasvätených papalášov. Ukázalo sa, že tieto zbrane nie sú ukryté ani v Sýrii. Dokázalo sa, že Saddám al Kaidu ani nepodporoval, ani nefinancoval (na rozdiel od Saudskej Arábie a Pakistanu).

Napriek tomu k ozbrojenej intervencii došlo. Podľa správ špeciálnej americkej komisie zahynulo počas krátkej vojny najmenej 100 000 irackých civilistov (plus irackých 25 000 vojakov), zničila sa infraštruktúra v hodnote miliárd dolárov. Kolaterálne škody (aký to rafinovaný termín) na ľuďoch sú najmenej tridsaťnásobne vyššie ako v prípade newyorských dvojičiek.

Ibaže: Irak na dvojičky nezaútočil. Sedemnásť z devätnástich teroristov boli Saudí, dvaja Pakistanci. Navyše sa ukázalo, že pri najmenšom jednu zo štyroch skupín financovali Saudí prostredníctvom posádky veľvyslanectva Saudskej Arábie v Spojených štátoch. Údaj o 100 000 civilných obetiach zverejnili (nedávno) ako prvé americké agentúry. Médiá celého sveta ich vzápätí citovali. Okrem Štefana Hríba, ktorý **Pod lampou** vyhlásil, že tieto údaje sú prehnané, nikto na svete prácu americkej komisie nespochybnil!

Ale poďme ďalej: Ukázalo sa, že v štyroch posádkach teroristami unesených lietadiel nebol ani jediný Palestínčan. Prečo to spomínam: 11. septembra 2001 na všetkých dostupných kanáloch do omrzenia opakovali šot, ktorý sugestívne (hoci nepriamo) manipuloval verejnosť na celom svete. Dvaja palestínski chlapci a tučná, škaredá žena v okuliaroch tancom a hulákaním vyjadrovali radosť z úspešného útoku na dvojičky. Komentár: takto reagovali Palestínčania na tragédiu v New Yorku. O masových prejavochoch radosti v saudskoarabských mestách sme sa dočítali (bez fotografií) až o niekoľko dní z niektorých printových médií. (Apropos: inkriminovaný šot vznikol štyri mesiace pred útokom na dvojičky!!!)

V ten istý deň, vo večerných správach STV, diskutovali o tragédii Peter Weiss a Fero Šebeb. Weiss vyhlásil zhruba to, čo väčšina komentátorov vo svete: *„Odo dneška bude svet iný... Mali by sme sa zamyslieť nad tým, aké sú príčiny teroru.“* Šebeb významne podotkol: *„Dnes by som nechcel byť v koži Palestínčanov.“* Tento vzdelačný ólaunder nie je hocikto. Vystupuje ako nezávislý expert na zahraničnú politiku, bol(?) kandidátom pravice na post ministra

zahranicia či veľvyslanca v USA. Čo tým chcel povedať? Alebo sa iba preriekol...? Želanie bolo otcom nebezpečnej insinuácie...?

Medzičasom sa vydavateľ a šéfredaktor New York Times verejne ospravedlnili svojim čitateľom, najmä americkej verejnosti, za to, že o Iraku, pred vojnou, počas nej, i po víťazstve informoval skreslene a tendenčne, čo ostane škrvrnou na dobrom mene tohto elitného denníka. Zdôvodnil to najmä nekritickým preberaním neverených informácií, ktorých autormi boli najmä americkí politici. V našich končinách som sa o tejto neslýchanej sebakritike dočítal iba v Literárnych novinách (dvadsaťriadková kurzíva na 5. strane). Ktoré zo slovenských médií sa svojim čitateľom ospravedlnilo. Ako a komu sa ospravedlnili Hríb a Šebej...?

Týždeň po vypuknutí irackej vojny napísal som do týždenníka Slovo (v rámci ankety, ktorej sa zúčastnil aj tvoj brat Egon) krátky komentár, v ktorom som zhodnotil intervenciu a vyslovil aj krátku prognózu (článok ti pošlem.) Zistíš, že som sa príliš nepomýlil, ba skutočnosť je oveľa horšia, ako som predpokladal. Mimochodom: o naftě, ako príčine intervencie, som nenapísal ani slovo. **Dnes, keď vieme, kto bude privatizovať irackú naftu, ma táto opatrnosť mrzí...**

Čo tým chcem povedať? Začnem okľukou: dnes, keď hodnotíme dôsledky intervencie USA v Iraku, mali by sme si najprv vyjasniť, či lži, ktorými bola odobrená, sú legitímnym nástrojom mocenskej politiky. Ak sa dohodneme, že nie, mali by sme si položiť otázku, prečo sme im uverili... Ak ich dodatočne odobríme, potom... (vedľajšiu vetu dokončí sám.)

Hovorím: bez priznania toho, že sme manipulátorom sadli na lep, nie je morálne diskutovať ani o dôsledkoch intervencie. Povojnový Irak pacifikujú tí istí politici, ktorí klamstvami pripravili pôdu pre intervenciu. Čo dosiahli? Pre islamistov vytvorili „**legitímny front**“, vytvorili bojovú zónu, v ktorej už operuje aj al Kaida. Pozliepali bábkovú vládu, ktorú budú musieť svojou prítomnosťou

brániť... (Dokedy? Pán Boh vie...) Výdavky na túto vojnu, po nedávnom schválení ďalších 80 miliárd dolárov, prekročili pol bilióna dolárov. V Iraku denne umierajú civilisti, ale aj Američania. Zisky z ropy ani pred privatizáciou nedokážu pokryť základné potreby Iraku. V americkom objatí dozrieva iracký variant iránskeho etalónu: pôvodne sekulárny štát sa postupne zmení na islamskú, konštitučnú teokraciu pod americkou kontrolou. Bravo, Huntington! Bravo, Zakaria! (Nemožno vylúčiť ani to, že Irak sa rozpadne.)

Napriek všetkému: nazdávam sa, že vyhliadky Iraku (napriek obave z niekoľkoročnej eskalácie násilia) sú ružovejšie ako budúcnosť Afganistanu. Tamojšia bábková vláda kontroluje, pomocou cudzích armád, iba okolie Kábulu a niekoľkých ďalších miest. Obrovské teritória sú pod kontrolou lokálnych, skorumpovaných samozvancov. Do krajiny prišla iba desatina sľúbenej pomoci... Hlavným zdrojom obživy sa opäť stali drogy. Boje s Talibanom neutiňajú... Afganistan sa stratil z médií, nie je zaujímavý. Nemá ani naftu, ani nijaké iné významnejšie zdroje surovín... Zaujímavým sa stane až vtedy, keď dozrie čas na „otvorenie“ zdrojov krajín strednej Ázie a Afganistan sa stane významným tranzitným štátom. To potrvá (prevraty, občianske vojny, intervencie, záujmové konflikty - Rusi, Američania, Číňania - a ich pacifikácia) najmenej desať rokov (ajhľa, Uzbekistan!)

Často myslievam na Kosovo, ktoré som niekoľkokrát zažil na vlastnej koži. Na krajinku, nie väčšiu ako západoslovenský kraj, kde krehký etnický mier a demokratický obal stráži ešte aj dnes 45 000 zahraničných vojakov (plat: 3 500 dolárov mesačne.) V Iraku, ako sme sa dočítali vo Frontline, stali sa hlavnou silou terminatori, 40 000 skvele vyzbrojených a vycvičených profíkov, s denným platom 1 000 dolárov. O ďalších 200 000 vojakoch ani nehovoriac... Aj pre najbohatšiu krajinu sveta je eskalácia takejto formy šírenia slobody a demokracie neúnosná.

Napriek tomu: nazdávam sa, že všetko zlé môže byť aj na niečo dobré. Cenné je najmä vytriezvenie Američanov z ošiaľu unilaterálnej mocnosti. Už vedia, že takáto sólojazda by priviedla Ameriku aj svet do záhuby. Už vedia, že bez OSN sa nezaobídu; naopak, budú musieť podporiť autoritu i kompetencie tejto organizácie. Práve preto mám nádej, že Amerika, toto stelesnenie soft imperializmu, **splní svoju historickú úlohu a stane sa konštruktívnym organizátorom spravodlivejšieho sveta.** Zmenu k lepšiemu však podľa mňa môže navodiť iba poznanie, že práve teraz, keď môžeme „robiť politiku“ **z pozície sily**, mali by sme mobilizovať celý arzenál hodnôt našej civilizácie a ozbrojený vývoz demokracie postupne nahradiť dialógom, rekonštrukciou korporáciami diktovaných pravidiel hry voľného trhu, toleranciou k iným civilizáciám, ktoré môžu dospieť k demokracii aj po inej ceste ako je tá naša, mediálnym zvýznamnením domácich elít - efektívnych protihráčov fundamentalistov v boji o moc, posilnením úlohy OSN, demaskovaním fašizoidnej ideológie amerických evanjelických fundamentalistov, spochybnením utópie voľného trhu, systémovým posilňovaním reálnych, pretože odskúšaných, alternatívnych pravidiel hry (FREE/FAIR)...

Verím, že aj v Týždni sa budú raz objavovať rozhovory s Barberom, Thurowom, Stiglitzom, Rifkinom, Kaplanom, Rortym, Kortenom, Kaplanom, Dahrendorfom, Salvaterom, Ecom, atakďalej... Mimoschodom: aj neoliberalní utopisti, podobne ako marxisti, vygenerovali „**tri zdroje a tri súčasti**“ svojej ideológie. Keď história, potom iba Johnson; keď filozofia, iba Michael Novak; keď ekonómia, potom najmä Hayek (umne vykastrovaný) a Mises. Aj vaj!

Hysterické zalamovanie rukami nad šíriacim sa antiamerikanizmom, alebo, ak chceš antiokcidentalizom, je, podľa mňa, iba ďalším z rafinovaných ideologických zavádzaní. Ten, kto chce Európanov obviňovať z antiamerikanizmu, by mal najskôr analyzovať postoje polovice Američanov, ktorí nesúhlasia s politikou súčasného establishmentu. Alebo aj im prilepíme etiketu antiamerika-

nistov? Ozaj: aj ich (časom) obvinia z neamerickej činnosti? Nepripomína ti štýl a argumentácia týchto propagandistov praktiky autorov zo sovietskej éry, ktorí jasnozrivo odhaľovali všetky podoby antikomunizmu a antisovietizmu??? Naozaj nie?

Pokiaľ ide o antiokcidentalizmus: svet, či už islamský, konfuciánsky, budhistický či animistický, vie dobre rozlišovať rozličné podoby bielej civilizácie. Vie, že veľká väčšina západných elít posudzuje stav sveta podobne ako oni (ak neberieme do úvahy fundamentalistov). Majú svoje školy, majú médiá, čítajú, diskutujú, rozmyšľajú, hľadajú príčiny... Vďaka televízii si aj najjednoduchší ľudia Tretieho sveta uvedomujú narastajúce rozdiely a hľadajú príčiny tohto stavu.

Vôbec si nemyslím, že ide o závisť chudobných voči bohatým (**závisť** ako politologický termín je nonsens); je to iba nespokojnosť s daným stavom, ktorý považujú za nespravodlivý. **A nespravodlivosť** (pozri Rowls) generuje negatívne energie... Jednou z nich je aj energia zranenej ľudskej dôstojnosti. Mimočodom: títo „antiokcidentalisti“ majú v zuboch aj vlastných oligarchov. Nie preto, že sa vzdali ich viery či tradícií, ale preto, lebo smelo a ľahostajne kooperujú s bielymi pánmi sveta **v neprospech** svojich národov. Myslím si, že väčšie škody ako skutočný či domnelý antiamerikanizmus spôsobuje aj v našich končinách nekritické okiadanie Ameriky; lokajské sebazaklínanie: „S Amerikou na večné časy a nikdy inak!“ (tento sarkastický transparent počas poslednej návštevy G. Busha v Bratislave bol ojedinelým, vtipným protestom); servilné preberanie ideologických motákov z najrozličnejších neokonzervatívnych think-tankov; rafinovaný boj proti legítimným štruktúram občianskej sebaobraný (odborníci, časť tretieho sektora, verejnoprávne médiá, kritickí intelektuáli...); groteskný antieuropeizmus; podnecovanie konzumerizmu; ospravedlňovanie kultúrneho imperializmu; uplatňovanie selektívnej morálky v zahraničnej politike); atakďalej...

Na záver vyslovím akomak kontroverznú domnienku: Nazdávam sa, že pre väčšinu národov Tretieho sveta (Juhu), predstavuje Západ/Sever skôr mobilizujúcu výzvu. Klamlivú a nebezpečnú, pretože hmatateľná „kvalita života“, ktorú aj my na Slovensku užívame, je pri tomto rozsahu prebytku, prepychu a plytvania dlhodobou v globálnom merítku **neuskutočniteľná**. Svet na to jednoducho nemá zdroje...

Eugen G.

P. S.: V budúcom segmente sa pokúsím nahodiť syllaby.
V Bratislave 20. mája 2005

40_

Ôsmy list. Fedor vidí irackú kauzu inak, a pripomína Saddámove zverstvá na Kurdoch; napodív však s Eugenovými závermi súhlasí.

FEDOR GÁL

A tak mi povedz, milý Eugen,

na základe čoho súdiš, že konflikt v Iraku bol od samého počiatku znôškou lží a rafinovane zmanipulovaných poloprávd? Na základe informácií z druhej ruky (ergo z rovnakých zdrojov ako Ty) súdim zase ja, že šlo predovšetkým o nedostatok informácií, ktorými americká, ale aj britská a iné exekutívy disponovali a ktoré im poskytovali spravodajské služby.

Spravodajské služby majú svoje limity. Napriek tomu: píšeš, že od samého počiatku si bol presvedčený, že ide o zámienku a fakty neexistujú. Píšeš: PRESVEDČENÝ! Ja som mal iné presvedčenie.

A tiež sa opieralo o informácie – napríklad o informácie o tom, že tisíce Kurdov bolo vyvraždených chemickými zbraňami, ktoré sú tiež zbraňami hromadného ničenia. A bolo to tiež presvedčenie o tom, že Saddámov režim je zverský a v globalizovanom svete nesieme spoločnú zodpovednosť za zverstvá, nech už sú páchané kdekoľvek. Nehovoriac o tom, že dnes je – vďaka masívnej miniaturizácii zbrojných systémov – iná situácia, než pred štvrtstoročím. A ďalej: ak sa nemýlim, zbrojní inšpektori netvrdili, že Irak zbrane hromadného ničenia nemá, ale že ich oni nenašli.

Áno, nepreukázalo sa, že Saddám financoval al Kaidu, ale ukázalo sa dostatočne vierohodne, že bol konštruktérom teroristického režimu par excellence.

Máš pravdu, celá kauza je zanesená politickou propagandou. Treba však súčasne vidieť, že propagandistické nánosy odstraňujú predovšetkým Američania samotní. Tá spoločnosť má v sebe zakódovaný akýsi „samočistiaci mechanizmus“, ktorý im musíme iba závidieť. A Iračania obzvlášť.

Šebejov výrok o tom, že by po útoku na dvojčky nechcel byť v koži Palestínčanov nejdem interpretovať, pretože neviem, ako ho myslel. S odstupom času však musím konštatovať, že pokrok v izraelsko-palestínskych rozhovoroch, ktorý odvtedy registrujem, je evidentný. S Tvojimi závermi však vcelku súhlasím. Naozaj.

Fedor

Deviaty list. Eugen podstatne rozširuje okruh ničomných režimov a pýta sa, prečo tam nikto, ani Američania, nezasiahne; píše o rope a Kuvajte a rozoberá dejiny Iraku a Iránu.

Báľuška, milý Fedor,

z Tvojej krátkej odpovede som si podčiarkol vetu: „*A bolo to tiež presvedčenie o tom, že Saddámov režim je zverský a v globalizovanom svete nesieme **spoločnú zodpovednosť** za zverstvá, nech už sú páchané kdekoľvek.*“ Toľko citát. Podčiarkol som ju s istým zadosťučinením. Veď toto v každej polemike (aj s Tebou) zdôrazňujem. Preto by sme sa mali zaujímať o problémy ľudí, žijúcich v neľudských podmienkach, diskutovať o tom, čo tieto problémy vyvoláva, informovať o nich, hľadať reálne riešenia, byť solidárni s postihnutými, verbálne, politicky, organizovaním pomoci, protestov, tlakov, atakďalej... Vieš o čom hovorím... V rámci takéhoto postoja, **uvedomovanej a zdieľanej zodpovednosti**, nie som ani proti ozbrojenému zásahu.

42_

Ibaže: potom by sme však mali byť konzekventnejší. Čítam: v Kongu armády uzurpátorov zabili počas posledných dvoch rokov najmenej 100 000 ľudí. V Dárfure 50 000. Islam Karimov, červený chán z Uzbekistanu (krajiny, v ktorej je americká vojenská základňa) zmasakroval minulý týždeň 500 demonštrantov (opozícia hovorí, že 2000), v uzbeckých väzniciach je najmenej tisíc politických väzňov, pri ich vypočúvaní niektorých posadia do kotlov plných vody, ktorú postupne zohrievajú, až kým nezačne vriieť (*zdroj: Člověk v tísni*). V Saudskej Arábii je politických väzňov 3000, pritom od roku 2000 popravili najmenej 700. (Väčšinou vahábitických fundamentalistov, ale aj členov demokratickej opozície, kritizujúcej despóciu saudských monarchov). Koľko politických väzňov je v Barme? Podľa Adama Michnika, ktorý tam bol osobne, najmenej 10 000 vo väzniciach i pracovných táboroch. Šéfku opozície

Aun (ktorej knihu si vydal) iba nedávno prepustili do domáceho väzenia... O Severnej Kórei a Turkmenistane ani nehovoriac...

Ďalšie ničomné režimy by som mohol vymenúvať ešte dlho. Prečo tam nikto, ani Američania, nezasiahne? Prečo obyčajný človek o nich ani nevie? Prečo nepozná mená ľudí, ktorí tieto režimy stesňujú, zatiaľ čo takého Fidela Castra už celé roky médiá sveta prezentujú ako stelesnenie brutálneho diktátora? Nuž hej, prečo...?

Iracká kauza je v mnohom poučná. Človek by však mal krátke dejiny tejto krajiny vnímať v kontexte. Nezačnem celkom od Adama, iste vieš, že pred vpádom Mongolov bol Irak (spolu s Damaškom), popri Číne, kultúrnym pupkom sveta. Boli to Arabi, ktorí pre nás, belochov, zabezpečili kultúrne a civilizačné premostenie s umením a vedou antiky, pretože prirodzenú kontinuitu metodicky podviazali ortodoxní kresťania. Po Mongoloch sa už Arabi nepozviechali, podrobili si ich Turci.

Už koncom 19. storočia Angličania využili slabosť Osmanského impéria a vytvorili, tam, kde bola objavená nafta, celý rad drobných štátikov. Kmeňových náčelníkov povýšili na monarchov, ktorí boli pod britskou ochranou. Tak vznikli emiráty.

Po rozpade tureckého impéria si „zvyšok“ Arábie (išlo o milióny štvorcových kilometrov) prerozdělili Angličania a Francúzi. Po prvej svetovej vojne s tužkou a pravítkom narysovali nové mapy „mandátnych území“. Jedným z nich sa stal Irak, umelý štát, plný rivalizujúcich kmeňov, spojených iba „národnou zástavou“. Už vtedy sa vedelo, že Irak „pláva na nafte“. Správcovia mandátnych území získali od domorodej vlády koncesie na jej ťažbu: už vtedy sa prihlásili Američania, pod pláštikom Turkey Petroleum Company. V roku 1932 stal sa Irak formálne nezávislým štátom.

Po desaťročiach prevratov vyhlásili arabskí nacionalisti (strana BAAS) republiku. Na scéne sa objavuje Saddám. V roku 1972 sa po puči dostane k moci. Ešte v tom istom roku znárodní naftu a stane sa šéfom sekulárneho, multietnického štátu, v ktorom neľútostne

likviduje svojich oponentov, ale zároveň vyhlási program modernizácie: priemysel, poľnohospodárstvo, vzdelanie (i dnes má Irak najviac stredo- a vysokoškolsky vzdelaných ľudí)... V tom čase s ním spolupracovali aj západné, aj socialistické krajiny. Do tejto spolupráce nemožno nezahrnúť dodávky zbraní z oboch strán...

V roku 1979 padol proamerický režim iránskeho šáha Rezu Páhla-
vího, ktorý bol, čo do represálií voči domácej opozícii (tajná polícia SAVAK zlikvidovala alebo vyhostila najmenej 50 000 oponentov) stelesnením jednej z najodpornejších diktatúr vtedajšieho sveta. Tento sekulárny štát však bol v každom ohľade regionálnou veľmou, spolupracujúcou so Západom, najmä s Američanmi. Prečo?

Počas druhej svetovej vojny odstránili Briti otca Rezu Páhla-
vího, pretože sympatizoval z Nemcami a nedovolil, aby sa cez Irán do-
dávali zbrane a iná pomoc Sovietskemu zväzu. Briti ho prinútili, aby sa vzdal moci v prospech svojho syna a odsunuli ho do Johan-
nesburgu (Južná Afrika), kde (tuším v roku 1944) umrel. Po vojne sa k moci dostali demokratické sily, predsedom vlády sa stal Mo-
sadegh (Briti ho familiárne nazývali Moshi), vzdelaný právnik, ktorý mal západné školy. Ten nesplnil očakávania režisérov, de-
tronizoval mladého šáha, znárodnil naftu, takže ho tajné služby (pod vedením CIA) zbavili moci. V dejinách CIA je táto „akcia“, pri-
pomínajúca filmy s Jamesom Bondom, hodnotená, popri zvrhnutí Sukarna, ako najúspešnejšia akcia tejto tajnej služby.

Šáh Reza Pahlávi po masovej revolúcii v roku 1979 padol, do krajiny sa vrátil konzervatívny islamista ajatolláh Chomeiní. Regionálnu mocnosť Irán ovládli šiitski ajatolláhovia. Fundamentalisti začali islamskú revolúciu internacionalizovať a exportovať. To bolo pre Západ a jeho „naftové záujmy“ reálnym nebezpečenstvom. Vojenská intervencia v tom čase nepripadala do úvahy. Jedinou silou, ktorá mohla nástup islamistov pribrzdiť, bol Saddámov Irak. V neposlednom rade preto, že išlo o sekulárny, relatívne moderný štát, ktorý sa modernizoval aj podľa západných vzorov.

Američania vsadili na „saddámovskú kartu“. Urobili tak podľa známej zásady, že „*skurvysyn, ktorý podporuje nás, je náš skurvysyn, preto ho podržíme*“ (Kirkpatricková, Buchanan a ďalší).

Západ, najmä Američania, Saddáma posmelili, aby Irán napadol. Americkí vojenský stratégovia mu vypracovali plány jednotlivých operácií; dodávali mu zbrane; pravidelne mu posielali snímky zo satelitov o rozmiestnení iránskej armády. Boli to americké médiá, ktoré napísali, že Američania prižmurili oko aj po nasadení bojových plynov proti iránskym vojakom. V rovnakom čase použil Saddám plyn aj proti Kurdom, ktorí chceli situáciu využiť a vyhlásiť autonómiu. (V tom čase však nikto, okrem niekoľkých tisícok demonštrantov v západnej Európe, teror voči Kurdom neodsúdil!!!) Nuž hej, Kurdi: Turci v priebehu posledných 25 rokov zabili najmenej 30 000 Kurdov, partizánov i civilistov. Kurdska opozícia hovorí o desaťnásobne vyššom počte, pravdaže od roku 1950. Prečo (nás) táto genocída nepoburuje? Veď Turecko ideme prijať do EÚ...

Jedným z emisárov Washingtonu počas vojny, v ktorej na oboch stranách padlo milión ľudí, bol istý Donald Rumsfeld! Z nedávno zverejnených protokolov o jeho návšteve v roku 1983 vyplýva, že so Saddámom hovorili priateľsky. O plyne nepadlo ani slovo. Vojna trvala osem rokov. Na oboch stranách padlo milión ľudí. Viac ako dva milióny bolo zranených. Zbrojáři sveta dodávali zbrane obom stranám; Irán a Irak splácali dlhy naftou, za ktorú zbrojáři dostávali od svojich vlád „cash na ruku“.

Vojna sa skončila po obojstrannom vyčerpaní patom. Víťazom sa stali podnecovatelia vojny. Export iránskej islamskej revolúcie bol pozastavený, či prinajmenšom oddialený... Víťazi začali vymáhať splácanie dlhov za nerefundovaný vojenský materiál. Ceny nafty na svetových trhoch však po skončení vojny dramaticky poklesli (pod 10 dolárov za barel!!!) Navyše: Kuvajť otvoril naftové pole Rumeila, ktoré pretína dodnes aktuálna hranica medzi Irakom

a Kuvajtom. Saddám to kvalifikoval ako pirátsky akt. Oprávnené, neoprávnené? Nevie, nie som expert na naftové právo.

V tom čase prijal Saddám americkú veľvyslankyňu April Glaspiovú, ktorej naznačil, že zvažuje inváziu do Kuvajtu. Zmenil sa aj o dôvodoch: okrem horeuvedených vyhlásil, že Kuvajt je umelým geografickým útvarom, ktorý pomocou pravítka a tužky stvorili Briti. Washington na jeho „omaciavanie“ nezareagoval. Saddám dal príkaz na „vtelenie Kuvajtu do materskej krajiny“.

Odpoveďou bola operácia Púštna búrka, ktorú posvätila aj OSN. Generál Schwarzkopf po intenzívnom bombardovaní (padlo 150 000 civilistov) oznámil do Washingtonu, že Bagdad môže obsadiť do 48 hodín. Dodnes nevieme, prečo George Bush senior útok pozastavil. Možné dôvody: obavy z vysokých strát; obavy z povojnového usporiadania etnicky nehomogénneho štátu; ale aj americká kalkulácia, že „aj oslabený Saddám je pre okolité naftonosné štátiky, ale aj Saudskú Arábiu, **užitočným strašiakom**, ktorého existencia môže presvedčivo ospravedlniť dlhodobú americkú prítomnosť v regióne.“ Bush senior síce prisľúbil šíitom „všestrannú pomoc“, ak sa pokúsia vlastnými silami povaliť nenávidený sunitský režim Saddáma, ale keď povstanie vypuklo, ochrannú ruku stiahol. Prečo? Dost dôveryhodné je vysvetlenie, podľa ktorého Saddámova tajná služba posunula Američanom „dôverné informácie“ o tom, že ajatolláhovia z Iránu chcú pomocou šíitskeho povstania rozšíriť svoj vplyv aj na Irak. Po 30 000 zmasakrovaných šíitoch nikto ani neštekol... (Dnes sa s predstieraným i poctivým úžasom odkrývajú masové hroby.)

Mnohí vo Washingtone Bushovi seniorovi toto rozhodnutie vyčítali. Už vtedy sa zrodil plán operáciu pod iným menom zopakovať a obsadiť Irak. Nasledujúce voľby však vyhral Clinton a tak sa plány Wolfowitz, Cheneyho, Perla, Rumsfelda a ďalších začal uskutočňovať až po zvolení Busha juniora. Tento plán však mal aj medzi republikánmi vplyvných odporcov. Chýbala zámienka, ktorú by akceptoval svet...

*(Poznámka: o vzniku a evolúcii plánu na obsadenie Iraku sa môžeš dočítať vo viacerých prameňoch. Jedným z najobsiahlejších je článok amerického politológa Stephena J. Sniegoského, ktorý bol uverejnený - v rozsahu 40 rukopisných strán - vo švajčiarskom týždenníku **Zeit-Fragen** 10. februára 2003, necelé dva mesiace pred inváziou!!! Podtitulok časopisu: **Týždenník pre slobodné šírenie informácií, etiku a zodpovednosť**. Redakcie má aj v Nemecku a v Rakúsku. Článok vyšiel na desiatich novinových stranách, pričom jeden a pol strany predstavujú podrobné odkazy na zdroje informácií. E-mail: redaktion@zeit-fragen.ch. Internet: www.zeit-fragen.ch. Článok je v nemčine, ale podistým existuje aj v anglickej mutácii.)*

Teraz sa opäť vrátim k Tvojmu poslednému listu.

„Z čoho súdim, že konflikt v Iraku bol od samého začiatku znôškou ľží a poloprávd...?“ Píšeš, že z rovnakých zdrojov (naozaj?) si dopel k opačnému názoru. V poriadku... Ibaže: Tvoje presvedčenie je vnútorne protirečivé. Tvrdíš, že išlo o zlyhanie spravodajských služieb... Nuž: v prípade útoku na dvojčky to plne podpíšem! V prípade Iraku existuje dostatok dôkazov o zámernej manipulácii a falšovaní dokumentov (aj fotografií). Opakujem: ak pred 25 rokmi dokázali rádovo nevýkonnejšie satelity spoľahlivo monitorovať všetky nosiče (americké, sovietske, francúzske, anglické, atakďalej) jadrových a chemických zbraní (aj na ponorkách!), prečo súčasné satelity v takej prehľadnej krajine, akou je Irak, túto schopnosť stratili? Navyše: usvedčujúcich dôkazov o premyslenej manipulácii bolo zverejnených nadostač. Naposledy pred nedávnymi britskými voľbami opozícia (konzervatívna) nazývala Blaira denne luhárom. Rovnakému „osočovaniu“ musel čeliť počas kampane aj Bush junior. Skrátka a jasne: hľadala sa zámienka a služby ju vydodali. Ostatne, prečítaj si vyššie spomínaný článok v Zeit-Fragen.

Ďalej píšeš: „opieralo sa o informácie o tom, že tisíce Kurdov bolo vyvraždených chemickými zbraňami, ktoré sú tiež zbraňami hromadného ničenia. A bolo to tiež presvedčenie, že Saddámov režim je zverský...“

Naozaj: 5000 Kurdov zahynulo po Saddámovom príkaze nasadiť proti nim chemické zbrane. V roku 1983! Počas vojny s Iránom, kde Saddám chemické zbrane niekoľkokrát s úspechom použil!! Bez najmenšieho protestu Američanov!!! A kto mu tie zbrane dodal, kto mu poskytol technológiu pre fabriky? Podľa mojich informácií – Guardian - to boli Briti.

Naozaj: nasadenie chemických zbraní proti Kurdom bol beštiálny čin, a to napriek tomu, že počas vojny s Iránom sa chceli osamostatniť. Beštiálnym činom bolo aj nasadenie chemických zbraní proti iránskym vojakom. Ešte beštiálnejším činom Saddáma (aj bez použitia CHZ) však bolo zmasakrovanie 30 000 šítov po Prvej vojne v zálive, keď povstali, na americký popud, proti oslabenému diktátorovi. Prečo tých nespomínaš? Prečo spomínaš iba to, čo ti na tácke ponúkajú propagandisti a manipulátori? Prečo sa rovnako nepohoršuješ nad obeťami existujúcich zverských režimov (pozri začiatok tohto listu)? Alebo naozaj platí, že „náš skurvysyn“ je nedotknuteľný? Napokon už iba krátka poznámka: po Prvej vojne v zálive prežívali irackí Kurdi (na rozdiel od iránskych, sýrskych a najmä tureckých!) zlatý vek. To potvrdzujú aj ich dnešní predstavitelia.

Nebudem Ťa už ďalej unavovať. Na záver spomeniem iba niekoľko zdrojov, ktoré možno ľahko nájsť, niektoré Ti môžem aj sám vydo-
dať.

1) Ryszard Kapuściński: Král kráľov

Slávna reportážna esej o iránskej islamskej revolúcii aj s vysvetlením kontextov a historického pozadia.

2) Týždenník Zeit-Fragen

Nemeckú mutáciu mám, anglickú si musíš v prípade záujmu obstaráť sám.

3) Der Spiegel: Blut für Öl, 2003/3

4) Bahmand Nirumand: Perzia Rezu Páhlaviho, Suhrkamp

5) Ďalšie zdroje v prípade potreby vydodám

P. S.: Aby bolo jasné. Saddáma som nikdy neobraňoval a neobraňujem. Ani Taliban: o Talibane som napísal do Kultúrneho života ako o gangsteroch dávno pred dvojičkami. V tom čase ich ešte všetci (kvôli neinformovanosti) považovali za spojencov, za „víťazov nad Sovietmi“. (Taliban sa dostal k moci sedem rokov po odchode Sovietov.)

Sovietov porazili iní... Bol som proti vojenskému zásahu v Iraku, ale dnes si želim, aby tam Američania ostali, pretože inak sa dožijeme občianskej vojny a masakry, aká v tomto regióne nemá páru. Z rovnakých dôvodov som si želal, aby vyhral Bush, nie Kerry. Nie preto, aby Bush vylízal, čo si navaril, ale preto, aby celú vec dotiahol do takého konca, ktorý by aspoň čiastočne ospravedlnil imperiálnu rétoriku a neokoloniálne praktiky v regióne. Kerry by bol schopný z Iraku vycúvať...

Opakujem: všetko zlé je na niečo dobré. Možno práve v Iraku sa Američania naučia to, čomu sa už dávno mohli priučiť od Britov: rozumne a spravodlivo spravovať provincie impéria, pretože na niekoľko desaťročí sa takto globalizujúci svet bez Ameriky v úlohe soft-imperátora (asi) nezaobíde.

Pokiaľ ide o Uzbekistan: Karimov je gauner, zabíja ľudí, prenasleduje oponentov, ale bráni sa tým, že ide o islamských fundamentalistov. Situácia je zložitá: dokážeme ho nahradiť humánnejším, menej skompromitovaným politikom, ktorý by dokázal obhájiť sekulárny Uzbekistan a krajinu step by step demokratizovať? To platí o všetkých krajinách Strednej Ázie. Toto dodávam, aby si videl, že problémy chápem v celej (?) ich zložitosti.

Howgh!

EG

V Bratislave 22. mája 2005

Desiaty list. Fedor sa zo sveta vracia domov; pripomína jáchymovské peklo a spomína bývalých disidentov, ale aj Klauša, Grusku, Štrpku, Bána a svojho psychoanalytika.

Áno, Eugen,

deprimujúcich, rovnako ako povzbudzujúcich príbehov je naozaj veľa. Napokon, stačilo po prečítaní tvojho textu pozrieť na stôl. Leží mi tam kniha o Jáchymovskom pekle (Z. F. Šedivý: Uranový gulag. Moba, Brno 2005). Iba týmto jediným československým koncentrákom prešlo v 50-tych rokoch cca 70 tisíc ľudí (vrátane tvojho strýka) a vie boh, koľkí boli umučení a povrazení. Hneď vedľa mi leží výročná správa Freedom House, ktorá hovorí, že odkedy existujú štatistiky tejto inštitúcie, znížil sa počet krajín, ktoré je možné označiť ako neslobodné, zo 109 na 13. Po prečítaní Tvojho mailu som si zalistoval aktualitami na portáli iDnes a videl som tam rovno pod sebou tieto dve správy: „USA pohrozily Uzbekistánu, že nedostane finančnú pomoc 22 miliónů dolarů, když vláda neobjasní nedávné krvavé nepokoje v Andižanu. Podle některých zdrojů při střetech zemřelo až 500 lidí.“ „Vedro zabíjelo ilegální imigranty v Arizonské poušti u hranic USA a Mexika. Od pátku do pondělka tam kvůli teplotám nad 38 stupňů zemřelo 12 lidí, desítky dalších se podařilo zachránit.“ Vzápätí prišiel mail od Miša Ača. Referoval o osude skvelého detského psychiatra, ktorý živorí na periférii slovenskej spoločnosti, o Ivanovi Štrpkovi, ktorý nemá peniaze na vydanie svojej knihy (pretože nestačí byť dobrým básnikom, ešte si musíš publikovanie svojej poézie aj zaplatiť) a ako Damas Gruska prežíva s odretými ušami (bez platu a honorárov) vydávanie nesporne prospešného magazínu Knihy a spoločnosť. To bolo asi okolo siestej ráno. Do toho mi zapípal mobil. Prišla SMS-ka od Standu Penca. Tento bývalý chartista a spoluzakladateľ Občianskeho fóra a Hnutia občianskej solidarity a tolerance žije na vidieku, kde sa stará o zverstvo po dnes už mŕtvom vete-

ránovi českého disentu Láďovi Lysovi (somáre a kozy) a nemá na telefón, elektrinu, internet a podobne. On-line som mu previedol potrebný obolos a vyrazil do mesta. Na titulných stranách denníkov zúri spor medzi prezidentom našej demokratickej republiky a bývalými disidentmi. Klaus tvrdí, že všetky tie nové životné filozofie, hnutia a „izmy“ (ekologizmy, humanrightizmy, multi-kulturalizmy, europeizmy) sa snažia vstupovať do života ľudí bez toho, že by k tomu príslušní aktéri (aktivisti) získali legitimitu vo volebnej súťaži. To už som bol na ceste k Petrovi Pöthemu, s ktorým som absolvoval hodinku psychoterapie (aj ja mám problémy, nielen svet). Ledva som potom stihol stretnutie s Andrejom Bánom a Tomkim Nemcom (ktorý bol pred pár dňami kubánskymi úradmi vykázaný rovno na letisku, keď priletel na slezINU kubánskych disidentov). Za tú zhruba hodinku, čo som s Andrejom pobudol, kvôli jeho chystanej monografii a záujmu môjho mladšieho syna odísť z dobre plateného zamestnania a venovať sa „humanrightizmu“ niekde v Afrike alebo Ázii, som si vypočul neveriteľný príbeh o skupine kazašských Slovákov, ktorí pred piatimi rokmi zazvonili nič netušiacemu Andrejovi na zvonec s igelitkami, v ktorých mali celý svoj majetok, a so slovami „my zdes“ požiadali o pomoc. Dnes sú to integrovaní a skvelí občania Slovenskej republiky.

Pokojne by som v tomto štýle mohol pokračovať a nemusel by som sa ani obzerať príliš dozadu a prehrabovať archívy. Čo by som však rád (opakovane) zdôraznil, je toto: Áno, sme súčasťou tohto sveta a nesieme spoluzodpovednosť za každé svinstvo a každú nespravodlivosť. A nesie ju aj moja žena a môj starší syn, ktorí s plným nasadením a sústredením píšu svoje texty a na nič iné im neostáva ani čas, ani energia. Áno, mali by sme vedieť v akom svete žijeme a prejavovať súcitie a solidaritu s utrpením. A robíme to, tí, čo súcitíme a solidarizujeme sa, po svojom, tam, kde žijeme a tak, ako vieme. Zle? Málo?

A napokon: ja, žiaľ, nie som schopný chápať problémy súčasnej geopolitiky v celej ich zložitosti a komplexnosti. Nie som však schopný chápať ani problémy na tomto malom fliačiku sveta, kde trávim svoj život, v ich celej zložitosti a komplexnosti. A v diskurzoch, ako je tento, kultivujem túto svoju schopnosť a súčasne si dopĺňam vzdelanie. Oboje však uplatním zase iba „tu a teraz“.

Ozaj: Neodpíšeš mi na môj text via spravodlivosť?

Fedor

24. mája 05

Jedenásty list. Eugen píše o Gálovej rošáde a problémoch s pravdou, čuduje sa, že Fedor nechápe, čo by mal, a definuje sa ako ľavicový liberál, odmietajúci fundamentalistické výstrelky.

52_

EUGEN GINDL

Bábudží,

na úvod tohto oneskoreného listu som sa rozhodol pouvažovať nad syndrómom, ktorý som pracovne nazval „Gálova rošáda“ (alternatíva: Gálov interpretačný looping.) Zdá sa mi totiž, že fakty, ktoré si osvojujeme, analyzujeme, skúmame v najrozličnejších kontextoch, často interpretujeme celkom rozdielne.

Na prvý pohľad je to celkom prirodzené: obaja sme sa síce ocitli v rovnakom generačnom letokruhu, dospeli a zostarli sme v rovnakej kultúre i civilizácii, ale obaja sme autonómne, relatívne nezávislé bytosti, ktoré si, každá po svojom, vytvárali svoj vlastný svetonázor, viac či menej rezonujúci s okolím. To po prvé.

Po druhé; istá rozdielnosť názorov, či presnejšie, rozličný spôsob vyhodnocovania a interpretácie zvolenej množiny faktov, je

predpokladom každého plodného dialógu. Diskusie vo vnútri najrozličnejších ideologických bunkrov (tými sa stávajú aj rozličné televízne relácie), poznačené výberom rovnako zmýšľajúcich, názorovo zglajchšaltovaných diskutérov, sú podľa mňa prinajmenšom v otvorenej, demokratickej spoločnosti, priam odstrašujúcim príkladom výmeny názorov, chápanej najmä ako skupinové vymývanie mozgov či mediálne školenie odporúčaného svetonázoru.

V takýchto diskusiách sa najvypuklejšie prejavujú všetky nešváry politruckej metódy omieľania desatora z katechizmu, ktorým sa zaklínajú najnovší, pevne verím, že dočasní, neokonzervatívni a quasiliberalní páni zemegule.

Ale konkrétnejšie: udivila ma tvoja interpretácia posolstva znamenitej knihy Riszarda Kapuščiňského o iránskej (islamskej) revolúcii. Mám na mysli najmä jej kontexty, v tomto prípade predovšetkým exkurzy do nedávnej minulosti tohto regiónu.

Ty si fakt vnúteného, pre Irán mimoriadne nevýhodného predaja koncesie na ťažbu nafty, hodnotil ako dôkaz skorumpovanosti šáha Rezu??

V poriadku: aj keď musím pripomenúť, že perzský šáh Reza i arabskí šejkovia, ktorí svojho času Angličanom a Američanom tak bezstarostne predávali licencie na ťažbu nafty, neveľmi tušili, o akú, potenciálne strategickú, surovinu ide. V celej oblasti nebolo po prvej svetovej vojne ani 500 áut. Armády tvorila pechota, jazda (kone a ťavy) a vozatajstvo premiestňujúce delá.

Keď však perzská národná elita počas druhej svetovej vojny šáha zvrhla a naftu znárodnila, majitelia licencie organizovali „jamesbondovský puč“, o ktorom sa dodnes píše ako o jednej z najúspešnejších akcií CIA. Namiesto európsky vzdelaného demokrata Mossadeka dosadili diktátora Rezu Páhlavího. Američania získali naftu a spojenca (s rejtíngom regionálnej veľmoci), pričom porušovanie ľudských práv (milión obetí v priebehu 30 rokov) blahosklonne tolerovali.

Mimochodom: tak ako v bezpočte iných, podobných prípadov na všetkých kontinentoch („Our son of a bitch is a good son of a bitch.“)

Ja hovorím: ten, kto v mene svojich záujmov, z pozície sily (nielen vojenskej, ale aj ekonomickej, politickej) korumpuje a nanucuje všestranne slabším a zaostalým partnerom nespravodlivé podmienky a v prípade, že neuspeje, vojensky intervenuje, nemá ani najmenší záujem považovať „tých druhých“ za rovnocenných partnerov, nesie oveľa väčší podiel viny, ako prosperárka a zastrašená domorodá elita. Podiel o to väčší, že reprezentuje vyspelú civilizáciu, ktorá sa opiera o kresťanské hodnoty, zaklína sa slobodou a demokraciou a pokrytecky deklaruje pravidlá hry, výhodné iba pre silnejšieho. Takto by sa, podľa mňa, dalo zhrnúť posolstvo Kapuścińského knihy.

Ty, bábudží, fakty Kapuścińského interpretuješ práve naopak. Vinníkmi sú v Tvojich očiach tí oklamaní, skorumpovaní, zastrašení a znásilnení. Ak už toto nie je interpretačný looping, potom čo...?

Je môj postoj jednostranný, ľavičiarsky...? Ak áno, pokús sa vysvetliť v čom moja logika kríva? Som ľavičiar...? Zdá sa mi, že táto nálepka je pre mňa príúška.

Som liberál: vyznávam zásadu „rob, čo chceš, pokiaľ tým neškodíš iným.“ Táto zásada ma však nezbavuje povinnosti zaznamenávať prípady, kde sa iným škodí, najmä ak nejde o náhodu, o výnimku z pravidiel, ale o systémovú nespravodlivosť.

Som aj konzervatívec: vyznávam skoro všetky hodnoty, ktoré sa v minulosti osvedčili.

Vertikálnu solidaritu, ktorá by sa mala prejavovať tak, že ten, kto nesie, hoci dočasne, zodpovednosť za istú množinu ľudí, má povinnosť spravovať tento organizmus tak, aby každý jeho úd z toho primerane profitoval.

Tradicíu, v tom najširšom zmysle slova, bez ktorej by sa rozplynula moja osobná identita a občianska integrita.

Odmietam väčšinu výstrelkov, či už ide o **extrémizmus s predponou neo-**, alebo o **fundamentalizmus**, ktorý odmieta nesporné hodnoty prirodzeného, gradualistického, vyváženého pokroku.

Sám pre seba však medzi konzervatívne hodnoty priraďujem aj **environmentalizmus** v tom najširšom (globálnom i lokálnom/aktivistickom) slova zmysle a nechápem, prečo neokonzervatívci odmietajú udržateľný rozvoj ako svoju agendu.

Nikdy som nezapochoyboval ani o hodnotách, na ktorých stojí kresťanstvo (ktoré vnímam nielen ako jeden z prijateľných spôsobov obcovania s transcendentnom, ale aj ako solídny morálny kódex našej civilizácie), hoci sa dištancujem od všetkých jeho zvráteností, akou je, napríklad, súčasné zideologizované, fašizoidné náboženstvo amerických evanjelikov.

Som (aj) ľavičiar: človek veriaci v zásady horizontálnej solidarity, ktorú považujem aj za civilný, sekulárny prejav kresťanskej lásky k blížnemu, teda za základnú hodnotu európskej civilizácie. Solidaritu, ktorá vo všetkých svojich metamorfózach (súciť, empatia, morálna, politická a ekonomická podpora) je fundamentálnou hodnotou 20. storočia. Ako ľavičiar (taktó vymedzeného razenia) považujem za nevyhnutné aj zviditeľňovanie všetkých pokusov o cieľavedomé ničenie podhubia, bez ktorého solidarita zahynie, a tým je **verejný priestor**. (Jedna z tém nášho dialógu?)

A teraz, telegraficky, k Tvojmu listu. Píšeš: „*Deprimujúcich, rovnako ako povzbudzujúcich príbehov je naozaj veľa...*“ Bábudží...! Ja sa naozaj snažím nevyberať príbehy/príklady ad hoc! Práve naopak: vždy starostlivo zvažujem, či ide o typický, zovšeobecniteľný príklad, alebo o výnimku!

Kúpil si mi (mnou objednanú) knihu o uránovom gulagu v Jáchymove. Píšeš, aké hrôzy tam komunisti páchali... Môj strýko v ňom strávil päť rokov, umrel na sarkóm kosti, chorobu z ožiarenia. Nevieť však, v akom kontexte si Jáchymov vytiahol. Komunizmus už neexistuje, jeho gulagy, aj tie sovietske, sa v našich

končinách premenili na turistické atrakcie. Vo svete však podobné gulagy (paralelne s komunistickými) existujú aj dnes... Mimochodom, v päťlistku štátov, ktoré majú na sto tisíc obyvateľov najviac väzňov, sú USA, Saudská Arábia, Rusko, Irán, Čína... No comment!

Cituješ z výročnej správy Freedom House. Hovorí, že „*odkedy existujú štatistiky tejto inštitúcie, znížil sa počet krajín, ktoré možno označiť za neslobodné, zo 109 na 13...*“ Vari naozaj? Nože poďme pekne poporiadku: Irán, Severná Kórea, Burma, Bielorusko, Uzbekistan, Turkmenistan, Tadžikistan, Kazachstan, Čína, Vietnam, Kuba, Zimbabwe, Somálsko, Sýria... To by mohlo byť tých 13 neslobodných. Ibaže: je v Saudskej Arábii, Afganistane, Pakistane, Ománe, Jemene, v šiestich emirátoch, v Kirgizstane, v Libérii, v Sierra Leone, v Kongu, v Zaire atakďalej... naozaj sloboda? Aké kritériá má sloboda? To je otázka...

Píšeš: „*USA pohrozili Uzbekistanu, že nedostane finančnú pomoc 22 miliónov dolárov, ak...*“ Pohrozili, ale ďalej je „*ticho po pešine*“. Ako obvykle. Podľa mňa ide iba o verbálnu hrozbu. (Stavme sa!) Rovnako ako v prípade Pakistanu či Saudskej Arábie. V týchto štátoch sú tisíce politických väzňov (presnejšiu štatistiku dodám), denne sa tam konajú popravy. V Uzbekistane je najmenej 1000 politických väzňov, mnohých počas výsluchov zaživa obmäkčujú vo vriacej vode. Podľa akých kritérií financujú USA pomoc opozíciám v týchto krajinách? Ak by sme si vyhodnotili mieru angažovanosti (aj tej, ktorú stelesňuje Paľo Demeš a jeho exportéri farebných revolúcií), potom by bol najväčším gaunerom sveta Fidel Castro. Alebo nie...? Čo ospravedlňuje 36 pokusov o atentát na tohto človeka, ktoré zorganizovala CIA. Castro nie je demokrat, vážni 60 opozičníkov (preto som Pontisu podpísal výzvu za ich prepustenie), ale pre Kubu a jej obyvateľov urobil napriek štyridsaťročnej blokade viac ako USA pre ktorýkoľvek štát Strednej a Južnej Ameriky. Pozri web stránky CIA: Kuba, napriek blokade, je vo všetkých uka-

zovateľoch „kvality života“ ešte vždy medzi prvými tromi - štyrmi štátmi Latinskej Ameriky!!! Čo je toto za pokrytectvo???

Píšeš, že „*ľudia sa hrnú do Spojených štátov a počas ilegálnych prechodov hraníc hynú v Arizonskej púšti...*“ Hrnú sa preto, že v dôsledku liberalizácie a otvorenia trhu lacné, pretože štátom dotované americké výrobky, najmä potraviny (kukurica, obilie), pripravili o obživu prinajmenšom milión rodín drobných roľníkov (násob toto číslo počtom príslušníkov rodiny.) Nových pracovných miest na severe Mexika, s 15-násobne nižším platom ako v USA, vytvorili americkí podnikatelia sotva päťtinu. Napriek nízkej cene pracovnej sily, napriek nízkym daniam, napriek lacným vstupným surovinám, napriek neexistujúcej ekologickej legislatíve! Prezidenti Guatemaly, Hondurasu a Salvadoru volajú o pomoc, pretože v ich krajinách po desaťročiach opäť prepukol hladomor. Dôvod: liberalizácia trhu brutálne otvára sociálne nožnice. Tí, čo si trúfajú, ilegálne utekajú do USA. Nebolo by racionálnejšie vytvoriť im také podmienky, aby sa užívali doma?

O týchto veciach treba vedieť a chápať ich v celom kontexte. Solidarizovať sa s nimi, presne tak, ako vravíš a pritom nezabúdať, že aj doma je čo naprávať. Robím to, na čo v rámci svojich možností mám... (Nebudem to teraz podrobne vyratúvať.) Mimochodom: priestor na dobročinnosť, filantropiu i obyčajné, občianske, sebazáchovné aktivity sa povážlivo zužuje. Verejný priestor pod vplyvom rafinovanej, metodicky riadenej propagandy stráca vplyv, vyprázdňuje sa, živorí: odbory neboli v priebehu posledných 140 rokov v takej defenzíve ako dnes; verejnoprávne médiá nikdy nerefletovali verejný záujem tak slabo ako dnes; kritickí intelektuáli od čias francúzskej revolúcie nikdy neboli tak dôsledne vytesňovaní z verejnej diskusie ako dnes; organizácie tretieho sektora (tie, ktoré nefinancujú vlády, korporácie, tajné služby), nikdy neboli také ostrakizované ako dnes. Klausov „humanrajtizmus“ je iba groteskná čerešnička na tejto podlej agende...

Na záver: ak Ty nie si schopný chápať problémy súčasnej geopolitiky v celej ich zložitosti a komplexnosti, potom kto toho má byť schopný? Nie je to iba alibizmus...? Strach z dôsledkov toho pochopenia...?

Howgh!

P. S.: Spomenul som si, ako si v Indii tvrdil, že USA najviac prispievajú na rozvoj Tretieho sveta. Rozhodne viac ako Európa. Namietol som, že to nie je pravda. Využívam príležitosť a dávam Ti na známosť niekoľko faktov, ktoré sa objavili v poslednom čase v dostupnej tlači: „7. januára bolo poradie ôsmich najväčších darcov (podiel HDP) takéto: „Austrália 0,142 %, Nórsko 0,107 %, Švédsko 0,032 %, Nemecko 0,029 %, Japonsko 0,014 %, Británia 0,006 %, USA 0,003 %.“ Táto tabuľka vyjadruje relatívny podiel. Ibaže: ani v absolútnych číslach nie je Amerika najštedrejšia. Na prvom mieste je Austrália, USA sú na piatom mieste.

A čo sa týka Európy: traja najväčší európski donori (Nemecko, Nórsko, Francúzsko) poskytnú obetiam cunami trikrát viac prostriedkov ako USA!!! Takýto pomer je pri všetkých globálnych akciách. Toto boli údaje Svetovej banky.

Teraz fakty z web stránok OECD:

„Spomedzi 24 najštedrejších donorov sú na prvých dvanástich miestach európske štáty. Päť z nich (Nórsko, Dánsko, Holandsko, Švédsko a Luxembursko) dáva na rozvojovú pomoc 0,7 % HDP. USA s 0,15 % HDP sú na poslednom mieste!!!“

V absolútnych číslach síce USA (vzhľadom na svoj potenciál) vedú, kombinovaná pomoc Nemecka a Francúzska sa im však vyrovná, pričom kombinovaná pomoc siedmich najväčších európskych darcov preyšuje pomoc USA dvojnásobne!!!

Tieto údaje potvrdzujú všetky relevantné zdroje. (Naozaj: prečítaj si aspoň Stiglitz: Jiná cesta k trhu.) Rifkin uvádza, že ak by sa od americkej pomoci odrátali peniaze, ktoré dostávajú v podobe

výplat a odmien rozliční poradcovia, podiel americkej pomoci by bol ešte o 60 % nižší.

A tak sa už iba pýtam: „Z akých zdrojov si si osvojil údaje o tom, že USA sú najštedrejším donátorom sveta?“

P. S. S.: Včera som videl ďalšiu z Hríbových reality show Pod lampou, ktorá mala tému: **pravda**. Rozhodne by si si ju mal pozrieť. Nebudem ju podrobne komentovať. S úžasom som sa dozvedel, že moderátor „verí v absolútnu pravdu“. Marcelli, jediný z účastníkov, ktorý hovoril múdro, bez ideologického balastu a k veci, po tomto vyhlásení od zdesenia skoro zamdlel. Po relácii, hlboko v noci, otvoril som si Brechta: **Päť obtiaží pri písaní pravdy**.

Prvá: človek musí mať odvahu, aby napísal pravdu. **Druhá:** musí mať múdrosť rozoznať pravdu, lebo pravda sa všade zastiera. **Tretia:** musí ovládať umenie zaobchádzať s pravdou ako so zbraňou. **Štvrtá:** musí mať súdnosť vybrať si takých, v rukách ktorých bude účinná. **Piata:** musí si osvojiť lstivosť, ako ju medzi týmito ľuďmi šíriť.

Brecht popísal päť obtiaží počas nástupu fašizmu. Platili však aj počas vlády komunistov. A platia aj v dnešnom globalizujúcom sa svete.

P. S. S. S.: *„Zdá sa byť samozrejmé, že človek má písať pravdu v tom zmysle, že ju nemá potlačovať alebo zamlčovať, že nemá písať nič lživého. Nemá sa klaňať mocným, nemá podvádzať slabých. Pravdaže, je veľmi ťažké neklaňať sa mocným a veľmi výhodné podvádzať slabých...“* Bertolt Brecht

E.G.

Dvanásty list. Fedor podozrieva Eugena zo zaujatosti a nechce sa mu veriť, že by na tom bol verejný priestor tak zle; bráni dokonca aj Klauusa.

Ahoj, Eugen,

O Kapuścińskiego knihe som sa zmenil iba blikom – veď som ju nestihol ani poriadne prelistovať cestou z Piešťan cez Bratislavu do Prahy. Bolo to naozaj iba pár minút a zmenil som jediný fakt. Šlo o neuveriteľný spôsob, akým dotýčný papaláš (šáh Reza) predával za pár grošov čosi, čo mu nepatriło. Vyvolal tým averziu ľudí voči šáhovskému papalášstvu a Západu. O žiadnom posolstve knihy som nehovoril, ani o žiadnych ďalších kontextoch. Stručne a jasne: postavil si skoro celý tento svoj list na tvrdení, ktoré nie je súčasťou nášho korešpondenčného diskurzu. A toto je, do riti, čo??!!

Naozaj nemám problém rozlišovať medzi dobrom a zlom, medzi vinou a nevinou, medzi zodpovednosťou a nezodpovednosťou. Mám len problémy so skratkami a lineárnymi interpretáciami či dezinterpretáciami. O tomto však sme si už písali. A naozaj nemá zmysel, aby sme sa pipľali v takých veciach, akými je fakt, že v USA síce môžu mať najviac väzňov, ale ani jediný nie je politický. Alebo, že sloboda je o čomsi inom ako demokracia. A už vonkoncom nechcem spochybňovať Tvoj charakter a Tvoje postoje. Viem, že si fajn človek, pomáhaš, kde môžeš a rozmýšľaš, ako žiť lepšie a užitočnejšie. Málo však rozumiem Tvojim pocitom o rafinovanej a metodicky riadenej devastácii verejného priestoru, ostrakizácii tretieho sektora (ktorý nikdy za môjho života nebol taký košatý a mocný ako teraz) a o akejsi podlej agende. A keď týmto svojim pocitom dávaš obrisy súčasnej geopolitiky, žasnem. Mimochoďom, čítal si vôbec ten Klausov výrok na adresu mimovládiek? Veď on hovoril o čomsi úplne inom, ako sa mu teraz vyčíta. A ja by som vedel do balíka diskusií o tzv. humanitárnej pomoci vložiť ilustrá-

cie neveriteľnej korupcie, mrhania prostriedkami, kultúrnej ne-
citlivosti, ale predovšetkým brutálnej demotivácie ľudí, ktorí by
sa inak museli o seba postarať. Aj toto považujem za súčasť defor-
movanej rétoriky dneška.

Fedor

V Prahe 17. 6. 05

Trinásty list. Eugen sa vracia k USA a Iraku, cituje
indiánskeho náčelníka Seattla a trvá na tom, že
ničenie verejného priestoru prebieha, dokonca je veľmi
rafinované, a opäť prináša príklady.

EUGEN GINDL

Fedor, nevrč!

Tu nejde iba o Rezu šáha... (Mimochodom: medzi vojnami sa stal
popri Atatürkovi najúspešnejším modernizátorom islamského
štátu na Blízkom a Strednom východe.) Tu ide o tisíce podobných
nerovnoprávných zmlúv, ktoré boli, zväčša pod nátlakom, z po-
zície sily, ale aj prostredníctvom ľsti či s využitím nerovného
prístupu k informáciám (táto stratégia sa s úspechom využíva aj
dnes, najmä v marketingu) uzavierané domorodými vladármi, ne-
vedomými, ľahkovernými, naivnými (áno, aj skorumpovanými)
diktátormi či kmeňovými náčelníkmi.

Dejiny Spojených štátov sú plné takýchto zmlúv a dohôd s náčel-
níkmi, pričom americký štát ani jednu z nich nedodržel. Stačí si
prečítať Brownovu knihu Wounded Knee. Stačí sa zamyslieť nad
geniálnym listom poníženého náčelníka Duwamishov Seattla
Veľkému bielemu otcovi vo Washingtone (z roku 1855), aby člo-

vek zistil, na koho strane je morálna prevaha. Tento muž nebol ani primitívny, ani skorumpovaný. Ocitol sa však v situácii, keď svoju dôstojnosť mohol proti brutálnemu násiliu obrániť iba inteligentnou iróniou. Čo iného mu ostávalo?

Seattle píše (úryvok):

Veľký náčelník vo Washingtone posielal správu, že si praje kúpiť našu zem.

Veľký náčelník nám posielal tiež slová priateľstva a dobrej vôle. To je od neho prívetivé, lebo my vieme, že naše priateľstvo nepotrebuje. Ale my jeho ponuku posúdime, lebo vieme, že keď nepredáme, príde snáď biely muž s puškami a našu zem si vezme.

...Každý kúsok tejto zeme je môjmu ľudu svätý, každé lesknúce sa jedľové ihličie, piesočné pobrežie, hmla v tmavých lesoch, každá lúka, každý bzučiaci hmyz... Sme časťou zeme a ona je časťou nás. Voňajúce kvety sú naše sestry, srnci, kôň a veľký orol sú našimi bratmi...

Ak nám teda veľký náčelník vo Washingtone posielal správu, že chce kúpiť náš kraj, žiada od nás hodne...

Boh miluje váš ľud a svoje červené deti opustil... Nie, sme rôzne rasy. Naše deti sa spolu nehrajú a naši starci nerozprávajú rovnaké príbehy. Vám je Boh naklonený, my sme siroty.

Vašu ponuku kúpiť našu zem uvážime...

62_

Naozaj: kam sa podeli desiatky indiánskych kmeňov z teritória USA? Ako naložili s tými, ktorí prežili etnické čistky a brutálnu genocídu? V rezerváciách, neraz na tisíce míľ vzdialených od teritórií, ktoré ľahkoverne prenajali, alebo časť z nich belochom predali. Náčelníka Apačov Geronima spolu s celým kmeňom, ktorý zložil zbrane až v 20. storočí, premiestnili z Arizony a Nového Mexika až na Floridu, kde v tropickej klíme biedne hynuli... Boli títo väzni rezervácií politickými väzňami, alebo nie...? V mene akej spravodlivosti sa s nimi takto nakladalo? V mene akých zákonov?

Podľa akého článku či paragrafu ústavy, ktorá sa dodnes vychvaľuje ako najdokonalejšia, najdemokratickejšia na svete? Do riti...! Vidíš: Tvoj onomatopojický refrén sa mi celkom zapáčil.

Ďalej. Naozaj som postavil skoro celý list na Tvojej poznámke k Rezovi? Nezdá sa mi... Pokiaľ sa pamätám, reagoval som na Tvoj list z 24. mája. Prečítaj si ho ešte raz... Len po pamäti: Spochybnil som, napríklad, Tvoje tvrdenie, že na svete je už iba 13 neslobodných štátov. Faktami som podoprel podľa mňa hlavnú príčinu biedy nelegálnych stredoamerických utečencov do USA. Pripomenul som, že vo svete je ešte gulagov dosť... Zmienil som sa aj o USA ako veľmoci v počte väzňov i počte väzníc (Cena za slobodu? Aj také zdôvodnenie som si včera prečítal.) v utešenom štvorlístku so Saudskou Arábiou, Iránom a Ruskom. Spomenul som to iba preto, lebo som si spomenul, že Ty si primát v tomto ukazovateli (neslobody? slobody?) pripísal Číne.

Tvoju pripomienku, že vo väzniciach USA nie je ani jediný politický väzeň, považujem za faktickú. Napriek tomu sa pýtam: Naozaj? Možno talibanca s americkým pasom, ktorý už bol odsúdený, považovať za politického väzňa? Boli tí, ktorých zadržala americká polícia počas antiglobalistických a protivojnových demonštrácií, politickí väzni? Akými väzňami sú zajatci v Guantáname...? Nič vo zlom. To sú iba otázky čítajúceho stredoeurópana...

Rafinovaná devastácia verejného priestoru je v posledných rokoch jednou z najdiskutovanejších tém v demokratickom svete. Podrobne ju pojednám v najbližšom liste aj s odvolávkami na literatúru (boďák mám už hotový.)

Ďalej: Klaus sa k -izmom nevyjadril pohľadovo po prvýkrát, ale ešte nikdy takto bohorovne. Tvoju „obranu Klausu“ neveľmi chápem v kontexte vety z listu (24. 5.), kde doslova píšeš: „...Klaus tvrdí, že všetky tie hnutia a -izmy (ekologizmy, humanrightizmy, multikulturalizmy, európeizmy) sa snažia vstupovať do života bez toho, že by k tomu príslušní aktéri (aktivisti) získali legitimitu vo volebnej súťaži.“

Koniec citátu. Nepochopil som hneď, či tento citát používaš indiferentne, neutrálne, alebo je v ňom aj Tvoj (súhlasný) postoj, alebo nebudaj odsúdenie. V poslednom liste píšeš, že aktivisti (ja mám dojem, že aj časť širšej verejnosti) Klausu nepochopili, že hovoril o čomsi celkom inom... Ak je tomu tak, potom by Klaus mal ustanoviť úrad dešifrátor a interpretátora svojich verejných prehlásení. Ja som tento výrok pochopil/nepochopil rovnako ako tí, ktorí v ňom vidia **bohorovné spochybnenie práva občianskych organizácií angažovať sa vo verejnom priestore**. Súčasnej partokracii, ktorá aj v demokratickom svete čoraz laxnejšie zastupuje záujmy svojich voličov (ďalšia z možných téz našej diskusie), ale i korporáciám občianski aktivisti vo verejnom priestore prekážajú.

Príkladov je bárskoľko: odmietanie verejnej diskusie v médiách, vyhýbanie sa priamej konfrontácii (rokovania v policajne uzavretých priestoroch), spochybňovanie legitimacy, vytváranie falošných, kukučích quasiorganizácií, ktorých cieľom je dezorientovať, neutralizovať, rozbiť sieť tretieho sektora, politická perzekúcia, infiltrácie, provokatéri... (Ozaj: nebol to istý Fedor Gál - ale aj Andrej Stankovič - ktorí sa počas pražského zasadania Svetovej banky a MMF v Prahe verejne spýtali, kto bol ten chlapík, ktorý na McDonald hodil neviem už čo a vzápätí mu po zuby ozbrojení policajti urobili koridor?) Do riti...! Na všetko toto som myslel, keď som hovoril o zužovaní verejného priestoru, o ideologicky riadenej individualizácii spoločnosti, o zneškodňovaní verejnoprávných televízií (na štátne, stranícke, súkromné), o ostrakizácii intelektuálov (Johnsonova kniha a bezpočet článkov v starom Domine), o postupnej demontáži odborov, všetko legitímnych nástrojov občianskej sebaobrany. Ale ako som už naznačil, o tom všetkom až nabadúce.

Apropos: keď som spomenul moje skromné súkromné aktivity v priestore, kde žijem, urobil som tak iba preto, aby sme túto rovinu v našej diskusii neopakovali. Nie preto, že by som s Tebou ne-

súhlasil (naopak: dávam Ti za pravdu, najviditeľnejšie sa môžeme angažovať tam, kde žijeme), alebo sa cítil dotknutý, ale preto, aby sme túto tému nerefrénovali a pojednali ju osobitne v jednej kapitole. A už vôbec som to nemyslel ako odpoveď na tvoju „skrytú výčitku“. OK?

Záverom: Britské Sunday Times uverejnili pred týždňom tzv. **Downing Street Memo**, dokument, ktorý sa čo do škandalóznosti vyrovná afére Watergate. Ide o doslovný záznam stretnutia Condoleezy Rice s hlavným Blairovým zahraničnopolitickým poradcom Pete Ricketom. Malo sa diskutovať o al Kaide, ale Rice trvala na tom, že sa bude hovoriť o „zmene režimu v Iraku.“ Rozhovor sa konal 14 mesiacov pred zahájením vojny!!! O niekoľko mesiacov neskôr vyšiel v Domine úvodník s titulom NA IRAK! Podpísaní: Štefan Hríb a Dano Bútora. V úvode Švejka sa dobrý vojak dopyčuje o sarajevskom atentáte. Kvári ho reuma a tak požiada pani Müllerovú, aby ho na vozíčku vyviezla do mesta. Tam, mávajúc barlamy, kričí: „Na Belehrad!“ Čitatelia to nepochopili ako vojnové štvanie, ale ako geniálnu paródiu rakušiackeho militarizmu, ktorý získal zámienku k vypovedaniu vojny proti Srbsku. Bol aj titulok „Na Irak“ švejkiizmom....? Podrobnosti o **Memo** si nájdí na webe.

V jednom z predchádzajúcich listov, kde sme hovorili o Iraku/Saddámovi a našich postojoch pred vojnou a počas nej, spomenul som aj článok, ktorý som napísal koncom marca 2003 pre Slovo. Vyšiel 1. apríla. Nenašiel som ho v počítači, takže ho neposielam celý; zo Slova odcitujem iba jeho záver: *„...Málokto dnes vo svete verí, že hlavným cieľom Američanov je naozaj odstránenie Saddámovej diktatúry, kontrola zbraní hromadného ničenia, obnova irackej demokracie, nezištné odovzdanie zdrojov ropy „do rúk irackého ľudu“ a potom skromný návrat domov s pocitom dobre vykonanej práce. Obávam sa, že z Iraku sa stane ďalšie provizórium, vyžadujúce dlhodobú prítomnosť cudzích armád, miestodržiteľov a biznismenov a mimoriadne veľa peňazí. Na toto kedysi doplatili Rimania...*

Z irackej vojny sa dnes radujú iba náboženský blúznivci, ktorí v tomto dobrodružstve vidia konečný zápas síl Dobra a Zla, tak ako to stojí v Písme. Sú nadšení, že dejiny ľudstva sa končia tam, kde sa začali: v biblickej krajine medzi Eufratom a Tigrisom, vo voľakedajšej rajskej záhrade, kde človek okúsil ovocie zo stromu poznania. Sú presvedčení, že Boh, bezprostredne po porážke Saddáma, vyjde pred bránu raja s americkou zástavou v ruke a vystaví im, spravodlivým, vízum do nebeského kráľovstva!“

Howgh! EG

66_

Štrnásty list. Fedor píše o genocíde a tvrdí, že krutý je ľudský – nie biely – druh; neziskové organizácie stále neberie na milosť.

FEDOR GÁL

Milý Eugen,

skúsím teda nevrčať. Áno, viem ako sa „osídľovala“ Amerika (skvelú knihu o tom napísal napríklad Zvetan Todorov a volala sa Dobyť Ameriky). Áno, postihnuteľné dejiny sú plné krvi. Veď keby sme sa sústredili iba na genocídy a novovek, tak nemožno vynechať ani tureckých Arménov, Židov a Rómov, likvidáciu obyvateľov Chathamských ostrovov maorským kmeňom Ta Ati Awa, vzájomné vyvražďovanie Hutuov a Thutsiov, Čečnu a Sudety, pohon na moslimov v mnohých indických štátoch (posledný príklad Rajastán, ktorý sme spolu navštívili), Tibet a podobne. Čítanie o medzietnických genocídnych konfliktoch v predkolumbovskej Amerike sú tiež plné zničujúcich vojen. Inkovia a Aztékovia svojich slabších susedov nešetřili ani náhodou. A skús si zalistovať

v akejkolvek monografii o dejinách Indie pred britskou kolonizáciou. Šlo by, samozrejme, uvádzať príklady aj z dávnehoveku. Napokon, Starý Zákon je dosť vierohodný prameň (jeden z mnohých príkladov: Jericho). A čo Trója a Kartágo?

Ľudský – nie iba biely – druh je neľútostný a krutý (trochu lineárny pohľad na biologickú predetermináciu tohto správania opisuje Jan Zrzavý v knihe Proč se lidé zabíjejí). Prečo by mal zrazu byť iný? Len preto, že novovek nastolil demokraciu vo významnej časti sveta? A predsa si myslím, že s demokraciou sa otvorila šanca aj pre viac slobody, viac spolupráce v mene globálnej stability, viac priestoru pre spoločenskú kontrolu moci. A vlastne aj viac priestoru pre spiritualitu lásky a súcitu (a je jedno, či ide o spiritualitu kresťanskú, alebo budhistickú – aby som spomenul aspoň dve z tých veľkých). Svoj osobný postoj som ti už opísal v predchádzajúcich listoch a nemá zmysel ho opakovať. Myslím si tiež, že z toho istého dôvodu ma už nemusíš zaplavovať smutnými príkladmi ľudskej zvlčilsti, „vychcanosti“, tzv. diplomacie, mocenských záujmov silných a utrpením slabých.

Nechcem ani adovať autority a snáď nepochybuješ o tom, že som svojim naturelom aktivista s anarchoidným cítením. Napriek tomu: nemôžem nevidieť zneužívanie mnohých mimovládnych organizácií na bohapustú politiku. Iba náhodne: nedávna česká akcia „Televízia vec verejná“, o ktorej sa už dnes vie celkom presne, že bola výbuchom strachu televíznych fuškárov o prebendy a politikou hrou bezvýznamných strán. Navonok to však vyzeralo ako „boj ľudu o slobodu slova“. Určite si ešte pamätáš na rok 1998. Navonok to vyzeralo ako víťazstvo občianskej spoločnosti nad odporným Vladimírom Mečiarom. Nešlo vtedy tak trochu aj o politickú korupciu občianskej spoločnosti? A nedávny Johannesburg, kde tisíce svetových NGO-siek označilo Izrael za nacistický štát? Podobných príkladov je naozaj dosť a toto mal Klaus na mysli. Aby bolo jasné: politický lobbying Příklad přírody, ktorí bojujú za čisté Labe,

je iná káva. Podobne ekologická Veronica, kde sa angažuje Jasna Flamíková, Šimečkova nadácia, ktorá sa angažuje v prospech hermanovských Rómov, Literárky, nadácia Tolerance, Berkat a jeho starosť o čečenské vojnové siroty, Hnutí občanské solidarity a tolerance, Člověk v tísni, DOM a jeho pomoc neprispôsobivým deťom, Poradna pro urpchlíky, Dítě v ohrožení a ďalšie a ďalšie. Nevie si spoločnosť bez týchto organizácií vôbec predstaviť. Spomínam si však aj na jednu esej Heidi a Alvina Tofflerovcov, v ktorej sa hovorilo o tom, že armáda, cirkev a neziskovky patria v demokratickej spoločnosti k inštitúciám bez demokratickej legitimity. A práve pre tento dôvod nepatria do politiky. Resp. patria, ale cez volené orgány. Napokon, celkom rád by som v parlamente videl Anču Grůšovou, Jasnu Flamíkovú či Jakuba Patočku a veľmi rád tam dnes vidím napríklad Mirka Štětinu či Táňu Fišerovú. Posledne menovaným som dokonca aj na ceste do politiky pomáhal. Paľo Demeš je však zase trochu iná káva. Jeho zamestnanie je politika a nie rozvoj neziskového sektora a občianskej spoločnosti.

A deformácie verejného priestoru a mediálna scéna je veľký balík, aby sa dal vybaviť spolu s genocídami a neziskovkami. Určite sa k nemu dostaneme v najbližšom čase.

Čau, Fedor

V Prahe 22. 6. 05

P. S.: Na e-komunikácii tohto typu ma fascinuje, že nejde o štúdie, rešeršovanie, ale o priamy a spontánny dialóg. Jednoducho príde Tvoj list a ja sadnem a odpisujem. Je to asi tak, ako keby sme spolu sedeli v krčme. Napríklad túto odpoveď som napísal vzápätí potom, ako prišiel Tvoj list. Je to možno takto trošku povrchné (z mojej strany), ale spomenutá spontánnosť to vyváži.

Pätnásty list. Eugen píše o pokrytectve dnešných vlajkonosičov demokracie a o pokroku, ktorý nastal v Číne; rád by ukončil názorový infajting, ktorý chápe iba ako rozcvičku.

Báťuška,

si rýchly, odpovedáš promptne, z voleja, z prvej ruky. Ja som ťažkopádnejší, lebo neovládam internet, som odkázaný na príslužby. To niekedy trvá... Zdá sa mi však, že by prospelo, keby si si moje messages prečítal pomalšie, možno aj dva razy, prípadne neodpovedal hneď, ale až na druhý deň, keď sa emócie usadia a sústredíš sa na to, čo som vlastne chcel povedať.

Dnes budem stručný, pretože pracujem na scenári. Pokúsím sa však osvetliť moje intencie.

Nedorozumenia vyplývajú z nerešpektovania kontextov. Najmä horizontálnych, súčasných, ale aj vertikálnych, historických... Všetko so všetkým súvisí.

Napriek Tvojmu obsiahlemu exkurzu do histórie vojen, genocíd a etnických čistiek (mohol by som ich obohatiť príkladmi do aleluja) dovoľujem si tvrdiť, že z horizontu 21. storočia by sme nespravodlivosť v súčasnom svete nemali relativizovať bezpočtom príkladov z dávnej minulosti, dokazujúcich(?) nenapraviteľnosť ľudskej povahy.

Napríklad: knihu Todorova dobre poznám. Prečítal som aj tucet ďalších kníh o hispánskej kolonizácii Nového sveta (Fuentes, Bartolomeo de las Casas, Landa, etcetera.) Táto éra však má s tým, o čom by sme mali diskutovať, málo spoločného. Strednú a Južnú Ameriku kolonizovali feudálne monarchie ovládané fanatickými, výbojnými kresťanmi. Správali sa primerane dobe, v ktorej žili. Robili to, čo hlásali.

Severnú Ameriku však kolonizovali najaktívnejší, najpodnikavejší obyvatelia síce tiež feudálnych, ale oveľa pokrokovejších

európskych štátov. Vytvorili Spojené štáty (a Kanadu). Vytvorili ústavu (jeden z vydarených pokusov do ústavy vtelenej protestantskej etiky), na ktorú sú dodnes pyšní ako na najdemokratickejšiu ústavu sveta. Jej zaklínadlami sú: rovnosť, sloboda, občianske práva, nedotknuteľnosť vlastníctva (ako k nemu prišli?)

Táto ústava platí podnes. Aj ich štáty existujú podnes.

Nazdávam sa preto, že to, čo pod dáždnikom tejto ústavy spáchali, treba hodnotiť v kontexte toho, čo obsahuje. Nemôžeš poprieť, že genocídy vykonané Cortézom a Pizzarom boli uskutočnené v zhode s ich feudálnym, stredovekým vnímaním sveta. Genocídy indiánov a otrokárstvo v USA sa realizovali pod pláštikom demokratickej ústavy. (Otrokárstvo, nie však brutálny rasizmus, zaniklo približne vtedy ako v Rusku nevoľníctvo. Segregácia sa verejne odstránila až za Kennedyho. Genocídy posledných indiánskych kmeňov sa udiali na sklonku 19. a začiatkom 20. storočia.) To je pokrytectvo ako z veľkej knihy. Inštitucionalizované pokrytectvo. Toto pokrytectvo (tvrdím ja) pretrváva dodnes, ale už v globálnom plášti.

70_

Nejde však iba o Ameriku. Naša biela civilizácia si nárokuje, že našla (vynašla), uzákonila a na svojom teritóriu aj viac či menej úspešne aplikuje univerzálne pravidlá hry demokracie. Nazdáva sa, že by mali/mohli byť zdrojom i súčasťou (ale vari aj dôkazom) toho, že biela, západná kultúra už skrotila individuálne i skupinové pudy, transformovala ich (ak chceš sublimovala) do množstva bohumilých, tvorivých činností.

Naša civilizácia očakáva, že ostatné civilizácie si tento dar zhora pokorne osvoja, že pochopia „nezištné záujmy“ bielych dobrodincov, že sa pasívne budú prizerať exploatácii svojich zdrojov (exploatácii, ktorá je na prvý pohľad humannejšia, ale z hľadiska efektu oveľa intenzívnejšia ako v minulosti). Neokolonizátori už nehovoria (aspoň v prvom pláne nie) o kontrole zdrojov surovín,

ale o šírení slobody a demokracie (to prvé by už prevažná časť voľičov neakceptovala.) Hovoria, že už iba 13 štátov nie je slobodných. Ty to refrénuješ s nimi.

Mám jeden problém: pokiaľ argumentujem v rovine lakonických konštatovaní, hovoríš o lineárnom, sploštenom vnímaní sveta. Ak tieto tvrdenia podložím konkrétnymi, overiteľnými faktami v čo najširšom kontexte, vyčítaš mi, že ťa zaplavujem „smutnými (atypickými?) príkladmi ľudskej zvlčivosti“.

Opakujem sa: dnešní vlajkonosiči demokracie, či už v neokonzervatívnom, alebo neoliberalnom kabáte sú pokrytci, lebo nie sú schopní spravodlivo globalizovať ekonomické pravidlá hry, odmietajú zreformovať voľný obchod tak, aby bol naozaj slobodný (šubvencie, ochranné clá, znižovanie cien dovážaných surovín, úžernícka politika pôžičiek...), a už vôbec si neželajú, aby bol obchod naozaj partnerský, taký, z ktorého by mali oboje strany. Generujú tak katastrofálne roztváranie nožníc, na ktorého konci hrozí reparát socializmu a vznik nových odrôd totality ako prevencie proti narastajúcej, masovej nespokojnosti.

To nie sú moje, z prsta vycucané prognózy: v desiatkach kníh renomovaných ekonómov a politológov (tentoraz ich nebudem vymenúvať) sa dočítaš fakty, ktoré hovoria samé za seba. Napríklad: jediné dva štáty, ktoré sa dokázali vlastnými silami a v rámci vlastnej kultúry modernizovať i demokratizovať, sú zhodou okolnosti tie, ktoré nikdy neboli kolóniami. Ešte vždy komunistická Čína sa tak zázračne rozvíja preto (pozri Stiglitz), lebo uskutočňuje neoliberalnú trojčlenku po svojom:

- 1) privatizácia prebieha pomaly, uvážlivo, pričom štát si ponecháva v rozhodujúcich podnikoch 51 %;
- 2) premyslená privatizácia umožňuje liberalizovať ekonomiku tak, že niet krajiny, ktorá by dokázala čínskym výrobkom konkurovať, a preto (och, vy apoštoli voľného obchodu) vytvára proti čínskym

výrobkom všemožné bariéry. (Vraj dumping: chabé zdôvodnenie pokrytectva, pretože čínska ekonomika, postavená na dumpingových cenách, by nebola taká efektívna.)

3) Iba odmietnutie scenárov Svetovej banky a MMF v prípade privatizácie a liberalizácie umožňuje Číne vytvoriť stabilnú, vyváženú ekonomickú makroštruktúru.

Potlesk tých, čo takýto postup Číny oceňujú (opäť ich nebudem vymenúvať, ale prečítaj si konečne aspoň Stiglitz: Jiná cesta k trhu) médiá utlmujú. Rovnako utlmujú aj sebakritiku „poradcov“, ktorí sa v 90 % prípadov, vedúcim ku kolapsom (Mexiko, Brazília, Rusko, štáty juhovýchodnej Ázie) tragicky mýlili. Nie preto, že chceli škodiť, ale preto, lebo zaslepene, nie nepodobní boľševickým aktivistom, aplikovali desatoro neoliberalného katechizmu.

O deformácii verejného sektora napíšem, tak ako som avizoval, nabudúce.

Báťuška: mozaiku skutočnosti vytvárajú fakty. Tie, s ktorými sa stotožňujeme, aj tie, ktoré odmietame brať na vedomie. Komunisti to nerešpektovali, aj preto tak dopadli.

72_

Howgh, EG

P. S.: Nazdávam sa, že náš názorový infajting, chápaný ako rozcvička, by mal pomaly skončiť. Na čase je dohodnúť sa na témach. Podľa mňa zhruba dvanástich. Dohodnúť sa na ich poradí a maximálnom rozsahu. Aby sme mali cez prázdniny čo robiť.

Šestnásty list. Fedor opäť odpovedá z voleja; o Stiglitzovi si myslí, že je oveľa menej jednostranný ako Eugen.

Ahoj, Eugen,

iný už nebudem, takže odpovedám promptne, z voleja a z prvej ruky. Tvoj text som čítal dva razy a môj text je superkrátky s tým, že názorový infajting týmto končíme. Budem čakať sľúbený text o vyprázdňovaní verejného priestoru.

A teraz k veci:

1) Hispánska kolonizácia Nového sveta síce prebiehala pod znamením kríža, ale šlo aj (alebo predovšetkým) o zlato. Áno, Spojené Štáty majú ústavu, ktorá prežila storočia a je hodná úcty. Faktom však je, že pod daždnikom tejto ústavy sa páchali aj hrozné veci. Desatoro (alebo Ježišova kázeň na hore), aby som vybral aspoň dva známejšie príklady, sú podstatne staršieho dáta ako tento dokument. A aj pod ich daždnikom sa páchali hrozné veci. Kánon, či norma, sú navigácia, ktorá má krotiť zlo v nás. Krotiť však neznamená skrotiť.

2) Áno, doktrína univerzálnych ľudských práv a koncept demokracie, ako istého typu spoločenského usporiadania, alebo pravidiel hry, je výmyslom helénsko-judeo-kresťanskej civilizácie. Vyvodzovať z toho, že chceme, aby ostatné civilizácie pochopili, že ide o „nezištný dar bielych dobrodincov zaostalému svetu“, pričom fakticky ide o podvod, ktorého cieľom je „exploatácia zdrojov“, je naozaj demagógia. Ide o model, ktorého realizácia (podobne ako v prípade spomenutej ústavy či desatora) je v rukách konkrétnych ľudí a tí sú všakovakí. Hejže.

3) Stiglitzu s veľkým záujmom čítam. Je podstatne menej jednostranný ako ty. Som síce len na strane 50, ale už som sa dočítal to, čo som vedel aj predtým – globalizácia je proces, ktorý sa valí svetom bez ohľadu na pranie antiglobalistov ako nevyhnutnosť nášho veku. Popri mnohých pozitívach ho sprevádza aj kopec ne-

gatív a omylov. Jedno i druhé je aj – ale nielen - dôsledok činnosti globálnych inštitúcií (napríklad Medzinárodného menového fondu), ktoré, ako Stiglitz dokazuje empirickými faktami, svoje omyly reflektujú.

Čau, Fedor

Sedemnásty list. Eugen sa vracia k Stiglitzovi, Číne a šírení demokracie; s Fedorom nesúhlasí aj súhlasí.

Fedorko,

reči sa vrvia, chlieb sa je. Z Tvojho kratučkého listu ma najviac zaujala posledná veta. Z prvej lektúry Stiglitz si selektívne vybral vetu, že „*globálne inštitúcie svoje omyly reflektujú.*“ Podľa mňa ďalší prejav syndrómu GIL (Gal 's Interpretational Looping). Reflektujú... Po päťdesiatich rokoch pôsobenia bolo načase začať aspoň s reflexiou! Stiglitz plasticky zviditeľňuje to, ako reflektujú: odmietajú o vlastných chybách verejne diskutovať. Zatĺkajú ich, odmietajú zodpovednosť, hoci spôsobili neslýchané škody desiatkam krajín... Stiglitz jednoznačne hovorí, že katastrofe sa vyhli tie krajiny, ktoré sa radami a odporúčaniami MMF a Svetovej banky neriadili. Napríklad Čína... Reflexia, čiastočné priznanie omylov (a mylili sa až v 90 % prípadoch) zverejňujú iba znechutení jednotlivci, v ktorých sa pohlo svedomie, napríklad Stiglitz, ale aj voľakedajší guru neoliberalov Geoffrey Sachs. Ide jednoducho o doktrínu, pripomínajúcu svojimi ortodoxnými regulatívmi boľševické doktríny...

Globalizácia: správne hovoríš, že tento nezvratný trend má popri pozitívnych aj celý rad negatívnych dôsledkov. To hovorí nielen

Stiglitz, ale aj Lorry Walachová, šéfka siete nezávislých organizácií sveta, ktoré o týchto chybách nahlas hovoria a dokážu, navyše, vďaka svojim hackerom, zverejňovať utajené informácie databáz MMF, WTO a SB, na zverejnenie ktorých máme všetci právo, lebo ide o verejné inštitúcie. Kto je Lorry Walachová? Americká žena s tromi titulmi renomovaných amerických univerzít (ekonómia, právo, politológia), ktorá desať rokov pracovala pre SF a MMF, až kým „neprohlédla...“ Svojho času som uverejnil v OSi a vo Fórame dva rozhovory s touto dámou. O globalizácii si myslí to isté, čo Ty i ja... Úlohu organizácií, ktoré vedie, vidí v tom, že všetkými legálnymi prostriedkami zviditeľňujú negatívne dôsledky globalizácie. Nálepku „antiglobalisti“ odmieta, považuje ju za účelovú a dezorientujúcu, pokiaľ, pravda, nejde o skupiny, ktoré založili a moderujú korporácie... Ako piatu kolónu.

Dávam Ti za pravdu, dnes nejde najmä o zlato. Ide najmä o zachovanie nerovnoprávneho, nepartnerského a vonkoncom nie voľného obchodu...

Pokiaľ ide o demokraciu, k majiteľom patentu (judeo-kresťanom) by si mal zaradiť aj pohanských Grékov. Otroctvo v Grécku, 500 rokov pred Kristom, bolo oveľa ľudskejšie ako v predvedení kresťanských otrokárov v 17. a 19. storočí. Cez oceán previezli 50 miliónov černochoch. Tých, čo neľudský prevoz prežili. Istý historik, Angličan (esej o jeho knihe som uverejnil v OSi), napísal po 30 rokov trvajúcom výskume pramenných materiálov knihu „Black Holocaust“. Nezaškodilo by ju preložiť... **A pokiaľ ide o demokraciu...** Nuž naozaj: tú nemožno vyvážať a oktrojovať zhora, blahosklonne či násilím. Najprv treba vytvoriť partnerské, ekonomické vzťahy, a potom ju nevtieravo ponúknuť ako recept, ktorý možno modifikovať. Toto naozaj nie je demagógia.

Iba na okraj: v stredoveku belosi kolonizovali svet pod zámienkou, že šíria jedinú pravú vieru, dnes ho neokolonizujú pod zámienkou, že šíria slobodu a demokraciu. (S touto nálepkou polovi-

ca Američanov irackú vojnu akceptuje). Keby sa otvorene povedalo, že ich synovia hynú kvôli naftu, aj druhá polovica Američanov by zapochybovala. Túto **demagógiu**, predstav si, som si prečítal v New York Times... Dielo židovských kozmopolitov? Subverzia komunistov...? Aj vaj...!

EG

Pracujem na scenári. Kapitulu o vyprázdňovaní verejného priestoru Ti pošlem do troch dní.

Osemnásť list. Fedor v ňom píše o boľševizme, pochybuje o zmysle dialógu a ďakuje za každé dieťa z bohatého Západu, ktoré ide pomáhať krajinám po cunami.

76_

FEDOR GÁL

Ahoj, Eugen,

myslím, že prvú tému sme (touto mojou odpoveďou na tvoj mail) vyčerpali. Obaja zatiaľ predvážame vlastnú verziu GIL (Gal's or Gindl's Interpretational Looping). Je to prirodzené z dvojakého hľadiska: obaja sme limitovaní svojím osobným príbehom, svojou aktuálnou životnou situáciou a svojím hodnotovým a vedomostným pozadím. Podobne to bude s autormi, ktorých sa – každý po svojom - dovolávame. Neber to, prosím, ako výraz mojej bezbrehej postmodernej beznázorovosti.

Trochu ma však fascinuje, ako často sa v Tvojich textoch objavuje slovo boľševizmus, keď kritizuješ súčasný Západný svet a bielu civilizáciu. Tento paradox vyniká obzvlášť vtedy, keď poukazuješ

na čínske úspechy a na omyly tohto sveta pri „likvidácii“ enkláv faktického boľševizmu a jeho totalitných mutácií (napríklad v Iraku) a argumentuješ pritom – podobne ako komunisti – ropou. Budí. Ja som v Číne nikdy nebol a beriem informácie z tejto krajiny, ako prichádzajú – od ich hospodárskych úspechov až po tisíce popravených a zatvorených politických odporcov tohto komunistického monumentu. O obetiach irackého diktátora toho viem síce podstatne viac, ale ani tu sa nechcem pasovať do roly znalca „obchodného“ pozadia konfliktu. Považujem ho totiž – z hľadiska svojho nazerania na svet – za sekundárny.

Rád by som tiež veril, že koncepty demokracie, slobody a ľudských práv, ktoré sa z nášho civilizačného okruhu šíria, budú mať úspech. V opačnom prípade nevidím globálnu budúcnosť nijako optimisticky. A tvoje tvrdenie o tom, že korporácie (bez akejkoľvek konkretizácie, ergo: korporácie ako také), či slová ako „antiglobalizmus“, sú iba diverziou bielej rasy voči chudobným sveta, aby zostali chudobnými, alebo sa stali ešte chudobnejšími, beriem – mierne povedané – s rezervou.

Niekedy tiež – a to nielen v súvislosti s našim diskurzom – pochybujem o zmysle dialógu. Ako keby ho ľudia naozaj boli schopní viesť iba v rámci svojej paradigmy, svojho videnia sveta. Znamenalo by to, že napríklad o koncepte sociálneho štátu môžem hovoriť iba s tými, ktorí – podobne ako ja – zdieľajú pocit, že ide o veľmi nákladný spôsob, ako zapchať ústa marginalizovanej populácii za nejaký ten obolos, a tým ju súčasne zbavovať motivácie a nabíjať nenávisťou k tým, ktorí ich živia. A to už ani nehovorím o tom, že „platcovia“ sú tiež čoraz nasratejší. Globálne implikácie takéhoto prístupu k diskurzu i pravidlám tvorby globálnych pravidiel – pokiaľ sa presadia – môžu byť veľmi dramatické.

No nič, pokúsme sa ďalej hľadať definície súčasných problémov. Možno sa objaví aj nejaký prienik. Alebo to berme jednoducho ako dva paralelné monológy, čo môže byť tiež – pre tretieho – za-

ujímavou inšpiráciou. Lenže, ako správne píšeš vo svojom poslednom maile, reči sa hovoria a chlieb sa je. A preto: vďaka za každé decko z bohatého Západu, ktoré vyrazí odstraňovať následky cunami (môj syn odchádza na Srí Lanku za dva mesiace), spolupracovať s mimovládkami v Afrike etc. A vďaka tiež za každého politika, ktorý prináša do našej spoločnosti agendu odstraňovania priblížých dotácií naším poľnohospodárom, v prospech Afriky (Blair), či odpustenie dlhov najchudobnejším z chudobných (G8). A, prepáč, tiež vďaka vojakom, ktorí umierajú kade-tade po svete (áno, aj v Iraku a v Afganistane) v mene civilizačných hodnôt, ktoré sú dôležité z hľadiska budúcnosti.

Čau, Fedor

78_

Devätnásty list. Eugen vysvetľuje, o čom je Stiglitz, pripomína, kto šije Američanom džínsy, a navrhuje ďalej diskutovať o príčinách a dôsledkoch boľševizácie myslenia pravičiarov.

Servus Fedor,

pripúšťam, že obaja zatiaľ predvádzame vlastnú verziu GIL. Ako už len oni povedia... Bol by som však rád, keby si uviedol aspoň jediný príklad, kde istú, tebou uvedenú množinu faktov, alebo odkaz na autora, interpretujem loopingovo, teda úplne opačne ako vyznievajú. Hovorím o interpretácii faktov... Na Stiglitzu (na jeho knihu Jiná cesta k trhu) možno mať rozličný názor (determinovaný životným príbehom, situáciou atakďalej...?!?), prijať ju, alebo odmietnuť... Napriek tomu, že si ju prečítal so záujmom, však nemožno jej hlavné posolstvo interpretovať tak, že organizácie,

ktoré istým spôsobom fungujú bezmála 60 rokov, začínajú už odstraňovať chyby, ktoré ako hráči globalizácie robili...

Stiglitzova kniha je tvrdou obžalobou týchto organizácií (MMF, SB, WTO) a korporatívneho kapitalizmu... **Alebo som potom me-
chom udretý...**

Čítal si knihu Plíživý převrat od Noreeny Hertzovej? V Pasti úspechu od Roberta B. Reicha? Za horizontem globalizace od Hazel Hendersonovej? Ulricha Becka, Zygmunta Baumana, Davida C. Kortena, Johna Graya, Rüdigeru Safranskeho, Michala Chossudovského...? Aj na všetky tieto knihy možno mať rozličný názor. Nemožno ich však interpretovať ako obranu činnosti korporácií, ale ako ich obžalobu. Majú vari títo autori stigmú ľavičiarov? Ide o nezodpovedných intelektuálov? Predstavujú, z hľadiska vied, ktoré reprezentujú, odpad...?

Určite nie... **Dobre: tak potom mi odporuč knihy a autorov, ktorí na základe overiteľných faktov vnímajú, analyzujú a interpretujú činnosť korporácií tak ako ty... Budem ti veľmi zaviazaný. Náš dialóg sa určite pohne dopredu.**

Starostlivo som si prezrel moje texty a pátral som v nich po slovách s koreňom „boľševik“. Ak sa vyskytli, tak zakaždým v súvislosti s ľudskou vlastnosťou, ktorú charakterizuje pohľadanie iným názorom. Boľševik je podľa mňa každý, kto človeka, ktorý má iný názor, považuje buď za hlupáka, alebo za nepriateľa. V komunistickej totalite bol taký človek pre mňa boľševik. V demokracii dupľovaný boľševik...

Boľševik je človek, ktorý nepochybuje. Verí iba názoru, s ktorým sa stotožnil. Argumentom, ktoré ich nepotvrdzujú, alebo nebudaj vyvracajú, načúva (Brecht) „ušami špicľa“. V diskusii nikdy neopustí ihrisko svojej ideológie.

Aj pravicový boľševik verí na tri zdroje a tri súčasti: rýchla privati-zácia, neregulovaný trh, vyvážená ekonomická makroštruktúra. Tak ako to predpísali klasici, tak to drmolia školitelia na ideolo-

gických seminároch. Bolševik fakt, že uplatňovanie takejto politiky spôsobuje vo väčšine krajín katastrofu, odmieta akceptovať. Považuje to za nepriateľskú propagandu, alebo za nesprávne aplikovanú teóriu v praxi. Bojí sa čokoľvek vlastným rozumom interpretovať. Bolševik neuznáva veľa autorít. Uznáva iba otcov zakladateľov. Kritikov autorít považuje za kacirov. Ideológiu považuje za filozofiu života, za návod, podľa ktorého by každý mal žiť... **Preboha báťuška! Nie aby si sa nazdával, že aj teba mám za bolševika.** Teba za bolševika nepovažujem. Vždy si býval kritický, iným názorom otvorený človek s rýchlou, zavše prirýchlou reakciou... Bolševikov, neoliberalných a neokonzervatívnych, však okolo seba vidím dosť. Viac sa bojím tých druhých, pretože v globálnej aréne práve oni tvrdia muziku. Ľavicoví bolševici sa dusia prachom v nevetraných starinárstvach.

Čínu, predbežne, nechajme tak... Čína je pre mnohoznačnosť procesov, ktoré tam prebiehajú, pre každého interpretátora tvrdým orieškom... Môj názor na Čínu sa opiera o dostupné fakty (médiá), o štyri metre kníh, ktoré som o Číne prečítal, o názory sinológov, s ktorými som sa o Číne rozprával: Majú, na prekvapenie, skoro totožný názor ako ja! Do Číny som sa, žiaľ, nedostal. Číňania mne i Zuze odmietli vydať vízum...! Vízum by mi asi nedali ani Kubánci a ako ich obhajujem! Podpísal som totiž, spolu s Egonom, vyhlásenie slovenských intelektuálov pod hlavičkou Pontisu... Hľa, irónia osudu! Hľa, paradoxy! (Amerických biznismenov do Číny púšťajú celé svorky, dokonca aj do väznic, kde sedia politickí... Vieš, čo pre Amíkov robia politickí väzni? Šijú im, za najnižšiu mzdu na svete, texasky Wrangler. Túto informáciu zverejnili pred tromi rokmi „antiglobalisti“ Lorry Walachovej.) Číňania ani Kubánci, žiaľ, nevedia, že ich bránim pred Fedorom Gálom, vedia iba, že som sa verejne vyjadril proti uväzneniu 60 disidentov...

Sloboda, demokracia, ľudské práva... Kiež by sa predávali v tubách s trvanlivou farbou, ktorou by sa dali nešťastné, totalitné štáty pravidelne prestriekať. Američania sú presvedčení, že práve oni takýto zázračný sprej majú. Nazdávam sa, že demokracia sa nedá nikomu vnútiť zhora. Na vyklíčenie demokracie však možno vytvoríť podmienky: na prvom mieste obojstranne výhodné partnerské vzťahy v obchode i v politike, humus sociálneho kapitálu... Ďalší z refrénov, ktorý do omrzenia opakujem. **Sorry...**

Úplne ma vystrašila tvoja veta: „...niekedypochybujem ozmysle dialógu. Ako keby ho ľudia vedeli viesť iba v rámci svojej paradigmy...“ Bátuška, nuž tomuto naozaj nerozumiem... Dialógy v zajatí vlastnej paradigmy v inštitucionalizovanej podobe sa viedli neraz (donedávna) v relácii Pod lampou. V prvom období som videl iba dve vyvážené „podlampsy“: o bojkote dokumentu o topoľčianskom povojnovom pogrome a skvelú zasvätenú diskusiu po tatranskej katastrofe. Často som videl „diskusie“, počas ktorých diskutujúci nediskutovali, iba sa utvrdzovali v tom, že majú zhodný, alebo veľmi podobný názor. Takto sa diskutuje v pluralistickej, otvorenej spoločnosti vo verejnoprávnom médiu? V posledných mesiacoch sa situácia zmenila: skvelú úroveň mali „fyzikálne diskusie“, alebo relácia o smrti pri príležitosti Dušičiek. (Poznámka: posledná veta dopísaná vo februári 2006.)

Koncept sociálneho štátu nezatrcaj! Zatratil by si jeden z najväčších výdobytkov ľudstva, pýchu Európy, overenú hodnotu bielej civilizácie... Sociálny štát sa po období „skorporatívneného sveta“ v nejakej transformovanej podobe vráti. Mimochodom: položil si si už, báčuška, otázku: „Ako je možné, že hoci sa počet obyvateľov (v západnej Európe) v priebehu posledných 60 rokov iba nepatrne zvýšil, HDP sa vo všetkých týchto štátoch zmnohonásobilo? Ako je, teda, možné, že v 50., 60. a 70. rokoch (s oveľa nižším HDP!) mali vlády dosť peňazí na upradenie kvalitnej sociálnej siete, na soci-

álne školstvo, sociálne zdravotníctvo, na podporu kultúry, a teraz už nemajú??? Som presvedčený, že keď objavíme, na aký (možno naozaj ušľachtilý?!) cieľ sa tieto peniaze akumulujú, sociálny štát bude aj v Tvojich očiach rehabilitovaný.

To preboha neznamená, že som proti premysleným reformám!!!!

To nie! Som však (spolu s lekármi, čo ma liečia) presvedčený, že ich Rudo Zajac či Kaník robia bez ohľadu na dopady. Alebo trochu miernejšie: varia reformu ako gazdiná, ktorá kdesi čítala recept, zabudla medzičasom na potrebné suroviny a ingrediencie, ale smelo sa do varenia pustí, bez ohľadu na tých, čo to budú jesť...

Nie som ani proti globalizácii!!!! Som iba proti jej negatívnym dôsledkom. Nesúvisí to ani s mojím príbehom, ani situáciou... Som však proti politike dobrodruhov, ktorí momentálne vedú Spojené štáty do katastrofy.

Neverím ani na sprisahania!!!! Verím však v záujmy a ich otvorené, kamuflované i skryté presadzovanie.

Neverím ani v to, že korporácie sa správajú tak, ako sa správajú, lebo ich vedú Goldfingerovia a príbuzní doktora No!!! (Poznáš ten anglický fór: „James Bond odišiel do penzie, Goldfinger and company zvíťazili.“) Verím však, že dnešná, dočasne zdivočelá forma kapitalizmu, prejavujúca sa neľútostnou konkurenciou, ani najušľachtilejším manažérom iné ako takéto správanie nedovoľuje.

Nie som ani proti trhu, naopak!!! Považujem ho za užitočný generátor a regulátor ekonomických aktivít!!! Skromne sa však nazdávam, že trh zavše treba múdro, obozretne regulovať. Presne tak ako to hovorili klasici trhu. Atakďalej... Dofrasa! Prečo sa neustále musím zaklíňať?

A čo sa týka ropy: nabudúce Ti pošlem zoznam amerických liberálov a konzervatívco, ktorí tvrdia, že hlavným dôvodom ozbrojenej intervencie do Iraku je nafta. Bude to dlhočizný rad... Báťuška!

Politika veľmocí i malých štátov je predovšetkým o záujmoch. Najmä tých ekonomických... Z hľadiska Spojených štátov, ako superveľmoci, je jedným z hlavných záujmov kontrolovať najväčšie ložiská nafty. Je to pochopiteľný záujem... Keby to takto povedali, okej... Neboli by prví, ani poslední... Nemuseli by svoje výboje, kvôli voličom, dobrodružným Amíkom, ktorí ešte veria v ideály, zabaľovať do rôznofarebného celofánu slobody, demokracie...

To je pokrytectvo!!!!!!!! Toto slovo sa v mojich textoch vyskytuje štyrikrát častejšie ako boľševizmus. Ako to, že si to prehliadol spolu s kontextmi...???

Slovutný priateľu!

Náš dialóg je dialógom niekoľkých viac alebo menej sa prelínajúcich paradigiem. Oplatí sa v ňom pokračovať.

Mimochodom: prvú tému nášho dialógu sme ani zďaleka nevyčerpali. V neposlednom rade preto, lebo sme ju ani nedefinovali. A teraz Ťa trochu, trošičku, naseriem: tá téma, tak ako som ju myslel v lietadle do Indie, dala by sa skrátene sformulovať takto:

„Príčiny a možné dôsledky boľševizácie myslenia pravíčiarov tak ako sa prejavujú v ich ústnom i písomnom prejave.“

_83

Yours sincerely, EG

P. S.: Nabudúce, zajtra, teraz už naozaj, pošlem Ti moje tézy o vyprázdňovaní (resp. transformácii) verejného priestoru, ktoré by mohli byť úvodom k prvej, i ďalším tézám nášho dialógu.

Dvadsiaty list. Fedora dialóg baví a chce v ňom pokračovať, novotvar „pravicový bolševik“ sa mu však nepozdáva.

Milý Eugen,

nechci po mne, aby som predkladal typológiu projektov MMF či SB za dobu ich existencie. Iste by bolo možné nájsť projekty užitočné, pochybné, škodlivé. A už vôbec neviem rozlíšiť, ktoré škodlivé boli dielom zlého úmyslu, ak také boli. Neviem tiež odhadnúť, ako sa na interpretáciách konkrétnych autorov podpísal ich vek, hodnotové a poznatkové zázemie, zdravotný stav, náboženská príslušnosť, sociálny status, životný štandard, rodičovská starostlivosť v detstve etc. Môžem len konštatovať, že napríklad taký Baumann napísal – z môjho osobného hľadiska – skvelú knihu o vzťahu modernity a holokaustu či slobode, ale mizernú knihu o individualizovanej spoločnosti (v ktorej je všetko, čo určuje povahu dneška, na hovno). Nechci tiež, aby sme sa vzájomne bombardovali tým, čo sme kto čítali, a ako pozorne.

84_

Podobne vnímam činnosť korporácií. Je to organizačná forma, ktorá jednoducho existuje a sú ich tisíce. Rovnako ako u inštitúcií typu MMF, alebo SB neviem vytvoriť množinu korporácií, ktoré znamenali prínos pre konkrétne regióny a ktoré sú dielom diablovým. Ak sa nemýlim, tak žiadnu jednu-jedinú interpretáciu týchto inštitúcií som neuvádzal. To preto, že to nie je možné. Rovnako by som nevedel uviesť – z hľadiska, na ktorom bazíruješ – jednu jedinou definíciu priemyselného podniku. A pritom viem, že existujú aj podniky, ktoré produkujú zdraviu škodlivé sračky.

Ropa ako faktor globálnej politiky nesporne hrá podstatnú úlohu. Mám však problém považovať ju za príčinu vojny v Iraku. Po prvé preto, že nepovažujem protisaddámovských spojencov za zloduchov, a po druhé preto, že náklady na vedenie tejto vojny už dnes dosahujú cifry, ktoré ťažko uspokoja budúce výnosy (mimocho-

dom pod veľmi pozorným okom svetového spoločenstva) z irackej ropy do ich vreciek.

Pokiaľ ide o „boľševizmus“, tak to je slovo, ktoré má svoje historické konotácie, podobne ako nacizmus, fašizmus, klerikalizmus, totalitarizmus a podobne. Áno, spája ich napríklad ono pohrdanie iným názorom. Všetličo ich aj odlišuje.

Spojenie pravicový boľševik je novotvar, ktorý veci skôr zatemňuje, ako objasňuje. Ale dobre, na slovička sa nehrajme. Podobne predbežne odložme témy Číny, alebo slobody, demokracie, ľudských práv.

Vec možností a medzí dialógu je však zásadná. Venoval som jej totiž kus svojho profesionálneho života a mám aj nejednu empirickú skúsenosť. Predbežne mi aspoň dovoľ konštatovať, že príslušnosť k paradigme (podľa Thomasa Kuhna a jeho nasledovníkov) je vecou viery a dialóg „cez“ paradigmy je naozaj veľký problém, ak je vôbec možný. Zažili sme to vo veľkom za komunizmu - vo vzťahu dialógu s mocou - a v menšom dnes, keď sa ty s Pištom Hríbom naozaj iba ťažko môžete pustiť do vecnej rozpravy. Znamená to snáď, že Pišta je chuj? Niekedy ti porozprávam, ako sa nám nedaril dialóg o Slovensku na Inštitúte pre verejné otázky práve kvôli paradigmatickým odlišnostiam aktérov tejto roboty. Príkladov však mám neúrekom.

Tým sa dostávame aj ku konceptu sociálneho štátu. Môj bývalý kolega na univerzite Martin Potůček alebo bývalý český premiér Vladimír Špidla (možno trochu blbé príklady, ale aspoň nevzbudzujú emócie) ho považujú za náboženstvo. Ľudia s konzervatívnym pozadím za cestu do pekiel. Pre mňa je to produkt rozožraného Západu, na ktorý sme si zvykli a na ktorý už nemáme peniaze. A keby sme ich aj mali, jeho pokračujúce nadužívanie z nás postupne vypestuje sociálnych invalidov. Pozor však: hovoríme o sociálnom štáte tu a teraz a nie po druhej svetovej vojne napríklad v Nemecku.

Máš pravdu aj v tom, že sme prvú tému nevyčerpali. Odporúčam však prejsť na nové témy. Inak sa môžeme zahltiť v replikách. Myslí si, rovnako ako Ty, že vedíme dialóg a že má zmysel pokračovať. Nehovoriac o tom, že ma to baví.

Čau, Fedor

FEDOR GÁL

Dvadsiaty prvý list. Fedor nevydržal čakať a píše o spravodlivosti; za hlavnú arénu na jej uplatňovanie považuje domáce ihrisko.

86_

Mám menej ako ty? To nie je spravodlivé! Takmer polovica indickej populácie žije na, alebo pod hranicou biedy. Je to spravodlivé? A je spravodlivá diskriminácia žien, homosexuálov, Rómov? Je spravodlivé, že mám postihnuté dieťa? Nevernú ženu? Že som sa narodil do komunistického režimu? Mám hrozného šéfa? A je spravodlivé, že Američania sú bohatší ako Rusi? Že v Afrike ľudia hladujú a v Európe sa prežierajú?

Naozaj nemusí byť nespravodlivé, že ja mám menej ako ty, ale šťve ma to riadne – povedal by občan. Krutá bieda je krutá, ale je nespravodlivá vždy a všade? Diskriminácia žien, menších... je nespravodlivá vždy a všade. Američania sú bohatší ako Rusi preto, že sú výkonnejší – to naozaj nie je nespravodlivé. Hlad v Afrike je hrozná vec. Kto za to môže? Globálna nespravodlivosť? To snáď nie. A kde sú príčiny nevery nejakej konkrétnej ženy (muža)? V nespravodlivom osude? A ako sa rodia totalitné režimy? Z nedostatku spravodlivosti na tomto svete? Je choroba alebo zdravotné postihnutie dieťaťa nespravodlivosť voči rodičom? A čo Boh, ktorý nespravodlivo nadeľuje, alebo sa aspoň pasívne prizrá?

Zdá sa mi, že pojem a problém spravodlivosti odráža predovšetkým osobné, kultúrne a civilizačné hľadisko. Žiadna univerzálna spravodlivosť neexistuje. Existovať môžu nanajvýš akési univerzálne zásady uvažovania o spravodlivosti. Môj brat Egon mi na otázku „Vedel by si povedať, čo je z tvojho hľadiska spravodlivosť?“ odpísal: „Neviem, či existuje nejaká jednoznačná definícia.“ V práve spravodlivosť znamená rovnosť pred zákonom. V sociálnych teóriách sa diskutuje o distributívnej spravodlivosti: „rovnosť šancí“ alebo tiež „férová nerovnosť“. V liberálnych teóriách ide o to umožniť ľuďom, ktorí sú sociálne, kultúrne alebo inak marginalizovaní, kompenzovať nevýhody situácie, ktorú si nezavinili sami (narodili sa chudobným, farebným a pod. rodičom alebo sú nejako inak hendikepovaní.)

No dobre, ale právny poriadok je kultúrne a civilizačne určený. To, čo je za hranicou práva v Európe, je v jeho hraniciach z pozície práva v islame (nerovnosť žien). A čo je asi férová nerovnosť „tu a teraz“ a napríklad v Indii, kde nerovnosť kást patrí k tradičným civilizačným charakteristikám a je svojim spôsobom stabilizačným mechanizmom? Vníma príslušník nižšej kasty svoje postavenie ako nespravodlivé? Pochybujem. Napokon, napríklad aj celá hinduistická spiritualita spochybňuje koncept západného vnímania spravodlivosti. Stručne a jasne: žiadny globálny koncept spravodlivosti neexistuje. Akým právom sa potom staviame voči podmienkam života v iných kultúrnych a civilizačných pomeroch ako ku nespravodlivým a zasadzujeme sa o ich zmenu? Zrejme právom silnejšieho, ktorý si myslí, že jeho poňatie je univerzálne, alebo právom príslušníka mesianistického vyznania, ktorý si myslí, že jeho postoj je nadradený nad ostatné.

A predsa sa mi zdá, že je možné uvažovať aj o akýchsi transkulturných a transcivilizačných aspektoch spravodlivosti. Mohli by vyplývať z globálneho étosu, ktorý je prienikom akéhosi etického minima, spoločného ľuďom bez ohľadu na príslušnosť. Patrila by

sem napríklad úcta k životu a odpor k násiliu. Lenže aj tu nájdeme kultúrne a civilizačné zvláštnosti, ktoré môžu byť podstatné. Napriek tomu: násilie na nevinných a bezmocných je nespravodlivé vždy a všade. Všetko ostatné (diskriminačné správanie, postoje k deťom a starým ľuďom, marginalizácia minorít) je vecou „pro domo“. Rozhorčujme sa preto nad nespravodlivosťou vo vlastnom dome, ale nespravodlivosti za hranicami našej kultúry a civilizácie sa snažme porozumieť. A nielen porozumieť, ale v prípade utrpenia tamojších ľudí aj pomôcť. Čo však znamená pomôcť? Poslať armádu proti diktátorovi? Distribuovať humanitárnu pomoc? Vysielat' humanitárnych pracovníkov? Presadzovať naše poňatie práva a morálky? Prípady od prípadu.

Aby som to zhrnul: Áno, je treba pestovať globálnu empatiu a zodpovednosť. Arénou pre uplatňovanie spravodlivosti je však predovšetkým domáce ihrisko. Na to cudzie mám právo vstúpiť iba s pokorou hosťa, alebo v situácii, že nespravodlivosť u susedov ohrozuje naše životy a istoty. Z tohto hľadiska je napríklad spravodlivé bojovať proti terorizmu, ktorý vyhľadáva ciele u nás, aj za hranicami našej kultúry a civilizácie. A môžeme tiež prispievať na jedlo hladujúcemu kdekoľvek, pretože hlad je utrpením a násilím vždy a všade. Presadzovať rovnosť pred (naším) zákonom či férovú (z nášho hľadiska) nerovnosť v cudzom svete však už je problém.

Fedor Gál

19. máj 2005

Dvadsiaty druhý list. Eugen označuje Fedorove úvahy za provokatívne, provokujúce a populistické; začína Aristotelom a končí otázkami.

Báťuška,

odpoveď (už napísanú) na Tvoju poslednú message som pozdržal. Rozhodol som sa najskôr zareagovať na Tvoje úvahy o spravodlivosti. Nazdávam sa, že otázky, ktoré si nastolil v úvode, sú síce provokatívne a provokujúce (vo svojej súslednosti sugerujú aj odpovede a postoje pýtajúceho sa), ale zároveň aj populistické, patriace skôr do arzenálu politicky neúnosne vyhraneného moderátora televíznej diskusie.

Súhlasím: univerzálna spravodlivosť neexistuje. **Súhlasím:** vnímanie spravodlivosti odráža (aj) osobné, kultúrne a civilizačné hľadiská. Podľa môjho názoru by však mali a mohli existovať (dodávam: našťastie na papieroch už dávno existujú), **princípy spravodlivosti**, ktoré sú produktom našej, grécko-judeo-kresťanskej civilizácie.

Aristoteles (od ktorého sa odvodzujú najbežnejšie formulácie), hovorí o spravodlivosti takto: *„Spravodlivý je ten (vládca či obyčajný človek), ktorý sa vzdáva nejakých výhod vyplývajúcich z osvojenia si niečoho, čo patrí inému, jeho vlastníctva, jeho pocty, jeho úradu, atakďalej...; nespravodlivý je ten, kto nejakej osobe odopiera to, čo jej patrí, splnenie nejakého sľubu, zaplatenie dlhu, preukázanie patričnej úcty...“*

Aristotelova definícia, aj keď je zameraná „iba“ na medziľudské vzťahy, je použiteľná aj dnes, prinajmenšom ako východisko k úvahám o **inštitucionalizovanej spravodlivosti**.

Hľa, čo hovorí liberálny guru spravodlivosti J. Rawls: *„Spravodlivosť je prvou cnosťou spoločenských inštitúcií... Akékoľvek účinné a dobre zorganizované zákony a ústavy musia byť pozmenené, alebo odstránené, ak sú nespravodlivé... Spravodlivosť nepripúšťa, aby sa strata slobody pre niektoré osoby dala napraviť väčším dobrom pre*

iné osoby... Spravodlivé pravidlá hry špecifikujú systém kooperácie, ktorý by mal napomáhať dobru **všetkých** účastníkov dohody na základe vzájomnej, **obojsstrannej výhody**...”

Rawls sa jasne opiera o prvé prikázanie liberálneho katechizmu, ktoré znie: „Rob, čo chceš, pokiaľ tým neškodíš iným.“ Je to zásada o uplatňovaní princípov **slušnosti**. (Jedno zo zakladniel VPN!) Plne sa s ním stotožňujem, iba dodávam, že takéto správanie možno vylepšiť aj dobrovoľným uplatňovaním solidarity a to tak v rovine medziľudských vzťahov, ako aj vo vzťahoch medzi inštitúciami, korporáciami, štátmi, vo vzťahoch medzi týmito organizáciami a bezpočtom disperzných množín ľudí.

Uplatňujú sa tieto princípy v súčasnom svete? Aj keď citlivo zrelativizujeme Rawlsovu definíciu a pripustíme, že „spravodlivosť je dočasným konsenzom nad pravidlami hry, ktoré sú determinované reálnou situáciou“, musíme konštatovať, že tieto princípy sa v hlavnej aréne globalizujúceho sa sveta neuplatňujú. Uvediem niekoľko príkladov, podaktoré už po druhýkrát, v nádeji, že v kontexte spravodlivosti sa prejaví vypuklejšie **inštitucionalizovaná nespravodlivosť** praktík väčšiny korporácií, medzinárodných finančných inštitúcií či dominantných štátov:

1) Politika úverov a ich úrokovej obsluhy. Posledný príklad: 11 štátov postihnutých cunami. Svoj dlh zo začiatku 70. rokov splatili už jedenásťkrát! Ich dlh sa napriek tomu späťnásobil!! Board veriteľov im však neodpustil ani dlhy, ani úroky!!!

2) Násilné znižovanie cien základných surovín. Keď v roku 1989 zanikla organizácia, ktorá garantovala minimálne ceny kávy, klesla cena tejto komodity na úroveň pred šesťdesiatich rokov. Dôsledok: milióny drobných pestovateľov začali pestovať drogy, alebo rozšírili rady bedárov. Rovnaký osud postihol aj pestovateľov kukurice a ďalších obilnín v strednej Amerike.

3) Subvencie farmárom z rozvinutých krajín. Subvencovanie pestovateľov ryže v USA, EÚ a Japonsku zničilo milióny drobných

pestovateľov ryže v Afrike i v Ázii. Roľníkov v Treťom svete (ale aj v stredovýchodnej Európe) ničia aj subvencie iných plodín v Prvom svete. Výpočet príkladov nemá konca.

4) Vývoz korupcie. Najrozvinutejšie krajiny metodicky a cynicky korumpujú oligarchie nerozvinutých krajín, aby pre seba získali jednostranné výhody. Paradox: podľa údajov Transparency International sú najväčšími vývozcami korupcie štáty, ktoré ju doma vôbec netrpia. Napríklad Dánsko.

5) Krátky kapitál. V štruktúre investícií do Tretieho (ale aj do Druhého sveta) má čoraz vyšší podiel tzv. krátky, špekulatívny kapitál, ktorý zabezpečuje najrýchlejšiu návratnosť investícií a okamžité zisky. Podiel dlhého, pre rozvoj nevyhnutného kapitálu na celkovej sume investovaných peňazí, je čoraz nižší.

6) Invázia supermarketov. Siete supermarketov tým, že nasadia nižšie ceny, ničia domácu strednú triedu, či už výrobcov a prepravcov, alebo obchodníkov. Tam, kde ich inváziu štát nelimituje (tretina západoeurópskych štátov, Anglicko, Škandinávcia, Švajčiari, Rakúšania, svojich drobnopredajcov chráni), prispievajú k zániku strednej triedy, tohto donedávna garanta slobodného trhu a demokracie. Navyše: komparatívna výhoda nízkych cien (výhoda pre spotrebiteľov) je v prípade supermarketov iba dočasná. Po vyčistení konkurencie ceny plazivo i skokom rastú.

Atakďalej. Pokračovať, iba na základe informácií, konkrétnych i zovšeobecnených, by som mohol do aleluja. **Toto je distributívna spravodlivosť?** Toto je rovnosť šancí? Toto je férová nerovnosť? Toto je požehnané pôsobenie neviditeľnej ruky trhu...?

Na začiatku sa rečnícky pýtaš: „Áno, existujú rozličné podoby nespravodlivosti, ale kto za to môže?“ Nuž: je očividné, že pri najmenšom nespravodlivosť v aréne globálnej ekonomiky je odpudzujúca, ale v podstate nereflektovaná. Vinníci s honosnými etiketami sa pritom dajú zväčša identifikovať. Štáty, medzinárodné organizácie, korporácie... *Prečítaj si knihu Josepha E. Stiglitz,*

neokeynesiána, nositeľa Nobelovej ceny, ktorého dnes považujú za jedného z troch najvýznamnejších ekonómov sveta. To, čo som ti ja zatiaľ iba námatkovo a intuitívne predostieral (hoci v podobe overených faktov), povie Ti Stiglitz zmosta-doprosta, navyše v širokom kontexte (Joseph. E. Stiglitz: Jiná cesta k trhu).

Ty, Fedor, akoby si tieto fakty absolútne nevnímal... Človek má pocit, že ich považuješ skôr za výnimky z pravidla. Pritom práve mozaika týchto faktov reflektuje východisko, na ktorom sa dá hovoriť o spravodlivosti/nespravodlivosti. Väčšina Tebou navrhovaných terapií kdesi v spoločenskom podpalubí, ich prípadný úspech, sa predsa odvíja z týchto globálnych, nespravodlivých, neslušných pravidiel hry. Aj nespravodlivosť vyplývajúca z rozdielnych kultúrnych a civilizačných premís, tá zacementovaná či tabuizovaná, i tá, organicky zaštruktúrovaná, sa zmení k lepšiemu iba paralelne a následne... Predpokladom zmeny k lepšiemu je však **dôveryhodnosť opatrení** k náprave tohto stavu, prinajmenšom v podobe **poctivého odhodlania** a zreteľne formulovanej **politckej vôle** priznať tento stav, analyzovať ho, navrhnúť flexibilné scenáre postupného zlepšovania... Takýto vývoj možno ovplyvní (žiaľ, iba do istej miery) aj uplatňovanie spravodlivosti na medzľudskej úrovni. To je však problém, ktorý má množstvo premenných, pričom o väčšine z nich zatiaľ ani nevieme. Preto ho predbežne odkladám pred zátvorku...

Dobre hovorí Kissinger: „Spravodlivosť bude fungovať iba vtedy, keď z ľudí, s ktorými obchodujeme, komunikujeme, zdieľame plánetu Zem, urobíme postupne partnerov. Keď pristúpime na rovnaké pravidlá hry.“ Je poburujúce, rovnako ako vo futbale, keď za isté priestupky proti dohode sa jeden partner sankcionuje, pričom druhému to prejde nasucho. Za faul v pokutovom území by mal každý sudca, ak nie je skorumpovaný, odpísať jedenástku. Kto sú však neskorumpovaní sudcovia nášho globálneho sveta? Ajhľa, ďalšia z tém, o ktorých treba diskutovať. Medzinárodný menový

fond, Svetová banka, WTO... Stiglitz vecne analyzuje aj nejednoznačnú úlohu týchto organizácií. Niektoré ním uvádzané príklady sú priam groteskné...

Zdá sa ti, že napriek všetkému (čo si povedal), je možné uvažovať „o akýchsi transkultúrnych a transcivilizačných aspektoch spravodlivosti, ktoré by mohli vyplývať z globálneho étosu, ktorý je prienikom akéhosi etického minima, spoločného ľuďom bez ohľadu na rasu a príslušnosť.“ V poriadku, prečo nie...!? Zdá sa mi však, že by to bol akademický prístup. Súhlasím: treba pestovať globálnu empatiu a zodpovednosť? Kde? Na špeciálnych kurzoch...? Najdôveryhodnejším generátorom týchto cností by sa, podľa mňa, mali stať scenáre, alebo ak chceš, „cestovné plány“, flexibilné, na mieru ušité, otvorené, ale nie naveky záväzné, ktoré by prejavy nespravodlivosti, ekonomickej i politickej, postupne, na všetkých svetadieloch, aj u nás, odbúrali... Mali by sme sa na tvorbe týchto scenárov (aj my, Slováci) podieľať, keď nie ináč, tak aspoň tak, že by sme si pozametali pred i za naším prahom.

Záverom: príklady, ktoré som dnes uviedol/zopakoval, sú ukázkami cynického, inštitucionalizovaného **násillia** v globálnom meradle. Násillia, ktoré sa ponúka, okiádza a nanucuje ako **recept na všetko bez alternatívy**. Tržní fundamentalisti jasajú... Žasnem, do akej miery ich recepty, povinné, záväzné, propagandistami ochucované (napríklad rýchla privatizácia, úplné odstránenie regulácie trhu, atakďalej...) **pripomínajú imperatívy bolševických sociálnych inžinierov**. Za svoje „omyly“ (tie podľa Stiglitzu, ale aj podľa Sachsa a Dahrendorfa) prevažujú, sa nikomu nezodpovedajú, hoci v priebehu posledného desaťročia vyústili do celého radu katastrof. (V Mexiku, Brazílii, Indonézii, na Filipínach, v Malajzii, v Rusku...). Sľubne sa rozvíjajú iba tie štáty, ktoré sa ich radami neriadili. **Napríklad Čína.**

Tržných fundamentalistov, spolu so Stiglitzom, vnímam ako pokryteckých utopistov, ktorí majú strach z budúcnosti. Aj oni už

(asi) tušia, že extrapolácia ich súčasných receptov povedie k vytvoreniu podmienok na návrat socializmu/komunizmu/či iných, predbežne nepredvídateľných diktatúr... Lenže ich loď, pod vztýčenou vlajkou, zatiaľ pláva. Fatalisti na palube ešte tancujú...

Začali sme otázkami, položím ich niekoľko aj v epilógu tejto kapitoly:

„Sú ľudia, deprivovaní sociálnou nespravodlivosťou, čitateľnou i virtuálnou, slobodní?“

„Môže sa za demokratickú považovať spoločnosť, ktorá lokálnu, regionálnu i globálnu expanziu nespravodlivosti toleruje, ospravedľňuje či ignoruje?“

„Možno narastajúce zisky korporácií na jednej strane a zväčšujúcu sa biedu v globálnom meradle (spôsobenú imperatívnymi receptami, vnútenými cenami, atakďalej...), považovať za spravodlivý trend?“

„Čo sa musí stať, aby sme našli inú, ľudskejšiu cestu k trhu?“

94_

EG

29. mája 2005

Dvadsiaty tretí list. Fedor situuje Eugena do úlohy plážového revolucionára, ľudskejšiu cestu k trhu vidí úplne inak a na pomoc volá dalajlámu.

Milý Che,

viem si ťa celkom dobre predstaviť, ako sa vyloďuješ na nejakej pláži, aby si rozpútal revolúciu za spravodlivosť. Lenže:

Neplniť dohody (napríklad o pôžičkách a úrokoch), ktoré boli uzavreté z vôle kontrahentov, **je kriminálne, neetické, nespra-**

vodlivé. Tým nehovorím, že dlhy sa nemôžu odpúšťať. Toto však už je iná káva. Snáď sa časom dostaneme aj k problému filantropie.

Násilne znižovať (alebo zvyšovať) ceny čohokoľvek je zlé. Milovali to predovšetkým komunisti, plánované hospodárstva a totalitné režimy, nie trh. Čím nehovorím, že aj v rozvinutých demokraciách s trhovým hospodárstvom takéto aspirácie a skutky neexistujú.

Subvenčná politika v rozvinutých krajinách s trhovým hospodárstvom často **slúži na ochranu skupiny ľudí** (napríklad poľnohospodárov). V globalizovanom svete takéto politika vyvoláva indukované efekty, ktoré sú často negatívne a šíria sa z centier na periférie. Protiopatrením sú globálne pravidlá hry, ktoré sa snáď raz zrodia. Optimista som opatrný.

Vývoz korupcie by bol nemožný, keby neexistovali korupčné elity v nerozvinutých krajinách. Korupcia je predovšetkým vlastnosťou tých, čo sa nechávajú korumpovať. Fakt, že napríklad Dáni doma korupciu nemajú a vonku sa stávajú korupčníkmi, hovorí veľa o tomto „vonku“ a pravidlách hry, ktoré platia v Dánsku.

Krátky kapitál je prirodzené lákadlo pre všetkých kapitalistov. Dá sa však uplatňovať predovšetkým v nedemokratických a transformujúcich sa krajinách. Prechod na demokratické a trhové pomery mení proporcie v prospech štandardného fungovania sveta podnikania. Treba dúfať, že takýto svet sa bude rozširovať aj v globálnom meradle.

Myslím si tiež, že **stredná trieda nie je na vyhynutie**, len sa mení jej štruktúra. Dramaticky pribúdajú hlavne informační analytici (v USA už viac ako štvrtina ekonomicky aktívnych ľudí). Na vyhynutie sú isté skupiny profesií a isté modely správania, ktoré nekorešpondujú s trendmi v zmenách obsahu práce (mám na mysli napríklad informatizáciu spoločnosti). Invázia supermarketov, napríklad, je inváziou spôsobu predaja a nakupovania, po ktorej je dopyt. Chceš to zakázať? Ako? Štátnymi ingerenciami do spotrebiteľského správania ľudí?

Narastajúce zisky korporácií považujem za dôsledok efektivity týchto korporácií. Fakt, že existuje bieda, nemá priamu súvislosť s týmto faktom. Opak je, podľa mňa, pravdou. Bodaj by bolo efektívnych korporácií raz, dvakrát, desaťkrát toľko.

Pokračovať by som mohol do aleluja. Alebo si myslíš, že distributívna spravodlivosť a férová nerovnosť je vecou nejakej globálnej regulačnej moci? A kto by mal byť subjektom tejto moci? To, samozrejme, vôbec nevylučuje, aby sme chápali ľudí, s ktorými komunikujeme, spolupracujeme, koordinujeme svoje činnosti, zdieľame priestor a čas, ako svojich partnerov. A nevylučuje to ani sankcie za porušovanie pravidiel slušného správania a úsilie o formuláciu globálnych akcií na riešenie problémov. Napokon, prečo si vôbec nevšímaš fakt globálnej solidarity a pomoci? Kto prispieva najmasívnejšie?

A čo sa musí stať, aby sme našli inú, ľudskejšiu cestu k trhu? Najlepšie by zrejme bolo zabrániť ingerenciám moci a utopistov, aby túto cestu určovali.

96_

Ty, milý Eugen, chceš byť poslom globálnej spravodlivosti, ja osobnej. Ty si myslíš, že trh zbavuje ľudí zodpovednosti, ja si myslím opak. Pre teba sa sľubne rozvíja Čína, pre mňa je to príklad štátneho násilia.

Sloboda je o osobných postojoch a týka sa indivídií, nie štátov, inštitúcií. Demokracia je o spôsobe participácie jednotlivých ľudí na moci. Implementácia tohto spôsobu už je vecou štátov a inštitúcií. Demokracia však nezaručuje automaticky ani slobodu, ani spravodlivosť a ani prosperitu.

A čo na to všetko dalajláma? *„V minulosti byly učiněny pokusy o náhradu společenského systému, aby se snížil pocit neklidu a zmenšily disfunkční postoje našeho společenského světa, aby se vybudovala společnost, která je spravedlivější a rovnější. Instituce a organizace byly založeny s chartou vznešené ideologie, aby se s těmito sociálními*

problémy bojovalo. Ze všech důvodů a záměrů byly cíle chvályhodné, ale bohužel v základě dobré myšlenky byly poraženy základním zájmem člověka o sebe sama.“ (Meditace pro každý den. Pragma Praha, str. 315).

Fedor

31. 5. 05

Dvadsiaty štvrtý list. Eugen opäť protestuje proti nespravodlivým pravidlám globálneho trhu, chváli Čínu a Che Guevaru; Fedora oslovuje „Milý George Dabljú“.

EUGEN GINDL

Báľuška,

toto nie je dialóg, ale pingpong... Pingpong redukovaný neraz na servy s rôznofarebnými, nerovnako veľkými loptičkami. Servy akoby spoza vedľajšieho stola. Chýba pestrá výmena úderov, málo je vydatených returnov či kontradrajvov, liftovaných úderov z hľbokej sebaobrany; na ulievky a smeče (ak sa občas vyskytnú) partner zväčša nereaguje.

Toto som napísal na úvod nedokončeného mejlu, ktorý som pozdržal, pretože som uprednostnil odpoveď na Tvoje úvahy o spravodlivosti. Dokončil som ho teraz, pred ukončením rozcvičky.

Vrátil som sa iba pred niekoľkými hodinami (z východného Slovenska, predtým som bol v Bavorsku a na Šumave), a tak som si Tvoj posledný list z 1. júna 05 prečítal iba pred chvíľou... V snahe skvalitniť pingpong odpoviem najprv naň, pretože si sa vrátil za spoločný stôl a reaguješ na moje servy nevyspytateľnou

hrou, prejavujúcou sa síce razantnými, ale stereotypnými údermi. Zavše tak vnútiš stereotypnú hru aj mne. Niektoré smeče však (podľa môjho názoru) smerovali mimo stola, ale v rámci dialógu som sa aj tie rozhodol vrátiť...

Nuž teda:

1) „Neplniť dohody (o pôžičkách a úrokoch) je kriminálne, neeticke, nespravodlivé...“ To je veta akoby vystrihnutá z etického kódezu ideálneho, utopistického sveta, z akéhosi katechizmu, ktorého autor sedí vo veži zo slonoviny.

Tentokrát Ťa ja zavrátim do reálneho života, do podpalubia pestrého archipelágu rómskych komunít na východnom Slovensku. Práve som sa odtiaľ vrátil: navštívil som ľudnaté osady v Podhoranoch, Veľkej Lomnici, Levočských Lúkach a v Dobrej Voli.

Až na Dobrú Voľu (ide o podozrivo pozitívny príklad starostu-gadža, ktorý s úžerníkmi vybabral. Podrobnosti nabudúce...) ide napospol o pašalíky, spravované úžerníckymi mafiami. Situácia zadĺžených cigánskych rodín náramne pripomína situáciu zadĺžených štátov: nemajú prácu (ani ju v dohľadnom čase nebudú mať), sociálne príspevky štát okresal na minimum, bez toho, aby sa čo len pokúsil vytvoriť pracovné príležitosti, ceny potravín, energie, atakďalej rastú... Dôsledky: hlad, podvýživa, choroby, upadajúca hygiena, zima, beznádej, agresivita, kriminalita.

Ako sa má živiteľ rodiny v takej situácii správať? Kradnúť, zbíjať (aj túto cestu si mnohí Rómovia zvolia), alebo sa zadĺžiť u úžerníka? Väčšina sa zadlíži. (Cigáni sa príliš budúcnosťou nezaťažujú.) Už po niekoľkých mesiacoch sa dostávajú do situácie, že iba na úroky idú všetky príspevky a podpory. Úžerníci bohatnú, stavajú si uprostred chatrčí gýčové, väčšinou ružové paláce. Samosprávy, obsadené zväčša gadžami, sú bezradné. Polícia a ostatné represívne orgány, neraz podplatené, až na výnimky do zabehaného chodu vecí nezasahujú... Z dlžníkov sa stávajú rukojemníci odhodlaní na všetko, ochotní poslúžiť úžerníkom ako koncovky pri realizácii

ich kriminálnych aktivít. Neraz v úlohe nastrčených bábok, ktoré za svojich „chlebdarcov“ robia špinavú robotu, ba neraz ich zločiny preberú na seba, nechajú sa odsúdiť a idú bručať...

Toto všetko bezpochyby vieš. Všetci to vieme. Je to chronický, podchvíľou omieľaný, analyzovaný, kritizovaný, ale doposiaľ systémovo neriešený problém...

Budem Ťa parafrázovať... *„Zadĺžení Cigáni neplnia dohody s úžerníkmi (uzavreté z vôle kontrahentov)... Správajú sa kriminálne, neeticky, nespravodlivo.“*

Štáty, ktoré už v úrokoch zaplatili veriteľom jedenásťnásobok svojho dlhu (ten sa medzičasom späťnásobil), ale napriek tomu ho podľa harmonogramu nedokážu splatiť (**aj preto**, lebo ceny komodít, s ktorými obchodujú, klesajú), sa podľa Teba správajú neeticky, kriminálne, nespravodlivo...?

Pýtam sa: Je zo strany veriteľov spravodlivé, etické a filantropické, keď túto úžernícku ekonomiku nijako nekorigujú, ba podmienky na trhu vo vlastný prospech upravujú, vyostrujú...? Tu nijaká, ani masová filantropia, nepomôže... Ušlo Ti, že politiku poskytovania pôžičiek už nekritizujú iba renomovaní ekonómovia (je ich čoraz viac), ale príberajú sa ich riešiť aj politici. Zaznamenal si tú pokryteckú veľkodušnosť (či veľkodlžnosť) úžerníkov, ktorí odpúšťajú dlhy Afričanom? Aké dlhy, veď aj tie najchudobnejšie štáty ich už mnohokrát splatili.

Pochop: hlavným problémom nie je odpúšťanie dlhov, ale vytvorenie takého systému, ktorý by úžerníkom znemožňoval rádovo znížiť požičaný kapitál na úkor väčšej časti sveta. Ide o mocensky zafixované, nespravodlivé pravidlá hry. Už nielen neokeynesiáni hovoria o potrebe spravodlivejších pravidiel hry, založených na princípoch **obojstrannej výhody a partnerstva**, ale aj politici, napríklad Kissinger... (Kreisky a Palme o tom hovorili už v 70. rokoch.)

2) „Násilne znižovať (či zvyšovať) ceny čohokoľvek je zlé...“ V tomto prípade vyslovuješ po prvýkrát zdráhavý, podmienený súhlas...

Pripúšťaš, že aj rozvinuté demokracie mávajú takéto ašpirácie. Podľa teba však ide **akoby** o výnimky z pravidla. Nuž ale: je predsa zrejme, že ceny obnoviteľných agrosurovín (hoci pod taktovkou trhu mierne kolíšu) v poslednom desaťročí výrazne klesajú. Či už ich rozvojové štáty dovážajú, alebo ich, výdatne subvencované, do rozvinutých krajín vyvážajú. V oboch prípadoch na úkor slabších partnerov: pri dovoze ruínujú milióny drobných pestovateľov, pri vývoze nezabezpečujú ani návratnosť vynaložených prostriedkov a práce. (Najmä keď ide o dovoz subvencovaných plodín.)

Ergo: rovnoprávny, spravodlivý obchod nie je pre korporácie a banky výhodný. Nechcú partnerské vzťahy, vytvárajú také, ktoré vyhovujú najmä im, hoci už niet významnejšieho ekonóma, ktorý by práve v tejto nerovnoprávnosti nevidel jednu z hlavných príčin biedy Tretieho sveta a čiastočne i Druhého (nášho) sveta. Ide teda o **kritiku systému zvnútra**. O kritiku renomovaných odborníkov, teoretikov i praktikov, ktorých nemožno označiť za nepriateľov trhu. Práve naopak: sú to ľudia, ktorí majú dostatok know-how na to, aby dokázali extrapolovať fakty i dostatok fantázie, aby si dokázali predstaviť dôsledky zdivočelého trhu; sú to ľudia, ktorí chcú trh v mene globálnej budúcnosti optimalizovať; ktorí upozorňujú na to, že takto organizovaný trh vedie ku globálnej katastrofe.

A o tom, že trh výdatne, vo vlastný prospech regulujú aj fundamentálni neoliberali a neokonzervatívci, hádam ani netreba hovoriť. Nové príklady (je ich záplava) sa bojím uviesť, aby som ťa opäť nepodráždil.

(Text potiaľto je z 10. júna 2005. Text, čo nasleduje, som napísal dnes, 28. júna 2005.)

3) Tvrdíš: „Vývoz korupcie by bol nemožný, keby neexistovali korupčné elity v nerozvinutých krajinách. Korupcia je predovšetkým vlastnosťou tých, čo sa nechávajú korumpovať... „

Tieto vety by si mal vytesať do kameňa. Teda korporácie a firmy,

ktoré v špeciálnych školách zasuvcujú svojich agentov do umenia korumpovať, ktorí ich oboznamujú s odlišnosťami „kultúry korupcie“ v jednotlivých oblastiach sveta, tí, čo svoje obeť vydierajú metódami tajných služieb (z príručiek Transparency International), sú podľa teba mimo obligá? Keď v Južnej Kórei, Singapúre či v Španielsku pred časom odhalili masívnu korupciu generovanú firmou Siemens, zavreli desiatky ľudí a Siemensu na päť rokov uzavreli prístup na svoje trhy. Kto však potrestal Siemens pred tvárou globalizujúceho sa sveta? Kto potrestal agentov, čo korumpovali? Nie sú oveľa škodlivejší, ako díleri drog?

4) Konštatuješ: „Krátky kapitál je prirodzeným lákadlom pre všetkých kapitalistov.“

Nuž: krátky kapitál je predovšetkým kapitál špekulatívny. Prečítaj si, napríklad, esej o tzv. hedgingových fondoch. Svojho času som ju preložil a uverejnil v OSi. Krátky kapitál sa investuje najmä vtedy, keď investor, ktorý má k dispozícii informácie (neraz získané nekalým spôsobom, napríklad korupciou informátora, insajdera), investuje krátky kapitál, lebo vie, že nepatrná úprava kurzu meny, ceny akcií, či iného obeživa, mu pri masívnej operácii prinesie zisk. Baľko Soros je v tomto veľmajster. Krátky kapitál je iba zriedka impulzom rozvoja. Dlhý kapitál je však príliš drahý a pre väčšinu rozvojových krajín nedostupný.

5) Si presvedčený: „... stredná trieda nie je na vyhynutie.“

Nuž: Jan Keller, Ralf Dahrendorf či Rifkin majú na tento trend úplne opačný názor. Stredná trieda mizne v Čechách, v strednej Európe, v Spojených štátoch, v Mexiku... Stredná trieda mohutnie v Indii a v Číne, ktoré sa nachádzajú v úvodnej etape liberálneho rozvoja. Máš pravdu, štruktúra strednej triedy sa mení. Ibaže: počet nezávislých reprezentantov strednej triedy dramaticky klesá. Pritom: početnosť a nezávislosť predstaviteľov strednej triedy je fundamentom demokracie. (Toto nebudem rozvádzať a zdôvodňovať.) Napokon: kto zamestnáva väčšinu informačných analytikov v USA?

„**Supermarkety:**“ polovica západoeurópskych krajín (Anglicko, Škandinávc, ale aj niekoľko štátov USA) svojich drobnopredajcov chráni zákonom. Asi vedia prečo: podporujú tak svoju strednú triedu (výrobcov, dopravcov, predavačov), chránia diverzitu svojho trhu, chránia spotrebiteľov (sortiment tovarov je z hľadiska zdravotnej nezávislosti rádovo vyšší.) Invázia supermarketov v našich končinách má jasný scenár: obsadiť územie, vyradiť domácu konkurenciu nižšími cenami, vyhrať boj s konkurujúcimi supermarketmi (zo Slovenského trhu už odchádza Delvita a Carrefour) a potom zvýšiť ceny. Tak sa to zatiaľ udialo všade. Záverečný príklad zo života je výrečnou bodkou: priateľ Peter Haulik, podnikateľ, ktorý sa živil vyrábaním podvozkov pod ľadničky, práčky a sporáky, ak chcel predávať svoj tovar v supermarketoch, musel zaplatiť zmocnencovi na ruku 100 000 Sk. Samozrejme, položilo ho to. Kto v tomto prípade korumpoval? Kto vyradil z obehu statočného podnikateľa, pešiaka strednej triedy?

102_

5) Hovoríš: „Narastajúce zisky korporácií považujem za dôsledok efektivity týchto korporácií.“ Efektivita, ale za akú cenu? Ty asi naozaj považuješ fakty (tie, ktoré už zverejnili médiá či aktivisti) za ľavicovú propagandu. **Budem sa opakovať:** Zníženie cien surovej kávy (do roku 1989 chránené organizáciou World Coffee Board) na úroveň roku 1929 a následné zvýšenie cien kávy s pridanou hodnotou je podistým efektívne, ale iba pre korporácie. Dôsledky: milióny drobných pestovateľov stratili obživu, boli nútení preorientovať sa na drogy, pričom zohľadniť by sa mali aj fatálne spoločenské dôsledky takto chápanej „efektivity“?

Opakujem sa? Ďalšie príklady nebudem opakovať, ani pridávať nové. Asi by si ich opäť považoval za vytrhnuté z kontextu, alebo za nekorektné zovšeobecňovanie atypických výstrelkov.

Neverím na nijakú globálnu regulačnú moc. Naopak: bojím sa jej. Vidím však sľubné náznaky toho, že volanie po partnerskom trhu sa už prejavuje nielen v čoraz väčšom počte diskusií na vý-

znamných fórach, ale aj v zárodkoch reálnych projektov a dohôd. Som presvedčený, že zjednocujúca sa Európa bude opäť príkladom toho, že systém bilaterálnych i multilaterálnych dohôd, nie pevne ukotvený, ale flexibilný, korigovateľný a korigovaný, sa stane laboratórnym príkladom použiteľnosti aj v globálnom meradle. Pravda, po vytvorení spravodlivejších pravidiel hry. Bez subvencií, bez ochranných opatrení, bez úžernického poskytovania kapitálu, atakďalej...

Pýtaš sa, kto prispieva najmasívnejšie v rámci globálnej solidarity a pomoci? Podľa Teba, spomeň si na diskusiu v lietadle, jednoznačne Spojené štáty. Už v predminulom liste som Ti dokázal, že je to iba jeden z ďalších rafinovane zakorenených mýtov. V tabuľke, ktorá vyjadruje pomoc vzhľadom na HDP, sú USA až kdesi v druhej desiatke. V absolútnych číslach vedú, ale EÚ poskytuje najmenej o 100% viac. Vyššiu pomoc, ako USA, poskytuje aj v absolútnych číslach ľubovoľná kombinácia dvoch veľkých EÚ štátov s jedným z menších! Aj v tomto prípade sa opakujem, pretože Tvoja viera v neoliberálne mýty je neotrasiteľná.

Tvrdiš: „Ty chceš byť poslom globálnej spravodlivosti, ja osobnej...“ Naozaj si toto myslíš po výmene všetkých listov? Potom nemá význam pokračovať v diskusii. Podľa mňa oháňanie sa „osobnou spravodlivosťou“ pri súčasnom tolerovaní „globálnej nespravodlivosti“ je strkaním hlavy do piesku. Rovnakou stratégiou je opačný postoj.

Prejudikuješ: „Ty si myslíš, že trh zbavuje ľudí zodpovednosti, ja naopak.“ Toto je brutálne zjednodušenie. Trh nezabavuje nikoho zodpovednosti, trh je slepý mechanizmus, produkt civilizácie. Pravidlá trhu určujú tí, čo majú moc na to, aby ho ovládali. Väčšinou na úkor tých, čo túto moc nemajú. Je takáto stratégia (podľa Teba efektívna) zodpovedná? Keď si prečítaš Adama Smitha, Ricarda či von Hayeka (aby som sa odvolal iba na klasikov) a porovnáš to s tým, ako trh na začiatku tretieho tisícročia funguje, zistíš, že ide o cynické, egoistické, krátkozraké správanie.

Nuž a čo si naozaj myslím: trh možno zodpovedne a pritom efektívne regulovať, najmä keď v rukách nezodpovedných zdivočie. Z úspešných krotiteľov zdivočelého trhu spomeniem aspoň Disraeliho (skrotil Gladstonovu liberálnu džungľu a prispel tak k stabilite a prosperite viktoriánskeho Anglicka); Theodora Roosevelta, ktorý krátko po roku 1900 pristrihol hrebienky Rotschildovcom, Morganovcom a Vanderbiltovcom (skrotil tak bezuzdný kapitalizmus, podviazal sociálne nepokoje a vytvoril v Amerike spravodlivejšiu spoločnosť); Franklina D. Roosevelta, ktorý s pomocou Keynesa odstránil dôsledky svetovej krízy v 30. rokoch 20. storočia a vytvoril na desaťročia spravodlivejší, sociálne vyvážený kapitalizmus, ktorý generoval neslýchanú prosperitu nielen v USA, ale aj v EHS a v Japonsku. Nepochybujem, že aj tentokrát sa podarí zdivočelý kapitalizmus skrotiť. Neokeynesiánci už nastupujú...

Vyčítaš: „pre teba sa sľubne rozvíja Čína, pre mňa je to príklad štátneho násilia.“

104_

Čína sa nerozvíja sľubne. Čína sa rozvíja premyslene, gradualisticky, úspešne... Rozvážne liberalizuje ekonomiku, ostražito demokratizuje systém. (Týždenník Economist, tribúna liberálov, používa pre čínsky rozvoj ešte onakvejšie prívlastky: efektívny, vyvážený, stabilizovaný, neveriteľný, famózny... A dodáva: Čína je ekonomickou veľmocou a v krátkom čase sa stane ekonomickou i politickou superveľmocou.) **Ja dodávam:** Číne sa darí preto, lebo rýchle dokázala prekonať dedičstvo kolonializmu, lebo sa nestala obeťou neokolonialistov, lebo odmietla rady Svetovej banky a medzinárodného menového fondu. Vlastne, netvrdím to ja. Tvrdia to všetci renomovaní ekonómovia sveta.

Pre teba je Čína príkladom štátneho násilia. Kvôli Tibetu? Súčasný štát Tibetu sa mi nepáči, ale vzhľadom na to, že Tibet býval neraz integrálnou súčasťou Číny, ide o anexiu kvalitatívne inú, ako anexia Kalifornie, Arizony, Nového Mexika a Terasu, ktoré boli, až do násilnej anexie, súčasťou štátu Mexiko.

(O domorodých Indiánoch radšej nehovorme.) Násilie na námestí Nebeského pokoja odsudzujem rovnako ako strieľanie do protivojnových demonštrantov počas vietnamskej vojny v USA. Na margo tejto udalosti však chcem dodať čosi, čo ťa asi pobúri: **otvorenú konfrontáciu** s protivníkmi režimu (napriek 2 000 mŕtvym) považujem za legitímnejšiu, ako **utajenú, perfídnu likvidáciu** 30 000 odporcov Padillovej diktatúry v Argentíne (1978/1983), ktorých vyhodili do Atlantického oceánu, či v Guatemale, kde proamerické diktatúry v priebehu druhej polovice 20. storočia zlikvidovali 700 000 odporcov. Považujem ju za legitímnejšiu aj v porovnaní s praktikami Američanmi protežovaných režimov v Strednej a Južnej Amerike, v Iráne Rezu Páhľavího, v Suhartovej Indonézii, ale najmä v súčasnej Saudskej Arábii, v Pakistane, v Uzbekistane (atakďalej, atakďalej...), kde tisíce politických väzňov nielen väznia a mučia, ale ich aj popravujú. Považujem za pokrytecké plakať nad obetami režimu v Číne a na Kube a zároveň tvrdohlavo vytesňovať z pamäti informáciu o zločinoch režimov oveľa brutálnejších.

Napokon zopár slov o Che Guevarovi... Položil si si otázku, prečo charizma tohto chlapíka ani tridsať rokov po jeho smrti nepohasína? Prečo je ešte vždy uctievanou celebritou obyčajných pozemšťanov na všetkých kontinentoch? Prečo sa jeho knihy a knihy o ňom predávajú v takých veľkých nákladoch? Prečo sa vlni nakrútený film (podľa jeho skvelej knihy „Na motocykli po Južnej Amerike“) stal napriek čiastočnej mediálnej blokáde celosvetovým hitom? Prečo o právo natočiť o ňom ďalší film bojuje Robert Redford a Mike Jaegger? Prečo sa ešte vždy po miliónoch predávajú tričká a plagáty s jeho portrétom...? Prečo sa stal, napriek odporu Vatikánu a vysokého kléru, jedným z apoštolov **oslobodenej cirkvi** v Latinskej Amerike, ktorá má dnes najmenej 40 000 misií? Pokús sa, sám pre seba, odpovedať na tieto otázky. Preto, že bol gaunerom, rozvracačom a teroristom? Alebo preto, že mal víziu

spravodlivejšieho sveta, uskutočniteľnú víziu, a rozhodol sa bojovať za uskutočnenie tejto vízie proti silám ZLA, ktoré logicky definoval inakšie ako Bush, aj s nasadením vlastného života?

Milý George, ako vidíš, na rozdiel od teba som sa snažil zareagovať na takmer všetky tvoje významnejšie či provokujúce tvrdenia.

Milý George Dabljú, týmto listom som odstránil všetky resty. Ďalšie listy (dva) pošlem podľa ohláseného harmonogramu. Tým sa, aspoň pre mňa, rozcvička skončí. A začne sa, možno, štruktúrovanejšia, tematizovanejšia, všestranne koncíznejšia výmena názorov... Pingpong na dvoch rôznych stoloch nemá význam. Rôznofarebné loptičky pravidielá pripúšťajú...

EG

Zavolaj mi večer domov.

EG

106_

Dvadsiaty piaty list. Fedor vyhlasuje: Dost' bolo revolúcií! Volá po rešpektovaní dohôd a oceňuje koncert hviezd svetového popu.

Ahoj Eugen,

aké požičaj, také vráť. Viem si ťa celkom dobre predstaviť, ako putuješ po „lavičiarmi zamorených“ univerzitách sveta (rozvinutého, rozvíjajúceho sa i upadajúceho) a naprávaš „pomýlené hlavy“, beznádejne nakazené plesnivým semenom.

Pingpong, milý Eugen, je hra pre dvoch. Sám so sebou by si si moc nezahral. Ani ja. Rešpektovanie dohôd je predpokladom fungovania spoločnosti, alebo spoločenstva. Príkladmi z oblasti úžerníc-

tva tento fakt nespochybní (úžera je mimo pravidiel). Rovnoprávny a spravodlivý obchod je súčasťou pravidiel – aj pre korporácie a banky. Porušovateľov pravidiel nájdeš všade. Preto sú sankcie ich súčasťou. Ak zatvárajú ľudí Siemensu (a uzatvárajú tejto firme prístup na trh), nie je to trest za porušovanie pravidiel? A špekulatívny kapitál je podľa Teba špinavý? Akciové trhy sú od diabla? Keller, Dahrendorf a Rifkin majú patent na pravdu? Zmysel pre „osobnú spravodlivosť“ (v zmysle: „chcem byť spravodlivý!“) znamená tolerovanie globálnej nespravodlivosti? Fakt, že netolerujem porušovanie ľudských práv v Číne znamená, že ich inde tolerujem? Áno, Che Guevara je – na rozdiel od Jura Jánošíka – globálna celebrita revolucionárov. No a? Mohol by som menovať aj ďalších, ktorí si mysleli, že majú víziu spravodlivého sveta, ktorú musia realizovať proti silám ZLA a pod jej zástavou nasadili, alebo obetovali život. Dokonca aj život môjho otca, mojej matky, mojich starých rodičov, tvojho strýka, väzňov z jáchymovských táborov, sovietskych gulagov. Realizované utópie sú dystópie, ich nositelia, pokiaľ získajú moc, nebezpeční maniáci. Dosť bolo revolúcií!!!

_107

Čau, Fedor

P. S.: Sedel som, Eugen, v sobotu (2. apríla) pri televízii ako pri-kovaný. V Londýne, Tokiu, Paríži, Moskve, a neviem kde ešte, bol koncert hviezd svetového popu Live 8. Nehovorím teraz o peniazoch, ktoré sa na týchto akciách vzbierajú pre Afriku, a vlastne ani o tom, ako táto akcia ovplyvní rokovanie G8 o odpustení dlhov chudobným krajinám. Hovorím o posolstve, ktoré z účastníkov vyžarovalo. Súcit a solidarita. A pritom tí umelci „iba“ robili, čo vedia – spievali. Spievali však v mene súcitu a solidarity. Akosi nazdávam, že toto je tajomstvo riešenia problémov ľudí – robiť, čo vieme a byť pritom súcitní a solidárni. Plus profíci, pretože keby tí speváci profíci neboli, ich súcit a solidarita by Afrike nepomohli.

Dvadsiaty šiesty list. Eugen nečakane súhlasí s Fedorom a pýta sa, prečo je Európa menej závistlivá ako Amerika.

Fedor,

tento koncert je dôkazom, že problémy, v ktorých sa krajiny Treťieho sveta ocitli, nielen africké, sú aj našimi problémami. Problém zadĺženia, splácania dlhov i oddĺženia je iba jedným nich. Pokusy politických elít (v priebehu posledného desaťročia sme ich zažili neúrekom), končili väčšinou pri úvahách, návrhoch, dohodách, ktoré sa iba veľmi líknavo plnia a posúvajú do budúcnosti. Celkom chýba scenár postupných krokov, ako zo zadĺžených/oddĺžených krajín urobiť partnerov. Vlády sú v rukách korporácií (Noreena Hertzová. Plíživý převrat), korporáciám tento stav, až na výnimky, vyhovuje. Plak na vlády a korporácie môže vytvoríť iba zosieťovaná, zorientovaná, solidarizujúca sa verejnosť. Demonstráciami, bojkotom výrobkov nespravodlivých firiem, zverejňovaním svojvoľne utajených dokumentov (MMF, SB, WTO - napospol ide o verejné organizácie) i masívnymi prejavmi solidarity.

Koncert bol veľkolepý... Jeho organizátori pochopili, že žijeme v konzumnej, hedonistickej spoločnosti. Inšpirovali sa inými, menšími akciami s podobným zameraním... Verejnosť prosperujúcich spoločností, najmä mladá generácia, je ochotná solidarizovať sa, príspeť z vlastného vrečka na dobrú vec, ale chce za to protihodnotu: napríklad zážitok zo skvelého koncertu plného hviezd. Je to zvláštny, pre dobu príznačný spôsob vybudovania solidarity, súcitu, účasti, ale vo svojej podstate sympatický, potenciálne (s prehĺbením informačnej kampane) veľmi efektívny... To je ono! Na Spektre som minulý týždeň videl film BBC z cyklu „Túžba byť hore.“ Bola to neobyčajne vydarená publicistika, zviditeľňujúca hodnoty predstaviteľov najrozličnejších spoločenských skupín a vrstiev v súčasnej Amerike. Najviac ma zaujalo konštatovanie, že niet na zemeguli národa, ktorý by generoval toľko **závisti ako**

Američania. Dobre čítaš, závisťi... Príčina? Americká spoločnosť sa sformovala ako spoločnosť rovných a tá na každú nerovnosť reaguje precitlivo, i závisťou... Historicky hierarchizovaná Európa (o Indiáni nehovoriac), kde celé stáročia bola nerovnosť takrečeno „systeminant“, je podľa autora BBC oveľa menej závisťivá. Čo Ty na to?

EG

Dvadsiaty siedmy list. Fedor sa vracia ku koncertu Live 8, tvrdí, že je optimista, a píše o závisťi „tu a teraz.“

FEDOR GÁL

Eugen,

akcia Live 8 bola dobrý počin (so všetkými chybičkami krásy, o ktorých píšeš a o ktorých som sa medzičasom dočítal v médiách). Tlak na vlády (vrátane zverejňovania všetkého, čo sa zverejniť dá a má) je OK. Veď je to verejná kontrola moci. Uvidíme, ako dopadne tohtoročná G8. Som však optimista - globálne pravidlá hry sa rodia. Je to však na veľa rokov. Film na Spektre som nevidel, poznám však fenomén závisťi zo slovenských a českých pomerov. V prípade potreby ti môžem zohnať výskumy, ktoré k tejto téme robil Ivan Gabal a Paľo Frič.

Závisť „tu a teraz“ je naozaj veľmi rozvinutá emócia. Prejavuje sa rozmanito: od averzií k podnikateľom, cez lokajstvo v kontakte s „bohatými“ až po lahostajnosť k chudobe a ľudovú slovesnosť o zdohnutej koze. Sme však príliš zanedbateľné krajinky na to, aby to stálo BBC za pozornosť.

Jakubovi som poslal peniaze minulý týždeň. Budem však dosť starostlivo a kriticky vnímať úroveň Literárnych novín. Musí dokázať postaviť tie noviny na vlastné nohy bez toho, že by pumpoval kamarátov.

Čau, Fedor

Dvadsiaty ôsmy list. Fedor ešte pridáva pár nesúhlasných citátov o koncertoch Live 8 a chcel by vedieť, ako to so svetom dopadne.

Ahoj Eugen,

ešte sa mi žiada pridať pár slov k euforickej reakcii na sériu koncertov Live 8. Najprv dva citáty z netu:

„Apel hvězd zástupcům skupiny G8 se skládal ze dvou hlavních bodů: oddlužit chudé africké země a zvýšit jim finanční pomoc. Právě v nich se paradoxně skrývá recept, jak udržet Afriku v její strukturální bídě. Léčba příčin choroby se totiž nahrazuje léčbou jejích příznaků. Chudé africké státy byly za poslední desítky let oddluženy už mnohokrát, a přece to nijak nepomohlo a zadlužují se dál. Jak by ne: zvykly si, že dluhy se splácet nemusejí, a pro svět se staly krajně nespolehlivými obchodními partnery. Nezodpovědnost stimuluje i přímá finanční pomoc: zčásti si ji rozeberou místní zkorumpovaní vládcí, dílem vede tamní obyvatelstvo k apatii a natahování ruky. Pomocí, jež by Africe dala ten správný signál, by bylo úplné odbourání obchodních bariér. Bohužel od francouzských či německých politiků s jejich řečmi o „sociálním dumpingu“ ve východní Evropě můžeme stěží čekat, že podpoří ideu zrušení dovozních cel na africké zboží; vždyť po vstupu do EU jsme se kvůli vyšším clům mimo jiné dočkali zdražení tropického ovoce.“

„V Londýně, Římě, Filadelfii, Berlíně, Paříži, Moskvě, Johannesburgu a ještě kdesi v Kanadě proběhly megakoncerty, jejichž cílem bylo upozornit před summitem G8 na problémy nejchudších zemí světa, na to, že je jim třeba pomoci a že se to očekává právě od G8. Tyto akce mají jakýsi hystericky zruďný ideologický základ. Vycházejí z bolševické představy, že vyspělé země se svého bohatství dopracovaly tak, že o ně oloupily ty chudší (ti lidé si svého bohatství jednak vesele užívají, jednak se za ně stydí), a že je tedy

třeba se s těmi chudými „demokraticky“ podělit. Pomoc chudým ovšem předpokládá, že pomáhající sám zůstane bohatým, a je stejně vážnou otázkou, zda dokáže své bohatství uhájit před těmi, co jsou výrazně chudší a často nemyslí na nic jiného, než jak ho o ně okrást, případně oloupit. Česko má přitom dvojitou historickou zkušenost s tím, že rozkradením cizího bohatství (sudetoněmeckého 1945, bohatství vlastních lidí 1945-8) žádné bohatství nevzniká.“

Prvý citát je z www.virtually.cz a druhý z www.bohumildolezal.cz. V dnešných televíznych novinách na ČT som zaregistroval rozhovory s Afričanmi, ktorí študujú v Rusku. Boli dosť skeptickí k tomu, ako s pomocou Afrike naložia miestni vládcovia. Vzápätí som pozeral na potýčky polície s anarchoidnými demonštrantmi na mieste konania schôdzky G8. Nemám pocit, že heslá ako „pošleme kapitalizmus do histórie“ a 100 miliónov libier na ochranu majetku a ľudí na mieste konania schôdzky sú cestou správnym smerom. Zhrniem to: Oddlžovanie chudobných krajín je fajn. Zvyšovanie finančnej pomoci môže byť užitočné za jediného predpokladu: že nepôjde o nekontrolované finančné dary, ale o ciele investície do školstva, zdravotníctva a podobne. Kľúčové však asi fakt bude odbúravanie obchodných bariér. Sám som zvedavý ako to dopadne. Čo myslíš?

Fedor

Dvadsiaty deviaty list. Eugen víta vo svojom tábore Tonyho Blaira; celkovo to však nevidí ružovo ani vo svete, ani na Slovensku, a najmä nie v Galante.

Bábudží,

Lady sa asi naozaj pohli. Privítal som vo svojom tábore britského premiéra Blaira. Aj on už hovorí: „Hrozná sociálna situácia bezmála polovice populácie Zeme je jednou z hlavných príčin terorizmu.“ A vyhlásil to dva dni po údere teroristov v Londýne. A vyhlásil to pred kolegami z gé/osmičky. Chlapík...

Zároveň som si v Sme (13. 7. 2005) prečítal na rovnakú tému (terror) komentár ďalšieho zo „slovných politológov“ Iva Samsona. Tento bezpochyby vzdelaný človek vysypal na čitateľa takú infantilnú spršku klišé a volovín, že tentokrát ma zlosť obišla. Zasmial som sa a povedal som si: „Výborne, toto je gól do vlastnej bránky. Toto ti čitatelia otrieskajú o hlavu.“ A naozaj mu otrieskali. Pozri v internete Sme z posledného piatka. Lady sa pohli...

Samsona i odpoveď na jeho mýtoenie si rozhodne prečítaj.

Naozaj sa už lady pohli? Ako kde: Predvčerom sa z BBC i z ČTV dozvedám, že v prípade ENRON časť obvinených oslobodili!!! Chlapíkov, ktorí vykazovali vyšší zisk ako firma mala, viedli podvojnú účtovníctvo, oklamali svojich akcionárov a napokon ich pripravili o vyše milión dolárov!! Rekordný podvod v dejinách USA. Neoslobodili ich preto, že títo bývalí kolegovia pána Dabljú Busha plastikovými peniazmi financovali aj jeho prezidentské kampane? To šéf Worldcomu vyfasoval pred šiestimi týždňami za podobný priestupok poriadnu paletu. A čo šéfovia ďalších štyridsiaticich firiem (medzi nimi i Coca Cola, Pepsi Cola, US Steel), ktoré tiež viedli podvojnú účtovníctvo a tiež klamali svojich akcionárov...?

Opäť sa blysol Dabljú: na najverejnejšom mieste sveta prehlásil, že Američania preto neznižia (na rozdiel od iných, chudobnejších štátov emisie CO²), lebo by tak znevýhodnili (oproti iným) svoju

ekonomiku. Teda už nehovorí, že meteorologické lobby, zelení, ľavicoví intelektuáli a podplatení novinári klamú, zavádzajú, prehávajú... Ďakujem Ti, Dabljú, za otvorenosť. Ktovie, čo na to povedia Tvoji propagandisti na Slovensku? Tým vždy trochu potrvá, kým uveria, že „najvyšší“ sa nepreriekol, kým pochopia, že nemôžu byť bušovskejší ako Buš...

Týždenník Slovo urobil rozhovor so šéfom Slovenskej lekárskej komory MUDr. Milanom Dragulom. Titulok: Takú perzekúciu za názory som nezažil ani za komunizmu. Dragula je človek so skvelou povestou. Prednosta kliniky detskej chirurgie Fakultnej nemocnice Jeseniovej lekárskej fakulty v Martine. Rozhovor obsahuje závažné tvrdenia.

Vyplyva z neho najmä to, že Rudo Zajac stojí v rozvalinách svojej reformy a kamufluje to... Na rozhovor reagovalo internetom i písomne niekoľko desiatok lekárov. Zajaca považujú za eskamotéra. Všetci unisono hovoria, že najviac na to doplatia pacienti: V meste budú mať jednu polikliniku, tá bude mať zmluvu s jedinou poisťovňou, v jedinej lekárni bude iba obmedzený počet liekov...

Absolútna nesloboda pri výbere, absolútna monopolizácia namiesto konkurencie... V zdravotníctve sa veru ľady nepohli.

Ba vlastne pohli, ale hore prúdom.

Príbeh z Galanty: Nový riaditeľ galantskej nemocnice, v ktorej je môj brat primárom na gynde, vypísal začiatkom júla na jeho miesto konkurz. Sedemčlenná komisia, v ktorej boli štyria riaditeľom vymenovaní VÚC-kári a traja odborníci, rozhodla, že môj brat už primárom nebude. Napriek tomu, že: jeho oddelenie bolo počas posledných 15 rokov vo všetkých ukazovateľoch vždy medzi najlepšími piatimi na Slovensku, trikrát absolútne najlepší, považujú ho za jedného z najlepších chirurgov na Slovensku, prednáša na kongresoch, uplatňuje najnovšie poznatky, atakďalej, atakďalej... A predstav si, na prvé miesto ho dali iba odborníci: štátny gynecológ, krajský gynecológ a šéf lekárskej komory. Ostatní štyria,

napospol stranícki nímandi, laici, vo vzácnnej zhode, hlasovali za chlapíka z Krompách, ktorý viedol jedno z najhorších oddelení na Slovensku, **ktorý bol zapletený do aféry protiprávnej sterilizácie cigánok**, ktorý má brata na ministerstve, ktoré dosadilo jeho brata, straníka zo Smeru, na miesto primára v Galante. Slovenská partokracia, aj tá, nám najbližšia, dosadzuje svojich ľudí, teda straníkov, na čoraz nižšie priečky. Nestraník, hoci so zlatými rukami, nemá voči nim šancu... Lady sa veru nepohli, aspoň u nás nie.

Riaditeľ STV, káder kresťanských demokratov, rozhodol, že Gelfodov koncert na pomoc Afrike nekúpi a neodvysiel, hoci práva stáli iba niekoľko 10 000 korún. Dôvod: stoja za tým populistické, ľavičiarске, kryptokomunistické živly, netreba našej mládeži, našim ľuďom mútiť mozgy. Však mu to, Rybníčkovi, mládež na festivale Pohoda otrieskala o hlavu... Pohli sa lady, nepohli? Ach, jaj...! Opäť nám raz všetkým vypálil rybník.

Ešte stále sme v Bratislave. Tvoj posledný list bol trochu krátky. Striedanie v rozohrávkach je dobrý nápad! Dôležitejšia mi však pripadá otvorená hra s dlhou paletou pestrých úderov...

Diskusia. Nesúhlasím s tvojim názorom, argumentom, dobre... Povieť, prečo: nedôveryhodný zdroj, fakt vytrhnutý z kontextu, blbosť a vyrukujem so svojim názorom, protiargumentom. V lietadle do Indie sme sa pochytili najprv kvôli pomoci, ktorú Amerika poskytuje svetu. Ty si tvrdil, že dáva najviac, ja som povedal, že EÚ dáva podstatne viac. Ukázalo sa, že už tri štáty EÚ (dva veľké, jeden malý) dávali, dávajú viac ako USA. Američania sú hlboko v druhej desiatke, podľa všetkých seriózných zdrojov. Tak ako? Zmenil si názor, alebo hľadáš ešte zdroj, ktorý Ťa podporí?

Rovnako sme sa pochytili kvôli neokolonializmu... Ja som tvrdil, že generátorom neokolonializmu je najmä biela rasa, ktorá reguluje celú komplikovanú a rafinovanú sieť vzťahov výhodných pre rozvinuté štáty a zničujúcich pre chudobné štáty. Dnes to už hovorí aj Blair, aj väčšina šéfov G8, o renomovaných ekonómoch, publi-

cistoch, etcetera, ani nehovoriac... Fakty sú na stole. Konkrétne. Odzneli slová, sľuby, odpustili sa dlhy, prisľúbila sa pomoc Afrike (polovica toho, čo minie USA v tomto roku iba v Iraku)... Fedor Gál však k tomu nezaujíma postoj... Nerozumiem.

Ďuro Mesík (ochranár, ktorý pracuje vo Svetovej banke, vo Washingtone) mi dnes avizoval, že mi zohnal najnovšie fakty o výške pomoci podľa najrozličnejších kritérií.

EG

Tridsiaty list. Fedor trvá na svojom práve hodnotiť globalizáciu svojou optikou; na príbeh z Galanty kontruje príbehom z Piešťan.

FEDOR GÁL

Eugen,

myslel som, že už naozaj prejdeme k ďalšej téme. Došť o to už stojím. Čo ti mám napísať na tvoj posledný mail? Že si aj ja myslím, že 90 mŕtvych v rekreačnej zóne egyptského pobrežia Mŕtveho mora koncom júla (z toho väčšinu tvoril domáci personál) je dôsledok hroznej sociálnej situácie bezmála polovice Zeme? Že výbuchy v metre a autobusoch v Londýne pár dní pred teroristickými akciami v Egypte sú dôsledkom hroznej sociálnej situácie vo svete? Mám snáď pripustiť, že islamisti a al Kaida vzali 11. septembra 2001 v New Yorku - a potom na Bali, v Madride, v Londýne, na egyptskom pobreží etc. - do rúk vec chudobných a ponížených tohto sveta? Tak toto po mne nechci. A nechci po mne ani aby som zaujal kvalifikovaný postoj k rozhodnutiu súdu vo veci ENRONu. Nevieť ho zaujať ani vo veci bandy brutálnych ukrajinských kupliarov, ktorých práve minulý týždeň prepustil pražský súd pre procedurálne chyby.

Rovnako neviem zaujať stanovisko k stavu a vývoju zdravotníckych reforiem na Slovensku. Som však náchylný veriť, že korupcia a klientelizmus môžu podlomiť ťah za zmenou. A korupcia s klientelizmom sú na Slovensku dosť rozvinuté. Podobne ako v Čechách, v Poľsku, v Indii či Rwande. V posledne menovaných zrejme viac. Podobných príbehov, ako je ten z Galanty, je zrejme tiež veľa. A sú aj iné. Nedávno som v Piešťanoch zažil takýto: Istá miestna pani mi s veľkou lútosťou oznámila, že Zajacov syn a Lexa (sviňa sviň) spoločne privatizujú akýsi miestny hotel (myslím, že Magnóliu). Tak to mi naozaj nedalo a začal som zisťovať, ako sa veci majú. Majú sa tak, že bývalý šéf slovenskej tajnej služby naozaj Magnóliu vlastní a v susedstve má malú kaviarňičku istý obyvateľ Piešťan menom Paľo Zajac, **a nie je to syn ministra zdravotníctva.**

Vcelku však uvítam, ak Ti Juro Mesík pošle fakty o výške pomoci podľa najrozličnejších kritérií. Zaujíma ma to a nepochybujem o tom, ktorý „civilizačný okruh“ bude v tej tabuľke – podotýkam, že oprávnene a spravodlivo - dominovať. Ak sa ukáže, že tri štáty EÚ dávajú viac ako USA, tak to bude fakt. Ak chceš hovoriť o udalostiach v Iraku, v Afganistane a inde ako o neokolonializme bielej rasy, tak prosím. Ja budem hovoriť o globálnych problémoch, globálnej zodpovednosti, globálnej solidarite a globálnom étose. A o postojoch jednotlivých ľudí, ktorí sa voči týmto problémom vyhraňujú a reagujú (alebo nereagujú) na ne.

Mimochodom, o dvoch veľmi vyhranených postojoch som čítal v posledných dňoch. Sú to: Gándhího prístup (vo Volvox Globator vyšla kniha Easwarana Gándhí človek) a posledná kniha talianskej novinárky žijúcej v USA Orianny Fallaci (dúfam, že som nepoplietol jej meno). Prvý hovorí o stratégii nenásilia, ktorá začína od transformácie „ja“, a druhá o násilníckom charaktere Islamu. A už len naozaj ako apendix pripínam glosu Bohumila Doležala k stretnutiu G8 v Edinburgu.

Fedor

Príloha

Edinburgh a Londýn: další dějství dramatu 12. 07. 2005 11:19:52
Bohumil Doležal. Drama, které se odehrálo v Edinburgu a v Londýně v souvislosti se schůzkou G8, zachycuje modelovou situaci, příznačnou pro svět, v němž dnes žijeme.

Osoby a obsazení: především čelní politici nejmocnějších zemí světa. Už delší dobu se musejí scházet v jakési parádní poloilegalitě, chráněni zátarasy a policejními kordony před hněvem veřejnosti, přesněji řečeno její nejhlučnější části, která by ráda budila dojem, že jde o jakýsi předvoj.

Dále mírumilovné hnutí proti chudobě, Pravda a Lásky v rozsahu skoro kosmickém: pořádají jakousi celosvětovou show, dělají kravál a poskakují. Jsou poměrně neškodní. Nepochybně část peněz, kterou v souvislosti s touto megaprodukcí vydělají, věnují organizátoři na sociální účely. Je nespravedlivé upírat jim dobré úmysly a obviňovat je, že jim jde jenom o byznys.

Za třetí hnutí zarytých a rozněvaných mužů a žen. Ozbrojeni tyčemi a baseballovými páčkami v zájmu potírání chudoby rozbíjejí automobily a mlátí policajty. Náklady na policejní opatření a na opravu škod, které způsobí, by se měly odečíst od toho, co jejich mírumilovnější protějšky dají na dobročinné účely. Bylo by zajímavé zjistit, co po této finanční operaci zbude. V tomto boji už dávno nejde o životy: jen o boule a o modřiny.

Zajímavé je, že všichni tři chtějí jedno a totéž: pomoci chudému světu. Nemohou se jen dohodnout na míře a způsobu pomoci.

A pak je tu čtvrtý účastník: predátor, vetřelec. Pozoruje to hemžení a říká si: jak chutné sousto! Chudoba třetího světa ho nezajímá, jde mu o svatou věc. Mezi politiky, účastníky šoubyznysu a rabiáty s klacky nerozlišuje: všechno jsou to křížáci a sionisté, vhodné cíle pro náloze trhavin. Je velký rozdíl mezi teroristy z RAF, Rudých brigád, ETA a IRA a islámským terorismem. Těm prvním šlo při vši zrůdnosti o to, dodržovat jakási pravidla: mysleli si, že ve-

dou pravidelnou válku, napadali v první řadě „represivní složky“, a útočili na mocné tohoto světa (Aldo Moro, Schleyer). Ti druzí drží zásadu „kolektivní zodpovědnosti“, k níž se kdysi přihlásil i náš Ústavní soud. Uvažují kmenově.

Ideologie těch, co protestují proti chudobě, je velmi podobná té bolševické: východisko je neotřesitelné, každý musí souhlasit: je třeba pomoci chudému světu. Odtud pak roste přesvědčení, že bohatství a prosperita našeho světa je něco, za co se musíme stydět, protože jsme toho dosáhli nepoctivě a na úkor chudých zemí. Je tedy naší povinností (věc spravedlnosti, nikoli charity), abychom se s nimi o ně podělili. Se způsobem, jak to učinit, netřeba si lámat hlavu. Je to jednoduché a podružné. V nejhorším případě se vezme žok peněz, opatří adresou Afrika a odnese na poštu. Největší překážkou spravedlivého řešení jsou naši mocní: díky své vrozené tuposti, předsudkům a v neposlední řadě nekalým úmyslům nejsou schopni přijmout naše racionální argumenty. Proto musíme sáhnout k drsnějším prostředkům: skákat a hulákat, a když to nepomůže, sáhnout po kuklách a ocelových tyčích.

Vetřelci připadá tento svět blahobytný a zároveň bezbranný: umožňuje mu, aby jím prorostl a zasáhl ho na citlivých místech. Navíc je ten svět rozvrácen, rozdělen a to ho činí ještě zranitelnějším.

Bylo by jistě neblahé tuto situaci přecenit. Jsme v ní vlastně odjakživa. Spousta žurnalistů o překot upozorňuje, že se nesmíme vzdát své svobody, protože o to vetřelci jde. Taky je pravda, že naše dějiny jsou dějinami střídajících se krizí. Naše civilizace však není silná proto, že jí zmítá jedna krize za druhou, ale že ty krize zatím vždy dokázala překonat. V mimořádné situaci není nelegitimní uvažovat o mimořádných opatřeních. Jde o jejich míru. A stupidní antiglobalizační ideologie jsou sice dokladem naší svobody, ale to neznamená, že by se jim nemělo čelit.

Bohumil Doležal, www.bohumildolezal.cz

Mladá fronta Dnes 11. července 2005

Tridsiaty prvý list. Eugen píše o sebe a o pánoch sveta, ktorí si objednali konflikt civilizácií; na záver pridáva ďalšiu správu z provincie.

Fedor,

zdáš sa mi akýsi otrávený, akoby Ti bol čas prázdnin pridlhý. Ja mám opačný problém: neviem, kde mi hlava stojí, ale nestážujem sa, celkom sa mi darí. Klop! Klop! Klop!

Pred desiatimi dňami som dokončil scenár s pracovným titulom Roaming. Napísal som ho s chuťou. Vybudoval som príbeh (spolu s Martinom Repkom), v ktorom sa prelínajú ľudské osudy povojnových vysídlenecov (v tomto prípade karpatských Nemcov) s novodobými, legálnymi i ilegálnymi migrantmi a celou mafiánskou mašinériou, ktorá z toho profituje na pôdoryse súčasnej strednej Európy. Scenár má niekoľko plánov, takže verím, že popri nemeckom producentovi zaujme aj Televíziu Arte či Eurimage, európsku inštitúciu, ktorá takéto projekty spolufinancuje.

Asi pred mesiacom, celkom nečakane, obnovila sa mi tvorivosť, chuť a schopnosť písať básničky. Napísal som ich niekoľko; ďalšie, staršie, trochu rekonštruujem pre knihu, ktorú vydá v decembri vydavateľstvo Fragment.

Vzhľadom na posunutie našej dovolenky musel som sa po uzavretí posledného čísla Kozmosu pustiť do ďalšieho, ktorý som chcel robiť v auguste. V auguste tu však nebudeme, takže denne prehľadávam stránky najrozličnejších astronomických pracovísk, čítam najrozličnejšie časopisy, selektujem, spracúvam, píšem...

Pripravujem sa však aj na pokračovanie nášho dialógu. Po Tvojom poslednom boďáku som však akomak dezorientovaný. Nevieť, čo skôr? Som pripravený na diskusiu o globalizácii. Presnejšie, mám to už premyslené, aj s poznámkami. Verejný priestor rozšírim podľa príslušného abstraktu zo sylláb, ktoré som Ti poslal. Na tom však začnem pracovať až na Podbanskom, kam odchádzam až zajtra, 27. júla.

Teraz k Tvojmu poslednému listu. Čo mám k nemu povedať ja? Prízrak teroru, jeho príčiny, genézu i dôsledky treba vnímať komplexne. Páni sveta si objednali scenár „konfliktu civilizácií“ (Huntington ho napísal), a teraz ho poľutovaniahodným spôsobom uskutočňujú. Nepriateľ bol vytipovaný, označený, ba aj vyvíčený (mimochodom je to ten istý nepriateľ, čo spoluvyhnal Rusov z Afganistanu), vyhlásili sme mu vojnu a teraz s ním bojujeme a obávam sa, že ešte dlho bojovať budeme. Aj Štetinove prognózy o veľkej vojne na Kaukaze, ktorá sa môže rozšíriť na celú strednú Áziu, sa hrozivo naplňajú.

Tento nepriateľ nemá najmodernejšiu vojenskú techniku, používa iné prostriedky. Na obsadených i penetrovaných územiach i na území nepriateľa. Po obsadení Iraku predpovedali eskaláciu teroru stovky renomovaných špecialistov, politológov, novinárov, politikov... **Nemýlili sa:** v Iraku vznikol front, kam prichádzajú bojovať islamisti i sekulárni bojovníci z celého sveta. Roztrúsené fronty teroru sú iba metastázami tohto frontu.

120_

Čo robiť? Eskalovať násilie, postupne okliešťovať demokraciu aj u nás, šíriť militantnú a militaristickú propagandu, odvolávajúc sa na poverenie z rúk Najvyššieho (kresťanského boha), na šírenie demokracie, slobody a prosperity, keď väčšina mysliacich ľudí zemegule vie, že za všetkým sú, tak ako odjakživa, celkom prízemné, zištné mocenské (politické a ekonomické) záujmy...? Vo vojnách hynú vojaci aj civilisti... Presnejšie: viac civilistov ako vojakov. Len si spomeň na poslednú svetovú vojnu: bombardovanie Londýna i Drážďan, Leningradu i Berlína, Hirošimy i Nagasaki, potápanie civilných lodí, atakďalej... Aký je rozdiel, keď zahynieš po kobercovom bombardovaní, alebo po výbuchu semtexu v metre? Podľa zistení americkej komisie počas bombardovania Iraku zahynulo vyše 100 000 civilistov. V Afganistane skoro toľko... (Počet padlých Iráčanov a Afgancov sa odhaduje na štvrtinu tohto počtu...) Je život belocha cennejší než život Araba či Afganca? Aká

je toto aritmetika...? Najbližšie k pravde je asi Petra Procházková. Do dnešného SME napísala: Afganci, Čečenci a Iračania bojujú, tí v Londýne a Egypte vraždia.

Z Tvojich emotívnych otázok zo začiatku listu som vyrozumel, že podľa Teba **priamy vzťah** medzi zhoršujúcou sa sociálnou situáciou Tretieho sveta (spôsobeného neokolonializmom) a terorizmom **neexistuje**... Spýtam sa priamo: naozaj nepovažuješ biedu, zúfalstvo a bezmocnosť dvoch miliárd ľudí **ani len za jednu z príčin teroru?** Tony Blair a okrem Busha aj väčšina politikov G8 pokladajú tento stav za významnú príčinu terorizmu. Rovnako ako väčšina renomovaných publicistov v popredných novinách a autorov, ktorých knihy obaja čítame... **Budem sa opakovať:** pokrytecká liberalizácia svetového obchodu „vylepšená“ subvenciami pre našich a bariérami pre iných, je jednoznačne výhodná pre bohatých a nevýhodná pre chudobných. (Prečítaj si vety z komentára Petra Schutza, ktoré som Ti poslal v jednom z posledných listov. Sú mimoriadne výstižné!)

Mesikove fakty o podiele Američanov na rozvojovej pomoci som Ti už poslal v jednom z posledných listov. Boli uverejnené v SME... Je to naozaj tak, ako som uviedol. Práve preto som ho požiadal, aby mi, keď už robí vo Svetovej banke, poslal ešte podrobnejšie štatistiky. Poslal mi ich, ale predbežne nedokážem jednotlivé kolónky otvoriť. (Nabudúce...)

A pokiaľ ide o tie fakty: americký politológ a filozof Rifkin vo svojej knihe o úlohe Európy v budúcom svete tieto fakty už dávnejšie zdokumentoval. Rozhovor s ním na túto tému som pred niekoľkými rokmi preložil a uverejnil v prílohe SME. Rovnaké fakty som Ti prečítal v hotelovej izbe na Diu z indického týždenníka Frontline. Ak si pozornejšie prečítaš Stiglitzu, aj on tento do očí bijúci nepomer uvádza. Aký zdroj považuješ za dôveryhodný? Z akého zdroja si získal svoje presvedčenie o Amerike ako o najštedrejšom donorovi sám? Nemôžem sa Ťa nespýtať: „Keby si zistil, že je to naozaj

tak, zrútil by sa Ti svet? Keby si pripustil, že roztvárajúce sa nožnice medzi bohatými a chudobnými sú **predovšetkým/najmä/aj/ do značnej miery** (nehodiace sa škrtni) dôsledkom pokrytecky uplatňovaného liberalizmu v obchodných vzťahoch, Tvoja paradigma by sa rozsypala a život by stratil zmysel??? To hádam nie...!!!

Za pozitívne považujem, že v poslednom liste si spomenul (ako súčasť svojho programu) aj globálnu zodpovednosť, globálnu solidaritu, globálny étos... (Vari pod vplyvom vydareného Geldoffovho koncertu?) Veru tak: zodpovednosť, solidarita či étos sú pojmy s konkrétnou náplňou, platia univerzálne, **nemožno ich iba globalizovať, nemožno ich iba lokalizovať...**

Ku knihám, ktoré si mi odporučil: O Easwaranovej knihe o Ghándím neviem nič. Ani o jej autorovi. Čo sa týka Oriani Fallaci, čítam ju už dávno. Preslávila sa objektívnymi rozhovormi s mocnými tohto sveta, nevynechala ani Chomeiního, ani Castra... Nikomu nič neodpustila, ale ani nikoho nedémonizovala. V knižnici mám niekoľko jej kníh. Napríklad „**A man**“, knihu o jej gréckom milencovi, ľavičiarovi, ktorého umučila grécka plukovnícka junta v 60. rokoch. Mám aj knihu o americkom spisovateľovi sci-fi Bradburym, v ktorej bravúrne zviditeľnila pozadie konjunkktúry americkej kozmonautiky v 60. rokoch. Knihu, ktorú spomínaš, presnejšie niekoľko kapitol z nej, som čítal v angličtine. Českí islamisti, Kropáček a Mandel, ju považujú za nenávistnú, xenofobickú, neobjektívnu... Knihu, ktorá slúži nanajvýš eskalácii konfliktu... Anglosaskí islamisti, Bernard Lewis, Bergen a Carew za blúznenie.

Z kníh, ktoré som si v poslednom čase prečítal ja:

Na prvom mieste je rozhodne **Robert. D. Kaplan: Prichádzajúci anarchie**. Vrelo odporúčam, Kaplan značnú časť života strávil v Treťom svete a písal o ňom do amerických denníkov. Vie, o čom píše. V knihe je aj kapitola: Conradův Nostromo a Tretí svet. Kvôli tomu som si po rokoch opäť prečítal Nostroma. Geniálny román. Conrad ho napísal pred vyše sto rokmi. Keď si Nostroma prečítaš,

zistíš, že svet, v ktorom žijeme, i protirečivú súhrnu síl, ktoré ho utvárajú, opísal neobyčajne presne. Poľutovaniahodná je podľa neho (i Kaplana) neschopnosť bielej civilizácie prečítať a objektívne pochopiť svet, v ktorom žijeme. Preto mu (Conradovi) aj Kaplan vzdal poctu.

Opäť som si prečítal **Ulricha Becka Čo je to globalizácia?** Knihu určite poznáš. Mám ju na zvláštnej policičke. Podľa mňa je to autor, ktorý hodnotí veci, o ktorých diskutujeme, z nadhľadu, objektívne. Zopakoval som si aj Kellera a Bělohradského z tebou vydaney knihy Eseje o nedávnej minulosti a Blízke budúcnosti. Jedna esej lepšia ako druhá. Nepochybujem, že si si ich prečítal, ale bohvieako Ťa neovplyvnili.

Dnes v noci som prečítal: **Jan Keller: Až na dno blahobytu.** To všetko s poznámkami.

Ako vidíš, na dialóg s Tebou sa sústredene pripravujem.

Hore hlavu. Prázdniiny už dlho trvať nebudú. Hneď ako budem môcť, ozvem sa z Pribyliny.

EG

_123

27. júla 2005

P. S.: Na záver jedna správa z provincie, ku ktorej nerád zaujímaš stanovisko. Oficiálne bolo oznámené, že Smer a KDH pôjdu do voľieb do bratislavského VÚC so spoločnou kandidátkou. S Petrom Zajacom ako poradcom? To hádam nie... Vari predmostie možnej koalície v parlamentných voľbách? Prvé kontakty, vraj, išli cez Hrušovského...

Na záver niekoľko kníh, ktoré zháňam:

O. Krejčí: Povaha dnešní krize;

Franta Šamalík: Občanská společnost v moderním státě;

Dvořáková/Kunc: O přechodech k demokracii (už mám).

Tridsiaty druhý list. Fedor má radosť, že sa Eugenovi darí, a v spore o príčinách terorizmu siaha k ťažkému kalibru, Petre Procházkovej.

Ahoj, Eugen!

Mám naozaj radosť, že sa Ti darí písať a máš chuť aj energiu. Otrávený nie som. Naopak, mám čistý stôl a tak som sa vrhol na otázky, na ktoré nebol nikdy čas. Pozorne a denne čítam Bhagavatgítu, začítal som sa do Junga a som aj v malej partičke (spolu s Jurom Flamíkom a ďalšími), kde tieto témy rozvíjame. Dosť ma to baví.

Chystám sa tento rok aj cestovať. Najprv s Egonom do Londýna (žije tam naša staručká teta), potom do Izraela a napokon s Irou na Srí Lanku.

Baví ma aj náš dialóg. Len mám akosi pocit, že obaja filtrujeme trochu predpajato slová toho druhého. No nič, poďme na vec.

„Páni sveta, ktorí si objednali konflikt civilizácií“ je pre mňa nestrávitelné sústo. Koho máš na mysli? Al Kaidu, USA, Busha a Blaira, Coca Colu, Svetovú banku, Shell, americké zbrojárske firmy, ropné spoločnosti (ktoré?), KGB, nejaké iné nadnárodné spoločnosti? Svetovú obchodnú organizáciu či koho? Prepáč, ale sú aj takí, ktorí majú na mysli svetový sionizmus, slobodomurárov, židobolševické sprisahanie a podobné nezmysly. Nevidím dokonca ani medzi teroristami nejakého jedného jediného nepriateľa. Zdá sa však, že mne neveríš, a tak ti zacitujem z Petry Procházkovej, ktorá žije na Kaukaze už dlhšie ako desať rokov, veľa času strávi-la v Čečne a Afganistane, má za muža Inguša: **„Expertí nabízejú hrůzu z globálneho konfliktu dvou svetů - tradičného a moderného - či hrozbu islamizace dnes ještě demokratického světa, který se v zápalu honu na materiální blaha zapomněl rozmnožovat, na rozdíl od bratrů muslimů. Nejhorší pro pochopení stavu věcí po šokujících útocích na Británii, Egypt, Turecko**

a tradične Irák (včerejších dvaadvacet mrtvých v Bagdádu jaksi zaniklo v záplavě zpráv o zabitých západních turistech v egyptském Šarm aš-Šajchu) je, že zřejmě žádný jednotný cíl spojující všechny bombové útočníky vůbec neexistuje.“ A dále: „Evropské útoky se zásadně liší od útoků na území Ruska či Palestiny, ale i v Afghánistánu, kde jsou nejčastěji cíli právě ti, kteří kolaborují s vetřelci a vůbec nejčastěji američtí vojáci. Pokud při bombovém útoku v Čechensku či Afghánistánu zahynou civilisté, i guerilla prohlásí, že to byl omyl. Zatímco ozbrojení Afghánci skutečně válčí, jejich evropští pseudokolegové pouze vraždí. Vlna teroru v Evropě je namířena proti bezejmenné mase, která se provinila jen tím, že patří k nenáviděné části lidstva.“ (Zabíjení není válka, Lidové noviny, 25. 7. 2005)

Aby bolo jasné: nemyslím si, že bieda, zúfalstvo a bezmocnosť neexistujú (nemaj na prosím za vola!!) a neraz som ich zažil face-to-face (či už osobne, alebo boli „na dosah“). Nemyslím si však ani, že tieto javy možno dať do priameho vzťahu s 11. septembrom 2001 a podobnými udalosťami. Ale o tomto sme si už naozaj neraz písali.

Trochu ma aj štve, že ma máš za nedovzdelanca. O globalistike a globálnych problémoch píšem a publikujem od 70-tych rokov a mám z tohoto žánru načítané stohy literatúry (vrátane tých, ktoré uvádzaš). Prvotnou inšpiráciou boli pre mňa knihy Rímskeho klubu, konkrétne J. W. Forrester, ktorý svoju Svetovú dynamiku publikoval tuším v roku 1972. Napokon, bol som jedným zo spoluautorov metódy, ktorou sa Forrester a Meadows inšpirovali. Volalo sa to metóda Komplexného prognostického modelovania. Bibliografiu, ak budeš mať záujem, rád dodám. Už vtedy sme hovorili o globálnej spolupráci, solidarite, zodpovednosti. A bol to tiež dôvod, pre ktorý nám trikrát zrušili pracovisko a projekty, na ktorých sme robili (raz v Sportpropagu, raz vo Výskumnom ústave práce a raz vo Výskumnom ústave životnej úrovne). Globálny étos

je iná káva. Tento pojem zaviedol Hans Kung (s dvoma bodkami nad „u“) vo svojej rovnomennej knihe, ktorá vyšla česky začiatkom 90-tych rokov.

Poďme však späť k terorizmu: Pamätám sa na jednu dosť jasnozrivú Lemovu sci-fi knihu zo 60-tych, alebo 70-tych rokov. Volala sa Nádcha a bola o svete, kde nezúrila vojna civilizácií, ale v ktorom mali prístup k ničivým technológiám blázni a fanatici. Bol to svet, ktorého zárodoky som videl pri svojej poslednej ceste do Izraela. Všetko, čo malo nohy a ruky, buď pracovalo v oblasti bezpečnosti, alebo malo oči „na šfopkách“. O dopadoch takejto situácie na ekonomiku, slobodu, náladu ľudí netreba pochybovať. Som si istý, že fenomén terorizmu bude závažným problémom najbližšieho desaťročia.

Užívaj dovolenku, pozdrav Zuzku. Knihy Ti priebežne nakupujem.

Čau, Fedor

126_

Tridsiaty tretí list. Píše opäť nedočkavý Fedor a predkladá vlastnú verziu pohľadu na verejný priestor; ten sa podľa neho nevyprázdňuje, ale mení.

Ahoj, Eugen,

navrhol si ako ďalšiu tému „vyprázdňovanie verejného priestoru“. Ja by som skôr hovoril o premenách verejného priestoru.

Odkedy vnímam svet a premýšľam o ňom – dajme tomu od konca 50-tych a začiatku 60-tych rokov – sa s verejným priestorom udialo všeličo. Sprvoti to bol verejný priestor komunistickej spoločnosti (falošný a neslobodný), potom verejný priestor „rozvinutého socializmu“ (rozplizlý priestor rozkladajúceho sa komunizmu), na-

sledovala postkomunistická demokracia (chvíľu euforická a vzápätí grunderská) a dnes – ako sa mi zdá – prichádza čas postmoderný v pomerne štandardných demokratických pomeroch. Paralelne, samozrejme, prebiehali zmeny aj v okolitom svete. V časoch, keď u nás vládol totalitný komunistický režim, bola studená vojna a svet sa delil na Východ, Západ a tzv. rozvojové krajiny. Éra postkomunizmu je charakteristická polaritou Sever – Juh a do arény vstupujú vyzreté problémy globalizácie.

Súčasnosc je v znamení narastania roly nových hráčov, akými sú nadnárodné korporácie, medzinárodné inštitúcie (Medzinárodný menový fond, Svetová banka, Svetová obchodná organizácia a podobne), záujmové bloky, dominujúca veľmoc (USA) a silné štáty (ako napríklad India a Čína) či spoločenstvá štátov (EÚ) na stále menšom ihrisku (dôsledok globalizácie). Aké sú podstatné trendy charakteristické pre premenu verejného priestoru „tu a teraz“?

1) Verejný priestor je zaplnený ako nikdy predtým. Informačné technológie z nás spravili „globálnu dedinu“, kde ľudia navzájom a permanentne komunikujú podľa potrieb, chuti, možností, osobných dispozícií.

Komunikujeme (alebo bľaboceme) od svojich počítačov prilepení k displayom.

2) Sociálna prehustenosc (myslím tým počet aktérov komunikácie vo verejnom priestore) spôsobuje sociálnu slepotu – chodíme okolo seba a nevidíme sa. Prostredníkom komunikácie vo verejnom priestore sú médiá. Médiá značne diverzifikované, prívátne i verejné, kvalitné i nekvalitné, prelezené záujmami vlastníkov, politikov, lobistov, nátlakových skupín a podobne, ale aj reprezentujúce subkultúry a menšiny. Oslovujú milióny anonymných klientov, ktorí si ich prostredníctvom utvárajú, vymieňajú a upevňujú vzorce správania a štýl života.

3) Súčasne prebieha – aspoň v našom civilizačnom kontexte - proces fragmentácie verejnosti. Ľudia túžia po životnom štýle šitom

na mieru. Je to miera, ktorej chýba klasický národný rámec a má svoje módné etno, american, X-generation etc. verzie.

4) Mechanizmy politického rozhodovania sú demokratické v zmysle legality a legitimacy nominácie moci. Čoraz viac ľudí však upadá do pocitu politickej vykorenenosti a pasivity. Prestávajú veriť možnosti faktickej politickej participácie a podozrievajú – často oprávnene - mocenské elity z korupcie a klientelizmu.

5) Paralelne sa veľmi dynamicky rozvíja občianska spoločnosť. Naozaj už takmer nenájdeš oblasť života, kde by nejstvovali rozmanité svojpomocné, záujmové, voľnočasové spolky a združenia. Privátny a verejný svet sa prelínajú - myslím, že na úkor privátnej sféry. Áno, tá sa vyprázdňuje.

6) Sféra skutočného privátneho sa stáva úzkym profilom: e-mail, internet, mobilná komunikácia, kreditné karty, čipy na kadečo, centralizované databázy... nás zbavujú pocitu, že existuje čosi ako privátny svet. A pod dojmom strachu o vlastnú bezpečnosť ani príliš neprotestujeme.

7) Ľudia často hľadajú východisko v gravitácii smerom k východným duchovným tradíciám, v renesancii mystiky, v alternatívnych životných štýloch. Človek slobodu potrebuje. Slobodu nie v zmysle výhradne slobodného trhu, či slobodnej voľby medzi pestrou plejádou výrobkov, služieb a informácií, ale aj ako možnosť voľby životných stratégií.

8) Lenže sloboda v tomto význame je luxusný tovar. Môže si ho dovoliť blahobytný Západ. Juh sa len závistlivo prizera, cíti sa ukrátený a ponížený svojou biedou - migruje za konzumným snom. A zaplňa pritom náš verejný priestor novými obsahmi, symbolmi, rituálmi, konfliktmi.

9) To, čomu hovoríme verejný priestor „tu a teraz“, sa teda nevyprázdňuje, ale mení. Tieto premeny sú pestré a mnohoraké. Viditeľná je predovšetkým postupujúca virtualizácia, multifónnosť, chaotickosť, nezávislosť od priestoru. Vyslovene zdôrazňujem,

že žiaden z uvedených trendov nie je sám o sebe negatívny, alebo pozitívny. Takým sa stáva až zoči-voči konkrétnym témam, udalostiam, procesom, javom, interpretačným schémam... a vďaka konkrétnym aktérom.

10) Aj aktéri sú značne pestrí a rozmanití – hodnotovo, politicky, kultúrne, nábožensky, vekovo, sexuálne, národne, etnicky, vzdelanostne... hlavne však svojou rolou v rozhodovacom procese (tí, čo rozhodujú, tí, ktorí im pritom radia a tí, ktorých sa ich rozhodnutia bytostne dotýkajú).

11) V demokratických pomeroch je preto nanajvýš podstatné, aby premeny verejného priestoru prebiehali počas permanentného verejného diskurzu, čo – ako si myslím – nie je v našom civilizačnom kontexte ani sen, ani ilúzia.

Fedor

29. 6. 05

_129

Tridsiaty štvrtý list. Eugen s Fedorom v mnohom súhlasí. Trvá však na tom, že verejný priestor je čoraz jalovejšou arénou. Spomenie útoky na Maňa Hubu a upozorní, že aj Václav Havel hovorí o zločinoch „neviditeľnej ruky trhu“. Pokles vplyvu občana na veci verejné vidí Eugen takmer všade.

Fedor,

najprv niekoľko slov k Tvojmu poslednému listu. Podľa Teba, verejný priestor sa nezmenšuje, nevyprázdňuje, nechradne. Podľa Teba sa iba mení. V poriadku... Ide už iba o to, či k lepšiemu, alebo

k horšiemu. Najprv niekoľko poznámok k Tvojim úvahám o histórii verejného priestoru.

a) V komunizme bol verejný priestor otvorený iba pre lojálnych. Jednotlivcov, či celé kolektívy, organizácie. Štát znášal na verejnom priestore iba naprogramovanú masu, množinu jednotlivcov, ktorú chápal ako komparz vo veľkom divadle. Výnimky iba potvrdzujú pravidlo.

b) V neskorom socializme sa komparz začal diferencovať, najmä na najnižšej úrovni. Zavše sa odhodlal hrať svoju hru, neraz podľa vlastného, väčšinou zhora odobreného scenára. Akcie Zet, divadlo, ľudová tvorivosť, ochranárstvo, šport, turistika... Samosprávy sa však už v tomto období postupne menia na súostrovia otvárajúce sa do verejného priestoru. Objavujú sa prvé oázy „pozitívnej deviácie“, viac či menej úspešné pokusy o poctivú reflexiu spoločnosti.

c) Postkomunistická demokracia sa zrodila z Big Bangu verejnosti, a z toho sa vynoril inflačne sa rozvíjajúci, slobodný verejný priestor. V tomto priestore sa krátkodobo začali uplatňovať autonómne vízie, scenáre (sny), ktoré sa ukázali byť v danej geopolitickej situácii do istej miery protisystémové. Vífazi neboli pripravení na inováciu kapitalistického systému, podujali sa v našich podmienkach reštaurovať fungujúce mechanizmy kapitalizmu. Post-revolučná, inflačná diverzita organizácií občianskej spoločnosti sa živelne i riadene postupne transformovala do nerovnorodého archipelágu bazálnej demokracie. Surová, nevykvasená kvalita sa postupne menila na pragmatickú až utilitaristickú kvantitu. Koľko z približne 24 000 organizácií Tretieho sektora na Slovensku je dnes finančne nezávislých, koľké z nich majú svoj, autonómny softvér, koľké sú schopné definovať a zabezpečovať niektoré zo širokého spektra potrieb (o ktorých štát nevie; o ktorých vie, ale nemieni ich uspokojovať, či už z finančných, alebo iných dôvodov) s dôrazom na alternatívne riešenie problémov a nie iba dočasný,

jednouúčelový, nepopieram, že zväčša aj osožný skupinový záujem? Niekoľko desiatok...?

Hovoriš, že verejný priestor je zaplnený ako nikdy predtým všeobecne dostupnými informáciami. Súhlasím. Kvantita informácií je naozaj ohromujúca, priam zahlcujúca. Ak sa však zamyslíme nad najprístupnejšími, najagresívnejšie prezentovanými informáciami, teda tými, ktoré ponúkajú médiá, musím o ich kvalite zapochybovať. Konzumujeme vari čoraz všestrannejšie, čoraz objektívnejšie informácie, alebo skôr ohňostroj pseudoinformácií infotainmentu? Naozaj: komunikácia narastá geometrickým radom, ale čo je jej obsahom? Väčšinou vymieňanie si jalových „informácií“. Účelná (nie účelová!) komunikácia v mene verejného záujmu je ochromená a znefunkčnená. (Kto má prístup do najsledovanejších médií, kto ovplyvňuje výber a spracovanie informácií v týchto médiách?) Komunikačné siete v službách verejnosti (lokálnej, regionálnej, národnej, kontinentálnej, globálnej) majú obrovský potenciál, ale kto naučí miliardové, pogramotné i negramotné masy orientovať sa v tejto lavíne, rozlíšiť rýdzu rudu od hlušiny? Tí, čo tú hlušinu produkujú? Waw!!!

Hovoriš, že verejnosť sa fragmentuje. Nazdávam sa, že fragmetácia, na rozdiel od atomizácie, môže byť osožná. Diverzita prelínajúcich sa, navzájom sa oplodňujúcich či solidarizujúcich fragmentov verejnosti zakotvuje vo verejnom priestore pluralitu diskusie a teda i demokraciu a organickú slobodu!!! Atomizácia verejnosti na osamelých, pasívnych jednotlivcov, nástupom nových technológií i programových balíkov, zameraných na čoraz diferencovanejšie, diabolicky presne prečítané množiny konzumentov (aj na Slovensku sú už pripravené skupiny, ktoré sú odhodlané najneskôr do 10 rokov nastúpiť na miesto klasických elektronických médií), postupne môže premeniť ľudí na osamelý, pasívny, nekritický, navzájom nekomunikujúci dav, neschopný vytvárať funkčné siete na obranu vlastných záujmov, neschopný produkovať,

propagovať a presadzovať alternatívne riešenia. Takýto scenár nie je utópiou! Varujú pred ním naslovovzatí experti, v neposlednom rade na základe analýzy dnes sa už prežívajúcich, klasických médií. Optimistická extrapolácia možností nových médií pochádza z dielne lahtikárskych technokratov a biznismenov, ktorí sa dopadmi nezaťažujú.

Hovoriš, že ťa znepokojuje pasivita a vykorenenosť. Súhlasím. Pasivita neobčana je výrazom bezmocnosti zoči-voči nečitateľnosti virtuálnej reality (fatalizmus, eskapizmus); zoči-voči pokrytectvu partokracie, ktorá režíruje pseudodemokratické divadielka; ale najmä, podľa mňa, kvôli čoraz obťažnejšej participácii na správe vecí verejných...! Legalita a legitimita angažovania sa „zdola“, je demokratickými partokratmi (Václav Klaus) vnímaná ako nezodpovedný avanturizmus. Občan, spomeň si na dni, keď ťa tribúni zaklínali ako subjekt demokracie, ako jej garanta, obrancu a inovátora. Kdeže loňské sněhy jsou!

Tešíš sa, ako utešene sa rozvíja občianska spoločnosť. Mám pocit, že v tomto prípade Ťa zdanie akomak klame. Kvantita ešte neznamená kvalitu. Čo je to občianska spoločnosť? Kritická, akcieschopná masa obyvateľov určitého priestoru, ktorá dokáže bdelo, kvalifikovane kontrolovať partokraciu, generovať alternatívne riešenia, vstupovať do verejnej diskusie, vstupovať do procesov etablovanej politiky... Táto kritická masa je čoraz menšia, bezmocnejšia, hoci priestor sa na prvý pohľad zväčšuje. Vari si tie nemnohé pokusy „aktívnych skupín“ z posledných mesiacov vnímal ináč?

Tešíš sa, ako sa verejný a súkromný život prelínajú? Pokiaľ máš na mysli, že doma i na verejnosti môžeme beztrestne obhajovať rovnaké hodnoty, názory či postoje, súhlasím... (Možno iba preto, že nie som zamestnancom firmy, ktorá má núti pracovať 12 hodín denne, v nevyhovujúcich podmienkach, za nedôstojnú mzdu, a neznesie na pracovisku aktívne odbory.) Pokiaľ by si mal na mysli prelínanie záujmov v širšej škále, mal by som niekoľko fak-

tických poznámok. Záujmy súkromného sektora sú v čoraz väčšej miere v príkrom rozpore so záujmami verejnosti, ba aj štátu. Podľa mňa na podhubí globalizujúcej sa demokracie profituje/parazituje najmä súkromný sektor. Príkladov je neúrekom... V prvom desatere VPN proklamovala rovnaké práva pre všetky formy vlastníctva... Štátne, súkromné, skupinové. Vari mám privatizáciu slovenského carga do rúk štátnej rakúskej spoločnosti považovať z hľadiska prínosu pre Slovensko za optimálne? Cargo všade na svete zarába peniaze, z ktorých sa vykrývajú straty osobnej dopravy. Rakúšania to vedia, my nie? Alebo sa tu presadzuje skupinový záujem, ktorý hľadá iba na vlastný prospech? Spoluúčast', či masťné provízie za úspešný lobbing v exekutive, ktorá o privatizácii rozhodla, privatizáciu pozastavila, aby zisk z nej prerozdělila všetkým účastníkom budúcej koalície?

Máš obavy pred narušením súkromnej sféry. Aj ja. Všetci sa meníme z občanov na zákazníkov či objekty zvláštneho záujmu. Na mená v pokútne šírených databázach, ktorým možno vtieravo vnucovať rozličné produkty či služby. Na terče najperfídnejších anonymov. Na pandrláka v digitálnej strelnici, v ktorej budú šafáriť pokútne stalker, voayeri, bulvár, najrozličnejšie tajné služby, a to všetko v atmosfére upadajúcej politickej kultúry a rozpadu tradičných hodnôt. Chceli sme takýto systém?

Téma, ktorú si zhrnul pod bodom 7, by si zaslúžila väčší priestor. Únik z hodnotového poľa materskej civilizácie býval zväčša patologickým syndrómom. Jedným z početných prejavov eskapizmu. Vnímať, pochopiť a využívať ponuku alternatívneho, vyvažujúceho duchovna na obohatenie vlastného života je výsadou iba nemnohých. Napriek tomu: intenzívny záujem „bielej mládeže“ o iné civilizácie, kultúry, náboženstvá, ktorý sa prejavil v 60. rokoch a v rozličných podobách pretrváva podnes; tento „súkromný internacionalizmus“ považujem za jeden z najpozitívnejších prejavov globalizácie, s mimoriadne produktívnou spätnou väzbou. Aj vďa-

ka nemu žijeme vo svete, kde etablované, roky omieľané stereotypy, predsudky a predpojatosti bielej civilizácie do istej miery vyvažuje spätná väzba tejto spontánnej, nezištnej iniciatívy.

Sloboda je luxusný tovar. Súhlasím. Tá skutočná, ktorá funguje v reálnych podmienkach a nešustí iba v papierových proklamáciách... Najmä v globalizujúcom sa svete, v hustnúcej pavučine neviditeľných, ale o to brutálnejších závislostí.

Hovoriš, že Juh sa závistlivo prizerá...? Nemyslím, že ide o závisť... Masová migrácia je iba dôsledkom zviditeľnenia nerovnosti, príčin tejto nerovnosti i narastajúcej schopnosti presnejšie, adresnejšie rozlíšiť hlavných vinníkov takto zorganizovaného sveta. Vinníkov, ktorí túto nerovnosť nehanebne, tendenčne, bez horizontálnych i vertikálnych kontextov, zdôvodňujú. Keby sa postupne, uvážlivo, systémovo odstránili príčiny tejto nerovnosti, vytratil by sa postupne aj pocit poníženia, nedôvera, nevraživosť a hnev postihnutých a s nimi aj hlavná príčina migrácie „za lepším životom“. Všetci, až na výnimky, najradšej žijeme doma...

Tvrdiš, že verejný priestor sa nevyprázdňuje, ale mení. Podľa mňa sa mení i vyprázdňuje. Mnohé z tých transformácií vnímam ako negatívnu dekonštrukciu verejného priestoru.

Konštatuješ, že aktéri vo verejnom priestore sú pestrí... Fundamentalistická vyhranenosť zvädza boj s chameleónskou pestrosťou. Kto zvíťazí...? Verím, že nikto... Fungujúca globálna spoločnosť sa môže organicky rozvíjať iba vtedy, keď sa potenciály tých, čo rozhodujú (dočasne, v rytme volieb), tých, čo podnikajú, lebo im to umožňuje privilégium vlastníkov (neraz pochybne nadobudnutého majetku a kapitálu) a tých, ktorých sa tie rozhodnutia týkajú, synergicky prepoja, všetky stránky sa dohodnú na minime princípov, ktoré všetky strany budú ochotné bez vynucovania dodržiavať **a priebežne ich inovovať.** Podľa mňa by minimálny konsenzus mohli symbolizovať dve pretínajúce sa čiary: **čiara ho-**

rizontálnej solidarity (empatie, účasti, súcitu, ochoty pomôcť, vzdať sa niečoho v prospech postihnutých, obeť a nezisťnej podpory morálnej, finančnej, vecnej) a **čiaru vertikálnej solidarity** (zodpovednosti, povinnosti, dobrej vôle spravovať funkciu či zverený/nadobudnutý majetok tak, aby zo zisku proporčne, primerane profitovali všetci členovia organizmu). Je takáto predstava utopická? Možno...

Voláš po verejnom diskurze. Moja reč... Ale ako ho zabezpečiť? V akej agore či aréne? A potom... Aký by to mal byť diskurz? Iba pre vyvolených, účelovo vyselektovaných? To hádam nie! Občan z ulice nie je zatiaľ do takýchto verejných diskurzov prizývaný, najmä nie do tých najsledovanejších. Navyše: nemá ešte na takéto diskurz kvalifikáciu. Schopnosť vyjadrovať sa vecne, kultivovane vo verejnom priestore; schopnosť kvalifikovane argumentovať; netriasť sa od trémy pred kamerou či mikrofónom ani v prítomnosti prominentov a celebrit; schopnosť čeliť demagógii, demaskovať lži a polopravdy... Vypeľhanie kritickej množiny takto pripravených občanov považujem za jednu z kľúčových úloh verejného sektora. Keď ich budeme mať, verejný diskurz sa skôr či neskôr na všetkých úrovniach začne. Tak nám pán boh pomáhaj...!

Fedor, pokiaľ sa pamätáš, na samom začiatku nášho diskurzu bolo moje znepokojenie nad tým, do akej miery jazyk, ktorým hovoríme aj v priateľskom kruhu (o jazyku niektorých médií ani nehovoriac), prerastá „**newspeakom**“, akousi novorečou, ktorú čoraz viac vnímam ako verbálne metastázy najnovšej „**utópie**“, v najlepšom prípade ako účelový, zideologizovaný argot dočasnej neoliberalnej a neokonzervatívnej elity.

(Poznámka: pojem utópie som opatril úvodzovkami iba preto, lebo si uvedomujem, že to, čo zaklínači prítomnosti propagujú, nie je ucelený projekt budúcnosti, ale skôr predstava o tom, akými nástrojmi a opatreniami vytvoríť spravodlivejší svet, poťažne, aké by

mali podmienky jeho optimálneho fungovania. Úvodzovky teda ponechávam, hoci Stiglitz, Sachs i Dahrendorf a mnohí ďalší hovoria o neoliberalnej „utópii trhu“ bez úvodzoviek.)

V priebehu našej diskusie som si však uvedomil, že tento „new-speak“ je iba „**penou dní**“, vonkajším, najviditeľnejším prejavom oveľa diskrétnejších, utajenejších procesov v globalizujúcom sa svete. Sú to procesy, ktoré rozhýbali zlovestné trendy. Jedným z týchto trendov je znepokojujúce slabnutie tretieho sektora (sektora verejnej služby), ktorý má na spoločenské dianie čoraz menší (reálny) vplyv, napriek tomu, že kvantitatívne ukazovatele (najmä v našich končinách) naznačujú nebyvalý rozkvet týchto štruktúr. Dôsledky tohto trendu sú fatálne: občania v podmienkach reálnej demokracie majú čoraz menší vplyv na správu vecí verejných.

Tento znepokojujúci proces, prejavujúci sa globálne i lokálne, diskrétno i brutálne, nie je dostatočne reflektovaný. Prejavuje sa dominovým efektom a nevypočítateľnými, často neželanými dopadmi. Zdá sa, že **partokracia**, už aj v demokratických štátoch, sa veľmi dobre zaobíde bez aktívnych, ostrážitých a flexibilných štruktúr občianskej/civilnej spoločnosti; nemá záujem na kontrole zdola; nezaujíma ju alternatívne podnety, bojí sa organizovaných i spontánnych prejavov čoraz nespokojnejšej verejnosti. Verejný priestor sa viditeľne vyprázdňuje, kultúra legitímnej občianskej sebaobrany degeneruje, šíri sa pasivita, defetizmus, rezignácia a občiansky oportunizmus. Tento trend pociťujeme nielen my, v postkomunistickom svete, kde vplyv aktívnych občanov na veci verejné po krátkej, porevolučnej (kvantitatívnej i kvalitatívnej) konjunktúre očividne upadol, ale aj v Spojených štátoch, kolíske nezávislých občianskych organizácií, odkiaľ sa do celého sveta, i k nám, vyvážal spolu s finančnou podporou aj (v ich podmienkach preverený, u nás niekedy nepoužiteľný) „občiansky softvér“.

Konštatuje to, okrem mnohých iných, ideológiou „neokonu“ zatiaľ nespacifikovaných mysliteľov, aj Robert D. Putnam, ktorý vidí vo

verejnom priestore USA ohromujúce zmeny: „Podiel obyvateľstva na politickom živote klesol... Počet ľudí, ktorí sa zúčastnili nejakého verejného zhromaždenia, sa od roku 1974 do roku 1994 znížil o tretinu. Počet Američanov, ktorí podpísali nejakú petíciu alebo napísali niektorému členovi Kongresu, v rovnakom období klesol o 20 percent. Mladé generácie volia oveľa menej ako rovnaké skupiny v 20. a v 30. rokoch... Američania sa v oveľa menšej miere zapájajú aj do iných foriem občianskych aktivít. Počas posledných dvadsaťpäť rokov uplynulého storočia poklesla aktívna účasť v spolkoch a obecných organizáciách o viac ako o polovicu... Tieto zmeny predstavujú stratu amerického sociálneho kapitálu, čo ohrozuje demokraciu a kvalitu života rovnako povážlivo ako úbytok fyzického či finančného kapitálu.“ (Zdroj: Le Monde, 2. november 2000).

Najhorším dôsledkom tohto procesu je **zánik sociálneho zmiernu**, uvážlivo vypeľhaného a udržiavaného najmä v povojnovej západnej Európe. Pod dymovou clonou reforiem „neokonistov“ zanikajú sociálne siete; upúšťa sa od donedávna záväzného princípu rovnakého prístupu k lekárskej starostlivosti a vzdelávaniu (rovnosť šancí); vytesňujú a oslabujú sa legitímne prostriedky občianskej sebaobrany; verejná diskusia o problémoch slabne...

To všetko znižuje verejný priestor i možnosti občanov podieľať sa priamo (bez straníckych štruktúr) na správe vecí verejných, čím sa uplatňovanie ľudských o občianskych práv a tým aj využívanie výhod demokracie formalizuje.

Postup reforiem je jednosmerný, nezvratný; neušetrí nijakú organizáciu, ktorá sa kvôli nedostatku verejných peňazí blíži k zániku. Je to taktika spálenej zeme... Reformátori sa podobajú šoférom, ktorí si nezabezpečili dost benzínu na spätnú cestu, ale utešujú sa: „Nevieme, kam ideme, uvidíme, keď tam prídeme.“ **Argument „iná alternatíva neexistuje“ je silnejší ako kedykoľvek v minulosti.** O čo ťažšie sa iná alternatíva presadzuje, o to slabšia je vôľa iné alternatívy hľadať. To, čoho sme svedkami, je

revolučný proces s opačne nastaveným vektorom, s pochybne posunutými akcentmi.

Je to Veľký skok dozadu, realizovaný prefíkanou kombináciou malých úskokov. Módne slogany a frázy, zosilňované médiami, stávajú sa bez alternatívy súčasťou rafinovanej stavebnice, z ktorej sa, podľa plánu, stavia nedobytná pevnosť.

A to všetko sa deje, prinajmenšom v rozvinutých krajinách, v situácii, keď štáty (napriek promiskuitnému kapitálu a daňovým únikom) vykazujú niekoľkonásobne vyššie HDP ako pred päťdesiatimi rokmi (v čase, keď sa moderný sociálny systém a jeho inštitúcie v západnej Európe začali formovať), pričom počet obyvateľov nášho kontinentu sa v rovnakom čase zvýšil iba nepatrne. Z nejakého dôvodu je peňazí na financovanie verejného sektora čoraz menej. Kam sa podeli...?

Suma sumárum: verejný sektor sa zdanlivo, kvantitatívne rozširuje, ale jeho reálny vplyv v nerovnom boji s čoraz skorumpovanejšou a autoritatívnejšou partokraciou je z roka na rok slabší. Prítom: demokratická exekutíva by práve v treťom sektore mala vidieť **najbližšieho spojenca** zoči-voči čoraz mocnejším, čoraz netransparentnejším, čoraz virtuálnejším aktivitám nadnárodných korporácií.

Postrehnuteľné transformácie tretieho sektora sú skôr nepríliš efektívnou ústupovou taktikou, v rámci ktorej sa využíva najrozličnejšie ochranné zafarbenie. Pod takýmto kepeňom sa darí skôr predstieranej, okrajovej, účelovej než skutočnej, cieľavedomej aktivite. Česť výnimkám! Aj na Slovensku je tých výnimiek niekoľko desiatok!?! Ibaže: keď sa odhodlajú vstúpiť do verejnej diskusie, berie ich partokracia ako rovnocenného partnera? Aj prípad tatarskej kalamity (presnejšie: riešenia jej dôsledkov) ukázal, že establishment a jeho protagonisti ostrakizujú predstaviteľov alternatívneho riešenia ako nezodpovedných pobehajov a luhárov. Dokonca aj Maňa Hubu...!

1) Medzinárodná partokracia, ruka v ruke s nadnárodnými korporáciami, degradujú verejný priestor diskkrétne i transparentne **strategickou deštrukciou sociálneho kapitálu**, ktorá sa prejavuje:

a) **Zaklínaním prítomnosti, dôsledným vytesňovaním budúcnosti**. Akýkoľvek projekt budúcnosti je odmietaný ako sociálne inžinierstvo. Dlhodobé prognózy sa považujú za šarlatánstvo, vízie za fantazírovanie, utópie za ideologicky časovanú bombu. Žijeme utopení v prítomnosti, bez hmatateľnejšej predstavy o tom, k čomu sa uberáme. Problémy sa riešia, takpovediac, zo dňa na deň, bez dlhodobejšej reálnej perspektívy, bez demokratickej voľby priorít, bez prihliadania na reálne potreby väčšiny. Ak začneme od podlahy, na úrovni samospráv: Kde naši volení zástupcovia prizývajú verejnosť k diskusii o budúcnosti obce, mesta, okresu, regiónu? Kde sa občana pýtajú, aké problémy sú z jeho hľadiska prioritné? Na akej platforme s ľuďmi/voličmi konzultujú, ako by malo vyzerať mesto/región v ktorom žijú, o desať či dvadsať rokov? Na predvolebných mítingoch sa prezentujú čoraz podobnejšie, prekrývajúce sa programy sľubov, ukotvených do horizontu najbližších volieb.

Nazdávam sa, že bez konkrétnej, reálnej vízie, postavenej na reálnych možnostiach, nemožno vybudíť **nádej** v lepšiu budúcnosť. Bez nádeje v lepšiu budúcnosť sa nevykreše ani **dôvera/sebadôvera**, že sa veci, aj našim pričinením, môžu pohnúť k lepšiemu. Zaklínanie neviditeľnej ruky trhu je bohapustým fatalizmom, najmä, keď (spolu s V. Havlom) môžeme konštatovať: „Ruku trhu nevidíme, o to viditeľnejšie sú zločiny, ktoré spôsobila.“ Porevolučná dôvera vo všemocnosť ruky trhu a s ňou spojená nádej v lepšiu budúcnosť, **tento mobilizujúci sociálny kapitál**, sa v našich končinách stáva deficitným artiklom.

b) **Netransparentnosťou pri vytváraní a dodržiavaní jasných, spravodlivých pravidiel hry**, zaručujúcich partnerské, spoľahlivé, slušné, pre všetkých zúčastnených výhodné, ekonomické

a politické vzťahy. Čoho sme svedkami? Vznešené ideály, deklarované zásady sa vo vzťahoch so slabšími partnermi nedodržiavajú. Reči sa vravia, chlieb sa je. Tí, čo odsudzujú subvencie, sami subvencujú. Tí, čo odsudzujú ochranné clá, sami ich vyrubujú. Tí, čo vychvaľujú výhody voľného obchodu, zabráňujú tomu, aby z nich mali ošoh všetci. Prefíkaní úžerníci sa prezentujú ako obeť dlžníkov. „Kultúra korupcie“ sa stala takmer nevyhnutnou podmienkou podnikateľského úspechu, meraného najmä ziskom. Vyvolané (kolaterálne) škody na sociálnom kapitále, na prírodnom prostredí, na kultúre, na kvalite života sa do bilancie zisku nezapočítavajú. Takýto „pragmatizmus“, či skôr utilitarizmus cieľavedome i mimovoľne deštruuje sociálny kapitál, pretože vytvára netransparentné vzťahy, nad ktorými verejnosť stráca kontrolu.

c) **Podnecovaním konzumerizmu všetkými prostriedkami.** Čoraz agresívnejšia, čoraz rafinovanejšia ponuka sa bezohľadne inputuje do vedomia i podvedomia obetí. Otvorene i podprahovo, skryto. Sofistikovaný marketing (inzercia, reklama) generujú nové, ad hoc skonštruované potreby a túžby. A naopak: skutočné potreby sa relativizujú, zastierajú, marginalizujú. Konzumenti sú degradovaní na viac či menej sa prelínajúce množiny (cieľové skupiny) presne zafinovaných, manipulovaných jednotlivcov. Cy-nické technológie ovplyvňovania slobodnej vôle, slobodného výboru, nezávislého rozhodovania generujú pasivitu, hedonizmus, ľahostajnosť, sebeckosť. To všetko ničí sociálny kapitál.

d) **Zostrovaním kontroly spoločnosti.** Orwellova pochmúrna vízia sa naplňuje aj v postkomunistickom svete. Moc tajných služieb rastie aj v demokratických krajinách. Podchvílou sa schvaľujú nové zákony, tie staré sa vylepšujú obmedzujúcimi novelami. Utajovanie informácií, na ktoré má verejnosť právo, spôsobuje, že nie občania, ale tí, čo vydávajú rozhodnutia, vyrábajú či obchodujú, majú v reálnom styku/strete/konflikte **komparatívne výhody**. Čoraz častejšie sa dozvedáme o nezákonnom monitorovaní a rozkladaní

najaktívnejších organizácií tretieho sektora; o vytváraní paralelných, rozbiľačských zoskupení; o účelovom nálepkovaní najaktívnejších ako kryptokomunistov, ekologistov, hhumanrajtistov. Už dávno sme pochopili, že partokracia nemá záujem vytvoriť podmienky pre nezávislú investigatívnu publicistiku. (Ide o naozaj neobmedzený prístup k informáciám, primerane, motivujúce ocenenie, morálne i finančné, za podstúpené riziko, ochota polície, prokuratúry, súdov spolupracovať s investigátorom, kryť mu chrbát...) Plazivá monopolizácia médií, splyvanie partokracie s mediokraciou, umožňuje čoraz rafinovanejšiu manipuláciu, účelovú selekciu ľudí pripustených do verejnej diskusie v najsledovanejších médiách. Vytváranie štedro dotovaných think-tankov pružne zabezpečuje ideologickú muníciu pre mocenské elity a ich mediálnych prísluhovačov, čoraz častejšie aj z radov kúpených celebrit a narýchlo vyprodukovaných pseudocelebrit. Znepokojujúce je aj čoraz brutálnejšie zneužívanie náboženstva v politickom boji na ospravedlňovanie politického fundamentalizmu a záujmami diktovaného prerozdeľovania etikiet DOBRO/ZLO. To všetko nivočí sociálny kapitál.

_141

e) **Odbúranie sebareflexie spoločnosti.** Prejavuje sa rafinovaným spochybňovaním nezastupiteľnej úlohy médií verejnej služby (s náznakmi postupného odbúrania ich funkcie, ba aj ich existencie); odsúvaním umenia do suterénu spoločnosti, ktoré sa prejavuje brutálnou komercionalizáciou umenia a pauperizáciou umelcov schopných kriticky zobrazovať stav spoločnosti a rečou umenia zviditeľniť i náznaky negatívnych trendov; nepochopiteľnou marginalizáciou vied (najmä spoločenských). Dôsledok: znižujúca sa schopnosť kriticky analyzovať, rozpoznať, definovať zjednodušené vnímanie sveta, brániť sa proti tomu a aktívne sa podieľať na riešení jeho problémov. Aj preto žijeme v zlatom veku populistov, politických hochštaplerov a šarlatánov. Aj preto namiesto kvalitných programov v médiách sledujeme v prajmtajme

relácie, ktoré generujú iracionalizmus, ezoteriku a podnecujú povrchný, hedonistický štýl a spôsob života. Aj preto ani investigatívna žurnalistika nedokáže rozkryť vplyv mocných finančných skupín (v slovenských podmienkach Penta, JandT, Istroreal...) na politiku, obnažiť osobné i skupinové prepojenia volených zástupcov s ekonomickými žralokmi. Aj preto políciou rozkryté prípady uviaznu na celé roky v pavučine súdov...

f) Priemysel zábavy nám vnucuje virtuálnu realitu, čoraz rafinovanejšie nás odpútava od skutočných problémov. Čoraz očividnejšie je nielen okliešťovanie vzdelávacej, ale aj informačnej funkcie médií. Čoraz strohejšie, čoraz manipulovanejšie, čoraz udychčanejšie spravodajské relácie sa menia na jarmok senzácií. Suterénna investigatívna žurnalistika sa stáva generátorom marginálnych senzácií. Takmer celoplošná mediálna idiotizácia a infantilizácia divákov, poslucháčov a čitateľov (aj s dospelými sa už komunikuje ako s deťmi) sa ospravedlňuje zákonmi rentability. Úspešný boj partokracie o kontrolu nad médiami sa prejavuje úpadkom programov verejnej služby; oslabovaním kontrolnej úlohy médií (strážneho psa demokracie); (Minister kultúry: „Keď počujem slovo kultúra, okamžite siaham po kalkulačke!“ trefná karikatúra Shootyho.); vytesňovaním nositeľov alternatívnych riešení z najsledovanejších relácií; ľahostajnosťou voči porušovaniu zákonov zo strany partokracie a súkromných firiem, neraz spriaznených s mediokraciou; katastrofálnym úpadkom vkusu konzumentov mediálnych posolstiev, ktorá sa prejavuje nezájmom o náročnejšie programy, pričom mediokrati sa farizejsky oháňajú tvrdením: „Dávame ľuďom to, čo chcú. To je demokracia...!“ Konjunktúra pokleslých žánrov/formátov sa interpretuje ako dôkaz nezištnej služby verejnosti. Hľa, ďalšia návyková droga, ktorá priam vylučuje tvorbu a zhodnocovanie sociálneho kapitálu. A dileri tejto drogy, spolu s tými, čo ju produkujú a odobrujú jej neškodnosť, sa beztriestne presušajú na mediálnom výslni ako ohmatané etalóny demokracie.

2) Degradáciu verejného priestoru umožňuje aj individualizácia (atomizácia) spoločnosti, živelná, i riadená, podnecovaná, sugestívne zdôvodňovaná. Prejavuje sa spochybňovaním legitimacy komunit, generujúcich najrozličnejšie formy legitímnej, pružnej, spontánnej i organizovanej občianskej sebaobranu. Individualizácia je zároveň aj predpokladom produktívnejšej manipulácie osamelých jednotlivcov, rodín, členov rozptýlenej, disperznej masy. Individualizácia je dôsledkom:

a) **Rozpadu rodín.** Narastajúca rozvodovosť, klesajúci počet sobášov/pôrodov, zväčšujúci sa počet osamelo žijúcich ľudí, najmä žien, čoraz väčší počet slobodných matiek, to všetko prehľbuje bezmocnosť jednotlivcov vo formálne demokratickej spoločnosti. (Živelný trend, prejavujúci sa najmä v rozvinutých krajinách.)

b) **Čoraz väčšieho počtu dlhodobu neúplných rodín.** Nielen pre narastajúcu rozvodovosť, ale najmä pre dlhodobú, cyklickú neprítomnosť živateľov týchto rodín. Vynútená i odporúčaná mobilita, pružné premiestňovanie sa za prácou, je jedným z falošných zaklínadiel liberálnej ekonomiky. Niekoľkonásobná zmena miesta bydliska kvôli práci v priebehu aktívneho života zvyšuje vykoorenosť mobilných rodín. (Slogan: „Priemerná americká rodina zmení miesto bydliska až sedemkrát!“) Dôsledkom vynútenej mobility je sociálna izolácia, občianska nezakorenenosť v novom prostredí, obmedzená orientácia v novej komunite, znížená citlivosť na jej problémy. Z „mobilných“ sa stávajú občania druhej kategórie, ktorí nevnímajú miesto dočasného pôsobenia ako dôverne známy organizmus. Nezapájajú sa do občianskych aktivít, nemajú občianske sebavedomie ani autoritu. Narastajúca mobilita znižuje bdelosť a akcieschopnosť občianskej spoločnosti. Vynútená mobilita spôsobuje degeneráciu verejného priestoru v rodnej pospolitosti, odkiaľ odchádzajú spravidla tí najaktívnejší, prináša i pasivitu hostiteľskej pospolitosti, kde sú nezorientovaní príselci väčšinou viac či menej nevítanými hosťami.

c) **Rozpadu komunitnej, kolektívnej, skupinovej súdržnosti.** Tá sa prejavuje úpadkom (spolu)zodpovednosti, rastom oportunistiky a morálnym relativizmom zoči-voči svojvôli partokraticky, účelovo pozliepanej exekutívy, diskrétno kooperujúcej s mafiánskymi štruktúrami. Dôsledkom je pokles solidarity; uprednostňovane života na vlastnú päsť i znižovanie odolnosti voči vonkajším tlakom (syndróm: sám vojak v poli); čoraz vzácnejšími prejavmi konštruktívnej občianskej nespokojnosti/neposlušnosti, prejavujúcej sa strachom bojovať o svoje práva aj v rámci platných zákonov nielen vo verejnom, ale aj v pracovnom prostredí. Aj najodvážnejších zväzuje strach zo straty práce, strach z verejného ostrakizovania, strach z odvetných opatrení.

3) Vo väčšine rozvinutých krajín sa verejný priestor vyprázdňuje dramatickým rozpadom strednej triedy. Nožnice sa roztvárajú, spoločnosti sa polarizujú na bohatých a chudobných. Stredná trieda zaniká, jej význam sa marginalizuje. Počet predstaviteľov strednej triedy sa znižuje, čím sa oslabuje aj jej funkcia ako rozvetveného, plodného podhubia fungujúcej demokracie. Kto zastúpi živnostníkov, malých a stredných podnikateľov v úlohe zamestnávateľov, garantov pružne sa prispôsobujúcej výroby produktov, poskytovateľov služieb? Kto zastúpi chradnúcu strednú triedu v úlohe kontrolóra štátnej správy a samosprávy? V úlohe hovorcu pospolitosti, tvorcu, zdokonaľovateľa a strážcu ľudských práv či občianskych slobôd? Uchovávatela tradičných a tvorcu nových hodnôt? Organizátora legitímnej občianskej sebaobrany? V úlohe generátora a zveľaďovateľa sociálneho kapitálu? U nás, v Európe, v Spojených štátoch i v Latinskej Amerike? Hádam novozbohatlíci a vystredení, pauperizovaní úbožiači?

Úpadok strednej triedy vo väčšine rozvinutých krajín dokazujú všetky prístupné štatistiky z posledného desaťročia i seriózne vedecké práce (Keller, Putnam), ktoré nepotvrdzujú tie hypotézy, podľa ktorých nejde o zánik, ale reštrukturalizáciu strednej triedy.

Pritom: ekonomiky nastupujúcich veľmocí, Číny a Indie, ktoré ostražito vstupujú do prvej etapy liberálnej ekonomiky, podmienky pre existenciu strednej triedy uvážlivo vytvárajú (India má dnes 320, Čína 450 miliónov príslušníkov strednej triedy), hoci aj tam sa dramaticky prejavuje efekt roztvárajúcich sa nožníc. Zničujúce dôsledky expanzie veľkých korporácií (napríklad Coca Cola, Unilever, atakďalej...) na úkor miliónov drobných podnikateľov na celom svete hovoria jasnou rečou; dôsledky štátneho subvencovania a colnej ochrany vlastných výrobcov potravín na úkor nedotovaných a clami nechránených poľnohospodárov v Treťom svete sugeruje, že ide o likvidáciu strednej triedy globálne, v masovom meradle. **Netvrším, že ide o sprisahanie.** Ide iba o cieľavedomé, bezohľadné presadzovanie záujmov, o jeden z negatívnych dopadov živelnej, neregulovanej globalizácie, ktorý sa bohorovne prehliada. Nepochybne i preto, lebo jednotlivé (ani silné štáty) už svoju strednú triedu nedokážu dôsledne brániť.

4) Pre väčšinu štátov, ktoré zosobňuje volená, alebo samozvaná partokracia, je demokratický, pluralitný, otvorený verejný priestor čoraz nepohodlnejší. Podľa scenárov novodobých sociálnych inžinierov by mal štát postupne odumrieť. Sú to štáty, ktoré oslabuje reálna, viditeľná i skrytá činnosť korporácií. Štáty ukracované o dane flexibilného, promiskuitného kapitálu. Štáty, spochybňované ideológmi ako prekážka politiky laissez faire. Štáty, ktorým sa upiera právo brániť záujmy svojich občanov pred nekvalitou konkurenciou. Štáty, ktorým globálne inštitúcie MMF, SB, WTO, založené ako organizácie verejnej služby, vnucujú scenáre ekonomickej politiky, vyhovujúce nadnárodným korporáciám. Štáty, ktoré spravuje čoraz odcudzenejšia partokracia, zoskupenia straníckych eseročiek, uprednostňujúcich pred verejným skupinový a osobný záujem. Štáty, ktoré majú čoraz menej politickej vôle a prostriedkov na podporu inštitúcií, organizácií i jednotlivcov, schopných kritickej reflexie. Štáty, od ktorých sa v budúcnosti

očakáva, že sa premenia na regionálne policajné stanice (privatizácia väzníc sa napriek rastúcej kriminalite neopláca), ktoré budú garantovať prijateľné prostredie pre bezpečnú alokáciu investícií. Štáty, v ktorých sociálny kapitál odumiera.

5) Ideológovia, politrucci, propagandisti vo verejnom priestore.

Ich úlohou je využívať verejný priestor na manipuláciu, brainwashing a dezorientáciu verejnosti v rámci pravidiel globálne presadzovaného „súboru opatrení“. Títo aktivisti sú naivnými, presvedčenými (ale aj inteligentnými, dobre zaplatenými) propagátormi ideológie, ktorá najnovšiu „utópiu“ prezentuje v dlhodobom horizonte ako jediné efektívne riešenie problémov sveta a preto odmietajú akékoľvek alternatívne podnety a vízie; zároveň sú aj politrukmi, ktorí prostredníctvom médií, ale aj na rozličných konferenciách, seminároch (ba už aj v školách) vysvetľujú „zdroje a súčasti“ tejto ideológie pre najrozličnejšie množiny recipientov; sú manipulátormi, ktorí premyslene skresľujú realitu jednostranným, tendenčným výkladom; sú spoluautormi i širiteľmi ideologického newspeaku, ktorý upevňuje ideológiu slovami, sloganmi, poučkami a inými verbálnymi barličkami s jediným výkladom.

Pre propagandistov je príznačná:

- a)** Detinská, infantilná nechuť voči štátu a jeho inštitúciám. Ich vokabulár a argumenty v mnohom pripomínajú anarchistov z 19. storočia.
- b)** Spochybňovanie akéhokoľvek okrem súkromného vlastníctva, hoci ešte pred šesťnástim rokmi, tvoriac program postkomunistickej spoločnosti, tvrdili, že „všetky formy vlastníctva sú rovnocenné“.
- c)** Ostrakizácia štruktúr Tretieho sektora, vrátenie oáz inputovanej demokracie, s výnimkou tých, ktoré zakladajú sami. Environmentalistov označujú za kryptokomunistov. Obrancov ľudských práv (tých, čo nebránia ľudské práva selektívne, podľa požiadaviek sponzorov), považujú za pomýlených anarchistov.

d) Znevažovanie všetkých organizácií ľavice, ktoré považujú za piatu kolónu... Koho? Asi verejnosti...

e) Označovanie liberalizmu za derivát ľavičiarstva, generátor bez-zásadovosti, morálneho relativizmu, vykoreneného sekularizmu a etickej dekonštrukcie.

Politrucci zároveň šíria starostlivo skonštruované mýty:

a) **O antiamerikanizme.** Za nositeľov antiamerikanizmu považujú aj polovicu obyvateľov Spojených štátov. Tú rozhadenejšiu, vzdelanejšiu, demokratickejšiu polovicu. Za antiamerikanizmus považujú aj vecnú, podloženú kritiku vnútornej či vonkajšej politiky súčasného establishmentu (presne tak ako kedysi architekti mýtov o antisovietizme a antikomunizme.)

b) **O antiokcidentalizme.** Sú presvedčení, že väčšina obyvateľov sveta nenávidí biely, kresťanský, blahobytný, demokratický, slobodný Západ, nositeľa všetkých overených a udržateľných hodnôt, stelesnenie slobodnej, demokratickej civilizácie, strojcu doteraz najspravodlivejších, politických i ekonomických pravidiel hry, vyznavača jediného skutočného Boha a šíriteľa najhodnotnejšej kultúry... „Nenávisť“ voči Západu vysvetľujú závisťou, vyplývajúcou z vlastnej neschopnosti dosiahnuť podobné úspechy. Túto „závisť“ prezentujú ako hlavnú príčinu väčšiny existujúcich i potenciálnych konfliktov.

c) **O zhubnosti europeizmu.** Pre koho by mala byť zhubná politická a ekonomická integrácia Európy, možno iba vytušiť z citácií autorov a zdrojov, na ktoré sa propagandisti najčastejšie odvolávajú.

d) **O škodlivosti kritických intelektuálov,** ktorí nikdy, ani vtedy, keď sa dali pre svoje postoje upáliť, väzniť, prenasledovať, nechápali ušľachtilé zámery vládcov sveta, sťažovali ich uskutočňovanie a miatli ľahkovernú verejnosť. V interpretácii týchto propagandistov sú ľudia ako Habermas, Derrida, Eco, Salvater, Grass oveľa hlúpejší ako Bush, Wolfowitz, Perle, Cheney, Rumsfeld či Condoleeza Rice.

e) **O podozrivých súvislostiach pojmu solidarita**, ktorú odobrujú nanajvýš v podobe filantropie a kampaňovitej, nárazovej pomoci. Solidaritu, jednu zo základných hodnôt európskej civilizácie, tento kolektívny prejav sociálnej empatie, nesúhlasu či odporu proti konkrétnej nespravodlivosti však odsudzujú. Odbory považujú za podvratnú, prežitú organizáciu. Stratégiu nenásilného odporu považujú za trik, ba v horšom prípade za rafinovanú formu pacifizmu.

f) **O škodlivosti osvietenských modelov vzdelávania**. Sú presvedčení, že reformy osvietených panovníkov a štátnikov minulosti, ktorí pochopili, že v modernizujúcom sa svete je rozšírenie prístupu k vzdelaniu pre najširšie masy nevyhnutné a preto zo štátnych prostriedkov podporovali zriaďovanie nových škôl, univerzít, vedeckých pracovísk i prípravu kvalifikovaných učiteľov, boli reformy nedemokratické, „zhora riadené“. V situácii, keď je kvalitné vzdelanie základným predpokladom efektívneho rozvoja a modernizácie, v situácii, keď alternatívne reformy školstva a vzdelávania vôbec ustrnuli (nielen kvôli nedostatku financií) na polceste, je takýto postoj prinajlepšom groteskný.

g) **O nepotrebnosti, ba škodlivosti verejnoprávnych médií** s vnútorným presvedčením, že verejnosť má najmä pozorne načúvať, zatiaľ čo hlásateľov alternatívnych názorov, postojov a koncepcií treba pripúšťať iba formálne, selektívne, menšinovo, so zvláštnym zreteľom na to, aby v diskusii nedominovali.

Nuž naozaj Fedor... Verejný priestor sa mení. Je však otázka, či k lepšiemu, alebo k horšiemu.

Tridsiaty piaty list. Podľa Fedora už je isté, že on a Eugen vidia a vnímajú svet úplne rozdielne; ak sa napríklad zhodnú v tom, že peniaze kdesi miznú, určite už nie v tom, kde.

Milý Eugen,

čo sa dá robiť s tým, že tam, kde ja vidím zmenu, Ty vidíš vyprázdňovanie? Že tam, kde Ty vidíš zánik sociálneho zmiernu, ja vidím trištvrté života, ktorý som strávil v totalitnom marazme komunizmu a až teraz mám pocit, že hľadáme čosi ako podmienky normálnej existencie, vrátane budovania sociálnych sietí a vyváženosti medzi schopnosťou produkovať a spotrebúvať? Tam, kde Ty vidíš oslabovanie štruktúr občianskej sebaobrany, ja vidím, ako sa rodia stále nové a nové (ekologické, ľudskoprávne, svojpomocné a podobne) nadácie, združenia, spolky? Kde Ty vidíš jednosmerné, nezvratné, slepé a brutálne reformy (a reformistov), ja vidím pokusy nachádzať a zavádzať nové režimy fungovania procesov a inštitúcií?

Ako vysvetlíť, že to, čo je pre Teba skok dozadu, je pre mňa kráčajanie dopredu? Áno, aj s chybami a omylmi, s úrokmi na všetky strany. A ako vysvetlíť, že tam, kde Ty vidíš problém v oslabovaní roly štátu, ja vidím problém v jeho snahe zasahovať do životov ľudí prostredníctvom „voľnej ruky“ úradníka? Prečo Ty máš pocit, že peniaze miznú vo vreckách nenásytných kapitalistov, a ja zase, že miznú vo vreckách anonymnej, korupčnej a pažravej byrokracie? Áno, myslím si, že zisk je dôležitým kritériom úspechu v obchode a podnikaní a že z tohto úspechu profitujeme všetci. Ani najbohatší z najbohatších si však nemyslia, že je to súčasne kritérium spokojnosti, šťastia, kvality života. Áno, nezmyselný konzumerizmus je negatívny jav. Máš však nejaký recept na reguláciu obžerstva, ožranstva, hedonizmu, okrem vztýčeného palca? Ja nie. Teda, mám ho pre seba, nie pre svet. Akosi však verím, že ľudia nielen konzumujú, ale aj premýšľajú.

Veď Orwellova vízia sa naplňala v komunistickom svete, nie po jeho páde. Utajovanie verejných informácií bolo typické pre svet, v ktorom sme žili do roku 1989, a nie pre ten, ktorý ho vystriedal. Takýmto spôsobom by som mohol pokračovať ďalej - a tam, kde Ty hovoríš A, ja by som povedal nie A, a naopak. Cítim však, že problém je inde. Do našich textov výrazne projektujeme svoje videnie sveta. Aj preto obaja často argumentujeme „svojimi“ autormi a tvárim sa pritom, ako keby sme argumentovali rovno pravdou. Napríklad: Ako jeden z autorov prognóz českej a slovenskej spoločnosti tvrdím, že nie sme svedkami rozpadu a vykorenenosti sveta rodín, ale ich veľkých metamorfóz. To, čo bolo v období industrializmu nevyhnutnosťou (sťahovanie sa do miest, prechod na nukleárnu rodinu), to sa dnes poddáva skôr individuálnej voľbe. Fenomén slobodných matiek, mobilita, komunitarizmus, ktorý prekračuje rámec tradičnej pospolitosti... To všetko sú veľakrát javy a procesy, ktorých aktéri sú slobodné a autonómne ľudské bytosti, ktoré hľadajú a nachádzajú (alebo nenachádzajú, ale hľadajú). A práve v takomto autonómnom hľadačstve vidím priestor šancí dnešného človeka. Cena nie je malá: platíme neistotou, vyviazanosťou z tradičných zväzkov, osamelosťou na ceste, karambolmi, ku ktorým pritom dochádza.

V jednom však máš naozaj pravdu: svet „strednej vrstvy“, ako ho s toľkou nostalgiou opisuje napríklad Šándor Márai vo svojich košických pochôdzkach, mizne. A nahradí ho iný svet a iné sociálne uskupenia. Napríklad vrstvou informačných analytikov, ktorí budú odvádzať svoju robotu pre slovenského zamestnávateľa napríklad z predmestia indického Rajkotu. Alebo svetom pútnikov, ktorí budú „na cestách“ chvíľu stavbármi, chvíľu čašníckmi, chvíľu humanitárnymi pracovníkmi a podobne. Alebo „zakorenencami“ do rodnej hrudy, ktorí budú kdesi na Šumave pestovať alternatívne životné štýly. Iste by si medzi svojimi priateľmi a známymi našiel predstaviteľov všetkého, o čom píšem. Ja určite.

Fakt, že sa pritom bude meniť aj rola štátu, je prirodzený. Bude to – ako dúfam – čoraz výraznejšie „iba“ servisná inštitúcia, ktorej úlohou bude poskytovať ľuďom pocit bezpečia a istoty pri štarte do života, v starobe a chorobe, počas rozmanitých životných karambolov. Servis na požiadanie, servis diferencovaný, servis pokiaľ možno šitý na mieru, servis, ktorý si platíme. V každom prípade však iba servis. Nestojím o štát, ktorý vykonáva kuratelu nad mojím životom a zastiera to svojou tzv. sociálnosťou. Neteoretizujem! Štát, v ktorom žijem, sa o to sústavne pokúša za moje a naše peniaze denne.

Takže ešte raz, milý Eugen, svet okolo nás (a teda aj verejný priestor) je pohyb a zmena. Vyskytujeme sa v ňom, ľudia s rozmanitým náboženským, politickým, profesijným, sociálnym, generáčnym, kultúrnym... zakotvením, videním sveta, ľudia s mnohokrakými interpretačnými schémami. V tejto pestrosti vidím šancu, že nepreváži jedna jediná optika. Toto by bol koniec prirodzeného sveta a začiatok čistej orwellovštiny.

Fedor

P. S.: **Ad globalizácia:** Najprv môj text z roku 2003 (Prevzaté zo: Slovensko na ceste do neznáma. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava), potom stručný apendix, ktorý premietne moje možno trochu všeobecné úvahy o globalizácii do perspektívy všedného dňa.

Slovensko na ceste do neznáma – Globalizácia.

Pojem globalizácia už niekoľko desaťročí vyjadruje triviálny fakt: prepojenosť a rastúcu závislosť jednotlivých častí sveta. Netriviálne sú však dôsledky tohto faktu. Nové dopravné a informačné technológie, rozvoj komunikácie, masovej turistiky a migrácie, šírenie najrozmanitejších kultúrnych vzorov, ale aj vyostrovanie lokálnych konfliktov a problémov spojených so zhoršovaním život-

ného prostredia, rastúci vplyv nadnárodných korporácií a globálnych finančných inštitúcií – to všetko má na svedomí globalizácia. „Globálna dedina“ je priliehavou metaforou faktu, že svet je sieťou vzájomných závislostí a vplyvov. Akokoľvek sme rozmanití, žijeme fakticky vo vzájomnom susedstve. A viac si „vidíme do taniera“.

Významnú - ak nie rozhodujúcu - úlohu zohráva v globálnom vývoji euroatlantická anticko-židovsko-kresťanská civilizácia.

Pri všetkých rozdieloch medzi americkým a európskym videním sveta môžeme konštatovať, že na pôde tejto civilizácie sa zrodili kultúrne hodnoty a technológie, ktoré priniesli prevrat v chápaní spoločnosti, prírody i človeka. Nech už je to viera v demokraciu a univerzálnu platnosť ľudských práv, slobodný trh či evolučná teória, génové manipulácie alebo informatika.

Historicky sa vformovali tri základné oblasti svetového globálneho systému: centrum, periférie a marginálne oblasti.

Centrum vysielala do svojho okolia ideologické, ekonomické a technické podnety. Periférie a marginálne oblasti tieto podnety prijímajú, súčasne si však snažia zachovať vlastnú svojbytnosť. Výsledkom sú posuny v chápaní štátnej suverenity, ktorej ubúda práve v dôsledku presunu časti kompetencií na nadnárodné a globálne inštitúcie, a tiež v chápaní kultúrnej a národnej identity, ktorá sa „rozmazáva“ vďaka prelínaniu a preberaniu vzorcov správania najrozmanitejších kultúr.

Na prvý pohľad by to mohlo vyzerať, že centrum (napríklad USA ako jeho symbol) „valcuje“ periférie a marginálne oblasti. Pravda je však zložitejšia. Jedným z dôsledkov postupujúcej globalizácie je aj prenikanie migrantov a kultúr z periférií a marginálnych oblastí do centra. Civilizačná a kultúrna pestrosť svetových metro-pol je toho názornou ukážkou.

Pre nás je dôležité, že **Slovensko ako súčasť stredoeurópskeho regiónu bolo až do pádu komunizmu perifériou globalizácie. Teraz sa snaží integrovať do centra.** Túžime sa podieľať na moder-

nizácii, lebo väčšinou považujeme jej dary (aj „dary“) za príjemné. Platíme za to stresom a frustráciou z pomalého postupu, lebo vstupenka do moderného sveta je vykúpená výkonom a produktivitou. Na druhej strane si čoraz viac začíname uvedomovať, že počet kreditiek, internetových pripojení či odoslaných a prijatých SMS-iek, nainštalovaných káblových kanálov či kúpených a predaných značkových výrobkov a luxusných áut ešte automaticky neprináša pocit kvality života.

Globalizácia vyvolala k životu svoj protiklad – antiglobalizmus, prejavujúci sa agresívnym šírením nového nacionalizmu či izolacionizmu. Predstavitelia antiglobalizačných aktivít sa organizujú do mimovládnych organizácií a nadnárodných sietí. Inými slovami: sami sa globalizujú, čím len potvrdzujú nezvratnosť tohto trendu. Kritizujú predovšetkým masovú kultúru a konzum, devastáciu prírody, rast nerovností. Podľa ich názoru nadnárodné korporácie a inštitúcie s globálnym vplyvom (Medzinárodný menový fond, Svetová banka, Svetová obchodná organizácia...) nepodliehajú demokratickej kontrole. Tvrdia, že moc, predovšetkým ekonomická, pulzuje v „globálnej dedine“ spôsobom, ktorý prestáva byť transparentný a kontrolovateľný. Osudy celých menej vyspelých regiónov sa podľa nich môžu stať predmetom kalkulácie, ktorá nemusí rešpektovať ich skutočné záujmy.

Zavádzanie globálnych pravidiel (v oblasti obchodu, bezpečnosti, ochrany ľudských práv...) naozaj naráža na problém legitimacy. **Mechanizmus nominácie a demokratickej kontroly kľúčových aktérov na ihrisku globalizácie sa stáva centrálnym problémom dneška.** Vlády štátov a volení predstavitelia o legitimitu prichádzajú. Ich protihráči (mimovládne organizácie, cirkvi, nadnárodné korporácie) ju však nikdy v zmysle demokratickej nominácie a kontroly moci nemali. To sa samozrejme týka predovšetkým organizovaného zločinu. Mafie, korupcia a klientelizmus sa stávajú čoraz hrozivejším fenoménom.

Tradične silná rola štátu teda slabne úmerne tomu, ako rastie sila a vplyv významných „globálnych hráčov“. Súčasne sa zvyšuje význam regiónov. Pod tlakom globalizácie sa rodí aj nový typ regionálnej a miestnej identity. „Skanzeny“ týchto identít sú pre občanov „globálnej dediny“ – možno paradoxne – zdrojom inšpirácie. Prejavuje sa to napríklad rastúcim záujmom o etnické umenie a zvyky, do módy prichádzajú staré alebo dávno zabudnuté tradície.

Ťažko vo svetovom meradle odhadnúť, kde sa rozporuplné globalizačné trendy zastavia, aké budú dôsledky stretu a prelínania kultúr, ako sa zmení rola masovej kultúry, čo prinesie ďalší rýchly rozvoj internetu.

Globalizačné témy patria preto ku kľúčovým motívom kolektívnych diskusií a akcií medzinárodného spoločenstva. Ich cieľom je chrániť ľudský život, riešiť lokálne konflikty, stabilizovať jednotlivé ekonomiky, chrániť životné prostredie a práva menšín. „Globálna dedina“ vyžaduje pravidlá a kontrolu. Súčasťou tohto trendu je vyjednávanie práva na spoločnú akciu. Dve vojny v Perzskom zálive, Haagský tribunál, zásahy medzinárodného spoločenstva v Bosne a Kosove, vojna proti terorizmu po 11. septembri 2001 (teroristické útoky na obchodné centrum v New Yorku a následné masívne teroristické ataky v Madride, na Bali, v Londýne), invázia do Iraku a zatknutie Saddáma Husajna sú predobrazom formovania globálnych pravidiel. Tie sa však nerodia ľahko.

Výzva globalizácie kladie na štáty, národy, spoločenstvá i kultúry požiadavky, na ktoré **neexistujú pripravené a správne odpovede.** Centrá globalizácie zrodili vlastné periférie: enklávy s vysokým počtom migrantov, koncentráciou rôznych (jazykových, kultúrnych, náboženských, národných a etnických) menšín, getá pre chudobných a bohatých. Takýto „kotel“ s ťažko rozoznateľnými záujmami jednotlivcov a skupín je rozbuškou lokálnych konfliktov s globálnymi dôsledkami. **Jedným z trendov spojených s procesmi globalizácie sa tak stáva aj rozmnožovanie príčin a ak-**

térov lokálnych konfliktov s globálnymi dosahmi. Ich včasné rozpoznávanie a eliminácia môžu zabrániť šíreniu odhodlania ľudí obetovať „kus slobody za kus bezpečnosti“. Napokon, väčšina čelných predstaviteľov svetového náboženského a politického terorizmu sa vyškolila priamo v kolíske civilizácie, ktorú chápu ako svojho úhlavného nepriateľa. „Satanské“ USA a Západ sú pre nich symbolom paradoxu globálneho vývoja.

Súčasnou globalizácie sa čoraz viac stáva polarizácia ľudských postojov k vlastnému životu a smrti. Je možné, že práve tento nový typ polarizácie v mnohom rozhodne o podobe konfliktov budúcnosti, presahujúcich životy súčasných generácií. Euroatlantická kultúrna tradícia bude vystavená dvojakej konfrontácii: medzi senzúálnou („hmotnou“, konzumnou) a duchovnou dimenziou kvality života, a konfrontácii medzi kultom života a kultom smrti, ktorý najdramatickejšie reprezentuje politický islamský radikalizmus.

Je možný kvalitný život bez zničujúceho konzumu? Bude viera v život silnejšia než obľudné vedomie, že obetovaním sa človek klope priamo na bránu raja? Na týchto dvoch rozhraniach sa už teraz formuje dlhodobý horizont údely Slovenska. Slovo „údel“ nepoužívam náhodne. **Niet sily, ktorá by malú krajinku s niekoľkými miliónmi obyvateľov mohla vytrhnúť z fatálnej závislosti od povahy a vývojových trendov širokého kultúrneho a civilizačného zázemia, v ktorom sa nachádza.**

Pre mnohých môžu znieť úvahy o procesoch globalizácie ako hudba z Marsu, kým nebude jasné, že majú niečo spoločné aj s naším každodenným životom. Nielen ako nekontrolovateľný prílev zmien, ale aj ako šanca, o ktorej môžeme slobodne rozhodovať.

Globalizácia a jej dôsledky pretínajú slovenskú spoločnosť vo všetkých podstatných aspektoch - od formovania národnej kultúry, národnej identity a národných záujmov, cez právny a politický systém, ekonomickú výkonnosť a konkurencieschopnosť

krajiny, vzdelávanie, trh práce, životné prostredie, až po životné štýly a kvalitu života. K problémom, ktoré si vyžadujú prioritnú pozornosť, patria:

- **Nedostatočná legitimita globálnych autorít.**

Inštitúcie s globálnou autoritou (OSN, G8, Svetová banka, Medzinárodný menový fond, WTO, OECD) majú na jednej strane značné kompetencie a vplyv, a na druhej strane dosiaľ neexistuje dostatočne efektívny spôsob demokratickej nominácie a kontroly týchto kompetencií a tohto vplyvu. Aj preto sa im často pripisuje zodpovednosť za nespravodlivé rozdelenie moci (bez moci) a bohatstva (chudoby) vo svete.

- **Nedostatočný vplyv Slovenska na činnosť inštitúcií s globálnou autoritou a pomalá adaptácia slovenských elít na výzvy globalizácie.**

Slovenská populácia dnes zodpovedá priemernej veľkosti európskych a svetových veľkomiest. Z hľadiska ekonomického, politického a kultúrneho významu je to podobné. Ak nemáme prísť o svoju identitu, rola Slovenska musí významne presahovať tento kvantitatívny rozmer. Popri stabilite politickej scény, konkurencieschopnosti ekonomiky a príťažlivosti kultúry to znamená predovšetkým podieľať sa na činnosti inštitúcií s globálnou autoritou. Suverénny pohyb v tomto priestore nie je možný bez náležitého vzdelanostného a informačného zázemia.

- **Globálna „havária“ po náraze na hranice rastu (vyčerpanosť neobnoviteľných zdrojov, preludnenosť v chudobných častiach sveta a pod.).**

Globálny svetový systém nepozná oázy „nedotknuteľnosti“ – globálna havária môže spôsobiť globálne zemetrasenie. Dá sa predpokladať, že nech už bude jeho epicentrum kdekoľvek, Slovensko to pocíti na hospodárstve, bezpečnosti i kvalite života. Terapia, ktorú navrhujeme, spočíva v permanentnom monitorovaní globálnej situácie (napríklad práve prostredníctvom stálej prognostic-

kej činnosti, napojenej na tvorbu vízií a stratégií rozvoja krajiny) a v utváraní aliancií kooperujúcich štátov so zdieľanými záujmami. Významnú úlohu pritom môže zohrať paradigma trvalej udržateľnosti (rozvoja, kvality života).

- **Globálny teror umocňovaný strachom z terorizmu, organizovaného zločinu a mohutných migrácií.**

V pozadí takýchto pocitov – ale nielen pocitov – môže byť nová fragmentácia (vrátane rozpadu Európskej únie a NATO) svetového systému a hrozba renesancie totalitarizmu. Slovensko sa v dôsledku takýchto „pohybov“ vo svete môže dostať do stavu permanentnej nestability, ohrozujúcej samotnú existenciu štátu.

Od problémov k prognózam

„Ťahúňom“ globálnej dynamiky je modernizácia. Preto niet pochyb o tom, že najväčšie strety a konflikty sa odohrajú práve na rozhraniach, ktoré reprezentujú „motor“ modernizácie (Západ, resp. euroatlantická civilizácia) a tých, ktorí sa „vezú“, „sú vláčeni“, resp. revoltujú proti charakteru niektorých aspektov modernizácie. **Slovensko je súčasťou periférie procesov globalizácie s ambíciami prímknúť sa k centru.** Predurčuje ho na to civilizačná príslušnosť (historická, geografická, geopolitická, kultúrna aj hodnotová).

Všetko, čo dnes vnímame ako stret kultúr a jeho sprievodné znaky, by mohlo v rámci pravdepodobného scenára viesť k renesancii pocitu civilizačnej príslušnosti a jej hodnôt. Civilizačná príslušnosť sa v mnohom začne vyrovnávať hodnotám národnej a etnickej príslušnosti. Bude totiž poskytovať viac pocitu bezpečia a širší priestor na profesionálne i kultúrne záujmy.

Miestna a regionálna identita začne nadobúdať novú energiu, nový význam. Postupná integrácia nášho civilizačného priestoru ruku v ruku s posilňovaním miestnej a regionálnej identity povedie k oslabovaniu štátu, jeho podstatné kompetencie budú preberať globálne a regionálne autority. To nesporne utlmí jeden z naj-

významnejších zdrojov potenciálnych konfliktov – konflikty medzi štátmi. Hlavným poslaním nadnárodných a globálnych autorít bude otváranie dverí pre účasť občanov na globálnom dianí. Pravdu povediac, málokto dnes vie, ako sa tento cieľ dá dosiahnuť.

Tí, ktorí budú schopní držať krok s modernizáciou, tí, ktorí si udržia šancu „byť pri tom“, nesporne posilnia svoj pocit slobody a individuálnej dôstojnosti, teda kvalitu svojho života. Bude ich však zrejme iba menšina oproti tým, ktorí túto šancu - vzhľadom na ich vzdelanie, profesionálnu výbavu či iné dispozície - mať nebudú. Tí prví sa budú regrutovať predovšetkým z politických, podnikateľských a intelektuálnych elít. Pre tých ostatných sa globalizácia stane „pozadím“ ich životov, ktorých kvalitu budú naplňať v „skanzenoch“ miestnej a regionálnej proveniencie. Toto konštatovanie však nemá pejoratívny obsah. Ako sme už zdôraznili, všadeprítomná globalizácia aj tieto skanzeny pretká sieťou produktov modernity (od mcdonaldizácie až po masovú digitálnu zábavu, ale aj komunikáciu a vzdelávanie).

158_

Príslušnosť k euroatlantickým štruktúram nám umožní podieľať sa na tvorbe a riešení globálnych problémov. Pôjde však o účasť „chudobného príbuzného“. Potrvá desaťročia, kým padnú deficity ekonomického a sociálneho kapitálu. Spoločný trh, voľný pohyb pracovných síl a kolektívna bezpečnosť však budú tlmiť pocit frustrácie, ktorý bude tento fakt vyvolávať.

Slovensko má niekoľko historických stereotypov. Patrí medzi ne aj mýtus o „tisícročnom útlaku“. V jeho pozadí sa ukrýva nedostatok sebavedomia, sústredenosť na vlastné humno. Ak tento postoj prevládne, bude Slovensko aj v Európskej únii a NATO figurovať nielen ako chudobný príbuzný, ale ako ukážkový skanzen zašlých čias. Rozvíjať tento **rizikový scenár** do detailov (pokračujúci únik mozgov, množiace sa cesty za prácou do zahraničia, renesancia obskúrnych politických vodcov, celkový pokles vzdelanosti) nemá zmysel. Treba len dúfať, že dostatočná časť

občanov Slovenska si uvedomí bezvýhodiskovosť tejto „cesty do zabudnutia“.

Pre úplnosť však treba spomenúť aj niektoré katastrofické možnosti. Jedna z nich sa po 11. septembri 2001 a druhej vojne v Perzskom zálive 2003 priam vnucuje. Je ňou **rozpad euroatlantického civilizačného spojenectva v dôsledku neúspechov a rozporného chápania „vojny proti terorizmu“**. Výsledkom by mohlo byť mocenské aj civilizačné vákuum a následné „chvenie“ svetového systému počas hľadania novej mocenskej rovnováhy. Kto zaručí, že v takejto situácii sa nezopakuje slovenská skúsenosť vazala „veľkého brata“? Teoreticky by sme, samozrejme, mohli modelovať aj rad ďalších katastrofických udalostí. Vieme si predstaviť, že by napríklad nejaká nová, rýchlo sa šíriaca nebezpečná choroba (typu AIDS alebo SARS) mohla zasiahnuť aj euroatlantický civilizačný okruh. Po zvrhnutí režimu Saddáma Husajna v Iraku si vieme predstaviť aj ďalšie mohutné teroristické útoky zamerané na zničenie nervových centier Západu. Keďže však hovoríme o globálnych súvislostiach, dramatický vplyv na vývoj Slovenska môžu mať aj výbuchy násilia v Afrike, Ázii, na Strednom východe a inde. Je jasné, že **zápas o lokálne záujmy sa odohráva na globálnom bojisku.**

Existuje, samozrejme, aj optimistická možnosť, že Slovensko sa „vymrští“ medzi rozvinuté krajiny nášho civilizačného okruhu. Predpokladá to, že bude v „globálnej dedine“ hodnotovo, kultúrne, ekonomicky aj politicky jednoznačne definovaným priestorom. **Na to potrebuje trochu šťastia a nevyhnutnú dávku schopnosti vytiahnuť sa zo súčasnej situácie „za vlastný vrkoč“.** Konkrétne to znamená jasný vyjednávací postoj v Únii a v globálnych inštitúciách, reprezentovaný kvalitnými vyjednávačmi, koordinovanú diplomaciu s malými krajinami sveta, výkonný štátny aparát zbavený korupcie, skutočnú reformu verejnej správy, racionálne verejné výdavky, a najmä kvalitný vzdelávací systém.

Pilierom tejto vízie je jasná a zdieľaná identita a autonómia regiónov Slovenska, štátom koordinovaná kooperácia malých krajín s podobnými záujmami, kvalitné elity (v politike, obchode, vede, vzdelávaní, kultúre aj v športe) a udržateľný štýl i kvalita života. Každý z týchto pilierov v jednotlivých kapitolách analyzujeme samostatne. Na tomto mieste sa sústredíme na ich globálny (a globalizačný) aspekt.

Napriek - alebo vďaka - unifikujúcim trendom, ktoré patria k súputníkom globalizácie, stane sa posilňovanie regionálnej autonómie a identity skvelým artiklom pre rozvoj turistiky a priemyslu voľného času, pre budovanie špecializovaných aglomerácií s masívnou koncentráciou vedeckovýskumného a výrobného potenciálu. **Posilňovanie autonómie a identity slovenských regiónov vytvorí kus globálnej pestrosti v rámci malého Slovenska, a táto pestrosť bude zasahovať aj kultúrne, národné a etnické podoby jej obyvateľov.** Heslo na „Slovensku po slovensky“ bude pripomínať zašlé časy postkomunistickej transformácie, podobne ako slovensko-maďarské pnutia či izolované rómske osady bez vody, elektriny a škôl. Rozvoj regiónov nebude mať v rukách štát, ale rozhodne o ňom vnútorná potencia regiónov a ich zapojenie do medzinárodného obchodu a medziregionálnej kooperácie.

Úloha globálnych mocností sa presunie od silných štátov k silným súštátiám (voľným alianciám štátov). Ich hospodárska, obranná, bezpečnostná a zahraničná politika bude v predstihu monitorovať krízové oblasti i potenciálne **konflikty. Slováci za pocit istoty odovzdajú kus svojej národnej a štátnej identity – svetoobčianstvo prestane byť nadávkou.**

To samozrejme neznamená, že sa vytratí obsah slova „vlastenectvo“. Slovenskými vlastencami v perspektíve dvoch desaťročí budú aj migranti z Balkánu, Kaukazu alebo z preindustrializovaných oblastí USA. Charakter prírody (a jej ochrana), osobitosť kultúry (a jej rozvíjanie), dostupnosť príležitostí na profesionálne

a voľnočasové uplatnenie priblížia Slovensko k prosperujúcim oblastiam Írska, Portugalska, Grécka.

Môžeme teda zhrnúť: **Budúcnosť Slovenska v horizonte dvoch desaťročí je priamo závislá od toho, ako sa dokáže zapojiť do globalizácie.** V tomto kontexte je uplatnenie stratégie žiaduceho vývoja Slovenska takmer výhradne v rukách zahraničnej politiky krajiny, ktorá utvára jeho obraz na medzinárodnej scéne.

Súčasnne však tlak migračných vln, zmeny demografickej situácie a otvorenosť ekonomík vyvolajú potrebu novo definovať hranice „priepustnosti“ a schopnosti malých krajín prijímať podnety, odlišné hodnoty a životné štýly. Preto vznikne potreba spolupracovať s Európskou úniou pri regulácii migračnej politiky alebo pri legislatívnych zmenách (poskytovanie azylu, občianstva, pracovných povolení). Prinesie to tiež nové impulzy a problémy pre občiansky sektor (rešpektovanie enkláv inakosti je jedným z nich).

Problém stretu kultúr prejde z roviny odborného a mediálneho diskurzu do roviny každodenného života. **S inakosťou budeme konfrontovaní takrečeno na schodoch svojho domu a v kanceláriách, kde pracujeme.** Naši spoluobčania, vyznávajúci napríklad islam, budú mať veľmi odlišné predstavy o rodine, životných rituáloch, hodnotách a spôsobe života ako my. Budú však mať súčasne rovnaké práva ako my. Pluralizácia kultúr a identít môže vyvolať k životu nové nacionalizmy a xenofóbiu. Ale aj nové typy spirituality, ktoré sa na tradične kresťanskom Slovensku začnú udomáňovať (východné duchovné praktiky a náboženstvá, sekty a kulty spojené s pluralizáciou životných štýlov). **V horizonte najbližších dvoch desaťročí zrejme zažijeme na Slovensku koexistenciu niekoľkých paralelných kultúr – počnúc kultúrou marginalizovaných skupín (Rómovia) až po kultúry nových migrantov.** **Rast ekonomických a sociálnych rozdielov môže prehĺbiť regionálny egoizmus.** Medziregionálne pnutia budú v nejednom prípa-

de citeľnejšie než medzištátne. Súbežne sa môže prehľbiť priepasť medzi ľuďmi, čo sa uplatnili na globálnom ihrisku, a tými, ktorí sa o to ani nepokúsili (čiže najmä medzi elitami a ostatnými).

Globalizácia je teda predovšetkým výzvou pre vedecké, politické a umelecké elity. **Slovensko sa nemôže stať integrovanou súčasťou svetového systému len ako príjemná rekreačná oblasť s rázovitou ponukou aktivít na voľný čas. Až uznávané výkony elít na medzinárodnej úrovni môžu zo Slovenska urobiť na globálnej šachovnici viditeľného a rešpektovaného partnera. Vnútorným predpokladom na to je - paradoxne - upevňovanie národnej identity občanov Slovenska.**

Appendix: Globalizácia z hľadiska všednodennosti „tu a teraz“

- Bývam v satelitnom mestečku na okraji Prahy. Žijú tu „vedľa seba“ Japonci, Američania, Izraelčania, Rusi, Slováci... a Česi, ktorých je menšina. Napísal som „vedľa seba“ – sme totiž susedia, ale príliš sa nepoznáme. Komunikácia je obmedzená na obligátny pozdrav a úsmev. Výnimkou sú bezprostrední susedia – česká rodina.

- Nad nami je medzinárodná škola, do ktorej chodia deti cudzincov žijúcich a pracujúcich v Prahe. Občas popri nás prechádzajú v hlúčkoch a svorne džavotajú anglicky. Nezdá sa, že by im vadili odlišné farby pleti, odlišná kultúrna a civilizačná príslušnosť, rasa. Doma sa však zrejme modlia svoje modlitby a rozprávajú svojím jazykom.

- Pred niekoľkými mesiacmi sme boli spolu v Indii. Bola to cesta nabitá emóciami. Kultúrne a civilizačne odlišné prostredie ma neustále provokovalo k novým a novým otázkam. Cestou domov som si však uvedomil podstatný dôsledok tejto cesty. Som doma „tu“ – v priestore „svojej“ kultúrnej a civilizačnej tradície. Fakt, že som si Indiu obľúbil, neznamená, že jej rozumiem.

- A ešte raz k Indii: je to zem neskutočnej spirituality. Raz v noci sme sa však vracali z vidieka do Radžkotu a zazreli sme uprostred

mesta osvetlený a rozžiarený chrám a okolo neho davy ľudí. Bol to nový supermarket. Viem si vcelku presne predstaviť sortiment tovarov, ktorý zoradil občanov tohto mesta do nekonečného radu.

- Vo svojom bezprostrednom okolí čoraz častejšie stretávam ľudí, ktorí si zvolili pre cestu životom iný, než tradičný štýl života. Niektoré z nich boli importované naozaj z exotickej cudziny – napríklad tibetský budhizmus, čínske bojové umenia školy Šao Lin a podobne. Zväčša som mal pocit, že našli, čo hľadali.

- Napokon, čo je to exotická cudzina? Sadám si denne k svojmu počítaču, aby som čítal, počúval, videl príbehy, udalosti, poznatky... z celého sveta. A istým spôsobom na ne aj reagoval. Najbežnejšia reakcia sa odohráva v podobe kaviarenskeho diskurzu. Poznám však aj takých, ktorí neváhali a prihlásili sa do služieb humanitárnych organizácií a pôsobia v Čechne, Afganistane, na Srí Lanke a podobne.

- Omnoho častejšie však diskusie o témach z ďalekej cudziny (terorizmus militantných islamistov, cunami, hlad v Rwande, zemetrasenie v Iráne a podobne) poslúžia ako náhrada skutočnej angažovanosti, barlička pre diskurz o domácich témach.

- Medzitým som prišiel o vlasť (rozpadlo sa Československo), migroval zo Slovenska do Čiech, stal sa občanom Európskej únie a členského štátu NATO, vypukla vojna proti terorizmu. Stal sa vďaka tomu priestor môjho života multikultúrnejším? Stal som sa multikultúrnejším ja? Neترúfam si odpovedať kladne. Isté však je, že viem viac o svete, iných civilizáciách a kultúrach.

- Občas si zájdem v Dlouhej ulici do echt indickej reštaurácie. Stálym hosťom som v kaviarni Square, ktorá sa kedysi volala Malostranská a dnes ju vlastní Talian a navštevujú predovšetkým zahraniční turisti, pribúda mi doma etnická muzika a knihy východnej proveniencie.

- Áno, pojem globálnej dediny je už dosť otrepaný. Spomínam si však, že život na dedine bol vždy vnímaný ako život na malej plo-

che, kde jeden druhému vidí do taniera. Nuž, mám akýsi zvláštny pocit straty súkromia aj v globálnej dedine. Vie Boh, kto mi číta e-maily, kto sleduje, kde browsujem internetom, kde a za koľko nakupujem kreditkami, komu a ako často telefonujem mobilom.

- Mám však aj šancu využívať túto dedinskosť ako príležitosť k priamej angažovanosti na miestach, kde som nikdy nebol, ako príležitosť pomáhať ľuďom, ktorých som nikdy nestretol. Prispievam nadáciám, ktoré sa starajú o kaukazské vojnové siroty, vzdelávanie detí na Ukrajine, imigrantov v Čechách. Jeden môj syn sa chystá na Srí Lanku stavať rybársku dedinu zničenú cunami, druhý momentálne využíva grant pre autorov neďaleko New Yorku.

Spomínam si ešte na časy za komunizmu, keď som globalizáciu vnímal ako akademickú tému a sníval som, že v konkrétnej podobe dokráča aj k nám. Dokráčala a stala sa faktom našej každodennosti. Pre moju generáciu to bol fakt nový – boli sme jej prítomnosťou zaskočení a na globálnom parkete neistí. Aj tento neistý pohyb po novom teritóriu však poskytuje dostatok šancí pre zásadné rozhodnutia o ceste životom. Jedno z takýchto rozhodnutí sa týka postojov k inakosti (ergo aj k iným kultúram). Je však príliš jednoduché vyznávať tolerantné postoje bez znalosti týchto kultúr, bez priameho a živého kontaktu s ich nositeľmi. Ťažšie je zdieľať s „inakšími“ školu, zamestnanie, obydlie..., teda každodenný život. Celá moja doterajšia skúsenosť smeruje k niekoľkým vcelku jednoduchým tvrdeniam:

Multikulturalizmus ako akýsi téglík, v ktorom sa varia a miešajú rozmanité kultúry, aby dohromady vytvorili chutné multikultúrne menu, jednoducho neexistuje. A nebude existovať. Existuje však, a bude sa čoraz viac prehlbovať, spoločná existencia kultúr na čoraz tesnejšom a sociálne prehustenom globálnom teritóriu. A aby na tomto teritóriu neprepukali vzájomné averzie, konflikty, násilie, bude nutné nájsť *modus vivendi* spolužitia.

Minimum takéhoto programu by som nazval tolerantná nezhoda. Optimum: priateľské susedstvo. Aby som však dokázal byť tolerantný ku kultúrnej inakosti, mal by som zrejme najprv vedieť, aká je tá moja kultúra a potom čosi aj o tých ostatných.

Vedomé kultúrne a civilizačné zakotvenie je predpokladom úcty k sebe. Úcta k sebe je predpokladom úcty k iným. Naozaj neverím na akési homo multikulturalis. Verím však súčasne na schopnosť moderného človeka poznávať iné kultúry, nachádzať v nich inšpiráciu a prípadne sa aj rozhodovať pre vlastnú cestu životom pod inou než „rodnou“ kultúrnou a civilizačnou hrudou. Byť napríklad slovenským budhistom je možné a dokonca takých aj poznám. Byť zo všetkého trošku je nemožné.

Multiiinštrumentalista je človek, ktorý dokáže hrať rovnako bravúrne na mnoho rozmanitých hudobných nástrojov. Multikulturalista, ako sa mi zdá, je človek, ktorému sa podarilo spoznať mnoho kultúr a pochopiť chuť a vôňu odlišností. Takýto človek vie, že neexistujú lepšie a horšie, iba rôzne kultúry. Aby však tento triviálny fakt dokázal zvnútorniť a spraví si z neho navigáciu pre cestu životom, jeho duša musí byť monokultúrna. Duša je totiž aj výtvor kultúry a k jednému telu patrí iba jedna.

Stabilné globálne teritórium predpokladá nadkritické množstvo kultúrnych jednotlivcov. Nepredpokladám, že sa čohosi podobného dožijem.

Fedor

júl 2005

Tridsiaty šiesty list. Podľa Eugena je najvyšší čas začať diskutovať o globalizácii zmysluplne; predkladá koncept dialógu, ktorý sa líši od Fedorovho, a bod po bode vysvetľuje, prečo.

Fedor,

na úvod tohto listu Ti posielam „gnozeologickú elégiu“, ktorej som dal lakonicko–onomatopoický názov „WOW!“ Wow! ako citoslovce údivu, úžasu, prekvapenia, obdivu, či mierneho zdesenia, citoslovce, ktoré sa celé desaťročia objavovalo v bublinách nad hlavami postavičiek z komiksov. V tejto básničke s istou dávkou irónie zaujímam postoj k ľudskej civilizácii, transformujúcej sa podľa algoritmov globalizácie.

WOW!

(Úsporná správa o krátkom pohostinskom vystúpení súboru Homo sapiens sapiens na planéte Zem)

166_

Napísané 23. mája 2001, týždeň po návšteve výstavy Františka Kupku inštalovanej v Eszterházyho paláci, (250 obrazov zo súkromnej zbierky), v Bratislave, 81 dní pred útokom na Twins a Pentagon

Abstract:

Obliekanie Vyzliekanie Preobliekanie Vyzliekanie Obliekanie
 Úkroky Polobraty Predklony Úklony
 Štvorylka prstov na gombíkoch Naspamäť
 I pred zrkadlom

Stroboskopický playback nahých opíc
Čoraz rýchlejší Medzi ochlpenou kožou a skafandrom astronauta
V zátiší Zosúvajúcich sa poschodí
Histórie

Holocén:

Dancing Doles Jokeing Mannequins Amazing Statuettes
Mihotavé etudy lovcov Dočasné
v zámoťkoch skamenelej choreografie
Uprostred zvrásnených pohorí textilu Prevrstvených
Nad mystériom ohanbia
(Stud)
Neznámy votrelec V lone nevinnosti
Zrodený zo svetla Na hmatkavom úsvite Rozumu
Krajčírska panna v objatí samoľúbeho anjela
Na hojdačke ozveny Počúva
Ťukot kostných ihiel o nefritový náprstok

_167

Golden Age:

Preobliekanie V nehlučnom mlyne ročných období
V čoraz udychčanejších jednoaktovkách civilizácie
Už aj bohovia sa musia zaodieť
(V šatniach) (V prestávkach medzi dejstvami) Mrzutí
V zástupe Zdráhavo cúvajú
Do náručia Archeológie

TheoLegology

Noví bohovia Jednoliati Pod pulzujúcou maskou
Láskaví i hromovládni Všadeprítomní i nahluchlí
Ukrytí V húštinách písma Bezmocní
V naježenej osuhli
vykolíkovanej transcendencie

V trnístom hniezde srdca
(Och, The Name of God The Merciful)
Odovdanosť (Viera?) Múr rozpakov na konci slepej uličky
Na trampolíne rozumu
(Pochodom vchod) (Poklusom vklus)
(Namieste) (Čelom vzad) (Etseiman)

Impromptu in Green:

Organický happening buniek V zelených púzdrach fotosyntézy
Ukolísaná zbesilosť metamorfóz
Príroda spätujúca po špičkách Do zákulisia
Počká Kým neutíchnu potlesk Nespadne opona
Neodíde aj posledný divák A bez hercov Trpezlivo
Spolu s upratovačkami Neobnoví poriadok
Die Endlösung
Dočasné sólo pre (prerušovanú) zelenú čiaru

168_

StupidityBoom:

Na trhu márnosti
(Hysterické karnevaly) Prevleky (Zlovestné maškarády)
Skrývajú Jednotky Na povel Zoradených Srdc
Cynický valčík Nad chrbtami kuričov
zhrbených v podpalubí
Smiech zbrojnošov Opäť zdrhnú včas (ako vždy)
z (ne)Potopiteľných lodí S vytasenými mečmi
Na šijacom stroji Aby speňažili
(vý)Smiech Nastrihaný do digitálnych očistcov
Ako prísada Oslabujúca OdOlnOsť prOti OhlupOvaniu
Presne podľa povelov režiséra
veselej agónie Big Brother Tentokrát
v kostýme pajáca Pod maskou klauna Vymýšľa
pasce zlovestnej veselosti V rytme

syntetického smiechu (Z playbacku)
Chytá sa za brucho
(HaHaHa)

ProGnosis:

Never Ending Story
Prrrrríbehy čiernej a bielej Tiene architektúry
Čnejúce do tretej dimenzie Ako dočasné náhrobky
Zmätok vyľudnených miest
Negatívy civilizácie Alegorické vozy
na otáčajúcich sa križovatkách
Cirkulars and Rectilinears Utečenci z tajných archívov
Slnko S premenlivou Zlostnou tvárou Takmer výhražné
(Koleso karmy v mäkkých zuboch ohňa)
Ostanú iba kosti Uprostred rozsypaných odevov
A figuríny Ktoré nebude mať kto
Preoblieť

_169

ColorSlide:

(Biela medzi počiatkom a koncom) (Čierna pred počiatkom
a za koncom)
Krajiny (Vyplienené) Čiary Plochy Priestor
Osteoporóza prosperity Šedý zákal v prižmúrenom oku (Ilúzie)
Prechádzka bielej (Posledná) Tesne pod obalom
V sterilnom archíve (ešte nahej) budúcnosti (Panicky ustupujúcej)
Pred náporom čoraz infantilnejších
Klugscheiserov

RedSpot:

(Boh v montérkach) Medzi robotníkmi V súkolí ozubenej techniky
Optimizmus Červený Na špičke rozoklaného jazyka Mozole
na svedomí

Dejiny Zviazané v husej koži Spasiteľa s vygumovanou pamäťou
Ateisti so zbožne prevrátenými očami V starinárstvach
Plných suvenírov rozsypanej budúcnosti Prevtelení
Vychutnávajúci svoje viny
I svoje rozhrešenia Recyklujúci ideály na toaletný papier
S prstom na spúšti Na honosných posedoch
Uprostred vyľudnených revírov
Pokánia

PornoGraffiti:

Bussines Virtuálny kankán (Na parenisku klonovaných ideálov)
Digitálna dôvera (Obetí) V pavučine poludníkov a rovnobežiek
Svetielkujúce ohanbie (Kapitálu) Pred rozpínajúcim sa hľadiskom
Okvetia mäsitých priepastí Rozkvitajúce (Piče)
znalecky prežívajúce nahorklú žuvačku peňazí
(Labia major) (Labia minor)
(Clitoris)
Blikajúci ako maják policajného auta Totálny striptíz
Na dražbe prenosných vnútorností
Vo vyprázdnenom bunkri Na samom dne
Hlbokého mieru
BOOM!

CyberKlip:

Prométeus
Horiaci v stroji času
Na štartovnej čiare prítomnosti
S kompasom Ale pripútaný k titanovým blokom
Pravda uväznená v tanci (Giolette) Na kľúčik
Opatrená čiarovým kódom Očíslovaná
Rozpačitá V rojnici čoraz necudnejších figurín
Návraty (Lineárne i kľukaté) Výpady po vertikále

Okrúhla pahreba Marsu Terč (The Eye) Jednookej budúcnosti
Boh Ochabnutý vo svojej skrýši Zmätený
Nad mlynčekom vlastných
pochybnosti
(AJVAJ!)

VirtualZoom:

A opäť preobliekanie (Obliekanie Vyzliekanie) V guľatej cele
virtuálnej (ne)istoty
Aziati v Mori dažďov Pygmeji na póloch Eskimáci v džungli
Jednonohí slepci na Evereste
Matriošky Cválajúce na penisoch cínových vojačikov
Mŕtvoly zostupujúce z hôr Migranti v pojazdných plynových
komorách
Súciť dotlievajúci na obrazovkách Solidarita v depozitoch múzei
Proroci medzi voskovými figurínami
Internet v hlavnom štábe
analfabetov
Rambo Ako privesok pre šťastie
Darwinovo zapečatené zúfalstvo Vo fľaši Na pokrčenej hladine
oceánov
Vítazný pokrik kreacionistov Na burzách V lone štadiónov
Za laserovými barikádami V národných parkoch
(Slobody?)
AU!

_171

Decrescendo:

Study: for Tale of Pistils and Stamens
Nervózna lokalizácia motívov Zvíjajúcich sa v podvedomí
Newton Unesený pohľadom Na cúvajúci vodopád
Na smrť Zredukovanú do digitálneho artefaktu
pojazdnej strelnice Nehanebne obnaženú

V krehkom súkostí elegantného vzorca všetkého
Za horizontom udalostí V čiernej diere
WOOM!

Catharsis:

Obliekanie Vyzliekanie Preobliekanie Vyzliekanie Obliekanie
Umelé kože Potetované neoprény Priezračné skafandre
Plesň bojových farieb na tvárach rukojemníkov
Dotlievajúce katedrály Blahosklonný štebot vertikál
na rumovisku (Viery)
Fialová madonna Poľujúca na lietajúce taniere
Križ Uvoľnená svorka plochého vesmíru Bumerang v červej diere
V tuneli do iného kozmu (Kde tmu nazývajú svetlom)
Úskočnosť panspermií (Vo vákuu)
Drnčiace struny v chladnúcom hrnci V útlej maternici multiverza
Kde opäť Váhavo
Dozrieva Boh Plný obáv
Tuší Že tentokrát ho perfídni anjeli
Páriaci sa s potomkami Adama a Evy
Spod dohola obrátého Pooblamovaného stromu poznania
Vyženú do Afganistanu (Alebo do Iraku)
Spolu so Satanom Nahých Neozbrojených
Aby si vylosovali pohlavie A na rozvalinách raja
V pote tváre dorábali Chlieb svoj každodenný
Scelili dobro so zlom
A zaľudnili svet Vylepšeným prototypom
druhu
Homo sapiens sapiens sapiens...
Až na veky vekov
AMEN

WOW!

Na dvere klope nová
reality show!

Ale teraz už celkom vecne, prozaicky:

Globalizácia je reálny proces, ktorý má pozitívne i negatívne dôsledky. Globalizácia je zároveň módnym zaklínadlom propagandy. Neoliberalnej, ľavicovej i občianskej.

Zmysluplné je hľadať odpoveď na tieto otázky: 1) Komu slúžia pozitívne dopady globalizácie? 2) Koho poškodzujú tie negatívne dopady? (Nie je počet tých, koho poškodzujú, rádovo vyšší ako tých, komu prospievajú?) 3) Možno tých, čo upozorňujú na negatívne dopady globalizácie, označiť za antiglobalistov? 4) Možno negatívne dopady globalizácie považovať za dočasné? 5) Akými reálnymi prostriedkami, politickými, ekonomickými, možno zastaviť jej negatívne dôsledky, napríklad zlovestné roztváranie sa nožníc, miznutie strednej triedy, bujnenie plutokracie, oslabovanie legitímnych prostriedkov občianskej sebaobrany? 6) Prejavuje sa globalizácia v tejto forme iba dočasne, alebo je to jej imanentná vlastnosť/funkcia...? Takto by som základné tézy dialógu okolo globalizácie sformuloval ja...

Ty, báfuška, si dialóg na túto tému zahájil podaním/servom, ktorý je z iného kurtu. Presnejšie, ani nie z kurtu, ale z areálu, kde proti tebe nestojí reálny partner, ale iba stena, ktorá mechanicky vracia tvoje vydarené i slabšie údery. Napriek tomu sa dialóg pokúsím viesť kritickými postrehmi na toto podanie. Diskutovať možno už o základných pojmoch, z ktorých väčšina sa už ujala.

Napríklad **globálna dedina**: podľa Teba je to metafora, ktorá výstižne vyjadruje aktuálny stav i trendy globalizujúceho sa sveta. Podľa mňa je táto metafora zavádzajúca, hoci výraz **dedina** použil autor tejto metafory s najlepším úmyslom. V čom vidím problém:

obyvatelia hocijakej dediny, či už na Slovensku, alebo v Anglicku či v Keni, sa navzájom dobre poznajú. Vedia o sebe všetko, alebo skoro všetko. Problémy riešia rovno medzi sebou, prostredníctvom nimi volenej samosprávy, kam volia (aj v podmienkach „zakariovskej“ demokracie) zväčša ľudí, ktorým dôverujú. Iba vo výnimočných prípadoch (sporoch, plánoch rozvoja...) postupujú agendu vyšším inštitúciám. Tak funguje normálna dedina.

V takzvanej globálnej dedine o sebe ani zďaleka všetko nevieme. (Navyše: to, čo o sebe vieme, je do značnej miery ovplyvnené stereotypmi, predsudkami, a inými, ideologicky prikrasanými zjednodušeniami reality.) Príčiny: nemáme dost spoľahlivých, objektívnych informácií o virtuálnej vrstve ekonomiky, ktoré by boli určené pre každodennosť; tieto informácie nevieme vyhodnotiť (drvivá väčšina z nás nemá na to kvalifikáciu); ak ich aj vieme vyhodnotiť a zistíme, že isté procesy nás poškodzujú, nedokážeme ich zmeniť, lebo sami sme bezmocní, nevieme, kde sa môžeme sťažovať, ohradiť, atakďalej...; napokon, niet sa ani na koho obrátiť, lebo globálne uši sú voči lokálnym, regionálnym i národným sťažnostiam väčšinou hluché. Takže sa pýtam: „**O akej globálnej dedine hovoríme?**“

Tvoje delenie sveta, ktorým prerastajú procesy globalizácie, napriek zjednodušeniu akceptujem. Tá najvplyvnejšia časť sveta, **centrum**, ktoré je generátorom globalizácie, **však nechce o periférii a marginálnych oblastiach veľa vedieť**. Potrebuje a využíva iba tie informácie, ktoré slúžia jeho bezprostredným (politickým a ekonomickým) záujmom.

Príklad Afrika: svetové médiá, agentúry, periodiká, televízie, rádiá, majú dnes na africkom kontinente desaťkrát menej stálych korešpondentov ako pred dvadsiatimi rokmi (Zdroj: Kapuściński). Dôvod: po zániku rozdeleného sveta Afrika a jej problémy nikoho nezaujímajú, hoci kontinent je oveľa nestabilnejší (konflikty, vojny, genocídy, šírenie chorôb, hladu, úpadok vzdelania, atakďa-

lej...). Paradoxný stav, ak uvážime, že negatívne spravodajstvo má v dnešných médiách prioritu (pozri učebnice žurnalistiky).

Aké sú dôvody tejto globálnej ľahostajnosti? Neokolonializmus je tým efektívnejší, čím je diskretnější. Nemá záujem zviditeľňovať úskoky základnej stratégie: korumpovanie domorodých elít, nespravodlivé, pretože nerovnoprávne podmienky vzájomného obchodu: colné bariéry proti africkým exportérom, subvencovanie vlastných exportérov zo štátnych peňazí. Starostlivo uchovávané inkognito „súkromných žoldnierskych armád“, vydržiavaných korporáciami, ktoré sú nielen mocenským nástrojom (možno u nich objednať aj prevrat), ale aj čoraz vplyvnejším ekonomickým hráčom na africkej šachovnici. Bez veliteľov týchto armád sa v niektorých oblastiach (ak sa nestanú partnermi, alebo si ozbrojený lobbying nedajú zaplatiť) nedá ani podnikáť, ani investovať.

Čo počas uplynulého roka naznačilo obrat k lepšiemu.

1) Napríklad Geldoffov koncert v prospech rozvojových krajín. (Celkom sympatický prejav solidarity v hedonistickej spoločnosti, ktorá je schopná drobných obetí za protislužbu, účasť na koncerte.) Proč ne, keďž jinak nedáte?

2) Iniciatíva britského premiéra Blaira v G8, ktorá vyústila do odpustenia dlhov (už viacnásobne splatených) necelej dvadsiatky rozvojových krajín. Trochu pokrytecká veľkodušnosť, ale pán boh zaplať!

3) Precitnutie aspoň časti pravicových meinungsmacherov, ktorí dnes sami hlásajú (predtým o tom nevedeli?), že „nie je možné podporou vlastných roľníkov rozvracať ekonomickú bázu miliardy roľníkov Tretieho sveta, ktorí o subvencii môžu iba snívať“, a ktorí si uvedomili aj to, že „kecať o slobodnom obchode a pritom vyrubovať clá proti schopným konkurentom je pokrytecké“.

4) Názznaky racionálnej sebaobrany voči nástrojom pokryteckej globalizácie. Štáty Latinskej Ameriky sú ochotné stať sa členmi „zóny voľného obchodu“ iba vtedy, keď Američania nebudú svojich vývozcov podporovať a kým neodstránia ochranné bariéry ciel.

5) Postupné odstraňovanie informačného imperializmu... Napríklad vytvorenie latinskoamerickej kontinentálnej televízie TELESUR.

6) Atakďalej... O náznakoch zmeny k lepšiemu i o možnostiach ďalších krokov smerom k vyváženejšej globalizácii by sa dala napísať celá kniha.

Antiglobalizmus: celkom správne tvrdíš, že ho vyvolala globalizácia. Čo však má znamenať nálepka: „...*Antiglobalizmus, prejavujúci sa agresívnym šírením nového nacionalizmu (hic!) či izolacionizmu.*“ Nehnevaj sa, toto je absolútny nezmysel. Ľudia, ktorých režiséri distribúcie informácií a ich médiá hodili do jedného vreca s etiketou „antiglobalisti“, unisono i každý osve, pri každej príležitosti zdôrazňujú: „**Nie sme antiglobalisti...! Iba sa pokúšame odhaliť, popísať negatívne dôsledky globalizácie a zároveň sa pokúšame hľadať možnosti ich postupnej eliminácie.**“ To hovorí Lorry Wallachová, kedysi právnička a ekonómka v službách MMF či Svetovej banky, teraz jedna z vodcov „antiglobalistov“....

176_

Báfuška! Protirečíš si... Na jednej strane pripisuješ „antiglobalizmom“ izolacionizmus, na druhej strane konštatuješ, že sa organizujú do nadnárodných sietí, ergo – „sami sa globalizujú“. Upieraš vari občanom globalizujúceho sa sveta právo využívať legitímne prostriedky občianskej sebaobrany? Upieraš im právo zhromažďovať sa, šíriť vlastné názory, zverejňovať svojvoľne utajované informácie „diskutovať o týchto problémoch s verejnosťou a pred očami verejnosti s partokraciou sveta a predstaviteľmi nadnárodných korporácií a organizácií na úrovni doby?“

Chceš vari aj Ty hodiť všetkých do jedného vreca a označiť aj diskutérov (95 % antiglobalistov) za radikálov, provokatérov a živly? Spomeň si, báfuška, na Prahu počas zasadania Medzinárodného menového fondu. Nebol to istý Fedor Gál, ktorý sa verejne opýtal, kto bol ten muž, ktorý prešiel zomknutými radmi ozbrojených policajtov a hodil na pražský McDonald Molotovov koktail a potom

nerušene policajtským koridorom odkráčal? Za toto verejné vystúpenie si Ťa veľmi vážim. Vtedy si aj Ty vycítil, že išlo o provokáciu. Spontánnu, alebo organizovanú? Dodnes sme sa odpoveď nedozvedeli, hoci talianski aktivisti dokázali o rok neskoršie Berlusconiho usvedčiť, že provokácie voči antiglobalistom v Janove boli organizované špeciálnym oddelením polície.

Treba si konečne uvedomiť pozadie dezinformačnej kampane proti takzvaným antiglobalistom. Hrátke radikálov, medzi ktorými sú i nasadení provokatéri, je venovaná väčšia časť spravodajstva. Obsahu početných panelových diskusií, kolokvií či konferencií, ktoré sú hlavným fórom „antiglobalistov“, sa novinári nevenujú. Ani vtedy nie (opýtaj sa Zamkovského), keď boli na to mesiace dopredu upozornení.

Všetci vieme, čo je hlavná agenda antiglobalistov. Ty ju opisuješ trochu čudne, sľaby prívrženec opačného tábora: „...Kritizujú **(oni)** predovšetkým masovú kultúru, konzum, devastáciu prírody a rast nerovnosti. **(Ty nie?)** „Podľa ich názoru nadnárodné korporácie a inštitúcie nepodliehajú demokratickej kontrole.“ **(A vari podliehajú?)** „...Tvrdia, že moc, predovšetkým ekonomická, pulzuje v globálnej dedine spôsobom, ktorý prestáva byť transparentný a kontrolovateľný.“ **(Pulzovala niekedy netransparentnejšie?)** Myslím si, že s týmito názormi antiglobalistov by sa mohol stotožniť aj Fedor Gál. Alebo nie...?

Problém legitimacy. Tučnými písmenami si zvýraznil vetu, v ktorej tvrdíš, že **centrálным problémom dneška** sa stáva mechanizmus nominácie a demokratickej kontroly kľúčových aktérov na ihrisku globalizácie. **Svätá pravda: presne toto požadujú aj „antiglobalisti“.** Štáty a ich inštitúcie slabnú, bez ohľadu na ich, z volieb zrodenu legitimitu. Čoraz neefektívnejšia je preto aj ich schopnosť demokraticky kontrolovať procesy vo virtuálnej sfére nadnárodných korporácií (táto nemohúcnosť je neraz dobre zaplatená.) Napriek tomu niektorí predstavitelia týchto štátov (napríklad Václav

Klaus) horekujú, že organizovaní občania zemegule (mimovládne organizácie) neoprávnene vstupujú do globálnej arény, neoprávnene preto, lebo „v zmysle demokratickej nominácie“ nemajú legitimitu vyplývajúcu z volieb. (Mám tomu rozumieť tak, že aktívni občania, ktorí kvalifikovane prezentujú nesúhlas s politikou elity a ponúkajú alternatívne riešenia, sú samozvancami?) Ba upiera im aj právo protestovať, polemizovať, generovať alternatívy. Čo je už toto? Hlúposť, farizejstvo, boľševizmus v najnovšom kabáte? Kto nám dal právo pred rokmi napísať a vytlačiť Bratislavu/nahlas tak, ako sme ju napísali? My sami sme si toto právo udelili, lebo sme mali v rukách fakty a argumenty, ktoré vo verejnej diskusii s komunistami nemohli zaznieť a mali sme aj trochu odvahy postaviť sa za ne, hoci boli publikované v pololegálnej brožúre...

Polarizácia ľudských postojov, prejavujúca sa okrem iného aj postojom k vlastnému životu a smrti. V rámci témy, o ktorej diskutujeme, je táto téza čalamádou, ktorá s k hlavnému chodu nehodí. Absolútne nerozumiem, akej to „dvojakéj konfrontácii“ má byť euroatlantická kultúrna tradícia vystavená. Pozor, toto je čosi ako Tvoja prognóza: „...konfrontácii medzi hmotnou/konzumnou a duchovnou dimenziou kvality života“ a konfrontácii medzi kultom života a kultom smrti, ktorý najdramatickejšie reprezentuje politický islamský radikalizmus.“ Bože: táto veta je naozaj akoby vytraseaná (nie z prvej ruky, ale z prvého rukáva).

Čoho reprezentantom je euroatlantická kultúrna tradícia? Konzumu, alebo duchovna? Momentálne v globálnom meradle tá „naša kultúra“ očividne stelesňuje (**aj**) brutálny a iracionálny konzum, ktorého generátorom sa popri osvedčených metódach (nanucovanie nových potrieb, nových túžob reklamou) stáva najmä v USA, v rozpore s jedným zo základných posolstiev kresťanstva, aj mnohohlavý organizmus evanjelických cirkví, zosobnených etablovanými (na všetkých úrovniach), mediálnymi i potulnými, púťovými kazateľmi. Pritom duchovno, to skutočné, nesfetišizo-

vané, transcendentálne, ktoré sprevádzalo, formovalo, korigovalo a reprezentovalo našu civilizáciu, nemilobohu vyprcháva (najviditeľnejšie príznaky: klesajúca návštevnosť kostolov, neochota platiť cirkevné dane), ba zneužívajú ho na vystuženie vyslovene militantnej rétoriky.

Dobre: ak je naša civilizácia naozaj konfrontovaná, tak v tomto prípade sú to predovšetkým naše vnútorné protirečenia. Mali by sme sa asi zamyslieť nad tým, prečo to „naše duchovno“ (na rozdiel od budhistického, hinduistického, moslimského...) degeneruje, prečo sa kostoly vyprázdňujú, prečo počet cirkevníkov klesá, prečo sa, tak ako v stredoveku, opäť stáva militantným, expanzívnym, prečo, namiesto dialógu s inými formami duchovna, chce sa stať globálnym, prečo (česť výnimkám: oslobodená cirkev v Latinskej Amerike, niektoré encykliky pápežov - Ján XXIII, Ján Pavol II - a medializovaným stanoviskám biskupov v niektorých krajinách a tisíckam prostých duchovných) namiesto jasného postoja v dialógu o spravodlivejšom spravovaní sveta spoluvytvára obraz nepriateľov? (Zabíte Chaveza, odznelo v USA z úst duchovného.) A pokiaľ ide o konzum: prečo na orgie konzumu zneužíva už aj kresťanské sviatky? Konfrontácia medzi konzumom a duchovnom už dávnejšie bola založená ad acta. Najmä v kolískach euroatlantickej kultúrnej tradície. To po prvé...

Po druhé: Naozaj je euroatlantická kultúrna tradícia (zosobnenie lásky k životu?) **vystavená konfrontácii s civilizáciou vyznávajúcou kult smrťi?** Nehnevaj sa, takto postavená konfrontácia je prinajlepšom zavádzajúca. Je to propagandistické zjednodušenie. Ak vychádzame z bežne šíreného výkladu týchto účelových, frazeologických zrastov, potom sa automaticky vynorí otázka: „Kto a v mene čoho rozpútal najväčšie vojny v minulom storočí, kto poslal na istú smrť milióny ľudí? Kto vytvoril koncentračné tábory, v ktorých sa vyhladzovali ideologicky či rasovo nevhodní ľudia? Kto podnecoval aj v období medzi svetovými vojnami konfron-

tácie v mene svojich (euroatlantických?) záujmov, ktoré neraz kulminovali v živelných genocídach, organizovaných čistkách či bohapustom zabíjaní „nepriateľov“, neraz pod heslom „Za Boha, za národ!“ Boli to zväčša reprezentanti euroatlantickej kultúrnej tradície. Namietas, že medzi hlavných realizátorov zabíjania patrili aj zločinné zoskupenia národov, ktoré sa vzdali týchto hodnôt (aj Boha) návratom k neopohanstvu (Nemci), či k ateizmu (byzantínsky ustrnulí Sovieti)? V poriadku: lenže to, čo ich spája s otrokármi (50 miliónov zavraždených) a kynožiteľmi celých etníc (americkí Indiáni, austrálski a tasmánski aborigináli) i miliónov, ktorí zahynuli pod koloniálnym terorom, je pohrdanie ľudskou dôstojnosťou, ľudským životom. Bolo to a je permanentné pestovanie kultu smrti, ktorému však (zväčša) nositelia tejto kultúry (ani tí, čo okázalo nosili smrtku na brigádírkach) nevystavili seba, ale svojich politických a ideologických protivníkov či podrobené národy. Takúto **tradíciu** staviaš na piedestál? Aj voči fundamentalistickému, militantnému islamu, ktorý vyznáva a deformuje iba niekoľko percent z miliardy moslimov, ide o neslýchané prekrútenie skutočnosti.

To je však iba jeden z aspektov pestovania kultu smrti dedičmi tradícií euroatlantickej kultúry. Či kresťanské štáty neposielať do boja za svoje záujmy ľudí s ubezpečením, že ak v tomto boji padnú, dostanú sa do raja (v stredoveku), že sa im a ich potomkom dostane najvyšších počt, ak prežijú, či prinajhoršom in memoriam (v novoveku)?

A napokon: nebojovali dedičia tradícií euroatlantickej kultúry s nasadením vlastného života (nedobrovoľne i dobrovoľne), aby porazili protivníka, v mene hodnôt svojej civilizácie (pravá viera/zlato; sloboda a demokracia/nafta; porážka fašizmu/zvýšenie geopolitického rejtngu; porážka komunizmu/návrat k brutálnemu kapitalizmu) aj na tom najmenšom bojisku? Mnohým z nich sme postavili pomníky, často zosobňujúce „neznámeho vojaka“. Trúfol

by si si označil ich za fanatikov vyznávajúcich kult smrti? Boli to často ľudia, ktorí umierali v presvedčení, že bojujú za spravodlivú vec, aj keď tá „spravodlivosť“ bola neraz iba spravodlivosťou mocných, čo tú vojnu rozpúťali.

Dobre... Možno namietneš, že v prípade moslimov je to iné. „Veď oni dobrovoľne idú na istú smrť, pričom nehynú iba ich uniformovaní protivníci, ale aj spústa nevinných ľudí.“ **Máš pravdu: aj ja som proti akémukoľvek teroru, ktorý je namierený proti nevinným civilom!!!!!!** Aký je však rozdiel medzi tým, keď jedinou bombou zbúraš pol mesta a zabiješ stovky ľudí (kolaterálne škody) s ospravedlnením, že si chcel zničiť iba hlavný štáb protivníka a akciou, ktorej cieľom je zničiť hliadku cudzích vojakov, počas ktorej zahynie okrem vojenskej hliadky a atentátnika aj spústa civilov? Teroristi, mudžahedíni a partizáni nepoužívajú v takomto prípade zavádzajúci, farizejský termín kolaterálne straty, ale hovoria: „Počas vojen vždy umierali, umierajú a budú umierať aj civil.“ Napokon? Štatistika vojny v Iraku je jasná. Počas bojových akcií zahynulo 100 000 civilistov (podľa amerických komisií); po ukončení vojny 30 000. V oboch prípadoch išlo o nevinné obete. V prvom prípade o obete intervenčnej armády, v druhom teroristov/ozbrojencov/militantov. Aký je v tom rozdiel?

Tvoje úvahy ku globalizácii boli iba rámcom k prognóze Slovenska v globalizujúcom sa svete. Preto sa k Slovensku v tejto kapitole vyjadriť iba okrajovo.

Slovensko si zaradil na perifériu svetového globálneho systému, Afrika by najlepšie zapadla do kolónky marginálna oblasť. Ak k Afrike priradíme ostatné, na pozitívach globalizácie neparticipujúce krajiny Ázie a Latinskej Ameriky, potom Ty, Fedor Gál, marginalizuješ (v tomto si objektívny) viac ako tretinu zeme, tretinu obyvateľov planéty, ktorí sú de facto obeťami globalizácie.

Z tohto pohľadu je otázne, či a ako periférie a marginálne oblasti podnety centra „**prijímajú**“ (prijímať možno s nadšením, dobro-

voľne, zdráhavo i pod nátlakom), pričom zdráhanie sa „prijímať“ ani zďaleka nemožno vysvetliť iba snahou „o zachovanie vlastnej identity“ a všetkého, čo z toho vyplýva.

Globalizácia je reálny, živelný, zdanlivo neregulovaný proces, ktorý sa prejavuje na sto spôsobov. Ako všetko v tomto svete aj ona má svojich hýbateľov. Sú nimi záujmy najmocnejších hýbateľov, či už ide o nadnárodné korporácie, alebo štáty. Tieto mocenské zoskupenia globalizáciu regulujú v súlade s vlastnými záujmami. Globálne inštitúcie, Medzinárodný menový fond, Svetová banka, WTO sú síce významnými hráčmi, ale vo väčšine prípadov, či už vinou dohodnutých pravidiel hry (kto ich ustanovil?), či v dôsledku nekompetencie tykadiel vysunutých do jednotlivých oblastí, spôsobili slabším hráčom viac škody ako osohu. (Príklady už nebudem uvádzať. Sachs, Stiglitz, Beck, Chomsky a ďalší ich vo svojich knihách a článkoch uvádzajú dosť. Vďaka im za to, lebo bežne dostupné médiá na Slovensku o týchto veciach neinformujú.)

Globalizácia nie je (zatiaľ) ani vyvážená, ani spravodlivá, pretože sa skladá z množstva jednostranne výhodných a preto nepartnerských vzťahov.

Môžeš namietnuť, že každá dohoda má najmenej dvoch partnerov. Sú to však rovnocenní partneri? Vo väčšine prípadov dohôd medzi centrom a perifériou či marginálnymi oblasťami o rovnocennosti nemožno hovoriť. Dôvody: prístup k informáciám (komparatívne výhody najmocnejších, ktorí informácie nielen vytvárajú, ale aj manipulujú); súčasná politika investícií a pravidiel poskytovania úverov; a v neposlednom rade aj cieľavedomé, rafinované, na vedeckom základe organizované korumpovanie elit slabších partnerov konštruovanej dohody. A to všetko s čoraz arogantnejším zdôrazňovaním vedúcej, spasiteľskej úlohy bielej judeo-kresťanskej civilizácie, „nositeľky pokroku, demokracie, slobody atakďalej...“, pre všetkých, ktorí sa poslušne prispôbia a podriadia.

„Snažíme sa, ako Slovensko, integrovať do centra. Túžime sa podieľať na modernizácii, lebo väčšinou považujeme jej dary (aj tie danajské!) za príjemné.“ To sú, s výnimkou vsuvky v zátvorke, tvoje vety, konštatovania. *„Platíme za to stresom a frustráciou z pomalého rastu, lebo... Na druhej strane si čoraz viac začíname uvedomovať, že narastajúce ukazovatele modernizácie ešte automaticky neprinášajú pocit kvality života.“* Aj to je skrátene citát Tvojho hodnotenia.

Nuž: podľa mňa pocit nie najlepšej kvality života má aj oveľa prozaickejšie korene. Dvaja z piatich/jeden z troch? Slovákov majú pocit, že žijú „z ruky do úst“, zo dňa na deň, so všetkým, čo s tým súvisí. Napriek tomu: čo sa týka Slovenska, bol som, som, aj budem optimista. Tento narýchlo vykvasený národ, aj jeho elity, vyvrátili v priebehu poslednej dekády väčšinu pochmúrnych, ba až katastrofických prognóz, ktoré sa objavili pred rozpadom Československa i v prvých rokoch po ňom. Je to už, aspoň navonok, moderný národ. Konzervatívne atavizmy (táto do génov zabudovaná opatrnosť, prejavujúca sa istým oportunistom, a čo horšie, aj neschopnosťou formulovať svoje záujmy zdola, organizovať sa a bojovať za ne) sa časom rozplynú. Je len samozrejme, že národ v takomto štádiu vývoja si intuitívne volí takú reprezentáciu, ktorá s týmto stavom vedomia rezonuje. Ktorá sa intuitívne i cieľavedome prejavuje v kontexte takej politickej kultúry, akú momentálne uplatňujú politické elity (česť výnimkám, spočítali by sme ich na prstoch dvoch rúk) u susedov v strednej Európe, na kontinente i najväčší hráči na svetovej šachovnici. Relativizovať tieto úspechy môžu iba politickí kuvici, ktorí porovnávajú stav Slovenska s „ideálnym etalónom“, ktorý existuje iba v ich predstavách. V susedných krajinách zápasia s podobnými problémami a v nejednom prípade ich riešia neúčinnéjšie ako my. A napokon: klasická dedičia tradície euroatlantickej kultúry sa momentálnou kultúrou politiky od nás nevzďaľujú. Práve naopak: ich politická kultúra z roka na rok degeneruje, nech by sme už jej kvalitu hodnotili podľa akýchkoľvek kritérií. Počúvam,

ako našich kувikov irituje každé hodnotenie, ktoré oceňuje celkom jednoznačné zmeny na Slovensku k lepšiemu. Či už ide o vyjadrenia renomovaných médií, najnovšieho amerického veľvyslanca, posledného šéfmánažéra košických US Steel, predstaviteľov Európskej únie, nadnárodných inštitúcií či predstaviteľov západných štátov EÚ, susedných či vzdialenejších, oveľa neúspešnejších krajín, ale aj obyčajných turistov, návštevníkov. (Dokonca aj ukazovateľ, hodnotiaci slobodu médií, nás zaradil do prvej desiatky sveta, tridsať miest pred Spojené štáty!)

Hovoríš, že o tom si myslíš svoje? Aj ja si o tom myslím svoje. Zdá sa, že aj zhoršujúca sa politická kultúra je jedným z neželaných plodov globalizácie.

Aj Ty sa nazdávaš, že Dzurindova vláda bola schopná tak razantne presadiť dôležité reformy iba preto, lebo Slováci si ešte neosvojili legitímne stratégie občianskej sebaobraný? Súhlasím... Ale to je už iná téma. Záverom Ti posielam básničku z cyklu Potulky, ktorá je napísana v rapovom rytme.

184_

Podpolianska duma

(Novembrová RAPrechádzka s Andrejom Sládkovičom)

Pútnik:

Vysoká divá Poľana Stojí ešte? Kto vie?
Hmla po bruchu sa zápačami plazí
Do dolín sa scengotali stáda krotkých oviec
Rosu kol´ salašov vylízali mrazy

Stoj Pútnik sklavený! Darmo šmátraš v tichu
A stupaje V krehkej Reťazíš osuhli
Zrutných skál Opachy Načisto ohluchli
Iba vietor Zľahka V svrčínach si vzdychol
Skaličené V bralciach Utíchlí ozveny

Ha! Kto je ten anjel? Šarvanec bezmenný
Martin smelo krúži V rogale V postroji
Ujúka... Boha ni diabla sa nebojí
(Takých má dnes synov ten ľud špatnokrásny!
Pohaniť ho Abo Osláviť chceš, básnik...?)

Básnik:

Pochyba neľahká: jak Martina haniť?
Robotný šuhajec – a nezamestnaný!
Okolo Poľany žiadnej práce nieto
Príkro mu je Cudzím Zarážať sa svetom

Sociológ:

Zdráhavo sa znáša Pokora aj s pýchou
V tanistre potulných robotníkov Z Očovej a z Detvy
Či pod ňiadrom driečnej Eleny Chodníky čo šliape Európy
Pán Andrej! Ako ju s Martinom opäť dáte dokopy?
Lípy kolo fary zalamujú vetvy
V hrdzavej Mrazom prepálenej zeleni

_185

Básnik:

(káravo)

Hoj Martinko! Chlapče! Akýže to prežial..!
Na Hrochoti V krčme Zasa si dnes prehral
Dvadsať Tridsať litrov Pri falošnom bingu
Koľkokrát si preklial premiera Dzurindu?

Martin:

(mykne plecóm, repuje)

Na tej Detve Andrej Montoval som tanky
Teraz musím Zavše Vylupovať banky
Delako V Bruseli Studňa murovaná

Pri nej stojí moja milá uplakaná
Od večera stojí Až do rána Fiká
Z bronzového Vodu Chlípe čuráčika
Umrieť sa nebojím Kolíska hrob chová
Ale sa mi nechce opäť začať znova
Nemenil by som však ani s Džony Deppom
Živiť sa budem Hoc´ Podpolianskym repom
Velebný pán! Ak mi napíšete texty
Nebudem už bručať v zvolenskom hárešte
Ak sa mi (Bože, daj!) vráti Elenôčka
Budem aj superstár Neveríš? Len dočkaj...!

Básnik:

(záдумčivo; vyčítavo)

Slovač! Moja milá! Krdeľ osamelý
Nestaráš sa veľmi Kto národu velí
Počúvaš ich Hoci Všetci sa ti bridia
Na kríž pozerajú A Krista nevidia

Pútnik:

Vysoká Poľana Stojí ešte? Stojí!
Nad Poľanou Martin V anjelskom postroji
Vznáša sa a hľadá Čo vrčí v oblaku?
Stíhačky amické? Letia do Iraku...

Zakrúžil Martinko nad Poľanou divou
Anjel holohlavý Až mi prišlo clivo
Slzu som vypustil Tam prostred tých skál
Na krásnu hľadiac Na slovenskú diaľ

Zaznamenané koncom novembra 2002 cestou z Poníckej Huty, cez Poľanu na Hrochoť, Očovú do Slatiny a Detvy. Napísané v hrochotskej

krčme, v ubytovni Hrochotský mlyn a v očovskej krčme, oproti autobusovej zastávke. Dokončené 2. februára 2006.

Poznámka: prvá polovica sa recituje normálne, klasicky; druhá sa rytmicky rapuje; tretia podľa okolností, nálady, temperamentu... Sarkasticky, rapsodicky, pateticky, plačливо..., ale predovšetkým: S CITOM.

EG

V Bratislave 8. januára 2006

Tridsiaty siedmy list. Fedor píše naposledy a v zmiernivom tóne; celé doterajšie mailovanie by rád videl nie ako správu o stave sveta, ale skôr ako „správu o stave našich duší“, a pripravuje sa na ťažký údel.

FEDOR GÁL

Ahoj, Eugen,

tento môj, posledný, text už nebude dramaticky polemický. Áno, každý príbeh má veľa interpretácií. Platí to aj o globalizácii. Odvtedy, čo som svoj text napísal, prešlo päť rokov a ja som bol v Indii, na Srí Lanke, v Izraeli. Veľa sa medzičasom zmenilo na mojom vnímaní tzv. multikulturalizmu, role organizácií občianskej spoločnosti, možnosti dialógu, role národných štátov, Európskej únie. Naďalej však verím tomu, že vývoj vo svete má zmysel aj smerovanie a som presvedčený, že hnacím motorom je momentálne práve náš, euroatlantický, civilizačný okruh. Texty, ako je ten Tvoj, alebo ten môj, už naozaj nevnímam ako správy o stave sveta, ale skôr ako správy o stave našich duší. Tu niekde vidím priestor, kde si budem musieť odmakať najviac roboty. Na sebe.

_187

Čau, Fedor

Tridsiaty ôsmy list. Eugen nepovažuje situáciu za zrelú na žartovanie, pretože vývoj smeruje ku globálnej kríze; a okrem toho chce mať (pred)posledné slovo.

Fedor, Fedorko, Báťuška, Bábudží, prosím nežartuj!

Mišo mi postúpil Tvoje záverečné slovo. Maj ho...! Ale až po mojej reakcii. Keď som si Tvoje záverečné slová prečítal, opäť som raz mal dojem, že si text iba preletel a z voleja returnoval.

Zarazila ma hneď prvá veta: „Čo sa dá robiť s tým, že tam, kde ja vidím zmenu, ty vidíš vyprázdňovanie?“

Považujem ju za pozoruhodne *zjednodušenie* toho, čo som na tému kríza verejného v jednom z posledných posolstiev napísal. (Všimni si, ako ostražito volím slová!)

Napísal som: „Podľa Teba sa verejný priestor nezmenšuje, nevyprázdňuje, nechradne. Podľa Teba sa iba mení... V poriadku.“ (Veď vyprázdňovanie je tiež premena.) Teda: akceptujem Tvoj názor, hoci ho vnímam ako zjednodušený.

Napísal som: „Podľa mňa sa mení i vyprázdňuje. Mnohé z týchto transformácií vnímam ako negatívnu dekonštrukciu verejného priestoru.“

Napísal som: „Nuž naozaj... Verejný priestor sa mení. **Je však otázka, či k lepšiemu, alebo k horšiemu?**“

Napísal som toho k tejto téme ešte viac, ale stačí, keď sa zamyslíš aspoň nad týmito tromi výrokmí. Naozaj si myslíš, že si tieto vety **i niekoľko strán nadväznej argumentácie** korektne zredukoval do výroku, ktorým svoj posledný list začínaš? Na argumenty si, ako obyčajne, nereagoval; neprenikli cez Tvoj, pomerne hustý, filter. Tvoj optimizmus (aj v tomto prípade) má v sebe čosi z fatalizmu ideológov, ktorí síce aj po stránickej linke dostávali signály o poruchách systému, ale dokázali ich skoro vždy odfiltrovať. Nereagovali na ne, vytesňovali ich, zľahčovali. Odmietali o nich verejne diskutovať. Prijímali iba také (vynútené, objednané, očakávané)

signály, ktoré ich sebaklam podporovali. Na fakty, zviditeľňované občianskymi kanálmi, reagovali sankciami a represiou. Preto tak skončili.

Ty však, báťuška, nie si ani funkcionár strany, ani ideológ. Si Fedor Gál, slobodný človek, súkromná osoba, preto nechápem, prečo na väčšinu argumentov, podporujúcich moje tézy nereaguješ. **Vyvracaj ich, bagatelizuj, polemizuj s nimi, spochybňuj zdroje, ale nevyhýbaj sa diskusii!!!**

Predpokladom plodného, fair dialógu je umenie počúvať (Platón.) Prečítaj si naše texty a sám posúď, kto komu viac načúval a kto väčšinu argumentov „prepočul“.

Omieľanie téz je depresujúce, netvorivé. Diskutovať znamená vymieňať si názory, zvažovať ich, korigovať, navzájom sa obohacovať, prichádzať spolu na niečo nové, tešiť sa z nového poznania. V Tvojom prípade vonkoncom nechápem, načo potrebuješ takýto názorový bunker. (Vravíš, že aj ja trčím v bunkri? Alebo iba ja?) Pritom svet, ako si bystro postrehol, sa rýchle mení.

A teraz mi dovoľ, aby som Ti pripomenul viac či menej závažný posun problémov, ktorých odlišné vnímanie stálo na začiatku tohto dialógu. Posun, ktorý sa prejavil v priebehu deviatich mesiacov!!!

Rozvinuté a rozvojové krajiny

Predstavitelia rozvinutých krajín pripustili, že Tretí svet sa zo súčasnej situácie nevymaní dovedy, kým budú platiť súčasné, nespravodlivé pravidlá hry (subvencovanie, ochranné clá, úžernícke pôžičky, triky špekulatívneho kapitálu); kým sa nezvýši účinnosť hospodárskej pomoci, viazanej na konkrétne projekty, s kontrolovanou zodpovednosťou... (Geldoffov koncert v predvečer tohto stretnutia iba pripomínam.) Nezaznamenal som tvrdenia, že chudobné štáty si za svoju mizériu môžu sami.

Dôsledky liberálnej ekonomiky

Nožnice sa naďalej roztvárajú všade tam, kde sa liberálna ekonomika presadila. Počet nezamestnaných, počet chudobných

a chudobnejúcich sa zvyšuje. Stredná trieda sa vyparuje. Tým vy-zrievajú podmienky na reparát socializmu. Tento trend, tak ako som predpokladal (pozri texty), sa výrazne prejavuje v Latinskej Amerike: v Bolívii i v Čile zvíťazili ľavicové strany. V tomto roku zvíťazia ľavičiar aj v ďalších štátoch Latinskej Ameriky. Predpokladám, že tieto vlády nebudú (asi) v daných podmienkach úspešné, hoci sa pokúsia riešiť problémy spoločne. Ak zlyhajú, v horizonte niekoľkých rokov ich vystriedajú pravicové diktatúry. (Po demokratických voľbách, po pučoch, po intervenciách zo zahraničia?) Pozoruhodný je aj devastujúci vplyv liberálnej ekonomiky v rozvinutých krajinách. Na Tvoje odporúčanie som si prečítal Darlympla. Je to naozaj pozoruhodná kniha, autor píše o tom, čo dokonale pozná. Súhlasím s ním: naozaj, konfrontovať recyklujúcu sa a narastajúcu spodinu spoločnosti vo vyhasínajúcej pahrebe viery liberálnou multitoleranciou a pseudoetikou, je (aj zo strany intelektuálov) skoro zločin. Ja Ti však položím otázku: „Kto zavinil, že v takom štáte ako Veľká Británia sa objavila taká početná spodina (po Thatcherovej reformách), ako to, že je z roka na rok početnejšia, rabiátnejšia, nezodpovednejšia? Tie liberálne inovácie sú, prepáč za výraz, iba hovienkami na lajne.“

Spoluzodpovednosť

Čoraz nástojčivejšie sa prejavujú hlasy, že ani obyčajný človek sa nemôže zbaviť zodpovednosti v globálnych súvislostiach, pretože v globálnom svete sme povinní byť solidárni so všetkými, ktorí sú na solidaritu odkázaní. Hoci len tým, že problémy vnímame z ich hľadiska, že o nich verejne diskutujeme, bez ohľadu na to, že sa oháňame alibi občasnej selektívnej dobročinnosti v našom najbližšom okolí. Tieto dve podoby solidarity sú nedeliteľné. Opäť sa opakujem, ale v tomto prípade ide o užitočný refrén. (V poslednom čísle Literáriek, ktoré obaja podporujeme, si na túto tému môžeš prečítať zaujímavý článok inšpirovaný Levinasom.)

Európska únia a USA

Európska únia je podľa všetkých ukazovateľov, napriek stagnácii, najväčšou ekonomikou sveta. Z viacerých zdrojov (Svetová banka, Rifkin...) sme sa mohli dočítať, že EÚ dáva na rozvojovú pomoc podstatne viac ako USA. Presnejšie: ľubovoľné dva veľké štáty EÚ v kombinácii s tretím, menším, dávajú na rozvojovú pomoc viac ako USA. Navyše: ak sa do prínosu pomoci premietnu aj platy expertov, potom sú na tom USA ešte horšie. A to napriek tomu, že značnú časť „európskej energie“ stravuje zložitý proces integrácie. Nevie, či **aj** v tomto prípade dôveruješ údajom Svetovej banky. Viem však, že Američana Rifkina, ktorý vníma prítomnosť i budúcnosť Európy inakšie ako Bushovi propagandisti, považuješ za chuja. Up to you! Po slovensky: „Už len ako vy poviete!“

Irak

Ukázalo sa, že intervencia Američanov v Iraku neprinesla do regiónu stabilitu a demokraciu, ale práve naopak, zmobilizovala islamských fundamentalistov. (Aj víťazstvo Hamasu v Palestíne chápem v tomto kontexte.) Posledné voľby v Iraku zviditeľnili pluralitu nedemokratických, etnicky až kmeňovo sa definujúcich politických subjektov. (Udrží sa Irak ako jednotný štát?) Ľudia, nevinní i vinní, umierajú. Svet už nehovorí iba o teroristoch (ktorí majú front, o akom sa im ani nesnívalo), ale aj o militantoch, ozbrojencoch, partizánoch, účastníkoch odporu, čo je výrazný posun akcentov. Politika Bushovho establismentu rozdelila USA (Divided States of America), pričom podpora zo strany americkej verejnosti z roka na rok klesá. Päťhviezdičkový generál Clarke, hlavný koordinátor bezpečnosti USA za Reagana, Busha seniora, Clintona, i v prvých rokoch Busha juniora podal spolu s ďalšími koryfejami demisiu a napísal: „Nijaká vláda v dejinách Ameriky neohrozila bezpečnosť Spojených štátov viac, ako Bush a jeho tím.“ Ani Clarke ťa, báťuška, nepresvedčil, okrem jedinej veci: Dnes

už aj ty pripúšťaš, že nafta aj v tomto prípade bola rozhodujúcim motívom ozbrojenej geopolitiky moci. Napriek tomu: ešte raz zdôrazňujem, že vycúvanie Američanov z rozvráteného Iraku by som považoval za katastrofu s nedeziernymi dôsledkami!!!

Nazdávam sa, že v spomenutých prípadoch moje interpretácie a anticipácie všeobecne dostupných faktov lepšie rezonovali so skutočnosťou, ako Tvoje, razantné, vyhranené postoje. Alebo sa opäť mýlim?

Hlavou som pokrútil nad Tvojou druhou vetou: „Že tam, kde vidíš zánik sociálneho zmiaru, ja vidím trištvrte života, ktorý som strávil v totalitnom marazme komunizmu a až teraz mám pocit, že hľadáme čosi ako podmienky normálnej existencie...!“

Nuž: európsky komunizmus sa pred sedemástimi rokmi rozsypal.

Prečo potom terazší vývoj porovnávaš s komunizmom a nie s našou pôvodnou predstavou o tom, ako by mal vývoj v demokratickom kapitalizme pokračovať????? Vzdali sme sa (*viem, je smiešne používať v tomto prípade plurál, veď ako sme to už my mohli ovplyvniť*) možnosti vytvoriť spravodlivejšiu spoločnosť (na prednostiach demokratického, zhumanizovaného kapitalizmu), ale reštaurujeme v globálnom meradle čosi, čo pripomína kapitalizmus z konca 19. storočia. Diagnózu „**zánik sociálneho zmiaru**“ vyslovil na základe objektívnej analýzy trendov v USA Robert D. Putnam;

o sklamaní z vývoja po roku 1989 v Európe i vo svete, pre ktorý je v podmienkach bezohľadnej konkurencie každého voči každému príznačný „**zánik solidarity ako kľúčovej hodnoty 20. storočia**“, hovorí podchvíľou Ralf Dahrendorf. Ani jeden z nich nemal nikdy s komunizmom nič spoločné, obaja sa tešia renomé objektívnych, liberálnych vedcov. Ďalších renomovaných spomínať nebudem, aby som Ťa nepodráždil. Teda ako? Prečo v podmienkach rozdeľného sveta dokázal kapitalizmus v rozvinutých krajinách vytvoriť a financovať (napriek obrovským výdavkom na zbrojenie) „sociálny zmiar“ a akceptovať solidaritu ako základnú hodnotu, prečo to

v súčasných podmienkach nedokáže, hoci obrat i zisky najväčších hráčov na globálnej šachovnici sa z roka na rok zvyšujú?

Zahvízdať som musel nad treťou vetou: „Tam, kde Ty vidíš oslabovanie štruktúr občianskej sebaobrany, ja vidím ako sa rodia nové a nové...“ Tu sa budem opakovať: reálny vplyv občanov na spravovanie vecí verejných je čoraz slabší. Ak nečítaš iba zdroje, ktoré s tebou rezonujú, potom istotne vieš, že aj v podmienkach západnej demokracie je toto poznanie z roka na rok silnejšie. Prejavuje sa klesajúcou účasťou na voľbách (partokracie, tieto množiny stranícky vylakovaných, volených zástupcov čoraz arogantnejšie a bezstarostnejšie zneužívajú svoje mandáty na presadzovanie svojich a skupinových cieľov) a ďalšími prejavmi občianskej rezignácie a apatie. Prejavuje sa však, chvalabohu, aj aktivizáciou najzrelších občanov. V plnom prúde je diskusia o novelizácii volebných zákonov (kandidáti z nestranického prostredia); vytvárajú sa nadnárodné siete aktivistov (jednu z nich organizoval aj francúzsky, dnes už mŕtvy filozof Bourdieu), v dohľadnom čase jeho aktivisti zvolajú Kongres občanov Európy, kde sa ustanovia zásady organizovaných postupov proti svojvôli partokracie. Vari aj Ty sa nazdávaš, že ide o ľavicových avanturistov, ktorých legitimita je pochybná? Verím, že nie... Rovnako dúfam, že názory, s ktorými sa stotožňuješ, nepovažuješ za katechizmus, hocijako mocné sú štruktúry, ktoré jeho príkázania šíria a zároveň spochybňujú alternatívne možnosti efektívneho vývoja. Nejde totiž ani zďaleka o väčšinový súbor názorov, ani vtedy nie, ak za kvalifikované množiny, ktorým prislúcha mať názor, označíme iba za elity!!!

Paf som bol z ďalšej vety: „Kde Ty vidíš jednosmerné, nezvratné, slepé a brutálne reformy..., ja vidím pokusy zavádzať nové režimy fungovania procesov a inštitúcií.“ Pokusy vidím aj ja, ale aj ich žalosťné stroskotávanie. Naozaj pre Teba nič neznamená svedectvo ľudí, ktorí v globálnych, verejných inštitúciách pracovali v kľúčových funkciách, ktorí tvrdia, že deväť z desiatich prípadov ich

mocenský zásah či ekonomické poradenstvo v záujmových krajinách skončilo ekonomickou katastrofou so všetkými dôsledkami? Pred dvoma týždňami boli voľby v Čile, v krajine, ktorú považujú za „parádny príklad“ uskutočňovania liberálnych reforiem v štýle „chicago boys“, reforiem, z ktorých by sme si mali brať príklad aj my. Až po týchto voľbách som sa dočítal, že v nijakej latinskoamerickéj krajine nie je rozdiel medzi bohatými a chudobnými taký veľký ako práve v Čile (symptóm úspešnej reformy?); že toľko vychválená dôchodková reforma je v ruínach; že diktatúra, ktorá odstránila Allendeho, nezavraždila 3000, ale prinajmenšom 20 000 ľudí (trúfam si povedať, že toto číslo sa bude naďalej zvyšovať.) To platí aj pre ďalšie krajiny, kde voľná ruka trhu roztvára nožnice so všetkými dôsledkami. Kráčať dopredu, milý Fedor, znamená prinajmenšom vytvárať podmienky na zlepšenie. Takto sa vytvárajú iba podmienky pre budúce, nielen sociálne konflikty... (Nech žijú budúci Pinocheti sveta?!?!?!)

194_

A čo už si mám počať s vetou: „...že tam, kde Ty vidíš problém v oslabovaní roly štátu, ja vidím problém v jeho snahe zasahovať do životov ľudí prostredníctvom „voľnej ruky“ úradníka?“ **Dezinterpretácia ako hrom:** každý z renomovaných autorov píšucich o globalizácii považuje oslabovanie štátov korporáciami za jeden z najväčších vedľajších produktov takto presadzovanej globalizácie. Štát ešte vždy má a bude mať nezastupiteľnú úlohu pri chránení kvality života svojich občanov. Fakt, že čoraz viac štátov sa tejto funkcie vzdáva (lebo sú slabé, lebo ich exekutíva a legislatíva je skorumpovaná a necháva si zvonka vnucovať často nevýhodné podmienky), je očividný. Korporácie pre nezamestnaných, hendikepovaných, nepotrebných (ktorých je z roka na rok viac), však nijaké sociálne alternatívy nevytvárajú. **Chráni štát USA záujmy svojich občanov? Chráni a ešte ako.** (Tu hádam do detailov nemusím zachádzať.) **Prečo by záujmy svojich občanov nemali chrániť aj iné štáty?**

A teraz, báťuška, k jadrú Tvojej demagógie. Nikdy som netvr-
dil, že štát má regulovať všetko. Musí si však uchovať moc a právo
citlivo a pružne regulovať ekonomické procesy, keď vidí, že jeho
občanov znevýhodňujú, znižujú ich kvalitu života. Boli to keyne-
siáni, ktorí premyslenou reguláciou zdiveného kapitalizmu ob-
novili v globálnom meradle stabilitu a prosperitu. To nepoprieš!
Súčasný stav si opäť vyžaduje takúto reguláciu. Neokeynesiáni sa
už na scéne objavili a možno iba dúfať, že v dohľadnom čase ich
voliči posunú tam, kde budú schopní zvrátiť terajší vývoj, smeru-
júci ku globálnej kríze. Bez štátu, ak chceš bez štátu ako servisnej
inštitúcie, sa však nezaobídu. **Presne tak ako sám vravíš:** chcem
servis na požiadanie, servis diferencovaný (s vysokým základom
pre všetkých), servis šitý na mieru, servis, na ktorý si budeme (od
určitej úrovne) priplácať. Štát bez prebytočných, ale dostatočného
množstva kvalifikovaných úradníkov. (Vsuvky v zátvorke sú roz-
vinutím Tvojej neobyčajne výstižnej objednávky.)

Nuž a napokon: je mi **trápne** opäť to zdôrazňovať, ale **kto upiera
pocitvým podnikateľom zaslúžený zisk?** Nech si ho užívajú, nech
ho akumulujú, nech ho investujú, nech ho dobročinne prerozde-
lujú - ak ide o zisk, ktorý vyplynul z pocitvého podnikania a nie
z nespravodlivých, netransparentných pravidiel hry; nie z ko-
rumpovania; nie zo vzťahov, ktoré znevýhodňujú slabších, nein-
formovanejších, menej rafinovaných partnerov. Už aj politici z G8
pripustili, že prinajmenšom voči Tretiemu svetu treba v dohľad-
nom horizonte (do roku 2013) tieto vzťahy zrovnoprávniť.

Atakďalej... O konzumerizme, Orwellovej vízii, utajovaní a ma-
nipulovaní informácií nebudem už reči šíriť (Orwell sa obracia v hro-
be). Pripomeniem iba Tebe, bezradnému, čo na túto tému hovorí
Tvoj obľúbený autor – dalajláma. Ako nazvať tých, čo rafinovaným
spôsobom nanucujú ľuďom nové potreby, nové túžby? Aké sú, aké
budú dôsledky tohto pekelného, čoraz viac sa zrýchľujúceho kolo-
toča? Inokedy, dobre...?

Hovoríš, že do našich textov projektujeme svoje videnie sveta, že citujeme „svojich autorov“. Opierať sa o názory autorít je prirodzené. Rovnako prirodzené je aj podrobiť ich názory kritickej analýze. Aj zdroje/autori však majú rejting, ktorý sa dá overiť podľa jasných kritérií: renomé, nezávislosť, etcetera... Takíto autori sú dôveryhodnejší, ako šikovní propagandisti, ktorých úlohou je vysvetliť zdroje a podoby antiamerikanizmu rovnako, ako to robili tí, či odhaľovali „antikomunistických a antisovietskych štváčov“.

A ešte čosi: nie vždy som sa opieral o zdroje. K môjmu odmietnutiu falošného kliše „**globálna dedina**“ som dospel sám po zrelej úvahe. Svet ešte zďaleka nie je globálnou dedinou. Pre drvivú väčšinu jeho obyvateľov. Nazdávam sa, že tento môj postreh nie je trucom, popieraním Tvojho A, ale témou, o ktorej hodno diskutovať.

Tvoja viera v slobodnú voľbu v nových podmienkach je dojemná. Môžeš vari slobodnou voľbou nazvať nutnosť opustiť rodinu, vlasť, kontinent na mesiace a roky kvôli práci tak, ako sa to dialo pred sto rokmi? Je vari slobodnou voľbou nutnosť vykonávať popri hlavnej práci aj ďalšie zamestnanie, aby si uživil rodinu? Je slobodnou voľbou zarábať si „prácou načierno“, pretože inej niet, hoci teba i štát zamestnávateľ vykorisťuje? Je slobodnou voľbou umrieť ako bezdomovec na ulici? A čo stovky miliónov nezamestnaných, aj tí sú vari obeťami vlastnej slobodnej voľby? Nežartuj... Tvoja téza o hľadačstve je dojemná, **je to chiméra ušľachtilého utopistu.** Príbehy miliónov hľadačov nie sú nijakou idylou. Odohrávajú sa v podpalubí sveta, v réžii zločincov a mafií, obeť na tomto fronte nikto neráta.

Na záver: keď si pozorne prečítaš náš text, zistíš, že v mnohom som s Tebou úplne, čiastočne či podmiennečne súhlasil, alebo Tvoj názor rozvinul. S mnohými Tvojimi názormi som si dovolil polemizovať. Niektoré som odmietol... Ale vždy som o nich pouvažoval. Teraz uvažujem o Tvojom najnovšom zdroji – Weberovi. Jeho kniha o protestantskej etike a duchu kapitalizmu je svojím spôsobom geniálna.

Prvýkrát som ju čítal pred tridsiatimi rokmi. Zaujímavé by však bolo vziť sa do Webera a pokúsiť sa pouvažovať o protestantskej etike dnes. Porovnať jej podoby a funkcie v Spojených štátoch a povedzme v Škandinávii či na Novom Zélande. Porozmýšľať o príčinách „protestantského fundamentalizmu“ (hľa, oxymorón ako vyšitý, *contradictio in adjecto*) v zámorí. Posvietiť si na voľakedajších puritánskych, asketických aktérov, z ktorých sa stali hedonisti. Položiť si otázku, prečo títo kedysi takí racionálni puritáni vysadli na koňa iracionalizmu a šírenia bohapustých bludov? Prečo opustili svoju etiku, pomocou ktorej scivilizovali kapitalizmus? Prečo mu dovoľujú vrátiť sa k jeho „**duchu**“, opäť zdivočiť a **túto zdivočelú podobu vyvážať pod rúškom civilizačnej misie (bože, to pokrytectvo!) hoci aj na bodákoch do celého sveta?** No povedz, nestálo by to za diskusiu? A podobných tém by sa našlo viac.

Milý Fedor, hovoríš, že svet okolo nás je pohyb a zmena. Dúfam, že to nebudeš považovať za záverečnú provokáciu (A nie je A), keď poviem, ako pre koho, keď sa spýtam, k lepšiemu či horšiemu?, keď sa vonkoncom neakademicky spýtam, či tie zmeny k lepšiemu sa týkajú väčšiny ľudí?

Máš pravdu: jediná optika by nás, nielen v globálnej aréne, zabila. Vivat, schopnosť načúvať slabším, nech žije dialóg!!! Zmyslom dialógu nie je víťaziť, ale poučiť sa, zmúdiť a v nejednom prípade získať nové poznanie, alebo aspoň nový uhol pohľadu na skutočnosť.

EUGEN GINDL

P.S.: Ak chceš mať ešte jedno, záverečné podanie, zaservuj! Ja už na kurte nebudem. Loptičky však pozbieram a nechám si ich na pamiatku.

Tridsiaty deviaty list, posledný. Fedor v ňom ďakuje Bohu za to, že sú s Eugenom kamaráti.

FEDOR GÁL

Milý Eugen,

považujem Tvoj text za záverečné slovo k nášmu dielku. Obaja sme odkryli karty a je to tak fajn. V ďalšom pingpongu by sme už iba unavovali čitateľa. Seba budeme zrejme unavovať ďalej, pretože sme (ďakujem Bohu za to) kamaráti.

Čau, Fedor.

- 6 **Úvod**
- 7 **Prvý list**, v ktorom sa Eugen pokúsi o nemožné. Chce stručne osvetliť smutnú úlohu bielej civilizácie v dejinách, a použije na to aj Kiplingove verše a citáty z diskusie v Slovenskej televízii.
- 11 **Druhý list**. Fedor sa disciplinovane drží indického zadania a píše o dôstojnosti. Polemika o úlohe bielej civilizácie sa však už rozhorieva.
- 14 **Tretí list**. Eugen opravuje Fedorove tézy o dôstojnosti a rozvíja svoje - o slobode, rovnoprávnosti, newspeaku a víziách budúcnosti. Biela civilizácia dostáva ďalší úder.
- 22 **Štvrtý list**. Fedor nedbá na odporúčenú literatúru ani na Eugenove argumenty; píše o Letoch u Písku, Karolovi Sidonovi, svedomí a osobnej zodpovednosti.
- 25 **Piaty list**. Eugen by rád nastolil naozajstný dialóg; vracia sa k cunami a gangsterizmu veriteľov, kladie niekoľko nepríjemných otázok, a končí Afganistanom.
- 28 **Šiesty list**. Fedor je s korešpondenciou zatiaľ spokojný; snaží sa nájsť reálne možnosti nápravy vecí globálnych v štýle „malé by bolo lepšie“, a nemilosrdne odhaľuje nepriateľov Západu.
- 33 **Siedmy list**. Podľa Eugena by mal dialóg vyzeráť inak; prvý raz podrobne rozoberá americkú intervenciu do Iraku, podfarbenú smutným príbehom New York Times.
- 40 **Ôsmy list**. Fedor vidí irackú kauzu inak, a pripomína Saddámove zverstvá na Kurdoch; napodiv však s Eugenovými závermi súhlasí.
- 42 **Deviaty list**. Eugen podstatne rozširuje okruh ničomných režimov a pýta sa, prečo tam nikto, ani Američania, nezasiahne; píše o rope a Kuvajte a rozoberá dejiny Iraku a Iránu.

- 50 Desiaty list.** Fedor sa zo sveta vracia domov; pripomína jáchymovské peklo a spomína bývalých disidentov, ale aj Klauza, Grusku, Štrpku, Bána a svojho psychoanalytika.
- 52 Jedenásty list.** Eugen píše o Gálovej rošáde a problémoch s pravdou, čuduje sa, že Fedor nechápe, čo by mal, a definuje sa ako ľavicový liberál, odmietajúci fundamentalistické výstrelky.
- 60 Dvanásty list.** Fedor podozrieva Eugena zo zaujatosti a nechce sa mu veriť, že by na tom bol verejný priestor tak zle; bráni dokonca aj Klauza.
- 61 Trinásty list.** Eugen sa vracia k USA a Iraku, cituje indiánskeho náčelníka Seattla a trvá na tom, že ničenie verejného priestoru prebieha, dokonca je veľmi rafinované, a opäť prináša príklady.
- 66 Štrnásty list.** Fedor píše o genocíde a tvrdí, že krutý je ľudský – nie biely – druh; neziskové organizácie stále neberie na milosť.
- 69 Pätnásty list.** Eugen píše o pokrytctve dnešných vlajkonošičov demokracie a o pokroku, ktorý nastal v Číne; rád by ukončil názorový infajting, ktorý chápe iba ako rozcvičku.
- 73 Šestnásty list.** Fedor opäť odpovedá z voleja; o Stiglitzovi si myslí, že je oveľa menej jednostranný ako Eugen.
- 74 Sedemnásty list.** Eugen sa vracia k Stiglitzovi, Číne a šírení demokracie; s Fedorom nesúhlasí aj súhlasí.
- 76 Osemnásty list.** Fedor v ňom píše o boľševizme, pochybuje o zmysle dialógu a ďakuje za každé dieťa z bohatého Západu, ktoré ide pomáhať krajinám po cunami.
- 78 Devätnásty list.** Eugen vysvetľuje, o čom je Stiglitz, pripomína, kto šije Američanom džínsy, a navrhuje ďalej diskutovať o príčinách a dôsledkoch boľševizácie myslenia pravičiarov.

- 84 **Dvadsiaty list.** Fedora dialóg baví a chce v ňom pokračovať, novotvar „pravcový bolševik“ sa mu však nepozdáva.
- 86 **Dvadsiaty prvý list.** Fedor nevydržal čakať a píše o spravodlivosti; za hlavnú arénu na jej uplatňovanie považuje domáce ihrisko.
- 89 **Dvadsiaty druhý list.** Eugen označuje Fedorove úvahy za provokatívne, provokujúce a populistické; začína Aristotelom a končí otázkami.
- 94 **Dvadsiaty tretí list.** Fedor situuje Eugena do úlohy plážového revolucionára, ľudskejšiu cestu k trhu vidí úplne inak a na pomoc volá dalajlámu.
- 97 **Dvadsiaty štvrtý list.** Eugen opäť protestuje proti nespravodlivým pravidlám globálneho trhu, chváli Čínu a Che Guevaru; Fedora oslovuje „Milý George Dabljú“.
- 106 **Dvadsiaty piaty list.** Fedor vyhlasuje: Dosť bolo revolúcií! Volá po rešpektovaní dohôd a oceňuje koncert hviezd svetového popu.
- 108 **Dvadsiaty šiesty list.** Eugen nečakane súhlasí s Fedorom a pýta sa, prečo je Európa menej závistlivá ako Amerika.
- 109 **Dvadsiaty siedmy list.** Fedor sa vracia ku koncertu Live 8, tvrdí, že je optimista, a píše o závidi „tu a teraz.“
- 110 **Dvadsiaty ôsmy list.** Fedor ešte pridáva pár nesúhlasných citátov o koncertoch Live 8 a chcel by vedieť, ako to so svetom dopadne.
- 112 **Dvadsiaty deviaty list.** Eugen víta vo svojom tábore Tonyho Blaira; celkovo to však nevidí ružovo ani vo svete, ani na Slovensku, a najmä nie v Galante.
- 115 **Tridsiaty list.** Fedor trvá na svojom práve hodnotiť globalizáciu svojou optikou; na príbeh z Galanty kontruje príbehom z Piešťan.

- 119 Tridsiaty prvý list.** Eugen píše o sebe a o pánoch sveta, ktorí si objednali konflikt civilizácií; na záver pridáva ďalšiu správu z provincie.
- 124 Tridsiaty druhý list.** Fedor má radosť, že sa Eugenovi darí, a v spore o príčinách terorizmu siaha k ťažkému kalibru, Petre Procházkovej.
- 126 Tridsiaty tretí list.** Píše opäť nedočkavý Fedor a predkladá vlastnú verziu pohľadu na verejný priestor; ten sa podľa neho nevyprázdňuje, ale mení.
- 129 Tridsiaty štvrtý list.** Eugen s Fedorom v mnohom súhlasí. Trvá však na tom, že verejný priestor je čoraz jalovejšou arénou. Spomenie útoky na Maňa Hubu a upozorní, že aj Václav Havel hovorí o zločinoch „neviditeľnej ruky trhu“. Pokles vplyvu občana na veci verejné vidí Eugen takmer všade.
- 149 Tridsiaty piaty list.** Podľa Fedora už je isté, že on a Eugen vidia a vnímajú svet naprosto rozdielne; ak sa napríklad zhodnú v tom, že peniaze kdesi miznú, určite už nie v tom, kde.
- 166 Tridsiaty šiesty list.** Podľa Eugena je najvyšší čas začať diskutovať o globalizácii zmysluplne; predkladá koncept dialógu, ktorý sa líši od Fedorovho, a bod po bode vysvetľuje, prečo.
- 187 Tridsiaty siedmy list.** Fedor píše naposledy a v zmierlivom tóne; celé doterajšie mejlovanie by rád videl nie ako správu o stave sveta, ale skôr ako „správu o stave našich duší“, a pripravuje sa na ťažký údel.
- 188 Tridsiaty ôsmy list.** Eugen nepovažuje situáciu za zrelú na žartovanie, pretože vývoj smeruje ku globálnej kríze; a okrem toho chce mať (pred)posledné slovo.
- 198 Tridsiaty deviaty list,** posledný. Fedor v ňom ďakuje Bohu za to, že sú s Eugenom kamaráti.

Vydavateľ © Ivan Štefánik 2006
© Fedor Gál
© Eugen Gindl
Grafický dizajn © Zuzana Chmelová
Redakcia | Michal Ač
Zalomenie | Radim Jančovič